Kurtas Vonegutas

# SKERDYKLA Nr. 5

# ČEMPIONŲ PUSRYČIAI

Kurtas Vonegutas

# SKERDYKLA Nr.5

# ČEMPIONŲ PUSRYČIAI

Kurtas Vonegutas

# SKERDYKLA Nr. 5,

arba
Vaikų kryžiaus žygis

# ČEMPIONŲ PUSRYČIAI,

arba
Sudie, juodasis pirmadieni!

ROMANAI

Iš anglų kalbos vertė
POVILAS GASIULIS




VILNIUS 1981

84.7JAV
Vo-138

Kurt Vonnegut, Jr.

SLAUGHTERHOUSE—FIVE, Dell Publishing Co., Inc., New York, 1976

BREAKFAST OF CHAMPIONS, Dell Publishing Co., Inc., New York, 1977

**Vonegutas K.**

Vo-138 Skerdykla Nr. 5, arba Vaikų kryžiaus žygis; Čempionų pusryčiai, arba Sudie, juodasis pirmadieni!: Romanai / Iš anglų k. vertė [ir apie aut., p. 454, parašė] P. Gasiulis.— V.: Vaga, 1981.— 456 p.

K. Vonegutas (1922) — šiuolaikinis amerikiečių rašytojas. Antimilitaristiniame romane „Skerdykla Nr. 5, arba Vaikų kryžiaus žygis" autorius pasakoja apie barbariškai anglų ir amerikiečių subombarduotą Dresdeną, baigiantis Antrajam pasauliniam karui. „Čempionų pusryčiai, arba Sudie, juodasis pirmadieni!"— satyrinė kapitalistinės Amerikos skaudulių mozaika.

4703000000

V $\frac{70304—265}{M 852(10)—81}$ 228—81

**BBK 84.7JAV**
**U(Amer)**

V $\frac{70304—265}{M 852(10)—81}$ 228—81

4703000000

# SKERDYKLA NR. 5,

ARBA

# VAIKŲ KRYŽIAUS ŽYGIS



PRIVALOMASIS ŠOKIS SU MIRTIMI



PARAŠĖ
KURTAS VONEGUTAS JAUNESNYSIS,
VOKIEČIŲ KILMĖS KETVIRTOS KARTOS AMERIKIETIS,
KURIS ŠIUO METU PASITURINČIAI GYVENA
KODO KYŠULYJE
(IR PER DAUG RŪKO).
PRIEŠ DAUGELĮ METŲ,
TARNAUDAMAS AMERIKOS KARIUOMENĖJE
PĖSTININKU ŽVALGU,
JIS, PATEKĘS Į NELAISVĘ, SAVO AKIMIS MATĖ,
KAIP BUVO SUBOMBARDUOTAS VOKIETIJOS MIESTAS
DRESDENAS—„FLORENCIJA PRIE ELBĖS"—
IR GALI APIE TAI PAPASAKOTI,
KADANGI LIKO GYVAS.
ŠIS ROMANAS
SAVO TELEGRAFIŠKAI ŠIZOFRENIŠKU STILIUMI
PRIMENA APYSAKAS,
PAPLITUSIAS TRALFAMADORIJOS PLANETOJE,
IŠ KURIOS ATLEKIA SKRAIDANČIOS LĖKŠTĖS.
TAIKOS!

*MEREI O'HEIR*
*ir*
*GERHARDUI MIULERIUI*

*Galvijai užbaubojo,*
*Pabudo Kūdikėlis.*
*Bet neverkia neraudo*
*Mažasis Jėzulėlis.*

## 1

Visa tai, galima sakyti, atsitiko iš tikrųjų. Bent jau kur apie karą, tai bemaž gryniausia teisybė. Vieną mano pažįstamą Dresdene tikrai sušaudė už tai, kad pasisavino svetimą arbatinį. Kitas pažįstamas tikrai grasino nusisamdysiąs po karo žudikus, kad iššaudytų jo priešus. Ir taip toliau. Pavardes visas pakeičiau.

Teisybė ir tai, kad 1967 metais už Gugenheimo fondo pinigus (duok dieve jam sveikatos) aš vėl aplankiau Dresdeną. Miestas labai priminė Deitoną (Ohajo valstija), tiktai Dresdene daugiau dykų plotų negu Deitone. Žemė ten kapitališkai įtręšta žmonių kaulamilčiais.

Lankiausi tenai su tokiu Bernardu V. O'Heiriu. Su juo kartu tarnavau kariuomenėj, ir mudu susidraugavom su vienu taksistu. Jis mus nuvežė į skerdyklą, kur mes, karo belaisviai, buvome užrakinami nakčiai. Taksistas vadinosi Gerhardas Miuleris. Jis pasipasakojo, jog kurį laiką buvęs amerikiečių nelaisvėje. Mes paklausėm jį, kaip gyvenimas prie komunistų, ir jis atsakė, jog iš pradžių buvę baisu, nes reikėję labai daug dirbti, stigę butų, maisto bei drabužių. Bet dabar jau gyventi esą galima. Jis turįs jaukų butuką, o duktė mokantis — gaunanti gerą išsilavinimą. Jo motina sudegusi per Dresdeno ugnies audrą. Nieko nepadarysi.

Jis atsiuntė O'Heiriui kalėdinį atviruką su tokiu tekstu: „Linkiu Jums ir Jūsų šeimai, o taip pat Jūsų bičiuliui linksmų Kalėdų ir laimingų Naujųjų metų. Turėkime vilties, kad dar susitiksime taikoje ir laisvėje, ir jei likimas panorės — tai ir vėl mano taksi".

Man labai gražus šitas jo pasakymas — „jei likimas panorės".

Nesinori pasakoti, kiek pinigo, nervų ir laiko kainavo man šita knygiūkštė. Kai prieš dvidešimt trejus metus, pasibaigus Antrajam pasauliniam karui, grįžau į tėvynę, maniau, kad labai lengva bus parašyti knygą apie Dresdeno sunaikinimą: užteks aprašyti, ką mačiau. Dar daugiau — įsivaizdavau, jog sukursiu šedevrą ar bent užsidirbsiu krūvą pinigų, nes tema tokia svarbi.

Tačiau anuomet mažai radau žodžių, kad galėčiau papasakoti apie Dresdeną,— tiksliau, per mažai, kad išeitų knyga. Ne kažin kiek randu žodžių ir dabar, nors esu jau senas pirdyla, suaugusių sūnų tėvas, skęstantis cigarečių dūmuose ir prisiminimuose.

Kai pagalvoju, kokie beverčiai pasirodė esą visi mano prisiminimai apie Dresdeną ir kaip mane traukė juos aprašyti, prisimenu garsųjį limeriką:

*Keikė dėdė savo slieką,*
*Pareigos kad neatlieka:*
*„Aš per jį ir nuskurdau,*
*Ir sveikatą praradau,*
*O jis nieko nedirba, o nieko!"*

Prisimenu dar ir tokią dainelę:

*Esu Jonas Jonsonas,*
*Gyvenu Viskonsine,*

*Lentpjūvėj darbuojuosi smagus.*
*Kai einu darban,*
*Žmonės sako man:*
*„Ei, kas tu toks?"*
*Aš jiems atsakau:*
*„Esu Jonas Jonsonas,*
*Gyvenu Viskonsine..."*

Ir taip toliau — iki begalybės.

Daugelį metų pažįstami mane dažnai klausinėjo, ką rašau, ir aš visiems, būdavo, atsakau, kad svarbiausias mano darbas — knyga apie Dresdeną.

Kai sykį šitaip atsakiau kino režisieriui Harisonui Starui, jis pakėlė antakius ir klausia:

— Ta knyga bus antikarinė?

— Taip,— atsakiau.— Reik manyt, antikarinė.

— O ar žinot, ką aš sakau antikarinių knygų rašytojams?

— Nežinau. Ką gi jūs sakot, Harisonai Starai?

— Aš sakau: „O kodėl jums neparašius antiledyninės knygos?"

Jis, aišku, norėjo pasakyti, kad karai niekados neišnyks, kad jų neįmanoma sulaikyti — taip pat kaip ledynų. Aš irgi taip manau.

O jeigu ir nustotų kaip ledynai slinkę karai, nuo giltinės vis tiek niekas nepabėgs.

Kai buvau kiek jaunesnis ir kūriau savo garsiąją knygą apie Dresdeną, pasiprašiau į svečius pas vieną fronto draugą, Bernardą V. O'Heirį. Jis apygardos prokuroras, gyvena Pensilvanijos valstijoj. Aš — rašytojas, gyvenu Kodo kyšuly. Kare mudu buvom pėstininkai žvalgai, ei-

liniai. Visiškai nesitikėjom po karo prasigyvensią, o prasikūrėm abu gana neblogai.

Suieškoti jį užsakiau Belo telefono kompanijai. Telefonistės tą puikiai sugeba. Man, žinot, kartais naktimis užeina tokie alkoholiniai-telefoniniai priepuoliai. Aš pasigeriu, ir žmona išeina į kitą kambarį, nes man iš burnos trenkia ipritu bei rožėmis. O tada labai santūriai, mandagiai prašau telefonistę sujungti mane su tuo ar kitu bičiuliu, su kuriuo jau daug metų nepalaikau jokio ryšio.

Šitaip aš susiskambinau ir su O'Heiriu. Jis nedidelis, o aš — aukštas. Kariuomenėj mudu pravardžiavo Sprindžiu ir Sieksniu. Mudu ir į nelaisvę drauge paėmė. Pasisakiau per telefoną, kas aš toks. Patikėjo išsyk. Jis nemiegojo — skaitė. Namiškiai jo visi buvo sumigę.

— Klausyk,— tariau jam.— Aš rašau tokią knygą — apie Dresdeną. Gal tu padėtum prisimint smulkmenų? Ar nieko prieš, jei aplankyčiau tave? Išgertume, paplepėtume, prisimintume senus laikus.

Entuziazmo jis neparodė. Atsakė, jog mažai ką prisimenąs. Bet į svečius pakvietė.

— Knygos kulminacija greičiausiai bus vargšo Edgaro Derbio sušaudymas,— pasakiau aš.— Pagalvok: kokia ironija! Sudegina didžiausią miestą, žūsta tūkstančiai žmonių. O čia, griuvėsiuose, amerikietį pėstininkėlį vokiečiai areštuoja už arbatinio pasisavinimą. Ir jį teisia pagal visas taisykles, o paskui baudžiamasis būrys sušaudo.

— Hm,— atsiliepė O'Heiris.

— Tau tokia kulminacija — nelabai?

— Aš apie tai nenusimanau,— atsakė jis.— Čia tavo, ne mano, sritis.

Kulminacijų, jaudinančių scenų, charakteristikų, nuostabių dialogų, nuotykių ir konfrontacijų specas, aš daug kartų sudarinėjau apysakos apie Dresdeną planą. Gražiausią, jei ne geriausią, planą sukūriau ant apmušalų ritinio blogosios pusės.

Paėmiau savo dukrelės spalvotus pieštukus — kiekvienam veikėjui kitokios spalvos. Viename ritinio gale buvo pradžia, kitame — pabaiga, o per vidurį — apysakos vidurys. Mėlyna linija kryžiavosi su raudona, paskui su geltona, o geltonoji nutrūko, nes žuvo veikėjas, kurį ta linija simbolizavo. Ir taip toliau. Dresdeno sunaikinimą vaizdavo oranžinių kryžiukų ruožas, ir išlikusios gyvos linijos, praėjusios pro jį, vingiavo toliau.

Gale, kur baigėsi visos linijos, plytėjo runkelių laukas prie Elbės Halės užmiesty. Lijo lietus. Karas Europoje jau pora savaičių buvo pasibaigęs. Tūkstančiai mūsų — anglų, amerikiečių, danų, belgų, prancūzų, kanadiečių, pietų afrikiečių, naujazelandiečių, australų — stovėjome išrikiuoti, saugomi rusų kareivių, ir skaičiavome paskutines nelaisvės minutes.

O kitame lauko gale stovėjo tūkstančiai rusų, lenkų, jugoslavų ir taip toliau, saugomi amerikiečių kareivių. Lyjant lietui, vyko apsikeitimas: belaisvis už belaisvį. Mudu su O'Heiriu įsigrūdome į sausakimšą amerikiečių sunkvežimį. O'Heiris nesivežė nė kokių suvenyrų. Šiaip beveik visi ką nors vežėsi. Aš pats turėjau — ir tebeturiu — paradinį Liuftvafės lakūno kardą. Pasiutėlis amerikoniokas, kurį šioje knygoje vadinu Poliu Lazaru, vežėsi gerą litrą briliantų, smaragdų, rubinų ir taip toliau. Jis jų prisirankiojo Dresdeno rūsiuose nuo lavonų. Nieko nepadarysi.

Vienas kvanktelėjęs anglas, kažkur išbarstęs visus dantis, savo suvenyrą vežėsi drobiniame maišelyje. Tas jo maišelis baigė numygti man kojų pirštus. Kyštels nosį į maišelį ir šnairakiuoja sukinėdamas ploną kaklą, ar kas pavydžiu žvilgsniu nespokso į jo laimikį. O paskui brinkt maišą man ant kojų.

Iš pradžių maniau, kad jis brinksi netyčia. Bet, pasirodo, klydau. Jam baisiausiai knietėjo kam nors pasigirti savo turtu, ir jis ryžosi patikėti paslaptį man. Sugavęs mano žvilgsnį, pamerkė akį ir atrišo maišelį. Jame gulėjo paauksuota gipsinė Eifelio bokšto kopija su įmontuotu laikrodžiu.

— Liuks daikčiuks,— pasakė jis.

O po to mus nuskraidino į Prancūziją, į poilsio stovyklą, kur penėjo šokoladu, pieno kokteiliais ir kitokiais maistingais valgymais, kol mums užsidėjo poodinis riebalinis sluoksnis. Tada parsiuntė į tėvynę, ir aš vedžiau gražią merginą — irgi su poodiniu riebaliniu sluoksniu.

Ir mes susilaukėm vaikų.

Dabar jie visi užaugę, o aš virtau senu pirdyla, skęstančiu prisiminimuose ir cigarečių dūmuose. Esu Jonas Jonsonas, gyvenu Viskonsine, lentpjūvėj darbuojuosi smagus. . .

Kartais vėlai naktį, kai žmona nueina miegoti, bandau paskambinti telefonu savo buvusioms merginoms.

— Klausykit, panele, ar negalėčiau paskambinti tokiai ir tokiai? Jei neklystu, ji gyvena ten ir ten.

— Deja, pone, sąraše tokios nėra.

— Nėra tai nėra. Ačiū, panele, ir už tiek.

Ir aš išleidžiu oran šunį arba įsileidžiu į kambarį, ir mudu truputį šnektelim. Aš duodu suprasti, kaip jį my-

liu, o jis duoda suprasti, kaip myli mane. Jis nesibaido iprito ir rožių kvapo.

— Žinai, ką aš tau pasakysiu, Sendi?— sakau aš šuniui.— Tu geras, Sendi. Gerutis mano.

Kartais įsijungiu radiją ir klausausi, ką šneka Bostonas ar Niujorkas. Smagiai įsikaušęs nepakenčiu muzikinių laidų.

Anksčiau ar vėliau nueinu gulti, ir žmona klausia mane, kiek laiko. Sakyk jai laiką, ir gana. Kartais nežinau ir atsakau:

— Iš kur aš galiu žinot?

Kartais prisimenu savo mokslus. Po Antrojo pasaulinio karo truputį studijavau Čikagos universitete. Lankiau Antropologijos fakultetą. Tais laikais mus mokė, kad visi žmonės vienodi. Gal ir dabar taip pat moko.

Dar mokė, kad nėra žmonių juokingų, blogų ar bjaurių.

Tėvas, kai dar buvo gyvas, man sykį pasakė:

— Žinai, tavo knygose nėra nė vieno neigiamo herojaus.

Aš jam atsakiau, kad to mane išmokė po karo universitete.

Studijuodamas antropologiją, aš kartu dirbau kriminalinės kronikos reporteriu garsiojoje Čikagos naujienų agentūroje. Atlyginimo gaudavau dvidešimt aštuonis dolerius per savaitę. Sykį, prisimenu, mane pervedė iš naktinės pamainos į dieninę, todėl dirbau šešiolika valandų be pertraukos. Mus finansavo visi miesto laikraščiai, Asošieited Pres, Junaited Pres ir panašiai. Mes teikdavome informaciją iš teismų, policijos komisariatų, gaisrinių, Mi-

čigano ežero gelbėjimo tarnybos stočių ir panašiai. Su finansuojančiomis įstaigomis mus jungė pneumatinio ryšio vamzdžiai, išvedžioti po miesto gatvėmis.

Reporteriai telefonu pranešinėdavo apie atsitikimus žurnalistams, kurie sėdėdavo užsidėję ausines ir užrašinėdavo viską ant mimeografo vaškytinių. Užrašus padaugindavo, sukišdavo į aksomu išklotus patronus, kuriuos prarydavo pneumatiniai vamzdžiai. Patys kietaširdiškiausi reporteriai ir žurnalistai buvo moterys, stojusios dirbti vieton vyrų, pašauktų į kariuomenę.

Savo pirmąjį pranešimą aš kaip sykis ir padiktavau telefonu vienai iš tų beširdžių bobšių. Apie tokį vyruką, buvusį kareivį, kuris dirbo viename administraciniame pastate liftininku. Senoviško lifto durys pirmame aukšte buvo išpintos geležiniais ornamentais: raitosi geležinė gebenė, ant geležinės šakelės tupi dvi geležinės papūgėlės.

Šitas buvęs kareivėlis sumanė nusileisti į pusrūsį. Uždarė duris ir leisis, tačiau užsikabino jungtuvių žiedu už tų ornamentų. Ir jis pakibo ore, kabinos grindys smuko jam iš po kojų, o lubos sutrėškė. Nieko nepadarysi.

Žodžiu, aš pranešiau apie tai telefonu, ir moteriškė, kuri turėjo paruošti žinutę, klausia mane:

— O ką sakė jo žmona?

— Ji dar nežino,— atsakiau.— Tai ką tik atsitiko.

— Paskambinkit jai, ką ji sakys.

— Kaaip?

— Prisistatykit, kad jūs kapitonas Finas iš policijos. Sakykit, jog turit liūdną žinią. Papasakokit, kas atsitiko, ir žiūrėkit, ką ji sakys.

Aš taip ir padariau. Ji pasakė tai, ko ir buvo galima laukti. Kad turi mažą vaiką. Ir taip toliau.

Kai grįžau į agentūrą, žurnalistė paklausė mane, kaip atrodė tas vyrukas, kai jį sutrėškė.

Nupasakojau.

— Ar jums nepasidarė bloga?— paklausė ji. Valgė šokoladuką „Trys muškietininkai".

— Ką jūs, Nense! — atsakiau.— Kare mačiau ne tokių vaizdelių.

Jau tada aš buvau apsiskelbęs, jog rašau knygą apie Dresdeną. Tuo laiku apie tą antskrydį Amerikoje buvo mažai žinoma. Nedaugelis amerikiečių žinojo, jog jis buvo baisesnis, sakysim, už Hirosimos subombardavimą. Aš irgi nežinojau. Apie tai tada nieko neskelbė.

Sykį pobūvyje aš prasitariau vienam Čikagos universiteto profesoriui, kad mačiau tą antskrydį ir kad ketinu parašyti apie tai knygą. Profesorius priklausė vadinamajam Visuomeninės nuomonės tyrimo komitetui. Ir jis ėmė postringauti apie koncentracijos stovyklas ir kaip vokiečiai iš nužudytų žydų riebalų virė muilą ir liejo žvakes, ir taip toliau.

Ką aš jam galėjau atsakyti? Tik tiek:

— Žinau. Žinau. *Žinau.*

Per Antrąjį pasaulinį karą visi smarkiai sužiaurėjo. Ir aš ėmiau dirbti Skenektadyje (Niujorko valstija) „Dženeral elektrik" kompanijos ryšių su visuomene skyriuje ir įstojau į savanorių gaisrininkų būrį Alploso kaime, kur pirkau savo pirmąjį namą. Mažai esu gyvenime sutikęs tokių kietaširdžių tipų kaip mano buvęs viršininkas. Jis buvo tarnavęs papulkininkiu Baltimorės karo akademijos ryšių su visuomene skyriuje. Man dirbant Skenektadyje,

jis įstojo į Olandų reformatų bažnyčią, o ji pasižymi ypatingu griežtumu.

Jis mėgo patraukti mane per dantį, kodėl aš ne karininkas, lyg būčiau kuo prasikaltęs.

Mudviem su žmona ištirpo poodinis riebalinis sluoksnis. Prasidėjo mums liesi metai. Draugavom su daugybe liesų buvusių kareivių ir jų liesų žmonų. Simpatingiausi iš skenektadiškių buvusių kareivių, maloniausi ir linksmiausi ir labiausiai nekenčiantys karo man atrodė tie, kurie buvo tikrai uostę parako.

Anuomet aš parašiau laišką Oro pajėgoms, prašydamas smulkesnės informacijos apie Dresdeno antskrydį: kas pasirašė įsakymą, kiek dalyvavo lėktuvų, kam to reikėjo, ką tai davė ir taip toliau. Man atsakė žmogus, kuris, panašiai kaip ir aš, dirbo ryšių su visuomene skyriuje. Girdi, labai gaila, tačiau toji informacija kol kas esanti karinė paslaptis.

Aš perskaičiau žmonai jo laišką ir tariau:

— Paslaptis? Dieve mano, nuo ko?

Anuomet mes save vadinom Suvienytojo Pasaulio federalistais. Kas mes dabar — nežinau. Gal telefonistai? Labai daug plepam telefonu — bent jau aš, ypač vėlai naktimis.

Praėjus porai savaičių po pašnekesio su fronto draugu Bernardu V. O'Heiriu, aš tikrai nuvykau jo aplankyti. Tai buvo kokiais 1964 metais ar panašiai — žodžiu, kai Niujorke paskutinį kartą vyko pasaulinė mugė. *Eheu, fugaces labuntur anni*[1]. Esu Jonas Jonsonas... Keikė dėdė savo slieką...

---

[1] Vai slenka bėga... baikštūnai metai. *(Eilutė iš Horacijaus, H. Zabulio vertimas.)*

Nuvažiavau pas O'Heirį su dviem mergaičiukėm: su savo dukrele Nense ir jos geriausia drauge Alisona Mičel. Jos iki tol niekur niekur iš Kodo kyšulio nebuvo išvažiavusios. Kai pamatėm upę, sustabdžiau mašiną, ir jiedvi susimąsčiusios stovėjo ant kranto ir žiūrėjo į vandenį. Jos pirmą kartą matė jį tokį ilgą, siaurą ir nesūrų. Tai buvo Hudzonas. Vandeny matėm karpių. Didelių — sulig atominiais povandeniniais laivais.

Dar matėm krioklius — vandens srautus, krintančius nuo uolų į Delavero slėnį. Tokia daugybė nematytų dalykų, tačiau pasižiūrėjai — ir reikia važiuoti toliau, kiekvieną kartą reikia važiuoti toliau. Mergaitės vilkėjo baltomis išeiginėmis suknutėmis ir juodais išeiginiais bateliais, kad visi matytų, kokios jos abi gražios.

— Laikas,— sakau,— važiuoti, mergytės.— Ir važiuojam toliau.

Ir nusileido saulė, ir mes pavakarieniavom italų restoranėly, o paskui aš pasibeldžiau į Bernardo V. O'Heirio dailaus mūriuko paradines duris. Rankoje tartum skambalu mosavau airiško viskio buteliu.

Susipažinau su gražia jo žmona Mere, kuriai ir dedikuoju šią knygą. Dedikuoju ją ir Dresdeno taksistui Gerhardui Miuleriui. Merė O'Heir — diplomuota medicinos seselė, o tai tinkamiausia moteriai profesija.

Merė pasigrožėjo mano atsivežtomis mergaičiukėmis, supažindino su savo vaikais ir visus nusiuntė į viršų žaisti ir žiūrėti televizoriaus. Ir tik vaikams išėjus pajutau: arba aš pats nepatikau Merei, arba jai kažkuo nepatiko visas vakaras. Laikėsi mandagiai, bet šaltai.

— Tamstų jaukus namukas,— pasakiau aš. Namukas jų tikrai jaukus.

— Aš jums paruošiau, kur galėsit pasišnekėti, ten niekas netrukdys,— pasakė ji.

— Puiku,— atsakiau aš, įsivaizduodamas du oda aptrauktus fotelius prie židinio paneliais išmuštame kambaryje, kur du seni kareiviai galės išgerti ir pasišnekučiuoti. O jinai nuvedė mus į virtuvę. Prie stalo baltu porcelianiniu viršumi stovėjo dvi paprastos kėdės. Atsispindėdama nuo stalo paviršiaus, akis rėžė dviejų šimtų vatų lemputės šviesa. Merės paruošta tikra operacinė! Pastatė tik vieną taurelę — man. Paaiškino, kad jos vyras nuo karo metų negalįs gerti stiprių gėrimų.

Susėdom. O'Heiris atrodė sutrikęs, tačiau man nesakė, kas kliūva. Galva neišnešė, kuo galėjau taip neįtikti Merei. Buvau vedęs. Neišsiskyręs. Ne girtuoklis. Per karą nebuvau iškirtęs jos vyrui jokios šunybės.

Jinai įsipylė koka kolos, su didžiausiais trenksmais balzgino ledo vonelę nerūdijančio plieno kriauklėje. Paskui išėjo į kitą namo galą. Bet ir ten nepasėdėjo ramiai. Vaikščiojo iš kambario į kambarį, trankė duris, net stumdė baldus, liedama pyktį.

Aš paklausiau O'Heirį, ką bloga pasakiau ar padariau, kad ji taip širsta.

— Nieko, nieko,— atsakė jis.— Neimk į galvą. Tu čia niekuo dėtas.

Labai malonu iš jo pusės, bet jis melavo. Kaltas buvau tik aš.

Taigi pabandėme nekreipti dėmesio į Merę ir prisiminti karą. Išmečiau porą taurelių savo atsivežto gėrimo. Kikčiojom, šypčiojom tarytum ką prisimindami, tačiau nė vienas neprisiminėm nieko dora. O'Heiris prisiminė vyruką, kuris Dresdene prieš bombardavimą vienoj vietoj užėjo daug vyno, ir mes gavom vežti jį namo karučiu.

Bet ar verta apie tokius niekus rašyt knygą? Aš prisiminiau du rusų kareivius, kurie buvo apiplėšę laikrodžių fabriką. Jie varėsi arklio traukiamą vežimą, prikrautą laikrodžių. Abu girti, patenkinti. Rūkė dideliausias iš laikraščio susuktas cigaretes.

Tai lyg ir visi mūsų prisiminimai. O Merė tebesiautėjo. Galiausiai ji vėl įėjo į virtuvę įsipilti koka kolos. Vėl ištraukė iš šaldytuvo ledo vonelę ir ėmė balzginti ją kriauklėje, nors ledo ir taip užteko.

Paskui ji atsisuko į mane — atseit žiūrėk, kokia aš pikta, ir žinok, kad pykstu ant tavęs! Jos, matyt, visą laiką kalbėtasi su savimi, ir tai, ką ji pasakė man, buvo tos ilgos kalbos nuotrupa.

— Jūs gi tada buvot vaikai! — tarė ji.

— Prašau?

— Jūs per karą buvot dar visai pienburniai — kaip anie va, kur žaidžia viršuj!

Aš linktelėjau galva — sutinku. Mes tada tikrai buvom kvaili nekalti berneliai, tik vakar atsisveikinę su vaikyste.

— Bet juk šito jūs neparašysit, ar ne? — Tai buvo ne klausimas. Tai buvo kaltinimas.

— Aš. . . aš dar nežinau, — atsakiau.

— Užtat aš žinau, — pasakė ji. — Jūs pavaizduosit, kad buvot ne vaikai, o tikri vyrai, ir jus vaidins filmuose visokie gražuoliai Frenkai Sinatros ir Džonai Veinai ar kiti karą įsimylėję šlykštūs seniai. Ir karas atrodys nuostabus, tad kodėl mums nepakariavus dar ir dar? O kariaus vaikai — kaip tie, kur žaidžia viršuje.

Tuomet aš viską supratau. Ji širdo ant karo. Ji nenorėjo, kad kare žūtų jos ar kieno kito vaikai. Ir ji manė, jog knygos ir filmai iš dalies skatina kariauti.

Todėl aš pakėliau dešinę ranką ir prisiekiau jai:

— Mere,— pasakiau,— aš nežinau, ar man kada pavyks užbaigti šitą knygą. Parašiau, ko gera, penkis tūkstančius puslapių ir visus išmečiau. Bet jei kada nors ją užbaigčiau, duodu jums garbės žodį: nebus joje vaidmens nei Frenkui Sinatrai, nei Džonui Veinui.

— Ir dar žinot ką?— pridūriau.— Aš ją pavadinsiu „Vaikų kryžiaus žygiu".

Nuo tos minutės mudu esam draugai.

O'Heiris ir aš baigėm savo prisiminimus apie karą, perėjom į svetainę ir ėmėm šnekėtis apie kitką. Mums parūpo smulkiau sužinoti apie tikrąjį Vaikų kryžiaus žygį, todėl O'Heiris suieškojo tokią knygą „Ypatingi masinės psichozės ir visuotinių iliuzijų atvejai", parašytą teisės dr. Čarlzo Makėjaus. Jos pirmasis leidimas pasirodė 1841 metais Londone.

Makėjus buvo nekokios nuomonės apie visus kryžiaus žygius. Dešimčia suaugusiųjų kryžiaus žygių jis bjaurėjosi beveik taip pat kaip Vaikų kryžiaus žygiu. O'Heiris garsiai perskaitė štai šitą gražią pastraipėlę:

*„Nešališki istorijos puslapiai liudija, kad kryžiuočiai buvo tamsuoliai barbarai, kad juos vedė vien beribis fanatizmas, o jų kelias buvo užlietas krauju ir ašaromis. Tuo tarpu riterių romanai šlovina jų pamaldumą bei didvyriškumą ir ryškiomis, vaizduotę uždegančiomis spalvomis piešia jų dorybes, jų kilniadvasiškumą, amžiną šlovę, kurią jie užsitarnavo, ir didžiulius nuopelnus krikščionybei."*

O po to O'Heiris perskaitė šit ką: *„Koks gi buvo visų tų kovų rezultatas? Europa paklojo milijonines lėšas iš savo iždų ir praliejo kraują dviejų milijonų savo sūnų*

*tam, kad saujelė vaidingų riterių apie šimtą metų valdytų Palestiną!"*

Iš Makėjaus sužinojome, kad Vaikų kryžiaus žygis prasidėjęs 1213 metais, kai dviem vienuoliams kilusi mintis surinkti Vokietijoje ir Prancūzijoje armijas vaikų ir parduoti Šiaurės Afrikoje į vergiją. Savanoriais vykti į Palestiną užsirašė trisdešimt tūkstančių vaikų. *„Tie vaikai,—* rašė Makėjus,— *aišku, buvo valkatos ir benamiai, kokių knibždėte knibžda dideliuose miestuose,— drąsūs ir viskam pasinešę."*

Popiežius Inocentas Trečiasis irgi manė, kad jie keliaus į Palestiną, ir tuo žavėjosi. „Šitie vaikučiai budi, kai mes miegam!"— sušukęs jis.

Dauguma vaikų išplaukė iš Marselio ir apie pusė jų nuskendo sudužus laivams. Kita pusė pasiekė Šiaurės Afriką, kur juos pardavė į vergiją.

Per nesusipratimą kažkiek vaikų susirinko pasiruošę kelionei Genujoje, bet čia jų netykojo vergų pirkliai. Geri žmonės juos priglaudė, pavalgydino ir maloniai šio to paklausinėjo, o paskui, davę truputį pinigų ir daug patarimų, išsiuntė namo.

— Šaunuoliai genujiečiai! — pasakė Merė O'Heir.

Tą naktį miegojau viename vaikų miegamųjų. O'Heiris paliko man ant naktinio staliuko tokią knygą: Merės Endel „Dresdenas. Istorija, teatrai ir galerija". Ji išspausdinta 1908 metais, ir įžanga prasideda taip: *„Tikimės, kad ši knygutė bus naudinga. Joje bandoma pateikti anglų skaitytojui bendrą apžvalgą, kaip Dresdenas įgijo dabartinį architektūrinį pavidalą, kaip kelių genijų dėka pasiekė tokių muzikinės kultūros aukštumų, taip pat atkreipsime skaitytojo dėmesį į tuos nemirtingus meno*

*kūrinius, kurie vilioja į Dresdeno galeriją visus, trokštančius gilių meninių įspūdžių."*

Toliau paskaitinėjau šį tą iš miesto istorijos: *„1760 metais Dresdeną apsupo prūsai. Liepos penkioliktą prasidėjo kanonada. Užsidegė Paveikslų galerija. Daug paveikslų buvo išvežta į Kenigšteiną, tačiau kai kurie smarkiai nukentėjo nuo sviedinių skeveldrų, ypač Fransijos „Kristaus krikštas". Be to, liepsna apgobė didingąjį Šv. Kryžiaus bažnyčios bokštą, nuo kurio dieną naktį buvo stebimas priešo judėjimas. Bokštas nugriuvo. Tuo tarpu Švč. Mergelės Marijos bažnyčia, priešingai, stovėjo sveika, ir prūsų patrankų sviediniai atšokdavo nuo jos akmeninio bokšto it lietaus lašai. Galiausiai, sužinojęs, jog krito Glacas, kritinis jo pastarųjų užkariavimų punktas, Fridrichas buvo priverstas nutraukti apgultį. „Kad neprarastume visko, turime grįžti į Sileziją",— pasakęs jis.*

*Dresdenas buvo siaubingai nuniokotas. Getė, tuomet dar jaunas studentas, jį aplankęs, teberado liūdesį keliančius griuvėsius: „Von der Kuppel der Frauenkirche sah ich diese leidigen Trümmer zwischen die schöne städtische Ordnung hineingesät; da rühmte mir der Küster die Kunst des Baumeisters, welcher Kirche und Kuppel auf einen so unerwünschten Fall schon eingerichtet und bombenfest erbaut hatte. Der gutte Sakristan deutete mir alsdann auf Ruinene nach allen Seiten und sagte bedenklich lakonisch: Das hat der Feind gethan!"* [1]

---

[1] Nuo Švč. Mergelės Marijos bažnyčios bokšto žvelgiau aš į tuos liūdnus likučius, išsibarsčiusius puikiai išplanuotame mieste; ir čia bažnyčios tarnas ėmė girti man meną architekto, kuris, numatydamas šitokius negeistinus atsitiktinumus, bažnyčią ir jos kupolą pastatė tokius tvirtus, kad atlaikytų patrankų ugnį. Gerasis zakristijonas tuomet parodė man aplink visur riogsančius griuvėsius ir susimąstęs tepasakė: „Nerieteliaus darbas". *(Vok.)*

Kitos dienos rytą aš su mergaičiukėm pervažiavau per Delavero upę toje vietoje, kur per ją kadaise kėlėsi Džordžas Vašingtonas. Niujorke aplankėm pasaulinę mugę, matėm, kaip Voltas Disnėjus įsivaizduoja praeitį, o „Dženeral motorz"— ateitį.

O aš klausiau save apie dabartį: kokio gi ji platumo, kokio gilumo ir kiek jos skirta man?

Vėliau aš keletą metų vedžiau kūrybinį seminarą garsiojoje Ajovos universiteto Literatų studijoje. Buvau įsipainiojęs ir vėl išsipainiojau iš nuostabiai malonių nemalonumų. Dėstydavau po pietų. Rytais rašydavau. Negalima būdavo manęs trukdyti. Kūriau savo garsiąją knygą apie Dresdeną.

Ir tame laiko tarpsnyje vienas geras žmogus, pavarde Seimuras Lorensas, pasirašė su manimi sutartį trims knygoms, ir aš jam pasakiau:

— Gerai, pirmoji iš tų trijų bus mano garsioji knyga apie Dresdeną.

Draugai Seimurą Lorensą vadina Semu. Ir aš sakau dabar Semui:

— Štai, Semai, toji knyga.

Ji tokia plonutė, Semai, ir tokia suraizgyta sumazgyta todėl, kad apie žudynes neįmanoma pasakyti nieko protinga. Visi privalo žūti, niekad nieko nebeištarti, niekad nieko nebenorėti. Po žudynių turi stoti visiška ramybė, iš tikrųjų taip ir būna, ir tik paukščiai trikdo tylą.

O ką gi sako paukščiai? Tą, ką ir tegalima pasakyti apie žudynes — pavyzdžiui: *„Tivit tivit?"*

Aš prisakiau savo sūnums, kad jokiomis sąlygomis nedalyvautų žudynėse ir nedžiūgautų, sužinoję apie priešų sunaikinimą.

Aš taip pat prisakiau jiems netarnauti firmose, gaminančiose žudymo techniką, ir niekinti žmones, manančius, jog tokia technika reikalinga.

Kaip minėjau, neseniai su savo bičiuliu O'Heiriu lankiausi Dresdene. Skaniai prisikvatojom Hamburge, Vakarų Berlyne, Rytų Berlyne, Vienoje, Zalcburge, Helsinkyje, taip pat Leningrade. Man ta kelionė buvo labai naudinga, kadangi pamačiau daug autentiško fono knygoms, kurias kada nors sukursiu. Viena iš jų vadinsis „Rusų barokas", kita —„Bučiuotis draudžiama", dar kita —„Baras užsieniečiams", o dar kita —„Jei likimas panorės" ir taip toliau.

Ir taip toliau...

„Liufthanzos" lėktuvas turėjo skristi iš Filadelfijos į Frankfurtą per Bostoną. O'Heiris įsės Filadelfijoje, o aš Bostone — ir skrendam. Tačiau Bostonas nepriėmė, ir lėktuvas nuskrido į Frankfurtą tiesiai iš Filadelfijos. Ir aš tapau nekeleiviu Bostono rūke, ir „Liufthanza" įsodino mane drauge su kitais nekeleiviais į limuziną ir nuvežė į motelį pernenakvoti.

Laikas sustojo. Kažkas žaidė su laikrodžiais, ne tik elektriniais, bet ir prisukamais. Mano laikrodėlio sekundininkas tvinkt, praslenka metai, tada vėl — tvinkt.

Aš nieko negalėjau padaryti. Kaip žemietis, privalėjau tikėti laikrodžiais. Ir kalendoriais.

Turėjau pasiėmęs lėktuve skaityti knygų. Viena iš jų — Teodoro Retkės „Žodžiai vėjui", ir štai kokias eilutes joje radau:

*Aš pabundu, kad užmigčiau, ir bundu lėtai.*
*Ieškau savo lemties tame, kas manęs nebaugina.*
*Eidamas aš sužinau, kurlink man eiti.*

Kita — Erikos Ostrovski „Selinas ir jo regėjimai". Selinas buvo prancūzų armijos kareivis, narsiai kovėsi Pirmajame pasauliniame kare, kol jį sužeidė į galvą. Po to jis nebegalėjo užmigti, jam ūžė galvoje. Jis tapo gydytoju ir dieną gydydavo neturtinguosius, o naktimis rašydavo groteskiškus romanus. Joks menas neįmanomas be šokio su mirtimi, rašė Selinas.

„*Tiesa — mirtyje,*— rašė jis.— *Aš gražiai grūmiausi su ja, kol pajėgiau... šokau su ja, puošiau gėlių girliandomis, sukau ratu... vyniojau kaspinais, kutenau...*"

Jį kamavo mintys apie prabėgantį laiką. Panelė Ostrovski cituoja nuostabią sceną iš romano „Mirtis kreditan", kurioje Selinas bando sustabdyti zujančius gatve žmones. Iš popieriaus sklinda jo riksmas: „*Sustabdykit juos... te jie daugiau nepajuda... sustingdykit... amžinai!.. Kad niekados neišnyktų!*"

Motelio kambaryje perverčiau bibliją, ieškodamas pasakojimų apie kokius nors didelius sugriovimus. „*Kai saulė užtekėjo virš krašto ir Lotas atvyko į Coarą,*— skaičiau aš,— *Dievas pasiuntė į Sodomą ir Gomorą sieros ir ugnies lietų. Jis sunaikino iš pamatų anuos miestus ir visą apylinkę, taip pat miestų gyventojus ir viską, kas augo laukuose.*"

Nieko nepadarysi.

Žmonės tuose abiejuose miestuose buvo labai nedori. Be jų pasaulyje liko ramiau.

O Loto žmonai, kaip žinia, buvo liepta nesižvalgyti atgal, kur liko visi tie žmonės ir jų namai. Tačiau jinai vis dėlto atsigręžė, ir už tai aš ją myliu, nes ji pasielgė taip žmogiškai.

Už tą ji buvo paversta druskos stulpu. Nieko nepadarysi.

Žmonėms nevalia žvalgytis atgal. Aš tikrai to daugiau nebedarysiu.

Aš baigiau savo knygą apie karą. Kitą parašysiu linksmą.

O šitoji man nenusisekė, kitaip negalėjo ir būti, nes ją rašė druskos stulpas. Ji prasideda šitaip:

*„Paklausykit!*

*Bilis Piligrimas slydinėja po laiką."*

O baigiasi taip:

*„— Tivit tivit?"*

## 2

Paklausykit!

Bilis Piligrimas slydinėja po laiką.

Sykį Bilis nuėjo miegoti pagyvenęs našlys, o pabudo savo vestuvių dieną. Jis yra įėjęs pro vienas duris 1955 metais, o išėjęs pro kitas 1941 metais. Pro tas duris grįžęs, jis atsidūrė 1963 metuose. Jis sakosi daugsyk matęs savo ir gimimą, ir mirtį ir ne iš eilės aplankąs įvairius tarpinius įvykius.

Taip jis pats sako.

Bilis po laiką blaškosi konvulsyviai, kelionių savo

valia pasirinkti negali, ir tos kelionės ne visada malonios. Jis sakosi visą laiką jaučiąs scenos baimę, nes nežinąs, kokią gyvenimo atkarpėlę jam gali tekti netrukus vaidinti.

Bilis gimė 1922 metais Iliume (Niujorko valstija), ir buvo vienturtis tenykščio kirpėjo sūnus. Juokingas berniūkštis išaugo į juokingą vaikiną — silpnakinkį dilbą, iš išvaizdos panašų į koka kolos butelį. Jis baigė Iliumo vidurinę mokyklą, pagal pažymius priklausydamas savo klasės geresniųjų mokinių trečdaliui, ir vieną semestrą lankė vakarinius užsiėmimus Iliumo optometrijos mokykloje, kol per Antrąjį pasaulinį karą jį pašaukė į kariuomenę. Jo tėvas karo metais žuvo per nelaimingą atsitikimą medžioklėje. Nieko nepadarysi.

Bilis tarnavo Europoje pėstininkų pulke ir pateko į vokiečių nelaisvę. 1945 metais su didele garbe demobilizuotas iš armijos, Bilis iš naujo įstojo į Iliumo optometrijos mokyklą. Paskutiniame kurse jis susižadėjo su tos mokyklos steigėjo ir savininko dukteria, o po to jį ištiko nedidelis nervinis sutrikimas.

Jį paguldė į karo veteranų ligoninę netoli nuo Leik Plesido, gydė elektros šoku, o paskui paleido. Jis vedė sužadėtinę, baigė mokslą ir, uošvio padedamas, atidarė Iliume savo kabinetą. Iliumas itin dėkingas optometristams miestas, nes tenai veikia Bendrosios plieno liejimo kompanijos įmonė. Kiekvienas darbuotojas privalo turėti apsauginius akinius ir dėvėti juos gamybos cechuose. Iliume BPL turi šešiasdešimt aštuonis tūkstančius darbuotojų. Reikia daug akinių stiklų ir daug rėmelių.

Daugiausia pelno — iš rėmelių.

Bilis praturtėjo. Jis augino du vaikus — Barbarą ir Robertą. Atėjus laikui, jo dukra Barbara ištekėjo — irgi už optometristo, ir Bilis padėjo jam įsisteigti savo kabinetą. Bilio sūnus Robertas vidurinėje mokykloje sunkiai stūmėsi, bet paskui įstojo į garsiąsias „žaliąsias beretes", pasitaisė, išgražėjo ir kariavo Vietname.

1968 metų pradžioje grupė optometristų, tarp kurių buvo ir Bilis, nusisamdė lėktuvą reisui iš Iliumo į Monrealį, į tarptautinę optometristų konferenciją. Lėktuvas atsitrenkė į Šugerbušo kalną (Vermonto valstija) ir sudužo. Visi keleiviai, išskyrus Bilį, žuvo. Nieko nepadarysi.

Biliui sveikstant Vermonto ligoninėje, atsitiktinai, apsinuodijusi anglies viendeginiu, žuvo jo žmona. Nieko nepadarysi.

Kai Bilis po katastrofos galiausiai grįžo namo į Iliumą, iš pradžių elgėsi normaliai. Jo galvoje raudonavo baisus randas. Dirbti nebedirbo. Namų ruošą ėjo samdoma šeimininkė. Beveik kasdien aplankydavo duktė.

Ir staiga, niekam nieko nesakęs, Bilis važiuoja į Niujorką ir dalyvauja vakarinėje radijo programoje, skirtoje pašnekesiams su visokiais žmonėmis. Jis pasipasakojo, kaip slydinėja po laiką. Taip pat pasisakė, jog 1967 metais jį pagrobusi skraidanti lėkštė. Lėkštė, pasak jo, atskridusi iš Tralfamadorijos planetos. Jį nulakdinę į Tralfamadoriją, kur nuogą demonstravę zoologijos sode. Ten jį suporavę taip pat su žemiete, buvusia kino žvaigžde Montana Vaildhek.

Keletas nakvišų išgirdo Bilį kalbant per radiją, ir vienas paskambino jo dukteriai Barbarai. Barbara nusiminė. Ji su vyru nuvažiavo į Niujorką ir parvežė Bilį namo.

Bilis ramiai, bet atkakliai tvirtino, jog per radiją sakęs gryną teisybę. Tralfamadorai esą pagrobę jį naktį, po dukters jungtuvių. Jo niekas nepasigedę, kadangi tralfamadorai išsigabenę jį per laiko plyšį, todėl jis, dingęs iš Žemės vos mikrosekundei, galėjęs metų metus pragyventi Tralfamadorijoje.

Po to praėjus mėnesiui be jokio incidento, Bilis parašė į Iliumo „Njus lider" laišką, kurį laikraštis išspausdino. Jame buvo aprašyti Tralfamadorijos gyventojai.

Pasak Bilio, jie esą kokių šešiasdešimties centimetrų ūgio, žalios spalvos, pažiūrėti panašūs į vandentiekininkų guminius stūmiklius. Kaušeliai stovį ant žemės, o nepaprastai lankstūs kotai stiebiasi aukštyn. Koto gale styranti rankelė su žalia akimi delne. Tie padarėliai esą draugiški ir matą daiktus keturių matavimų. Jiems esą gaila žemiečių, kad jie tegalį suvokti tik tris matavimus. Jie galėtų papasakoti žemiečiams daug nuostabių dalykų, ypač apie laiką. Bilis žadėjo kai ką iš tų nuostabių dalykų paskelbti kitame laiške.

Kai pirmasis laiškas buvo išspausdintas, Bilis jau rašė antrą. Antrasis laiškas prasidėjo taip:

„Svarbiausia, ką aš sužinojau Tralfamadorijoje, yra štai kas: kai žmogus miršta, mums *tik atrodo,* kad jis miręs. Jis ir toliau gyvena praeityje, todėl kvailystė lieti ašaras per laidotuves. Visoks laikas, tiek praeitis, tiek dabartis, tiek ateitis, visados egzistavo, visados egzistuos. Tralfamadorai sugeba vienu žvilgsniu aprėpti daugelį laiko momentų taip, kaip mes, pavyzdžiui, galime vienu metu apžvelgti Uolėtųjų kalnų grandinę. Jie mato, kokie nekintami visi tie momentai, ir gali sau stebėti bet kurį juos dominantį momentą. Mums čia, Žemėje,

taip tik atrodo, kad momentai seka vienas paskui kitą lyg karoliai ant siūlo ir kad jeigu momentas praėjo, tai praėjo negrįžtamai.

Regėdami numirėlį, tralfamadorai paprasčiausiai mano, kad mirusysis šiuo konkrečiu momentu yra blogos formos, tačiau jis kuo puikiausiai jaučiąsis daugybėje kitų momentų. Ir kai aš dabar išgirstu, kad kas nors mirė, tik patraukau pečiais ir sakau taip, kaip tokiais atvejais sako tralfamadorai: „Nieko nepadarysi."

Ir taip toliau.

Bilis rašė laišką savo tuščio namo pusrūsyje, sandėliuke, kur buvo suverstas visoks šlamštas. Jo šeimininkei buvo laisva diena. Sandėliuke stovėjo sena rašomoji mašinėlė. Ne mašinėlė, o dinozauras! Sunki nelyginant akumuliatorius. Bilis būtų vargiai ją panešęs, todėl spausdino ten pat, sandėliuke.

Skysto kuro purkštuvas neveikė. Pelės pragraužta į termostatą vedančio laido izoliacija. Temperatūra name nukrito iki dešimties laipsnių, tačiau Bilis to nejuto. O apsirengęs jis buvo nešiltai. Sėdėjo kaip ką tik iš lovos — basas, su pižama ir chalatu, nors diena ėjo vakarop. Jo kojos buvo gelsvos, net pamėlynavusios.

Tačiau Bilio širdis žioravo it anglies gabaliukas. Įkaitino ją Bilio įsitikinimas, jog paskelbęs tiesą apie laiką, jis suramins masę žmonių. Jau seniausiai cvanguliavo durų skambutis. Tai skambino jo duktė Barbara. Pagaliau ji atsirakino savu raktu ir perėjo grindimis virš jo galvos, šūkaudama:

— Tėte! Tėveli, kur tu?— Ir taip toliau.

Bilis neatsiliepė, todėl ji, manydama rasianti jį nebe-

gyvą, buvo bepuolanti isterijon. Galiausiai užėjo į pačią paskutinę neapieškotą vietą, tai yra į tą sandėliuką pusrūsyje.

— Kodėl neatsiliepei, kai šaukiau?— klausė Barbara, stovėdama sandėliuko tarpdury. Rankoje laikė vakarinį laikraštį — tą, kuriame Bilis pasakojo apie savo bičiulius tralfamadorus.

— Negirdėjau,— atsakė Bilis.

Šio momento orkestruotė tokia: Barbarai buvo vos dvidešimt vieneri metai, tačiau į savo tėvą, nors jam ėjo tik keturiasdešimt septinti, ji žiūrėjo kaip į nukvakusį senį — dėl to smegenų sužeidimo per lėktuvo katastrofą. Be to, ji save laikė šeimos galva, nes jai reikėjo rūpintis motinos laidotuvėmis, ieškoti Biliui šeimininkės ir panašiai. Be to, Barbara su vyru turėjo tvarkyti Bilio finansinius reikalus,— o jų buvo nemažai,— nes Biliui į darbą dabar buvo nusispjaut. Dėl didelės atsakomybės, užgulusios ją tokioj jaunystėj, ji pasidarė bjauri pasipūtėlė. Tuo tarpu Bilis stengėsi neprarasti savigarbos ir įtikinti Barbarą ir kitus žmones, kad jis anaiptol ne nukvakęs, o priešingai — pasišventęs kur kas kilnesniam pašaukimui negu kažkokia ten tarnyba.

Dabar jis vaizdavosi esąs — nei daugiau, nei mažiau — gydytojas, skiriantis korekcines linzes žemiečių sieloms. Bilio įsitikinimu, tų sielų tokia daugybė ligotos ir nelaimingos todėl, kad nesugeba matyti pasaulio taip, kaip jo žalieji bičiuliai tralfamadoriukai.

— Nemeluok, tėte,— pasakė Barbara.— Aiškiai žinau, kad tu girdėjai, kai šaukiau.

Ji būtų buvusi gana graži mergina, jei ne storos kaip

kaladės kojos. Ir ji ėmė jį vainoti dėl to laiško laikraščiui. Kam, girdi, jis apjuokęs save ir artimuosius?

— Tėte, tėte,— kalbėjo Barbara,— ir ką man daryt su tavim? Nejau nori, kad nuveižtume tave ten, kur ir tavo motina?— Bilio motina tebebuvo gyva. Nesikeldama iš patalo, ji karšo senelių namuose „Pušynėlis" Iliumo pakrašty.

— Kas tau taip nepatiko mano laiške?— pasiteiravo Bilis.

— Juk ten vienos nesąmonės. Nė žodžio teisybės!

— Ne, ten viskas teisybė.— Bilis nesirengė varžytis su ja piktumu. Jis dėl nieko nepykdavo. Šiuo atžvilgiu jis buvo puikaus būdo.

— Nėra tokios planetos Tralfamadorijos!

— Tu nori pasakyt — jos iš Žemės nesimato? Taip, nesimato,— atsakė Bilis.— Lygiai kaip iš Tralfamadorijos nesimato Žemės. Abi jos labai mažos. Labai toli viena nuo kitos.

— Ir kur tu ištraukei tokį kvailą pavadinimą — Tralfamadorija?

— Kad taip ją vadina jos gyventojai.

— Na žinai! — pasakė Barbara ir nusisuko. Pliaukštelėjo delnais: atseit beviltiškas atvejis! — Ar galiu užduoti tau dar vieną klausimėlį?

— Žinoma.

— Kodėl tu tylėjai apie tai iki lėktuvo katastrofos?

— Man atrodė, kad dar per anksti.

Ir taip toliau. Bilis sako, jog pradėjęs slydinėti po laiką 1944 metais, gerokai prieš kelionę į Tralfamadoriją. Tralfamadorai dėl jo slydinėjimo niekuo dėti. Jie tiktai padėję jam suvokti, kas ir kaip yra iš tikrųjų.

Bilis pradėjęs slydinėti po laiką dar tebevykstant Antrajam pasauliniam karui. Per karą Bilis buvo kapeliono patarnautojas. Kapeliono patarnautojas amerikiečių armijoje paprastai esti pašaipos objektas. Ne išimtis buvo ir Bilis. Jis niekuo negalėjo nei pakenkti priešui, nei padėti draugams. Tiesą sakant, draugų jis nė neturėjo. Buvo patarnautojas, nesitikėjo nei paaukštinimo, nei medalių, nenešiojo ginklo ir nuolankiai tikėjo mylintį Jėzų, kuo dauguma kareivių šlykštėjosi.

Per manevrus Pietų Karolinoje Bilis juodais nuo vandens apsaugotais vargonėliais grojo vaikystėje išmoktas šventas giesmes. Vargonėliai turėjo trisdešimt devynis klavišus ir du registrus: *vox humana* ir *vox celeste.* Be to, Biliui priklausė portatyvinis altorius, toks rusvai žalios spalvos lagaminėlis su ištraukiamomis kojomis. Lagaminėlio vidus buvo išmuštas tamsiai raudonu pliušu, ir tame ugningame pliuše jaukiai gulėjo pasidabruotas aliuminio kryžius ir biblija.

Etiketė skelbė, jog ir altorių, ir vargonėlius gamino ta pati Kemdeno (Niudžersio valstija) dulkių siurblių firma.

Sykį per manevrus Bilis grojo „Mano dievas — mano stiprybė" (muzika Johano Sebastijano Bacho, žodžiai Martyno Liuterio). Buvo sekmadienio rytas. Bilis su kapelionu buvo surinkę kalvos atšlaitėje apie penkiasdešimt kareivių. Staiga pasirodė arbitras. Per manevrus visur buvo pilna arbitrų — žmonių, kurie pranešinėjo, kas teoriškai laimi ar pralaimi mūšį, kas gyvas ir kas žuvęs.

Arbitras paskelbė juokingą žinią. Besimeldžiančiųjų būrį teoriškai pastebėjęs menamas priešas. Dabar jie visi

teoriškai esą žuvę. Menami lavonai nusijuokė ir su apetitu užkirto priešpiečių.

Po daugelio metų tai prisiminęs, Bilis apstulbo, koks tralfamadoriškas buvo tasai atsitikimas su mirtimi: žmonės vienu metu buvo ir žuvę, ir valgė priešpiečius.

Manevrams baigiantis, Bilį išleido neeilinių atostogų, kadangi per elnių medžioklę vienas medžiotojas mirtinai pašovė Bilio tėvą, Iliumo kirpėją. Nieko nepadarysi.

Grįžęs iš atostogų, Bilis rado įsakymą vykti į Europą. Jo reikalavo Liuksemburge kariaujančio pėstininkų pulko štabas. Mūšio metu žuvo to pulko kapeliono patarnautojas. Nieko nepadarysi.

Pulką, į kurį atvyko Bilis, vokiečiai buvo bebaigią triuškinti garsiajame Ardėnų puolime. Bilis net nesusitiko su kapelionu, kuriam buvo paskirtas patarnauti, nepasiėmė nei plieninio šalmo, nei žygio batų. Tai buvo 1944-ųjų gruodyje per paskutinį stiprų vokiečių puolimą Antrajame pasauliniame kare.

Bilis liko gyvas, tačiau atsidūrė toli vokiečių užnugaryje apkiautusio klajoklio vaidmenyje. Trejetas kitų, ne tokių apkiautusių klajoklių leido Biliui sekti iš paskos. Du iš jų buvo žvalgai, o trečiasis — artileristas. Nė vienas iš jų neturėjo nei maisto, nei žemėlapių. Saugodamiesi vokiečių, jie traukėsi į kuo gūdesnę provincijos tylumą. Maitinosi sniegu.

Ėjo vorele. Pirmi — žvalgai, akyli, miklūs, atsargūs. Abu su šautuvais. Paskui sekė artileristas, maišu muštas kerėpla, grasindamas vokiečiams vienoj rankoj 45 kalibro koltu, kitoj — peiliu.

Paskutinis, tuščiomis rankomis, pasiruošęs mirti, niūrus cimpino Bilis. Atrodė absurdiškai: ūgis daugiau kaip

metras aštuoniasdešimt, o krūtinė ir pečiai — kaip degtukų dėžutė. Be šalmo, be milinės, be ginklo, be batų. Avėjo pigius civiliškus batelius, kuriuos nusipirko tėvo laidotuvėms. Buvo pametęs užkulnį, todėl kepėstavo lyg pasistrykčiodamas. Nuo to nevalingo šokio jam skaudėjo dubens sąnarius.

Vilkėjo Bilis ploną mundierėlį, marškinius, šiurkščios vilnos kelnes ir ilgus, šlapius nuo prakaito apatinius. Jis vienintelis iš keturių buvo su barzda. Tokia ten ir barzda — tik reti šereliai, kiti jau žili, nors Bilis teturėjo dvidešimt vienerius metus. Ir buvo jau pliktelėjęs. Nuo vėjo, šalčio ir spartaus ėjimo jo veidas buvo tamsiai raudonas. Į ką jau ką, o į kareivį tai jis tikrai neatrodė panašus. Atrodė panašus į nupezusį garnį.

Trečią klajonės dieną juos iš tolo apšaudė — keturiskart šovė, jiems pereinant skersai plytomis grįstą keliuką. Pirmasis šūvis buvo skirtas žvalgams. Antrasis — artileristui, kuris vadinosi Rolandas Viris.

Trečioji kulka buvo skirta nupezusiam garniui, kuris tą pačią akimirką, kai mirtinoji bitė prazvimbė pro šalį, kaip įkastas sustojo keliuko vidury. Bilis mandagiai stovėjo, leisdamas šauliui pasitaisyti. Jis miglotai suvokė karybos taisykles ir manė, kad šauliui būtina leisti pasitaisyti. Kita kulka tik per pirštą nekliudė Bilio kelio girnelės; sprendžiant iš garso, ji lėkė sukdamasi kaip sukutis.

Rolandas Viris ir abu žvalgai gulėjo saugiai sukritę griovyje, ir Viris suriaumojo Biliui:

— Mauk nuo kelio, močiakrušy tu!

Priešpaskutinis žodis baltaodžių kalboje 1944 metais dar buvo naujiena. Biliui, kuris gyvenime tokio darbo dar

nebuvo dirbęs, jis nuskambėjo taip šviežiai ir stulbinančiai, jog padarė savo: Bilis atsipeikėjo ir nuėjo nuo kelio.

— Ir vėl aš tave išgelbėjau, kvėša tu besmegeni,— pasakė Viris, kai Bilis nušoko į griovį.

Jis kasdien gelbėjo Bilį: keikdamas, spardydamas, mušdamas, varė ir varė jį pirmyn. Žiaurumas buvo būtinybė, kadangi Bilis nė piršto nebūtų pajudinęs, kad išsigelbėtų. Bilis norėjo pasuoti. Buvo sušalęs, išbadėjęs, iškvaršęs, nieko nemokėjo. Jis jau beveik nebeskyrė, ar miega, ar nemiega, ir dabar, trečiąją klajonės dieną, jam buvo vis tiek — eiti ar stovėti.

Jis norėjo tik viena: kad jį paliktų ramybėje.

— Eikit, vyrai, be manęs,— kartojo ir kartojo jis.

Viris kare buvo toks pat naujokas kaip ir Bilis. Jis irgi atvyko žuvusio kareivio vieton. 57 mm kalibro prieštankinio pabūklo komandai jis padėjo iššauti vieną vienintelį baisingą šūvį. Šūvis driokstelėjo taip, lyg pats ponas dievas būtų atsidaręs kelnių užtrauktuką. Pabūklas devynmetriu liepsnos liežuviu lyžtelėjo sniegą ir augmeniją. Liepsna nubrėžė ant žemės juodą brūkšnį, tiksliai rodantį vokiečiams, kur slepiasi pabūklas. Į taikinį jie, deja, nepataikė.

Nepataikė į „Tigrą". O tankas tartum uostinėdamas pasuko 88 mm kalibro nosį ir pamatė brūkšnį sniege. Ir iššovė. Visa pabūklo komanda, išskyrus Virį, žuvo. Nieko nepadarysi.

Rolandui Viriui buvo aštuoniolika metų, dar tik baigėsi jo nelaiminga paauglystė, kurios didžiąją dalį jis praleido Pitsberge (Pensilvanijos valstija). Niekas Pitsberge

jo nemėgo. Nemėgo todėl, kad buvo kvailas, storas ir bjaurus ir dvokė kiaule — visi muilai buvo bejėgiai. Pitsberge niekas nenorėjo turėti su juo reikalų ir stengdavosi juo atsikratyti.

Virį tai varė į pasiutimą. Atstumtas jis susirasdavo kokį dar labiau visų nekenčiamą berniūkštį ir, apsimetęs draugu, imdavo valkiotis su juo. O paskui, už ką nors prikibęs, jį iš viso vieko prikuldavo.

Ir taip visada. Draugystė su tais, kuriuos Viris galiausiai prikuldavo, buvo nenormali, iškrypėliška, budelio ir aukos draugystė. Jis pasakodavo jiems apie savo tėvo šaunamųjų ginklų, kardų, kankinimo prietaisų, geležinių pančių ir panašių daiktų kolekciją. Virio tėvas, vandentiekininkas, tikrai rinko tokius daiktus, ir jo kolekcija buvo apdrausta keturiais tūkstančiais dolerių. Tuo užsiėmė ne jis vienas. Jis priklausė dideliam klubui, kurio nariai kolekcionavo tokius daiktus.

Virio tėvas kartą davė žmonai tikras ispaniškas žnyples traiškyti pirštams — kam nors virtuvėje prislėgti. Kitą sykį padovanojo stalinę lempą, kurios pagrindas buvo garsiosios Niurnbergo „geležinės mergos" poros sprindžių didumo kopija. Tikroji „geležinė merga"— viduramžių kankinimo prietaisas, kažkas panašaus į moters figūros pavidalo katilą, viduje prismaigstytas dyglių. Figūros priekyje buvo suveriamos durys. Kankindavo tokiu principu: nusikaltėlį įkišdavo į vidų, o tada palengva užverdavo duris. Toj vietoj, kur akys, smygsojo du specialūs dygliai. Dugne buvo latakėlis kraujui nutekėti.

Nieko nepadarysi.

Viris papasakojo Biliui apie „geležinę mergą", apie latakėlį dugne ir kam jis reikalingas. Pasakojo apie

„dum-dum" kulkas. Pasakojo Biliui apie tėvo „Derindžerio" markės pistoletą, kuris telpąs liemenės kišenėje, tačiau galįs pramušti žmoguje skylę, „pro kurią laisvai praskristų šikšnosparnis".

Viris sykį su panieka siūlė Biliui lažintis, jog tas neatspėsiąs, kas yra kraujo griovelis. Bilis spėjo, kad tai latakas „geležinės mergos" dugne, bet neatspėjo. Pasirodo, kraujo grioveliu vadinama negili įraiža išilgai kardo ar durtuvo geležtės.

Viris pasakojo apie žiaurius kankinimus, apie kuriuos buvo skaitęs, matęs kine ar girdėjęs per radiją, ir apie savo paties sugalvotus kankinimus. Vienas jo išradimų: dantisto grąžtu pragręžti ausį. Jis paklausė Bilį, kokia, jo nuomone, pati baisiausia egzekucija. Bilis neturėjo jokios nuomonės. Teisingas atsakymas pasirodė esąs toks:

— Prismeigei tipelį aukštielninką dykumoj ant skruzdėlyno — supratai? Tada aptepei jam pypelį ir kiaušius medum, nurėžei vokus — tegu žlibina į saulę, kol padvės. Nieko nepadarysi.

Dabar, po apšaudymo, gulėdamas su Biliu ir žvalgais griovy, Viris pakišo Biliui po nosimi savo peilį. Peilis buvo ne valdiškas. Jį Viriui padovanojo tėvas. Peilio geležtė — gero sprindžio ilgumo, triašmenė. Kasteto pavidalo kriaunos susidėjo iš kelių žiedų, į kuriuos Viris ir sukišo savo storus pirštus. Žiedai buvo ne paprasti — dygliuoti.

Viris priglaudė dyglius Biliui prie skruosto ir santūriai, tartum gerai nusiteikęs žmogėdra spustelėjo.

— Ar nenorėtum paragaut, m? Mmmmmmmmmm? — sumykė jis.

— Ne, — atsakė Bilis.

— O žinai, kodėl jo trys ašmenys?

— Ne.

— Kad žaizda neužsitrauktų.

— A...

— Kai ištrauki, lieka trikampė skylė. Paprastu peiliu — lieka plyšys. Supratai? Plyšys tuoj užsitraukia. Supratai?

— Su.

— Šikt. Išmanys kiaulė debesį. Ko ten jus moko aukštojoj?

— Aš neilgai mokiausi,— atsakė Bilis. Ir nemelavo. Baigęs vidurinę, jis pasimokė vos pusmetį, be to, ne tikroje aukštojoje mokykloje. Jis lankė Iliumo optometrijos mokyklos vakarinį skyrių.

— Propesorius! — įgėlė Viris.

Bilis gūžtelėjo pečiais.

— Gyvenime kitaip, negu kad knygose paišo,— tarė Viris.— Pats pamatysi.

Bilis, gulėdamas griovyje, ir į tai nieko neatsakė: neturėjo noro kalbėtis toliau. Tiesa, jam truputį knietėjo pasakyti, jog ir jis šį tą žino apie kraują ir visa kita. Juk Bilis vos ne kas rytą vakarą regėdavo kančią ir klaikias žaizdas. Iliume, jo miegamajame ant sienos kabojo nepaprastai šiurpus krucifiksas. Kariuomenės chirurgas būtų pagyręs klinišką realizmą, su kuriuo menininkas atkūrė visas Kristaus žaizdas: ieties dūrį, spyglių žaizdas, vinių skyles. Bilio Kristus merdėjo siaubingose kančiose. Jis žadino gailestį.

Nieko nepadarysi.

Bilis nebuvo katalikas, nors ir užaugo po klaikiu krucifiksu. Jo tėvas buvo netikintis. Motina kartais pava-

duodavo vargonininkus keliose miesto bažnyčiose. Eidama groti, visada vesdavosi ir Bilį ir pramokė jį vargonuoti. Ji sakė stosianti į vieną kurią bažnyčią, kai nuspręsianti, kuri teisingiausia.

Nuspręsti ji taip ir nenusprendė, užtat baisiai įsigeidė krucifikso. Ir nusipirko Santa Fe suvenyrų krautuvėje, kai jų šeimynėlė Didžiosios krizės metais keliavo po Vakarus. Kaip ir daugelis amerikiečių, ji bandė įprasminti gyvenimą daiktais, įsigytais suvenyrų krautuvėlėse.

Taip krucifiksas atsidūrė Bilio Piligrimo miegamajame.

Žvalgai, glamonėdami savo šautuvų riešutmedžio buožes, sušnibždėjo, kad laikas judėti. Praėjo dešimt minučių, bet niekas neatėjo pasižiūrėti, ar juos pašovė, ar ne ir ar nereikia pribaigti. Šovė, matyt, iš toli koks vienišas šaulys.

Visi keturi iššliaužė iš griovio, ir šįkart jų nebeapšaudė. Keturpėsti, kaip ir dera stambiems žinduoliams, jie nuropojo į mišką. Ten atsistojo ir ėmė sparčiai eiti. Miškas buvo senas, tamsus. Pušys stovėjo išsirikiavusios kaip kareiviai. Nesimatė jokio krūmokšnio. Žemę dengė plaštakos storumo nelytėto sniego marška. Amerikiečiams nebuvo daugiau ką daryti, kaip palikti sniege pėdsakus, tokius pat iškalbingus kaip schemos balinių šokių vadovėlyje: žingsnis, slydis, pauzė; žingsnis, slydis, pauzė.

— Pamėgink tik atsilikti! — įspėjo Rolandas Viris Bilį Piligrimą, kai jie pajudėjo.

Viris atrodė lyg Mikė Pūkuotukas, pasiruošęs mūšiui. Kiek paritus, tiek pastačius.

Jis turėjo aliai vieną kada nors išduotą mundiruotės ir žygio daiktelį, aliai vieną iš namų gautą dovanėlę:

šalmą, pošalmį, vilnonę kepurę, šaliką, pirštines, medvilninius apatinius baltinius, vilnonius apatinius baltinius, vilnonius marškinius, megztinį, palaidinę, mundurą, milinę, medvilnines apatines kelnes, vilnones apatines kelnes, vilnones viršutines kelnes, medvilnines puskojines, vilnones puskojines, žygio batus, dujokaukę, gertuvę, šaukštą su šakute, pirmosios pagalbos vaistinėlę, peilį, antklodę, pusę palapinės, lietpaltį, bibliją neperšaunamais viršeliais, brošiūrą „Pažink savo priešą", kitą brošiūrą — „Už ką mes kovojame", dar kitą brošiūrą su angliškais fonetiniais ženklais užrašytomis vokiškomis frazėmis, kad Viris galėtų paklausti vokiečius, pavyzdžiui: „Kur jūsų štabas?" arba „Kiek turite haubicų?", arba sušukti: „Pasiduokit, jūsų padėtis beviltiška!" ir taip toliau.

Be to, Viris nešėsi balzos kaladėlę, turinčią apkasuose tarnauti priegalviu. Turėjo profilaktinį paketėlį su dviem storais prezervatyvais („Tik apsisaugojimui nuo užkrėtimo!"). Turėjo švilpuką, kurio žadėjo niekam nerodyti tol, kol bus pakeltas kapralu. Turėjo pornografinę nuotrauką moters, bandančios lytiškai santykiauti su Šetlendų poniu. Viris kelis kartus kaišiojo tą nuotrauką Biliui Piligrimui pasigrožėti.

Moteriškė ir ponis pozavo prieš kutuotą aksomo uždangą, ištiestą tarp dviejų dorėniškų kolonų. Priešais vieną koloną stovėjo vazonas su palme. Virio nuotrauka buvo pirmosios pasaulyje pornografinės nuotraukos kopija. Žodis „fotografija" pirmą kartą pavartotas 1839 metais, ir tais pačiais metais Luji Ž. M. Dageras pranešė Prancūzijos akademijai, kad gyvsidabrio garuose galima išryškinti vaizdą, atsimušusį sidabruoto metalo plokštelėje, aptrauktoje plona sidabro jodido plėnele.

1841 metais, praėjus vos dvejiems metams, Dagero padėjėją Andre Lefevrą areštavo Tiuilri sode už mėginimą įsiūlyti vienam ponui tos moteriškės ir ponio nuotrauką. Beje, Viris tą nuotrauką pirko taip pat Tiuilri. Lefevras įrodinėjo, kad jo nuotrauka — meno kūrinys ir kad jo tikslas buvęs atgaivinti graikų mitologiją. To įrodymas, pasak jo,— kolonos ir vazonas su palme.

Paklaustas, kokį mitą jis norėjęs pailiustruoti, Lefevras atsakė, jog esą tūkstančiai mitų, kur moteris — mirtingoji, o žirgas — dievas.

Jis buvo nuteistas šešiems mėnesiams kalėjimo. Ten jis mirė nuo plaučių uždegimo. Nieko nepadarysi.

Bilis ir žvalgai buvo liesi. Tuo tarpu Rolandas Viris neturėjo kur dėti lašinių. Po visais vilnos, diržų diržėlių ir brezento sluoksniais buvo įkaitęs it aukštakrosnė. Energijos pertekliaus varomas, jis kuduliavo nuo Bilio prie žvalgų ir atgal, davinėdamas idiotiškus nurodymus, kurių jo niekas neprašė perduoti ir kurių niekas nenorėjo vykdyti. Be to, būdamas aktyvesnis už kitus, jis ėmė vaizduotis esąs vadu.

Jis buvo taip sušilęs ir taip storai prisivilkęs, jog net nejuto jokios baimės. Aplinkinio pasaulio matė labai nedaug — pro siaurą plyšelį tarp šalmo krašto ir namiškių dovanoto šaliko, kuris slėpė jo vaikišką veidelį iki pat akių. Tame rūbų vytule jis jautėsi taip jaukiai, jog net ėmė vaizduotis, kad karas pasibaigė ir jis sveikas ir gyvas grįžo namo ir pasakoja tėvams ir seseriai tikrus karo nuotykius — iš tiesų tikriems karo nuotykiams nesimatė galo.

Virio versija apie tikrus karo nuotykius buvo tokia: vokiečiai pradėjo smarkią ataką, visa prieštankinio pa-

būklo komanda kovėsi kaip liūtai, kol visi, išskyrus Virį, žuvo. Nieko nepadarysi. Po to Viris susitiko tokius du žvalgus, jie iškart susidraugavo ir nutarė: bandys prasimušti pas saviškius. Eis sparčiai. Pasiduoti? Nė velnio! Paspaudė vieni kitiems rankas. Pasivadino „trim muškietininkais".

Bet čia pasimaišė tas prakeiktas studenčiūkštis, toks jau tričius, kad jam kariuomenėj išvis ne vieta,— girdi, gal priimtumėt ir jį? Be šautuvo, be peilio. Šalmo ar kepurės, ir tų neturi. Net paeit kaip žmogus nepaeina — keverst keverst pasistrykčiodamas. Nors iš proto kraustykis — dar išduos poziciją! O žmogėno gaila. „Trys muškietininkai" ir stumte stūmė, ir nešte nešė, ir vilkte vilko tą studenčiūkštį iki pat savų pozicijų, pasakojo toliau savo nuotykius Viris. Išgelbėjo jam kailį, kad jį kur per krūmus.

O tikrovėje Viris grįžo pėdsakais pasižiūrėti, kas atsitiko Biliui. Liepė žvalgams palaukti, kol jis suvaikščios to studentpalaikio. Štai jis lenda pro žemą šaką. Užkliudytas šalmas klanktelėjo. Viris to neišgirdo. Kažkur storai amsėjo šuo. Viris ir to negirdėjo. Jo karo nuotykių versija pasiekė jaudinantį momentą. Karininkas sveikina „tris muškietininkus", žada pristatysiąs apdovanoti Bronzos žvaigždėmis.

„Gal turit dar kokių pageidavimų, vaikinai?"— klausia karininkas.

„Taip, turim,— atsako vienas iš žvalgų.— Mes norėtume iki karo pabaigos būti drauge. Ar negalėtumėte pasirūpinti, kad mūsų, „trijų muškietininkų", niekada neišskirtų?"

Bilio Piligrimo sustota miške. Stovėjo atsirėmęs į medį, užsimerkęs. Galva atmesta, šnirpšlės virpuliuoja. Poetas Partenone.

Štai tada Bilis pirmą kartą ir nuslydo per laiką. Jo sąmonė nubrėžė didingą viso gyvenimo lanką ir sustojo ties mirtimi — violetine šviesa. Nei žmogaus, nei daikto. Tik violetinė šviesa — ir zvimbesys.

O paskui Bilis atbuline eiga grįžo į gyvenimą, kol pasiekė embrioninę būklę — raudoną šviesą ir gurgėjimą. Paskui vėl iškilo į gyvenimą ir sustojo. Jis mažas su savo apžėlusiu tėvu maudėsi Iliumo Krikščionių jaunimo asociacijos centro duše. Užuodė chlorą plaukymo baseine už durų, girdėjo, kaip gaudžia tramplino lenta.

Mažasis Bilis drebėjo iš baimės: tėvas buvo žadėjęs mokyti jį plaukti metodu „plauk — arba nuskęsi". Tėvas sakė įmesiąs Bilį į vandenį gilioj vietoj, ir pamatysit — plauks Bilis, kad net tik!

Tai priminė egzekuciją. Tėvo nešamas iš dušo į baseiną, Bilis visas pastiro. Užsimerkė. Kai atsimerkė, pasijuto gulįs baseino dugne. Aplink aidėjo nuostabi muzika. Jis neteko sąmonės, tačiau muzika tebeskambėjo. Lyg per rūką juto, kad kažkas jį gelbsti. Nepatiko Biliui, kad jį gelbsti!

Iš tenai jis nukeliavo per laiką į 1965 metus. Keturiasdešimt vienerių metų amžiaus jis lankė savo iškaršusią motiną „Pušynėlio" senelių namuose, į kuriuos ją tik prieš mėnesį buvo atvežęs. Ji sirgo plaučių uždegimu, ir buvo maža vilties, kad išsikapstys. Tačiau ji išsikapstė ir gyveno dar daug metų.

Jos balsas buvo veik prapuolęs, todėl, norėdamas išgirsti, ką ji sako, Bilis prikišo dešinę ausį prie pat jos

plonų kaip popierius lūpų. Ji, matėsi, nori pasakyti kažką svarbaus.

— Ka-aip? ..— pradėjo ji ir nutilo. Buvo per daug išvargusi. Jai regėjosi, kad nebūtina užbaigti sakinio, kad Bilis pats jį užbaigs.

Tačiau Bilis neturėjo supratimo, ką ji nori pasakyti.

— Kas „kaip", mama?— priminė jis.

Ji nugurkė sprangų gumulą, skruostais nusirito kelios ašaros. Ir ėmė kaupti energiją iš viso savo išsekusio kūno, net iš rankų ir kojų pirštų galiukų, kol sukaupė pakankamai stiprybės iššepšėti pilnam sakiniui:

— Kaip aš taip nusenau?

Bilio senutė motina nualpo, ir daili seselė išvedė Bilį iš palatos. Kai Bilis išėjo į koridorių, pro šalį nuvežė senuką, apdengtą paklode. Tas senukas savo laiku buvo garsus maratonininkas. Nieko nepadarysi. Beje, šitai dėjosi dar prieš tai, kai Bilis prasiskėlė galvą lėktuvo katastrofoje,— tada dar jis nebuvo pradėjęs pasakoti apie skraidančias lėkštes ir keliones po laiką.

Bilis atsisėdo laukiamajame. Tada jis dar nebuvo našlys. Po minkšta fotelio sėdyne pajuto kažką kieta. Ištraukė — tai būta knygos: Viljamo Bredfordo Hjuės „Eilinio Sloviko egzekucija". Toji knyga yra dokumentinis pasakojimas apie tai, kaip amerikiečių baudžiamasis būrys įvykdė mirties bausmę eiliniui Edžiui D. Slovikui, asmens Nr. 36896415, vieninteliam Amerikos kareiviui nuo Pilietinio karo sušaudytam už bailumą. Nieko nepadarysi.

Bilis perskaitė štabo karinės juridinės tarnybos viršininko, peržiūrėjusio Sloviko bylą, nuomonę. Pabaigoje buvo rašoma: *„Jo poelgis — tai atviras iššūkis valdžios*

*autoritetui, ir disciplina ateityje priklausys nuo ryžtingo atkirčio šiam iššūkiui. Jei apskritai kada nors skirtina mirties bausmė už dezertyravimą, tai kaip tik šiuo atveju ją ir reikia skirti, bet ne kaip bausmę ar atpildą, o vien kaip priemonę išlaikyti tokiai disciplinai, be kurios jokia armija nepajėgi atremti priešo. Bylos eigoje pasiūlymo pasigailėti nebuvo pareikšta, nerekomenduojame to ir mes."*

Nieko nepadarysi.

Bilis mirktelėjo 1965 metais ir nuskrido per laiką atgal, į 1958-uosius. Atsidūrė priėmime pagerbti jaunių futbolo komandai, kurioje žaidė jo sūnus Robertas. Treneris, senas kavalierius, sakė kalbą. Jis duso iš susijaudinimo.

— Dievaži,— sakė jis,— laikyčiau garbe valyti šitiems berniukams batus.

Bilis mirktelėjo 1958 metais, perskrido per laiką į 1961-uosius. Bilis buvo begėdiškai girtas Naujųjų metų sutikime, į kurį buvo susirinkę vien optometristai su žmonomis.

Bilis paprastai nepadaugindavo, nes per karą susigadino skrandį, tačiau šį kartą buvo girtas kaip siūlas ir pirmą ir paskutinį kartą laužė ištikimybę savo žmonai Valensijai. Jis kažkaip prisišnekinęs vieną moteriškę, nusivedęs į skalbyklą ir pasodinęs ant veikiančios dujinės džiovyklos.

Moteriškaitė irgi buvo smagiai primetusi ir pati padėjo Biliui nusegti savo korsetą.

— O ką tu norėjai man pasakyti?— paklausė ji.

— Viskas tvarkoj,— atsakė Bilis. Jis nuoširdžiai manė, kad viskas tvarkoj. Moteriškės vardą buvo pamiršęs.

— Kodėl tave vadina Biliu, o ne Viljamu?

— Profesiniais sumetimais,— atsakė Bilis.

Jis sakė tiesą. Bilio uošvis, Iliumo optometrijos mokyklos savininkas, padėjęs jam įsisteigti nuosavą kabinetą, buvo tikras savo srities genijus. Jis patarė Biliui leistis klientų vadinamas Biliu — tai įstrigsią jų atmintyje. Be to, šitoks vardas veiks magiškai, nes suaugusiųjų Biliais niekas nevadina. Ir dar — žmonės jį iškart laikys draugu.

Tame pačiame tarpsnyje buvo skandalas, žmonės piktinosi Biliu ir ta moteriškaite, o po to Bilis pasijuto automobilyje ieškąs vairo.

Jam žūt būt reikėjo rasti vairą. Iš pradžių Bilis pamakalavo rankomis prieš save, tikėdamasis atsitiktinai jį užčiuopsiąs. Nieko neužčiuopęs, pradėjo ieškoti metodiškai, apgrabaliodamas viską taip, kad vairui neliktų kur pasislėpti. Prisispaudė prie kairiųjų durų ir apieškojo kiekvieną kvadratinį centimetrą prieš save. Vairo neradęs, pasislinko per sprindį į dešinę ir apgrabaliojo vėl. Galų gale, didžiausiai savo nuostabai, jis pasiekė dešiniąsias duris, taip ir neradęs vairo. Tada nutarė, jog vairą kažkas pavogė. Baisiausiai užpyko, ir jam trūko filmas.

Vairo jis nerado todėl, kad sėdėjo ant užpakalinės sėdynės.

Dabar kažkas tuskino — žadino — Bilį. Bilis tebesijautė girtas ir piktas, kad jam pavogė vairą. Jis vėl buvo grįžęs į Antrąjį pasaulinį karą, į vokiečių užnugarį. Tuskino jį, suėmęs už mundierėlio atlapų, Rolandas Viris.

Tėškė Bilį į medį, paskui atitraukė ir pastūmė tenlink, kur Biliui reikėjo judėti jau savo paties jėgomis.

Bilis sustojo, pakratė galvą.

— Eikit vieni,— tarė jis.

— Ką?

— Eikit, vyrai, be manęs. Man čia gerai.

— Ką sakai?

— Man čia gerai.

— Perkūnėlis! Ligonių mums dar betrūko! — prašvokštė Viris pro penkis namiškių dovanoto drėgno šaliko sluoksnius. Bilis nė karto nebuvo matęs jo veido. Sykį bandė įsivaizduoti, koks jis,— įsivaizdavo rupūžę akvariume.

Viris spardė ir stumdė Bilį kone puskilometrį. Žvalgai laukė ant užšalusio upelio. Laukdami girdėjo ambrijant šunį. Be to, girdėjo šūkaujančių vyrų balsus — jie šūkavo vieni kitiems tartum medžiotojai, aiškiai nujaučiantys, kur slepiasi žvėris.

Upelio krantai buvo tokie aukšti, jog žvalgų galvų, nors jie ir stovėjo stati, iš tolo nesimatė. Bilis juokingai nukepėstavo žemyn. Jam iš paskos, sušilęs, cinksėdamas, barškėdamas, džerškėdamas nusileido Viris.

— Štai ir jis, vyručiai,— tarė Viris.— Nusibodo jam gyventi, bet mes priversim. Kai išsikapstys iš čia, dėkos, žaltys, „trims muškietininkams", kad išgelbėjo jam gyvybę.

Žvalgai pirmą kartą išgirdo, kad Viris save ir juos vadina „trim muškietininkais".

Stovėdamas upelio vagoje, Bilis Piligrimas tarėsi be skausmo virstąs garu. Jei mane bent minutei paliktų ramybėj, galvojo, su manim niekam nebereikėtų terliotis.

Pavirsčiau garų debesėliu ir nuplaukčiau virš medžių viršūnių.

Kažkur vėl storai suambrijo šuo. Baimės, aidų ir žiemos tylos sustiprintas, lojimas nuskardėjo it didžiulis žalvario gongas.

Aštuoniolikmetis Rolandas Viris įsispraudė tarp žvalgų ir užklojo jų pečius savo sunkiomis letenomis.

— O ką darom toliau, „trys muškietininkai"?— tarė jis.

Bilis Piligrimas regėjo žavingą haliucinaciją. Mūvėdamas sausas, šiltas baltas vilnones puskojines, jis čiuožė šokių salės grindimis. Šūksmais jį sveikino tūkstančiai žiūrovų. Tai nebuvo kelionė per laiką. Nieko panašaus nebuvo atsitikę, niekad neatsitiks. Tai buvo jauno berniokėlio, prisėmusio pilnus batus sniego, priešmirtinė klejonė.

Vienas žvalgas nuleido galvą, nuvarvino žemėn tįstančias seiles. Tą patį padarė ir kitas. Juodu tyrė neišmatuojamai menką spjūvio poveikį sniegui ir istorijai. Abu jie buvo nedidukai, miklūs. Abu jau daug kartų buvoję vokiečių užnugaryje — gyvenę kaip miško žvėrys, visą laiką jausdami išganingą baimę, protaudami ne galvos, o stuburo smegenimis.

Dabar juodu vinkst išsilaisvino iš meilaus Virio glėbio ir pasiūlė Viriui, kad jis su Biliu verčiau kam nors pasiduotų. Daugiau žvalgai jų — gana — nebelauksią.

Ir jie paliko Virį ir Bilį upelio vagoje.

Bilis Piligrimas tebečiuožė su savo vilnonėmis puskojinėmis, demonstravo tokius numerius, kurie daugeliui atrodytų neįmanomi: čiūkšt apsisuka, stakt sustingsta vietoj ir taip toliau. Susižavėjimo šūksmai netilo, tačiau jų

tonas staiga persimainė: haliucinaciją pakeitė kelionė per laiką.

Bilis nebečiuožė, o 1957 metų rudenį, dienos vidury, stovėjo prie tribūnos Iliume, viename kinų restorane. Stati audringais plojimais jį sveikino „Liūtų" klubo nariai. Jį ką tik išrinko klubo prezidentu, ir dabar jam reikės pasisakyti. Jį smaugė klaiki baimė, jam atrodė, jog atsitiko siaubingas nesusipratimas. Visi šitie klestintys, solidūs vyrai netrukus patirs, kokį pasigailėtiną valkatūzą jie išsirinko prezidentu. Jie išgirs cyplų jo balsą, kokiu kalbėdavo per karą. Jis nugurkė seiles, žinojo, kad jam balso stygų vietoj — karklo dūdelė, daugiau nieko. O užvis baisiausia — jis neturėjo ką pasakyti. Susirinkusieji nuščiuvo. Visų įraudę veidai spinduliavo.

Bilis išsižiojo, ir pasigirdo sodrus, rezonuojantis balsas. Sunku būtų buvę rasti nuostabesnį instrumentą. Juo Bilis žarstė sąmojį taip, jog visi tvėrėsi už pilvų. Paskui jis surimtėjo, tada vėl sumetė keletą anekdotų ir baigė nuolankia gaida. Šis stebuklas paaiškinamas taip: Bilis buvo išklausęs oratorinio meno kursą.

Po to jis vėl pasijuto stovįs užšalusio upelio vagoje. Rolandas Viris rengėsi karšti jam kailį taip, kad neliktų sveikos vietos.

Viris degė tragišku rūsčiu. Vėl jį pametė! Jis įsikišo pistoletą į dėklą. Įsikišo į makštis peilį. Tą triašmenį, su trim kraujo grioveliais. O tada nutvėręs taip patuskino Bilį, jog tas subraškėjo visu skeletu, ir trenkė į upelio krantą.

Viris vauksėjo ir inkštė pro namiškių dovanoto šaliko sluoksnius. Nesuprantamai narnėjo apie tai, kiek gera nuveikęs Bilio labui. Išsamiai nušvietė „trijų muškietininkų" pamaldumą bei didvyriškumą ir ryškiomis, vaizduotę

uždegančiomis spalvomis piešė jų dorybes, jų kilniadvasiškumą, amžiną šlovę, kurią jie užsitarnavo, ir didžiulius nuopelnus krikščionybei.

Viris nutarė, jog ši kovos organizacija iširo vien dėl Bilio kaltės, ir Bilis gaus už tai atmokėti. Viris smagiai liuobė kumščiu Biliui į pažiaunę, partrenkė jį ant apsnigto ledo. Bilis nupuolė ant visų keturių, ir Viris spyrė jam į pilvą, parvertė ant šono. Bilis bandė susiriesti į kamuolį.

— Tokiem kariuomenėj ne vieta! — sakė Viris.

Iš Bilio gerklės veržėsi konvulsyvūs garsai, labai panašūs į juoką.

— Tu man dar juoksies?— paklausė Viris.

Jis užėjo Biliui už nugaros. Bilio mundierėlis, viršutiniai ir apatiniai baltiniai per tą bakinimą užsikėlė ant kupros, nugara liko nuoga. Per pirštą nuo Virio batų bolavo gailestį žadinantys stuburo nareliai.

Viris pakėlė dešinę koją — spirs į nugarkaulį, į vamzdį, kuriame tiek daug Biliui žūt būt reikalingų laidų laidelių. Viris sutreškins šitą vamzdį.

Bet čia Viris pastebėjo, kad esama žiūrovų. Ant kranto stovėjo ir žiūrėjo žemyn penki vokiečių kareiviai ir pėdsekys šuo. Mėlynose kareivių akyse švietė kvailokas civiliškas smalsumas: kodėl vienas amerikietis taip toli nuo tėvynės nori nudobti kitą ir kodėl auka juokiasi?

### 3

Vokiečiai ir šuo dalyvavo karinėje operacijoje viską pasakančiu pavadinimu, renginyje, kuris retai kada aprašinėjamas su smulkmenomis, bet kurio vien pavadini-

mas, užtiktas pranešimuose iš fronto ar istorijos vadovėlyje, suteikia karo mėgėjams kone lytinį pasitenkinimą. Karo sirgalių vaizduotėje tas renginys primena dieviškai tingų meilės žaismą, sekantį po pergalės orgazmo. Jis vadinasi „užimtos teritorijos valymu".

Šuo, kurio ambrijimas taip grėsmingai skardėjo žiemos platybėse, buvo kalė, vokiška aviganė. Ji drebėjo, pabrukusi tarp kojų uodegą. Vokiečiai tą rytą ją pasiskolino iš vieno ūkininko. Kare iki tol nebuvo dalyvavusi. Ji neturėjo supratimo, kas per žaidimas čia žaidžiamas. Vadinosi Princesė.

Du vokiečiai buvo kokių keturiolikos penkiolikos metų berniokėliai. Kiti du — sukriošę seniokai, bedančiai kaip karpiai. Tai buvo folksšturmistai, ginkluoti ir mundiruoti neseniai žuvusių tikrų kareivių daiktais. Nieko nepadarysi. Buvo jie pasienio ūkininkai.

Jiems vadovavo pusamžis kapralas, raudonom akim, liesas, diržingas kaip džiovinta jautiena, atkandęs į karą dantis. Keturis kartus buvo sužeistas, jį aplopydavo ir vėl siųsdavo į frontą. Buvo labai geras kareivis: dar kiek — ir supasuos, ims ieškoti, kam pasiduot. Ant klišų jo kojų žvilgėjo paauksuoti kavaleristo batai, kuriuos jis nuavė Rusijoje nuo žuvusio vengro pulkininko kojų. Nieko nepadarysi.

Tie batai buvo didžiausias jo turtas. Jie buvo jo namai. Anekdotas: sykį naujokas žiūri, kaip kapralas šveičia, blizgina šituos auksinius batus, tai jis pakišo batą kareivukui panosėn ir sako: „Įsižiūrėk gerai, pamatysi Adomą su Ieva".

Bilis šio anekdoto nebuvo girdėjęs. Tačiau gulėdamas tenai ant juodo ledo, jis įsispoksojo į kapralo batų pa-

tiną ir auksinėje gelmėje išvydo Adomą ir Ievą. Abu nuogi, abu tokie nekalti, tokie beginkliai, abu taip norėtų gražiai elgtis. Bilis Piligrimas pajuto jiems didelę meilę.

Greta auksinių batų stovėjo autais apvyturiuotos kojos, kryžmai perjuostos brezentiniais diržeiiais ir įmautos į medpadžius. Bilis pakėlė akis į veidą, priklausantį prie medpadžių. Tai buvo šviesiaplaukio angelo, penkiolikmečio berniuko veidas.

Berniukas buvo gražus kaip Ieva.

Gražusis berniukas, dangiškasis hermafroditas, padėjo Biliui atsistoti. Priėjo ir kiti, nudaužė nuo Bilio sniegą, o po to apieškojo ginklo. Jokio ginklo jis neturėjo. Pats pavojingiausias daiktas, kurį pas jį rado, buvo pieštuko galelis.

Tolumoje taikiai nuaidėjo trys pykštelėjimai. Pykštelėjo vokiški šautuvai. Nušovė tuodu žvalgus, kurie ką tik pametė Bilį ir Virį. Jie gulėjo pasaloje, tykodami vokiečių. Juos aptiko ir nušovė iš užpakalio. Dabar jie, nieko nejausdami, merdėjo sniege, dažydami sniegą aviečių šerbeto spalva. Nieko nepadarysi. Taip Rolandas Viris liko vienintelis iš „trijų muškietininkų".

O Virį išsprogusiomis iš baimės akimis tuo tarpu folksšturmistai kratė — nuginklavo. Virio pistoletą kapralas atidavė gražiajam berniukui. Jis pasigrožėjo Virio baisiuoju peiliu, vokiškai pasakė, kad Viris, be abejonės, mielai išbandytų peilį ant jo — suardytų veidą dantytuoju kastetu, peršniotų pilvą ar gerklę. Kapralas nemokėjo angliškai, o Bilis su Viriu nesuprato vokiškai.

— Neblogų žaisliukų pačio turima,— pasakė kapralas Viriui ir atidavė peilį vienam seniui.— Gražus daiktelis, ką?

Jis drykst perplėšė Virio milinę ir palaidinę. Varinės sagos išlakstė it spraginti kukurūzai. Kapralas movė ranką Viriui į atsivėpusį užantį, rodės, ims ir išplėš jo dunksinčią širdį, bet vietoj jos ištraukė neperšaunamą bibliją.

Neperšaunama biblija tokia maža, jog telpa kareiviškos palaidinės viršutinėje kišenėje, ties širdimi. Ji apkaustyta plienu.

Virio užpakalinėje kelnių kišenėje kapralas rado pornografinę nuotrauką, vaizduojančią moteriškę ir ponį.

— Nuskilo arkliukui, ką?— tarė jis.— Mmmmmmm? Mmmmmmm? Tai kad, sakai, man vietoj šito arkliuko! — Jis atidavė nuotrauką kitam seniui.— Trofėjus! Čia tau, tau — džiaukis.

Tada liepė Viriui sėstis ant sniego ir nusiauti žygio batus, kuriuos atidavė gražiajam berniukui. O Viriui atidavė berniuko medpadžius. Taigi dabar abu, ir Viris, ir Bilis, buvo be padoraus kariško apavo, o jųdviejų laukė daug kilometrų kelio: Viris klapsėjo medpadžiais, o Bilis klipytavo tyst keverst, tyst keverst, o kartais — bupmt į Virį.

— Atsiprašau,— arba:— dovanok,— sakydavo tuomet Bilis.

Galų gale juodu atvedė prie kryžkelėje stovinčio mūrinio namo. Tai buvo karo belaisvių surinkimo punktas. Bilį ir Virį įleido į vidų, kur buvo šilta ir prirūkę. Židinyje šnypštė ir traškėjo ugnis. Kūreno baldais. Ant grindų, atsirėmę į sieną, sėdėjo apie dvidešimt amerikiečių.

Sėdėjo, žiūrėjo į ugnį ir mąstė apie visa, kas tik atėjo į galvą,— būtent, apie nieką.

Visi tylėjo. Niekas nežinojo įdomių karo nuotykių.

Bilis su Viriu susirado sau vietos, ir Bilis užsnūdo, padėjęs galvą kažkokiam kapitonui ant peties — tasai neprieštaravo. Jis buvo kapelionas, rabinas. Jam buvo peršauta ranka.

Bilis leidosi į kelionę per laiką, atsimerkė ir pasijuto spoksąs į gelsvai žalios mechaninės pelėdos stiklines akis. Mechaninė pelėda kabojo žemyn galva ant nerūdijančio plieno strypelio. Tai buvo optometras Bilio kabinete Iliume. Optometras yra prietaisas nustatyti akies refrakcijos paklaidai, norint prirašyti korektyvines linzes.

Bilio užsnūsta betikrinant pacientę, sėdinčią ant kėdės kitapus pelėdos. Jam ir seniau pasitaikydavo užmigti darbe. Iš pradžių atrodė — juokas. Bet dabar jau Biliui darėsi neramu tiek dėl to miegūstumo, tiek dėl savo psichinės būklės apskritai. Pabandė prisiminti, kiek jam metų,— neprisiminė. Pabandė prisiminti, kurie dabar metai. Ir to neprisiminė.

— Daktare. . .— neryžtingai kreipėsi pacientė.

— M?— atsiliepė jis.

— Kodėl jūs nutilot?

— Atsiprašau.

— Šnekėjot, šnekėjot — ir nutilot.

— Hm-hm.

— Kas nors baisaus?

— Kaip tai?

— Mano akys nesveikos?

— Ne, ne,— atsakė Bilis, stengdamasis nuvyti miegus.— Tamstos akys sveikos. Jums tik reikia akinių skai-

tymui.— Jis liepė jai nueiti į kitą kambarį, kur esąs platus rėmelių pasirinkimas.

Jai išėjus, Bilis atitraukė užuolaidas, tačiau nieko gera nepamatė. Langas dar buvo uždengtas žaliuzėmis, ir jis tarškindamas pakėlė jas aukštyn. Į vidų siūbtelėjo ryški saulės šviesa. Didžiuliame juodo asfalto ežere blykčiojo tūkstančiai stovinčių automobilių. Bilio kabinetas buvo priemiesčio prekybos centre.

Čia pat po langu stovėjo Bilio „El Dorado Coupe de Ville" modelio „Kadilakas". Bilis skaitė lipdukus ant buferio. „Aplankykite Ozeblio prarają",— kvietė vienas. „Padėkite policijai",— prašė kitas. Buvo ir trečias. Jis reikalavo: „Į teismą Erlą Voreną!" Pastaruosius du lipdukus Biliui padovanojo uošvis, Džono Berčo draugijos narys. Registracinėje lentelėje matėsi data — 1967. Vadinasi, Biliui Piligrimui ėjo keturiasdešimt penkti metai. Jis paklausė save: „Kur dėjosi visi tie metai?"

Bilio dėmesys nukrypo į rašomąjį stalą. Ant jo gulėjo atverstas „Optometrijos apžvalgos" numeris. Atverstas buvo ties vedamuoju, kurį Bilis dabar ir ėmė skaityti krutindamas lūpas.

„1968 metai lems Europos optometrijos likimą mažiausiai pusei šimtmečio! — skaitė Bilis.— Įspėdamas apie tai, Belgijos optikų nacionalinės sąjungos sekretorius Žanas Tiriaras ragina sukurti Europos optometristų sąjungą. Jei nenorime per trejus ketverius metus nusmukti iki paprastų akinių pardavėjų, sako jis, privalome įgyti profesijos statusą."

Bilis Piligrimas visomis jėgomis stengėsi pajusti susidomėjimą.

Suūkė sirena, mirtinai išgąsdindama Bilį. Jis laukė kiekvienu momentu prasidėsiant Trečiąjį pasaulinį karą. Sirena paprasčiausiai skelbė vidudienį. Ji buvo įtaisyta gaisrinės bokšte kitapus gatvės.

Bilis užsimerkė. Kai atsimerkė, vėl buvo grįžęs į Antrąjį pasaulinį karą. Jo galva gulėjo sužeistajam rabinui ant peties. Vokietis spardė jo kojas, liepdamas pabusti, nes buvo laikas keliauti.

Amerikiečiai, tarp jų ir Bilis, išsirikiavo ant kelio juokdarių paradui.

Čia pat sukiojosi fotografas, vokiečių karo korespondentas su „Leika". Jis nufotografavo Bilio ir Virio kojas. Po dviejų dienų nuotrauka mirgėjo daugelyje laikraščių — džiuginantis įrodymas, kaip skurdžiai aprengta Amerikos kariuomenė, nepaisant legendų apie jos turtingumą.

Tačiau fotografui norėjosi ko nors gyvesnio, pavyzdžiui, nelaisvėn ėmimo scenos. Sargybiniai suvaidino. Jie įstūmė Bilį į krūmus. Kai Bilis, visu veidu spinduliuodamas kvailą geranoriškumą, išlindo iš krūmų, sargybiniai atstatė į jį automatus, lyg imdami į nelaisvę.

Išlindęs iš krūmų, Bilis šypsojosi mįslingai it Mona Liza, nes jis tuo pačiu metu ir stovėjo Vokietijoje 1944 metais, ir važiavo „Kadilaku" 1967-ais. Vokietija ištirpo, o 1967-ieji išryškėjo, nesutepti jokio kito laiko priemaišom. Bilis važiavo į oficialius pietus „Liūtų" klube. Automobilyje nesijautė rugpjūčio karščio — veikė oro kondicionavimo aparatas. Iliumo juodaodžių gete Bilį sustabdė šviesoforas. Geto gyventojai savo rajono taip nekentė, jog didelę dalį prieš mėnesį buvo sudeginę. Tai

buvo didžiausias jų turtas, ir vis vien jie jį sunaikino. Biliui kvartalas priminė kai kuriuos miestus, kuriuose jis buvojo per karą. Šaligatviai daugely vietų buvo ištrupinti nacionalinės gvardijos tankų ir pusvikšrinių mašinų.

„Mes vieno tėvo vaikai!"— šaukė užrašas rausvomis raidėmis ant apiplėštos bakalėjos parduotuvės sienos.

Kažkas pabarbeno į automobilio langą. Prie automobilio stovėjo negras. Jis norėjo kažką pasakyti. Šviesoforas mirktelėjo. Bilis pasielgė labai paprastai: nuvažiavo tolyn.

Bilis važiavo pro dar labiau nusiaubtą kvartalą. Vaizdas priminė subombarduotą Dresdeną, Mėnulį. Kažkurioj iš šitų dykviečių stovėjo namas, kuriame užaugo Bilis. Miestas buvo perstatomas. Netrukus čia iškils naujas Iliumo administracijos centras, Menų paviljonas, „Taikos" lagūna ir daugiaaukščiai gyvenamieji namai.

Biliui kas — tegu kyla.

Kalbėjo „Liūtų" klubo susirinkime buvęs jūrų pėstininkų majoras. Jis sakė, jog amerikiečiams vienintelė išeitis — kautis Vietname iki pergalės arba iki tol, kol komunistai supras, kad jiems nevalia primesti silpnoms šalims savo gyvenimo būdo. Majoras buvo dukart lankęsis ten tarnybos reikalais. Jis ilgai pasakojo, ką baisaus ir ką gražaus ten matęs. Jis pasisakė už intensyvų Šiaurės Vietnamo bombardavimą — bombardavimą tol, kol šiaurės vietnamiečiai, jei neateis į protą, bus atblokšti į akmens amžių.

Bilis nesusijaudino, neprotestavo dėl Šiaurės Vietnamo bombardavimo, nesudrebėjo, prisiminęs savo paties matytas klaikias bombardavimo pasekmes. Jis paprasčiausiai pietavo „Liūtų" klube, kuriam buvo kadaise prezidentavęs.

Bilio kabinete ant sienos kabojo įrėminta maldelė, išreiškianti taktiką, kurios jis laikėsi, irdamasis per gyvenimą, nors juo ir nesižavėjo. Daugelis pacientų, pamatę tą maldelę Bilio kabinete, sakydavo, kad ji ir jiems padedanti irtis per gyvenimą. Maldelė skambėjo taip:

DIEVE, DUOK MAN KANTRYBĖS,
KAD NESIPRIEŠINČIAU TAM,
KO NEGALIU PAKEISTI,
DRĄSOS —
KAD PAKEISČIAU TĄ, KĄ GALIU,
IR IŠMINTIES —
KAD VISADA SUGEBĖČIAU
VIENA NUO KITA ATSKIRTI.

Prie dalykų, kurių Bilis Piligrimas negalėjo pakeisti, priklausė praeitis, dabartis ir ateitis.

Bilį ką tik supažindino su tuo jūrų pėstininkų majoru. Žmogus, pristatęs Bilį, sakė majorui, kad Bilis — karo veteranas ir kad turįs sūnų, tarnaujantį „žaliųjų berečių" seržantu Vietname.

Majoras pasakė Biliui, kad „žaliosios beretės" atlieka tenai reikalingą darbą ir kad jis turįs didžiuotis savo sūnumi.

— Aš ir didžiuojuosi. Kaip nesididžiuosi,— atsakė Bilis Piligrimas.

Po oficialių pietų jis parvažiavo namo nusnūsti. Gydytojas buvo liepęs jam kasdien truputį snūstelėti. Gydytojas tikėjosi, kad taip padės Biliui išsigydyti nuo vieno negalavimo: gana dažnai Bilis Piligrimas nei iš šio, nei iš to apsiverkdavo. Verkiančio jo niekas nebuvo užklupęs. Tą žinojo tik gydytojas. Verkdavo Bilis tylutėliai ir beveik be ašarų.

Bilis turėjo Iliume gražų kolonijinio stiliaus namą. Buvo turtingas kaip Krezas, nors kadaise būtų sakęs, kad šitaip ir per milijoną metų neprasikurs. Jo optometrijos kabinete dirbo dar penki optometristai, ir per metus jis susišluodavo šešiasdešimt su viršum tūkstančių dolerių. Be to, jam ėjo penktadalis pajamų iš „Ramybės" viešbučio 54 plente ir pusė iš trijų „Gardumėlio" kioskų. „Gardumėlis"— tai tokie atšaldyti plakti kiaušiniai su pienu. Skanumo tokie pat skanūs kaip ledai, tik ne tokie kieti ir ne taip geliančiai šalti.

Bilio namuose nieko nebuvo. Jo duktė Barbara ruošėsi ištekėti, ir jiedvi su motina buvo išvažiavusios į miestą krištolo ir sidabro. Taip bylojo raštelis virtuvėje ant stalo. Tarnų jie neturėjo. Namų darbininkės karjera nieko nebeviliojo. Neturėjo ir šuns.

Vienu metu laikė šunį, vardu Spotas, bet jis padvėsė. Nieko nepadarysi. Bilis labai mylėjo Spotą, o Spotas mylėjo jį.

Bilis užlipo kiliminiu taku nuklotais laiptais ir įėjo į savo ir žmonos miegamąjį. Kambarys buvo išklijuotas gėlėtais apmušalais. Šalia dvigulės lovos stovėjo staliukas, o ant jo — radijas su įmontuotu žadintuvu. Be to,

ant staliuko gulėjo elektrinės antklodės reguliatorius ir matraco spyruokles švelniai virpinančio vibratoriaus jungiklis. Vibratoriaus firminis pavadinimas buvo „Magiški pirštai". „Magiškus pirštus" irgi rekomendavo gydytojas.

Bilis nusiėmė trifokalius akinius, nusivilko švarką, nusirišo kaklaraištį, nusiavė batus, tada nuleido žaliuzes, užtraukė portjeras ir atsigulė tiesiai ant lovatiesės. Tačiau miegas neėmė. Vietoj miego ėmė verksmas. Ašaros tekėjo be perstojo. Bilis įjungė „Magiškus pirštus" ir suposi verkdamas.

Pasigirdo durų skambutis. Bilis atsikėlė ir pasižiūrėjo pro langą: gal atėjo koks reikalingas žmogus. Prie paradinių durų stovėjo invalidas, toks pat mėšlungio tąsomas erdvėje kaip Bilis Piligrimas laike. Nuo konvulsijų jis be perstojo pasiplasnodamas stripinėjo ir mainė veido išraišką, lyg būtų mėgdžiojęs visokius garsius kino aktorius.

Kitas invalidas spaudė durų skambutį priešingoje gatvės pusėje. Anas buvo su ramentais. Be kojos. Ramentų taip sumygtas, jog pečiai siekė ausis.

Bilis žinojo, ko reikia šitiems invalidams: jie platino neegzistuojančių žurnalų prenumeratą. Žmonės prenumeruodavo iš gailesčio šitiems spaudos platintojams. Bilis buvo girdėjęs apie šią machinaciją prieš porą savaičių „Liūtų" klube. Kalbėtojas, Prekybos vystymo biuro atstovas, sakė, jog pastebėjusieji savo rajone invalidus, platinančius žurnalų prenumeratą, tegu paskambina policijai.

Bilis pasižiūrėjo į gatvę, pamatė už kokia pusės kvartalo pastatytą „Rivieros" modelio „Biuiką". Automobilyje sėdėjo žmogus, ir Bilis padarė teisingą prielaidą, kad jis ir pasamdė šitam reikalui invalidus. Nesiliaudamas verk-

ti, Bilis stebėjo invalidus ir jų šefą. Pašėlusiai cvanguliavo durų skambutis.

Bilis užsimerkė ir vėl atsimerkė. Tebeašarojo, tačiau dabar buvo vėl Liuksemburge. Belaisvių būry žygiavo keliu. Ašaras iš akių jam traukė žiemos vėjas.

Nuo tos minutės, kai Bilį dėl nuotraukos įstūmė į krūmus, jis regėjo šv. Elmo ugnį, tokį elektronų spinduliavimą, virš savo draugų ir sargybinių galvų. Labai gražus vaizdas.

Bilis, kaip ir visi kiti amerikiečiai, žygiavo susinėręs rankas ant galvos. Ėjo kepėstuodamas tyst keverst, tyst keverst. Štai jis ir vėl netyčia užgriuvo ant Rolando Virio.

— Labai atsiprašau,— tarė jis.

Virio akys irgi buvo pasruvusios ašaromis. Viris raudojo iš baisaus skausmo. Nuo medpadžių su įtvarais jo kojos baigė pavirsti kruvinais bifšteksais.

Kiekvienoje kryžkelėje prie Bilio būrio prisijungdavo nauji pulkai amerikiečių, irgi susinėrusių rankas ant švytinčių galvų. Bilis visus sveikino šypsniu. Belaisvių būrys tekėjo it vanduo visą laiką pakalniui ir galiausiai įsiliejo į platų plentą slėnio apačioje. Slėniu tekėjo pažemintų amerikiečių Misisipė. Dešimtys tūkstančių amerikiečių, susinėrę ant galvų rankas, dūsaudami ir vaitodami slinko į rytus.

Vakarop Bilio būrys įsiliejo į pažemintųjų upę, ir pro debesis pražiurbėjo saulė. Amerikiečiai ėjo plentu ne vieni. Kita kelio puse ūžė dundėjo į vakarus mašinos, gabenančios į frontą vokiečių rezervistus. Rezervistai

buvo rūstūs, vėjo nugairinti, apžėlę vyrai. Jų dantys baltavo kaip pianino klavišai.

Jie buvo apsijuosę kulkosvaidžių juostomis, rūkė cigarus ir maukė baltakę. It vilkai kando dešrą, gniaužė kietuose delnuose rankines granatas.

Vienas girtas kareivis juoda uniforma gulėjo išsidrėbęs didvyrio poza ant tanko viršaus. Jis spjovė ant amerikiečių. Spjūvis tėkštelėjo Rolandui Viriui ant peties — skreplių, kraujinės dešros, tabako sulčių ir šnapso davinys.

Tą dieną Bilis prisižiūrėjo daug kraupių įdomybių: betoninių užtvarų —„slibino dantų", įvairių žudymo mašinų, lavonų basomis gelsvai baltomis, pamėlusiomis kojomis. Nieko nepadarysi.

Klipytuodamas tyst keverst, tyst keverst, Bilis su meilia šypsena žvelgė į šviesiai violetinį ūkininko namuką kulkosvaidžio kulkų išvarpytomis sienomis. Perkrypusiame tarpduryje stovėjo vokietis pulkininkas su nepasidažiusia kekše.

Bilis atsitrenkė Viriui į petį, ir Viris proverksmiais suinzgė:

— Negriuvinėk čia! Eik tiesiai!

Dabar jie pamažėle kilo aukštyn. Kai pasiekė aukštumos viršų, buvo nebe Liuksemburge. Jie buvo Vokietijoj.

Ant valstybinės sienos stovėjo kino kamera, kuri turėjo įamžinti šlovingos pergalės akimirkas. Biliui ir Viriui einant pro šalį, du civiliai, apsivilkę meškenomis, stovėjo pasirėmę į kamerą. Jiems jau seniai buvo pasibaigusi juosta.

Vienas jų akimirkai nustatė ryškumą į Bilio veidą, o paskui vėl į begalybę. Begalybėje bolavo dūmų gijelė. Ten vyko mūšis. Ten žuvo žmonės. Nieko nepadarysi.

Ir nusileido saulė, ir štai Bilio, pasirodo, atklipytuota į geležinkelio depą. Ten stovėjo eilių eilės prekinių vagonų. Jais ką tik atvežė į frontą rezervistus. Dabar jais veš į Vokietijos gilumą belaisvius.

Beprotišką šokį šoko žibintuvėlių šviesos.

Vokiečiai išskirstė belaisvius pagal laipsnius. Sustatė atskirai seržantus, atskirai majorus ir taip toliau. Netoli nuo Bilio stovėjo būrys pulkininkų. Vienas jų sirgo abiejų plaučių uždegimu. Jį degino karštis, svaigo galva. Depas siūbavo ir sukosi aplink pulkininką, ir jis stengėsi išsilaikyti ant kojų, įsispitrijęs Biliui tiesiai į akis.

Pulkininkas kosėjo kosėjo, o paskui tarė Biliui:

— Ar pats ne iš maniškių?

Šis žmogus prarado visą pulką — apie puspenkto tūkstančio kareivių. Daugelis iš jų buvo visai vaikai. Bilis neatsakė. Klausimas buvo beprasmis.

— Iš kokio pats dalinio? — paklausė pulkininkas. Paskui ilgiausiai kosėjo. Sulig kiekvienu įkvėpimu jo plaučiai čežėjo lyg pergamento maišeliai.

Bilis neprisiminė, iš kokio jis dalinio.

— Iš keturi šimtai penkiasdešimt pirmo?

— Ko keturi šimtai penkiasdešimt pirmo? — paklausė Bilis.

Tyla.

— Pėstininkų pulko, — galiausiai ištarė pulkininkas.

— A, — pasakė Bilis.

Vėl stojo ilga tyla. Pulkininkas merdėjo, geso, stovėdamas skendo. Staiga jis sugargė:

— Čia gi aš, vyrukai! Bobas Patrakėlis!

Jis baisiausiai norėjo, kad kareiviai jį taip ir vadintų — Bobas Patrakėlis.

Iš visų, kurie jį galėjo girdėti, tik Rolandas Viris buvo iš jo pulko, tačiau Viris nesiklausė. Viris nepajėgė galvoti daugiau apie nieką, vien apie savo kruvinai nugraužtas kojas.

Tačiau pulkininkas įsivaizdavo, jog paskutinį kartą kreipiasi į savo mylimus kareivius. Jis sakė, kad jiems nesą ko gėdytis ir kad mūšio laukas nuklotas žuvusiais vokiečiais, kurie kažin ką būtų atidavę, kad nesusitikus su keturi šimtai penkiasdešimt pirmuoju. Sakė, jog po karo surengsiąs viso pulko susitikimą savo gimtajame Kodžio mieste, Vajomingo valstijoje. Žadėjo iškepti nekapotų jaučių.

Visa tai jis kalbėjo įsispitrijęs Biliui į akis. Jo tauškalai aidėjo vargšo Bilio makaulėje.

— Tegu dievas jus saugo, vyručiai! — tarė jis, ir aidų aidai atkartojo šiuos žodžius. Paskui pridūrė: — Jei kada buvotumėt Kody, jums pirmas sutiktas pasakys, kaip rasti Bobą Patrakėlį!

Aš buvau tenai. Buvo ten ir mano karo laikų bičiulis Bernardas V. O'Heiris.

Bilį Piligrimą drauge su daugybe kitų eilinių kaip silkes sukimšo į prekinį vagoną. Su Rolandu Viriu jį išskyrė. Virį įkimšo į kitą to paties traukinio vagoną.

Vagono kampuose, pačioje palubėje, švietė siauri ventiliaciniai langeliai. Bilis atsistojo po vienu iš jų, o žmonėms spaudžiant, pasilypėjo, kad būtų daugiau vietos,

ant kampinės atsparos. Galva jis dabar siekė langelį, pro kurį už kelių metrų matė kitą traukinį.

Vokiečiai mėlyna kreida rašė ant vagonų: kiek asmenų vagone, jų laipsnis, tautybė, įsodinimo data. Kiti vokiečiai viela, vinimis ir kitu palei bėgius rastu metalo laužu užkaišiojo vagonų durų kenges. Bilis girdėjo, kaip kažkas rašo ir ant jų vagono, bet žmogaus nematė.

Dauguma kareivių Bilio vagone buvo visai jaunučiai, paaugliukai. Tačiau kampe netoli nuo Bilio įsispraudė keturiasdešimtmetis buvęs valkata.

— Esu ir labiau badavęs negu dabar,— pasakė valkata Biliui.— Tė-ė, būdavo ir blogiau. Čia dar ne blogiausia.

Pro priešinio traukinio ventiliacinį langelį kažkas sušuko, jog ten ką tik pasimiręs žmogus. Nieko nepadarysi. Tą išgirdo keturi sargybiniai. Žinia jiems nepadarė įspūdžio.

— *Ja, ja,*— atsiliepė vienas, miegūstai knapsėdamas galva.— *Ja, ja.*

Ir sargybiniai atidarė vagoną, bet ne tą su numirėliu, o gretimą, ir vidaus vaizdas Bilį stačiai pakerėjo. Ten buvo tikras rojus. Pleveno žvakės, ant gultų kūpsojo kaugės storų ir plonų antklodžių. Ant geležinės krosnelės pūtė garą kavinukas. Ant stalo matėsi butelis vyno, kepalas duonos, dešra. Taip pat ant stalo stovėjo keturi dubenys sriubos.

Ant sienos margavo pilių, ežerų vaizdeliai, gražių merginų nuotraukos. Tame vagone gyveno traukinio sargybiniai — žmonės, kurių pareiga buvo saugoti iš čia į ten gabenamą krovinį. Keturi sargybiniai įlipo į vagoną ir uždarė duris.

Po kiek laiko jie išėjo rūkydami cigarus, patenkinti šnekučiuodamiesi sodriu žemuoju vokiečių kalbos registru. Vienas iš jų pamatė langelyje Bilio veidą. Jis nepiktai pagrasė jam pirštu — atseit žiūrėk, neišdykauk.

Amerikiečiai iš priešinio traukinio vėl šūktelėjo sargybiniams, kad jų vagone — numirėlis. Sargybiniai ištraukė iš savo jaukiojo vagono neštuvus, atidarė numirėlio vagoną ir įlipo. Numirėlio vagonas buvo pustuštis. Jame buvo tik šeši gyvi ir vienas negyvas pulkininkas.

Vokiečiai išnešė lavoną. Tai buvo Bobas Patrakėlis. Nieko nepadarysi.

Naktį garvežiai ėmė tūtuoti ir vienas po kito judėjo į kelionę. Kiekvieno traukinio garvežys ir paskutinis vagonas buvo dryžuoti oranžiniais ir juodais dryžiais, įspėjančiais lėktuvus, kad nesusigundytų bombarduoti šito traukinio, nes jis gabena karo belaisvius.

Karas ėjo į pabaigą. Traukiniai pajudėjo į rytus gruodžio pabaigoje. Karas baigsis gegužės mėnesį. Visi Vokietijos kalėjimai buvo pičpilnaičiai, ir nebebuvo kuo maitinti belaisvių, ir nebebuvo kuo kūrenti krosnių, kad belaisviai nešaltų. Tačiau traukiniai štai gabeno ir gabeno naujus belaisvius.

Bilio Piligrimo traukinys, pats ilgiausias iš visų, prastovėjo dvi dienas.

— Tė-ė, čia dar nebaisu,— pasakė valkata Biliui antrąją dieną.— Čia dar niekis.

Bilis pažvelgė pro langelį. Depas buvo ištuštėjęs, tik toli toli atšakoje stovėjo sanitarinis traukinys su raudonais kryžiais. Jo garvežys suūkė. Bilio Piligrimo traukinio garvežys atsakė tuo pačiu. Garvežiai sveikinosi.

Nors Bilio traukinys stovėjo vietoj, vagonai buvo užrakinti. Niekas neturėjo teisės išlipti iki pat galinės stoties. Sargybiniams, vaikštinėjantiems palei traukinį, kiekvienas vagonas virto atskiru organizmu, valgančiu, geriančiu ir besituštinančiu pro ventiliacinius langelius. Pro langelius vagonai ir kalbėdavo, o kartais rėkdavo. Į vidų įeidavo vanduo, juodos duonos kepalai, dešros, sūriai, o išeidavo šūdai, myžalai ir riksmai.

Žmonės vagonuose tuštinosi į plieninius šalmus, kuriuos perduodavo stovintiems po ventiliaciniais langeliais — pastarieji juos iškrėsdavo. Bilis ir buvo toks šūdkrėtys. Žmonės taip pat perduodavo gertuves, kurias sargybiniai pripildavo vandens. Gavę maisto, žmonės pasidarydavo ramūs, patiklūs, geri. Jie dalindavosi.

Žmonės vagonuose stovėdavo ir gulėdavo pakaitomis. Stovinčiųjų kojos atrodė nelyginant mietai, sulindę į šiltą, krutančią, bezdančią, dūsaujančią dirvą. Ta keista dirva buvo mozaika iš miegančių žmonių, sugulusių vienas prie kito kaip šaukštai.

Ir štai traukinys ėmė šliaužti į rytus.

Tame tarpsnyje atėjo kalėdos. Kalėdų naktį Bilis Piligrimas kaip šaukštas prie šaukšto prisiglaudė prie valkatos ir užmigo, ir vėl nukeliavo per laiką į 1967 metus — į tą naktį, kai jį pagrobė skraidanti lėkštė iš Tralfamadorijos.

## 4

Naktį po savo dukters vestuvių Bilis Piligrimas negalėjo užmigti. Jam buvo keturiasdešimt ketveri metai. Vestuves šventė dieną ryškiai dryžuotoje palapinėje, pastatytoje kieme. Dryžiai buvo oranžiniai ir juodi.

Bilis ir jo žmona Valensija gulėjo susiglaudę kaip šaukštai didelėje dvigulėje lovoje. Juos supo „Magiški pirštai". Valensijai supimo nereikėjo. Valensija knarkė tartum juostinis pjūklas. Vargšelė nebeturėjo nei kiaušidžių, nei gimdos. Jas jai pašalino chirurgas — vienas iš Bilio „Ramybės" viešbučio dalininkų.

Švietė mėnulio pilnatis.

Mėnesienoje Bilis išlipo iš lovos. Pats sau atrodė vaiduokliškas, švytintis, jautėsi tartum susisupęs į vėsų įsielektrinusį kailį. Pasižiūrėjo į savo basas kojas. Jos buvo gelsvai baltos, pamėlynavusios.

Bilis vilko kojas viršutinio aukšto koridoriumi, žinodamas, kad netrukus jį pagrobs skraidanti lėkštė. Koridorius buvo išskersuotas šešėlių ir mėnesienos dryžių. Mėnesiena krito pro Bilio dviejų vaikų, jau nebe vaikų, tuščių kambarių duris. Vaikai išskrido ir nebegrįš. Bilį vedė baimė ir drąsa. Baimė pasakinėjo, kada sustoti. Drąsa pasakinėjo, kada eiti toliau. Bilis stabtelėjo.

Jis įėjo į dukters kambarį. Visi stalčiai ištraukyti. Spinta tuščia. Kambario vidury suversta krūva dukters daiktų, kurių ji nevaliojo išsivežti į povestuvinę kelionę. Ant palangės stovėjo jos nuosavas „Princesės" modelio telefono aparatas. Šviečianti jo akutė spoksojo nuo palangės į Bilį. Staiga telefonas sučirškė.

Bilis pakėlė ragelį. Skambino kažkoks girtuoklis. Bilis kone uoste užuodė iprito ir rožių kvapą. Ne ten pataikęs. Bilis padėjo ragelį. Ant palangės stovėjo limonado butelis. Etiketė gyrėsi, jog jame nesą jokių maistingų medžiagų.

Bilis Piligrimas gelsvai pamėlynavusiom kojom nušlepsėjo į apačią. Užėjo į virtuvę, kur mėnesiena atkreipė jo dėmesį į puspilnį šampano butelį ant stalo — vienintelį puotos palapinėje likutį. Butelis buvo užkimštas. Jis tarytum siūlėsi: „Išgerk mane".

Bilis pirštais ištraukė kamštį. Nepokštelėjo. Šampanas buvo išsivadėjęs. Nieko nepadarysi.

Bilis pasižiūrėjo į laikrodį, stovintį ant dujinės viryklės. Reikia prastumti dar valandą, iki atskris lėkštė. Mojuodamas buteliu tartum skambalu, jis nuėjo į svetainę, įsijungė televizorių. Truputį atsipalaidavo laike, iš kito galo, paskui iš pradžių pažiūrėjo paskutinį programos filmą. Filmas buvo apie Antrąjį pasaulinį karą, apie amerikiečių bombonešius ir jų narsias įgulas. Iš kito galo jo turinys buvo toks.

Nuo aerodromo Anglijoje atbuli pakilo skylėti amerikiečių lėktuvai, pilni lavonų ir sužeistųjų. Virš Prancūzijos ant jų atbuli užskrido vokiečių naikintuvai ir iščiulpė kulkas bei skeveldras iš kai kurių lėktuvų ir įgulos narių. Tą patį padarė ir su nukritusiais ant žemės amerikiečių bombonešiais, ir tie atbuli pakilo ir užėmė vietas rikiuotėje.

Rikiuotė atbula praskrido virš liepsnojančio Vokietijos miesto. Bombonešiai atidarė bombų liukus, išspinduliavo stebuklingą magnetinę jėgą, kuri sutraukė gaisrus į cilindrinius plieno konteinerius, o tuos konteinerius sukėlė į lėktuvus. Konteineriai sulindo į lėktuvų pilvus ir tvarkingai sugulė ant bomboturių. Vokiečiai ant žemės irgi turėjo stebuklingų prietaisų — tokių ilgų plieninių vamzdžių. Su tais vamzdžiais jie iščiulpė dar šiek tiek skeveldrų iš įgulos narių ir lėktuvų. Tačiau vis tiek liko sužeistų amerikiečių bei smarkiai apgadintų lėktuvų. Bet

virš Prancūzijos vėl užskrido vokiečių naikintuvai, suremontavo lėktuvus, sugydė žmones.

Bombonešiams grįžus į bazę, plieno cilindrus nuėmė nuo bomboturių ir nuplukdė atgal į Jungtines Amerikos Valstijas, kur kiaurą parą dirbančiuose fabrikuose juos išardė, jų pavojingą įdarą pavertė rūdomis. Ypač jaudino tai, kad šį darbą dirbo daugiausia moterys. Rūdas nuplukdė į atokius rajonus. Ten specialistai užkasė jas į žemę, paslėpė taip gudriai, kad jos niekad niekam daugiau nepakenktų.

Amerikiečiai lakūnai grąžino uniformas, virto mokinukais. Bilis įsivaizdavo, jog ir Hitleris virto kūdikiu. Filme to nerodė. Bilis tik vystė toliau filmo mintį. Jis įsivaizdavo, kaip žmonės eina jaunyn, virsta kūdikiais ir visa žmonija be išimties deda vieningas biologines pastangas, kurių rezultatas — du tobuli žmonės Adomas ir Ieva.

Bilis peržiūrėjo filmus apie karą iš kito galo, paskui iš pradžios — ir štai atėjo laikas eiti į kiemą pasitikti skraidančios lėkštės, ir jis išėjo, pamėlusiomis, gelsvai baltomis kojomis mindydamas drėgnas pievelės salotas. Sustojo, gurkštelėjo šampano. Skonis buvo kaip limonado. Į dangų nežiūrėjo, nors ir žinojo, kad jau atskrido lėkštė iš Tralfamadorijos. Greit ir taip pamatys ją tiek iš išorės, tiek iš vidaus ir greitai — jau greitai — pamatys ir planetą, iš kurios ji atskrido.

Virš galvos išgirdo kažką panašaus į melodingą pelėdos ūbavimą, tačiau tai ūbavo ne pelėda. Ūbavo skraidanti lėkštė. Ji skrido vienu metu ir per laiką, ir per erdvę, todėl Biliui Piligrimui pasirodė tartum staiga išnirusi iš niekur. Kažkur storai ambrijo šuo.

Lėkštė buvo trisdešimties metrų skersmens, su iliuminatoriais palei kraštą. Pro iliuminatorius sklido pulsuojanti purpurinė šviesa. Viduje girdėjosi tik tas pelėdiškas ūkčiojimas. Lėkštė pakibo ties Biliu, ir į jį nukrypo cilindriškas pulsuojančios šviesos pluoštas. Pasigirdo nelyginant bučinys — atsidarė hermetiškas liukas lėkštės apačioje. Žemyn nusiraitė kopėtėlės, mirgančios spalvotom lemputėm tarsi apžvalgos ratas.

Žaibasvaidis šautuvas, nutaikytas į Bilį pro vieną iliuminatorių, paralyžiavo jo valią. Jis pajuto, jog privalo nusitverti už paskutinio lanksčių kopėtėlių skersinio. Taip ir padarė. Skersinis buvo įelektrintas, todėl Bilio rankos kietai prie jo prisirakino. Pro liuką jį įtraukė į vidų, ir liukas automatiškai užsidarė. Tik tuomet suvyniotos ant ritinio kopėtėlės atleido jam rankas. Tik tuomet vėl ėmė veikti Bilio smegenys.

Tambūre buvo du „vilkeliai", prie kurių prisispaudusios į Bilį spoksojo geltonos akutės. Ant sienos kabojo garsiakalbis. Tralfamadorai neturi kalbos padargų. Jie kalbasi telepatiškai. Su Biliu jie kalbėjo naudodamiesi kompiuteriu ir savotiškais elektriniais vargonėliais, galinčiais išgroti visus žemiečių kalbos garsus.

— Sveiki atvykę į mūsų laivą, pone Piligrimai,— pasigirdo iš garsiakalbio.— Gal turite klausimų?

Bilis apsilaižė, pamąstė ir galų gale paklausė:

— Kodėl *aš?*

— Tai labai žemietiškas klausimas, pone Piligrimai. Kodėl *jūs?* Kodėl *mes?* Jeigu jau taip, tai kodėl apskritai *viskas?* O todėl, kad toks šis momentas. Ar yra tekę jums matyti gintare įklimpusių vabalėlių?

— Taip.—Bilis net turėjo savo kabinete prespapjė — šlifuoto gintaro gabalą su trimis įstrigusiomis dievo karvytėmis.

— Tai štai, pone Piligrimai: mes įklimpę šio momento gintare. Klausti *kodėl?* beprasmiška.

Į orą, kuriuo kvėpavo Bilis, tralfamadorai įleido narkotinių dujų ir užmigdė Bilį. Tada pernešė į kabiną, kur diržais prisegė prie geltono šezlongo, pavogto iš vienos Sirso ir Roubeko kompanijos prekių sandėlio. Lėkštės triumas buvo prigrūstas visokiausių vogtų prekių, kurios bus panaudotos, įrengiant Bilio dirbtinį gyvenamąjį būstą Tralfamadorijos zoologijos sode.

Baisus pagreitis, lėkštei kylant nuo Žemės, suslėgė miegančio Bilio kūną, iškraipė veido bruožus, išmušė Bilį iš laiko, vėl grąžino į karą.

Atgavęs sąmonę, jis pasijuto nebe skraidančioje lėkštėje, o vėl prekiniame vagone, riedančiame per Vokietiją.

Vagone vieni kėlėsi nuo grindų, kiti gulė į jų vietą. Bilis irgi sugalvojo atsigulti. Taip gera būtų pamiegoti. Ir lauke, ir vagone buvo tamsu nors į akį durk. Vagonas slinko, atrodė, trijų kilometrų per valandą greičiu. Jis visą laiką, atrodė, vos šliaužia. Praeidavo marios laiko nuo stuktelėjimo iki stuktelėjimo, nuo vienos bėgių sandūros iki kitos. Talak, praeis metai, tada vėl — talak.

Traukinys dažnai sustodavo praleisti svarbesnių traukinių, ir tie staugdami lėkdavo pro šalį. Be to, jis sustodavo atšakose prie lagerių ir palikdavo ten po keletą vagonų. Jis šliaužė per Vokietiją trumpėdamas ir trumpėdamas.

Ir Bilis ak kaip palengva ėmė leistis ant grindų, įsitvėręs įkypos kampinės atsparos, kad tiems, tarp kurių įsispraus, atrodytų kone besvoris. Žinojo, kad guldamas privalo pavirsti bemaž bekūne dvasia. Kodėl — buvo pamiršęs, tačiau netrukus jam priminė.

— Piligrimai,— tarė žmogus, prie kurio jis derinosi priglusti,— čia tu?

Bilis neatsakė, labai mandagiai prigludo ir užsimerkė.

— Kad tave griausmas! — tarė žmogus.— Čia juk tu, ar ne?— Jis atsisėdo ir be ceremonijų apgrabaliojo Bilį.— Taip ir maniau, kad tu. Jukš iš čia po velnių!

Bilis irgi atsisėdo. Vargšelis vos neraudojo.

— Jukš iš čia! Aš noriu miego!

— Apštilk,— tarė kažkas kitas.

— Neapštilsiu, kol Piligrimas neneš muilo.

Bilis ką darys — atsistojo, įsitvėrė kampinės atsparos.

— O tai kur man miegot?— tyliai paklausė jis.

— By tik ne prie manęs.

— Ir ne prie manęs,— pasakė kažkas kitas.— Rėki, spardais kaip velnias.

— Ar aš?

— O taigi kad tu. Ir dar žliumbi.

— Ar aš?

— Tik pamėgink man, Piligrimai, lįst!

Ir visas vagonas užtraukė sarkastišką madrigalą. Atrodė, jog nėra žmogaus, kurio Bilis miegodamas nebūtų siaubingai kankinęs. Visi grasino: tik pamėgink, žalty, lįst!

Todėl Biliui Piligrimui liko viena iš dviejų: arba miegoti stačiam, arba visai nemiegoti. O pro langelius nustojo padavinėti maistą, ir naktys ėjo šaltyn ir šaltyn.

Aštuntą dieną keturiasdešimtmetis valkata pasakė Biliui:

— Tė-ė, būna ir blogiau. O man tai visur gerai.

— Nejaugi?— nusistebėjo Bilis.

Devintą dieną valkata pasimirė. Nieko nepadarysi. Jo paskutiniai žodžiai buvo:

— Sakai, čia baisiai blogai? Tė-ė, būna ir blogiau.

Devintoji diena buvo lemtinga. Devintą dieną mirė žmogus ir kaimyniniame vagone. Mirė Rolandas Viris, kuriam gangrenavo sumaitotos kojos. Nieko nepadarysi.

Viris, be perstojo klejodamas, sukęs apsukęs kartojo „trijų muškietininkų" istoriją, suprato, jog miršta, pripra-šė persakyti daug dalykų namiškiams, gyvenantiems Pitsberge. Bet užvis labiausiai jis norėjo, kad už jį būtų atkeršyta, todėl kartojo ir kartojo savo mirties kaltininko pavardę. Visas vagonas gerai išmoko tą pamoką.

— Kas mano žudikas?— klausdavo Viris.

Ir visi žinojo, ką atsakyti:

— Bilis Piligrimas.

Paklausykit! Dešimtąją naktį iš Bilio vagono durų kengės ištraukė kaištį ir atidarė duris. Bilis Piligrimas gulėjo nusikryžiavęs ant kampinės atsparos, gelsvais, net pamėlusiais paukštiškais nagais įsitvėręs ventiliacinio langelio rėmo. Atidarius duris, Bilis užsikosėjo, sulig kiekvienu atsikosėjimu trystelėdamas skysta tyrele. Šis faktas patvirtina sero Izaoko Niutono Trečiąjį mechanikos dėsnį, teigiantį, jog kiekvienam veiksmui yra lygus tokios pat jėgos ir priešingos krypties atoveiksmis.

Šis dėsnis pritaikomas raketinėje technikoje.

Traukinys įsuko į atšaką prie rusų karo belaisvių naikinimo lagerio.

Sargybiniai it pelėdos sužiuro į Bilio vagono vidų, raminamai suburkavo. Su amerikiečiais jie iki tol nebuvo turėję reikalo, bet apskritai apie tokios rūšies krovinius neblogai nusimanė. Jie žinojo, kad iš principo tai skysta masė, linkusi palengva tekėti link burkavimo ir šviesos. Buvo jau sutemę.

Šviesą skleidė vieniša lemputė, kabaliuojanti toli ant aukšto stulpo. Aplink buvo tylu, tik tartum balandžiai burkavo sargybiniai. Ir skystoji masė paplūdo. Jos krešuliai tvenkėsi tarpdury, šliopsėjo ant žemės.

Bilis pasiekė duris priešpaskutinis. Paskutinis liko valkata. Valkata nebegalėjo nei tekėti, nei šliopterėti. Jis buvo nebe skystis. Jis jau priklausė kietų kūnų kategorijai. Nieko nepadarysi.

Bilis užmušk nenorėjo kristi iš vagono ant žemės. Jis šventai tikėjo, kad sudužtų kaip stiklas. Todėl sargybiniai, lipšniai burkuodami, jį nukėlė. Jie pastatė jį veidu į traukinį. Koks striukas dabar buvo šitas traukinukas! Jis susidėjo iš garvežio, tenderio ir trijų prekinių vagonėlių. Paskutinis vagonas buvo sargybinių „rojus ant ratų". Ir šį sykį tame „rojuje ant ratų" buvo padengtas stalas. Vakarienei.

Po stulpu, ant kurio kabojo lemputė, kūpsojo trys nelyginant šieno kupetos. Amerikiečius nutempė, nuviliojo prie tų trijų kupetų, tačiau anaiptol ne šieno. Tai buvo krūvos milinių, nuvilktų nuo mirusių belaisvių. Nieko nepadarysi.

Sargybiniai kategoriškai pareiškė, jog jie pageidautų, kad visi amerikiečiai, kurie neturi, pasiimtų po milinę. Milinės buvo ledo sucementuotos į vieną gabalą, todėl sargybiniai ėmė jas skirstyti: savo durtuvais it ledkirčiais atskeldavo iš pradžių apykaklę, paskui rankovę, paskui skverną ir taip toliau, galiausiai atlupdavo visą milinę ir atiduodavo kam papuola. Milinės buvo sustingusios, nuo gulėjimo krūvose išlinkusios lanku.

Apsiaustas, atitekęs Biliui Piligrimui, negana kad biznas, buvo taip sumankytas ir sustingęs į tokį gniutulą, jog atrodė nebepanašus į apsiaustą, veikiau į didelę juodą trikampę skrybėlę. Ant jo buvo lipnių dėmių tarsi karterio tepalo ar sudžiūvusio žemuogių džemo. Prie apsiaustėlio buvo prišalęs kažkoks nebegyvas gauruotas žvėrelis ne žvėrelis. Iš tikrųjų tai buvo ne žvėrelis, o apsiaustėlio kailinė apykaklė.

Bilis buku žvilgsniu permetė kaimynus. Ant visų apsiaustų blizgėjo tai varinės sagos, tai ereliai, tai pusmėnuliai, tai kabaliuojančios žvaigždės. Tai buvo kariškos milinės. Bilis vienintelis gavo mirusio civilio apsiaustą. Nieko nepadarysi.

Ir Bilį drauge su kitais sargybiniai paragino šlepsėti aplink striukąjį traukinuką į belaisvių lagerį. Nedvelkė iš ten šiluma, nesimatė jokio žiburėlio, nesijautė nė gyvybės ženklų — tik niūksojo begalinės eilės ilgų, žemų, siaurų barakų.

Kažkur storai suambrijo šuo. Baimės, aidų ir žiemos tylos sustiprintas, jo lojimas nuskardėjo it galingas žalvario gongas.

Bilį su visais nuviliojo pro kelerius vartus, ir Bilis pirmąsyk gyvenime išvydo rusą. Tasai stovėjo vienui

vienas nakties tamsoje — skarmalų glėbys su apskritu plokščiu veidu, švytinčiu nelyginant fosforinis ciferblatas.

Bilis praėjo per žingsnį nuo jo. Juodu skyrė spygliuota viela. Rusas nei pamojavo, nei nieko sakė, tiktai pažvelgė Biliui tiesiai į sielą taip meilingai, su tokia viltimi, tartum tikėdamasis išgirsti iš Bilio džiugią žinią — nors jis gal bus per kvailas, kad suprastų, vis tiek bus džiugu ją išgirsti.

Einant pro kažkelintus vartus, Biliui trūko filmas. Atsitokėjo jis kažkokiame tralfamadoriškame pastate. Vidus, išklotas baltais kokliais, buvo spiginamai apšviestas. Tačiau jis buvo ne Tralfamadorijoje, o Žemėje. Tai buvo dezinsekcijos kamera, pro kurią pravarydavo visus naujus belaisvius.

Bilis klusniai nusirengė. Tralfamadorijoje jam irgi pirmiausia liepė nusirengti.

Vokietis dviem pirštais suėmė Biliui virš alkūnės, paklausė savo draugą, kas ten anų per armija, kad siunčia į frontą tokį gyvakarą. Paskui jie apžiūrėjo kitus amerikiečius, parodė vienas kitam ir daugiau tokių gyvakarų kaip Bilis.

Bene geriausiai atrodė žymiai už kitus vyresnis vienos Indianapolio vidurinės mokyklos mokytojas Edgaras Derbis. Jis atvažiavo ne Bilio, o Rolando Virio vagone. Viriui mirštant, jis laikė ant kelių jo galvą. Nieko nepadarysi. Derbiui buvo keturiasdešimt ketveri metai. Jis buvo toks senas, kad jau jo paties sūnus tarnavo jūrų pėstininku japonų fronte.

Į kariuomenę Derbį dėl tokio amžiaus paėmė tik per aukštų veikėjų protekciją. Indianapolyje jis dėstė šiuo-

laikinių Vakarų civilizacijos problemų kursą. Be to, buvo teniso komandos treneris ir labai žiūrėjo savo kūno.

Derbio sūnus grįš iš karo gyvas ir sveikas. Derbis — negrįš. Jo tvirtą kūną po šešiasdešimt aštuonių dienų Dresdene suvarpys kulkomis baudžiamasis būrys. Nieko nepadarysi.

Bilis buvo dar ne pats didžiausias nugeibėlis. Liūdniausiai atrodė vienas kišenvagis iš Sisero (Ilinojaus valstija). Vadinosi jis Polis Lazaras. Mažutis, smulkutis, ir jo ne vien kaulai ir dantys buvo išgedę — ir oda baisu žiūrėti. Lazaras visas margavo monetos dydžio randais. Jam dažnai kildavo votys.

Lazaras, kaip ir Derbis, atvažiavo viename vagone su Rolandu Viriu, ir jis davė Viriui garbės žodį, jog atsiskaitysiąs su Biliu Piligrimu už Virio mirtį. Dabar jis dairėsi aplink, spėliodamas, kuris iš šitų nuogalių Bilis.

Nuogi amerikiečiai sustojo po daugybe dušų palei baltais kokliais išklotą sieną. Nesimatė jokio krano. Beliko laukti — kas bus, tas. Visų peniai ir mašnelės buvo susitraukę. Reprodukcija tą vakarą nebuvo užplanuota.

Nematoma ranka atsuko pagrindinį ventilį. Iš dušų plūstelėjo svilinantis lietus. Tas lietus — it litavimo lempos liepsna — nešildė. Jis žliogė ir čiurškė per Bilio odą, bet neįstengė atšildyti ilgų suledėjusių jo kaulų.

Tuo tarpu amerikiečių drabužiai maudėsi nuodingose dujose. Utėlės, bacilos ir blusos dvėsė milijardais. Nieko nepadarysi.

Ir Bilis nusklendė per laiką atgal į kūdikystę. Jis — žinduklis, motina ką tik jį išmaudė. Štai susuko į rankšluostį, neša į rožinį kambarį, pilną saulės šviesos. Štai

išvyniojo, paguldė ant to kutenančio rankšluosčio, pudruoja jam tarp kojyčių, žaidžia, tapšnoja puc puc puc per pilviuką. Jos delnas puc puc puc plekši jam per pilviuką.

Bilis guksėjo ir krykštė.

O paskui Bilis vėl atvirto į pusamžį optiką — šįsyk vasarą, žėrintį sekmadienio rytą žaidė golfą. Į bažnyčią Bilis nebevaikščiojo. Jis žaidė su trim kolegom optometristais. Biliui liko visai nebetoli iki duobelės. Štai priėjo jam eilė smūgiuoti. Duobelė buvo už pustrečio metro, ir jis pataikė. Pasilenkė išimti iš duobutės kamuoliuko, ir tuo metu saulė pasislėpė už debesies. Bilis akimirką apsvaigo. Kai atsipeikėjo, buvo nebe golfo aikštėje, o baltoje kajutėje, pririštas prie geltono šezlongo. Skraidanti lėkštė nešė jį į Tralfamadoriją.

— Kur aš esu?

— Jūs įklimpęs kitame gintaro gabale, pone Piligrimai. Mes ten, kur ir turime šiuo metu būti, penki šimtai milijonų kilometrų nuo Žemės, artėjame prie laiko plyšio, kuris sutrumpins mūsų kelionę į Tralfamadoriją nuo kelių šimtmečių iki kelių valandų.

— Bet kaip... kaip aš čia patekau?

— Tą jums išaiškinti galėtų nebent tiktai kitas žemietis. Žemiečiai dideli mėgėjai viską aiškinti: kodėl šis įvykis sukomponuotas taip, o ne kitaip, kokiu būdu galima kokį nors įvykį išprovokuoti ar jo išvengti. Aš tralfamadoras ir žvilgsniu aprėpiu laiko visumą taip, kaip kad jūs galite išsyk apžvelgti visą Uolėtųjų kalnų grandinę. Laikas — tai *laiko visuma.* Jis nesikeičia. Nei jam užbėgsi už akių, nei jo paaiškinsi. Jis paprasčiausiai yra, ir viskas. Pastudijuokit atskirus jo momentus ir įsitikin-

šit, kad visi mes, kaip sakiau,— tik vabalėliai, įklimpę gintare.

— Iš jūsų kalbos atrodo, kad jūs nepripažįstat valios laisvės,— pasakė Bilis.

— Jei nebūčiau taip ilgai tyrinėjęs žemiečių,— atsakė tralfamadoras,— nė iš tolo neįsivaizduočiau, ką reiškia „valios laisvė". Esu aplankęs trisdešimt vieną gyvenamą Visatos planetą ir dar apie šimtą jų — išstudijavęs ataskaitas. Žemė — vienintelė planeta, kurioje kalbama apie valios laisvę.

**5**

Pasak Bilio Piligrimo, Tralfamadorijos gyventojams Visata anaiptol nepanaši į daugybę spindinčių taškelių. Tie padarėliai mato, ir kur kiekviena žvaigždė yra buvusi, ir kurlink keliauja, todėl dangus jiems regisi priraizgytas švytinčių siūlelių. Ir žmonės, tralfamadorų akimis žiūrint, ne dvikojės būtybės. Tralfamadorams, anot Bilio Piligrimo, žmonės atrodo dideli šimtakojai „su kūdikio kojelėm viename gale ir senio kojom — kitame".

Skrisdamas į Tralfamadoriją, Bilis paprašė ko nors pasiskaityti. Jo pagrobėjai gabenosi penkių milijonų žemietiškų knygų mikrofilmus, tačiau Bilio kabinoje nebuvo jokio aparato jiems skaityti. Tralfamadorai vežėsi tik vieną normalią anglišką knygą, kurią ketino eksponuoti muziejuje. Tai buvo Žaklinos Sjuzen „Lėlių slėnis".

Bilis perskaitė, vietomis jam visai patiko. Personažams tai sekasi, tai nesiseka, tai sekasi, tai vėl nesiseka. Tačiau Biliui nusibodo skaityti amžinai apie tas pačias sėk-

mes ir nesėkmes. Jis paklausė, ar negalėtų gauti ko nors kito pasiskaityti.

— Yra tik tralfamadoriškų romanų, tačiau tamsta jų, bijau, nesuprasit,— atsiliepė garsiakalbis ant sienos.

— Tai duokite nors pasižiūrėti.

Jam atnešė kelias knygutes. Plonytės — iš dešimties gal ir išeitų „Lėlių slėnio" storumo knyga su visomis jos sėkmėmis ir nesėkmėmis: tai sekasi, tai nesiseka...

Bilis, aišku, nemokėjo skaityti tralfamadoriškai, tačiau bent pamatė, kaip atrodo tų knygų puslapiai: tekstas buvo išdėstytas trumpais gabaliukais, vienas nuo kito atskirtais žvaigždutėmis. Bilis pastebėjo, kad tie teksto gabaliukai primena telegramas.

— Visai teisingai,— patvirtino balsas.

— Čia ir yra telegramos?

— Tralfamadorijoje nėra telegrafo. Bet jūs neapsirikot: kiekvienas teksto gabaliukas — tai trumpas svarbus pranešimas apie situaciją, įvykį. Mes, tralfamadorai, skaitome juos ne vieną po kito, o visus išsyk. Tarp šitų pranešimų nėra jokio ypatingo ryšio, nebent toks, kad autorius kruopščiai juos atrinko, todėl matydamas visus iš sykio, susidarai gražų, įspūdingą, gilų gyvenimo vaizdą. Nėra čia nei pradžios, nei vidurio, nei pabaigos, nei nuotykių, nei moralų, nei priežasčių, nei pasekmių. Mūsiškėse knygose mus labiausiai žavi gilumas daugybės gražių momentų, aprėptų vienu žvilgsniu.

Po kelių akimirkų lėkštė įskriejo į laiko plyšį, ir Bilis pasijuto atblokštas į vaikystę. Jam dvylika metų, jis stovi tirtėdamas iš baimės su motina ir tėvu Skaisčiojo Angelo aikštelėje ant Didžiojo kanjono krašto. Mažutė žmonių

šeimynėlė žiūrėjo į pusantro kilometro gylio kanjoną tiesiai po kojomis.

— Na va,— tarė Bilio tėvas, vyriškai spirtelėdamas į prarają akmenėlį,— štai ir tas kanjonas.

Jie atvažiavo į šią garsią vietą automobiliu. Pakeliui jiems septynis kartus nuleido padangą.

— Ne veltui kelionė,— susižavėjusi tarė Bilio motina.— Dieve, koks vaizdas!

Bilis su pasišlykštėjimu žiūrėjo į kanjoną. Jis jautė, kad kiek — ir įkris. Motina palietė jį, ir jis prileido į kelnikes.

Į kanjono dugną žiūrėjo ir daugiau turistų, o nacionalinio parko prižiūrėtojas atsakinėjo į jų klausimus. Vienas prancūzas, atvykęs iš pačios Prancūzijos, laužyta anglų kalba paklausė prižiūrėtoją, ar daug žmonių nusižudą, šokdami į bedugnę.

— Taip, pone,— atsakė prižiūrėtojas.— Koks trejetas per metus.

Nieko nepadarysi.

Ir Bilis truputį pasistūmėjo per laiką, striuoktelėjo dešimties dienų ilgumo šuoliuką, tad jam tebebuvo dvylika metų, ir jis tebekeliavo su tėvais po Vakarų Ameriką. Dabar jie stovėjo vienoje Karlsbado oloje, ir Bilis meldė dievą, kad jį išvestų laukan, kol neįgriuvo lubos.

Parko prižiūrėtojas aiškino, jog olas atradęs vienas piemuo, kuris sykį pamatęs, kaip iš žemės išlėkė didžiausias debesis šikšnosparnių. O paskui prižiūrėtojas pasakė, jog užgesinsiąs visas šviesas ir kad dauguma čia esančių, ko gera, pirmą kartą gyvenime pasijusią absoliučioje tamsoje.

Ir užgeso šviesa. Bilis nebesuprato net, ar jis dar gyvas, ar jau miręs. Ir staiga kairėje oru nuplaukė kažkas vaiduokliškas. Kažkas su skaičiais. Tai Bilio tėvo išsiimta kišeninis laikrodis. Laikrodis su fosforiniu ciferblatu.

Iš tamsiausios tamsos Bilis persikėlė į ryškiausią šviesą, atsidūrė vėl kare, vėl dezinsekcijos kameroje. Dušas buvo pasibaigęs. Nematoma ranka buvo užsukusi vandenį.

Kai Biliui grąžino drabužius, jie nebuvo švaresni, tačiau visi juose kibždėję gyvūnėliai buvo išdvėsę. Nieko nepadarysi. O naujasis paltukas atšilo ir suminkštėjo. Jis Biliui buvo pernelyg striukas. Buvo su kailine apykakle ir raudono šilko pamušalu ir tikriausiai siūtas kokiam impresarijui ūgio sulig rylininko beždžionėle. Visas iškorijęs kulkų skylėmis.

Bilis Piligrimas apsirengė. Įlindo ir į tą paltuką. Paltukas per nugarą plyšo, o rankovės ir suvis atsiskyrė. Taip paltukas virto liemene su kailine apykakle. Jis buvo siūtas su įėmimu per juosmenį, tačiau Biliui įėmimas atsidūrė pažastyse. Vokiečiai per visą Antrąjį pasaulinį karą nebuvo matę kito tokio klaikiai juokingo reginio. Jie leipo iš juoko.

Ir vokiečiai liepė susirikiuoti po penkis, ir Bilis buvo dešiniasparnis. Ir eisena išžygiavo į kiemą ir vėl ėjo pro kelerius vartus. Matė dar keletą išbadėjusių rusų švytinčiais it fosforiniai ciferblatai veidais. Amerikiečiai kiek atkuto. Palaistyti karštu vandeniu, jie pažvalėjo. Ir priėjo jie baraką, kur vienarankis ir vienakis kapralas į storą raudoną knygą surašė visų belaisvių pavardes ir asmens numerius. Kol jų pavardžių ir asmens numerių nebuvo

toje knygoje, jie priklausė prie „dingusių be žinios", o gal ir „žuvusių".

Nieko nepadarysi.

Amerikiečiams belaukiant, kada reikės eiti, pačioje paskutinėje eilėje kilo sambrūzdis. Pasirodo, vienas amerikietis žioptelėjo kažką, kas nepatiko sargybiniui. Sargybinio mokėta angliškai, ir jis ištempė amerikietį iš rikiuotės ir paklojo ant žemės.

Amerikietis apstulbo. Spjaudydamas kraujais, šiaip taip atsistojo. Vokietis jam buvo išmušęs du dantis. Žioptelėjo jis be piktos valios, matyt, nepagalvojęs, kad sargybinis išgirs ir supras.

— Už ką jūs mane?— paklausė jis sargybinį.

— Uš ką tafe? O uš ką fisus kitus?— atsakė tas.

Kai Bilio Piligrimo pavardę įrašė į storą belaisvių lagerio knygą, jis gavo numerį ir geležinį pakabuką su jame išmuštu tuo numeriu. Numerį pakabuke išmušė vienas vergas iš Lenkijos. Dabar jis jau buvo miręs. Nieko nepadarysi.

Biliui liepė užsiverti tą pakabuką prie amerikietiškų kariškų pakabukų ir užsikabinti ant kaklo. Tą jis ir padarė. Pakabukas buvo panašus į ploną kietą biskvitą, per vidurį skersai prabadytas, ir stiprus vyras būtų galėjęs pirštais jį perlaužti. Jei Bilis būtų miręs (ko jis nepadarė), pusė pakabuko būtų likusi ant jo lavono, o kita — ant kapo.

Kai kiek vėliau Dresdene sušaudė vargšą vidurinės mokyklos mokytoją Edgarą Derbį, gydytojas konstatavo jį mirus ir perlaužė perpus jo pakabuką. Nieko nepadarysi.

Pagal taisykles įtraukę į sąrašus ir apdaliję pakabukais, amerikiečius vėl nuvedė pro kelerius vartus. Po dviejų dienų jų šeimos per Raudonąjį kryžių sužinos, kad jie gyvi.

Šalia Bilio žingsniavo Polis Lazaras — tas pats, kuris prižadėjo atkeršyti už Rolandą Virį. Tačiau dabar Lazaras galvojo ne apie kerštą. Jis galvojo apie baisią pilvo sopę. Jo skrandelis buvo susitraukęs iki graikinio riešuto dydžio. Tas išdžiūvęs, susiraukšlėjęs kapšiukas degė it votis.

Greta Lazaro žingsniavo vargšas pasmerktasis Edgaras Derbis, savo amerikietiškus ir vokiškus pakabukus nelyginant karolius užsileidęs ant viršutinių drabužių. Jis buvo tikėjęsis dėl išminties ir amžiaus tapsiąs kapitonu, kuopos vadu. O dabar, še tau, vidunaktį jis kažkur Čekoslovakijos pasieny.

— Stok! — šūktelėjo sargybinis.

Amerikiečiai sustojo. Jie ramiai stovėjo šaltyje. Aplinkiniai barakai niekuo nesiskyrė nuo tūkstančių kitų barakų, pro kuriuos jie buvo praėję. Vienu dalyku, tiesa, skyrėsi: šitie buvo su skardiniais kaminais, ir pro kaminus virto kibirkščių spiečiai.

Sargybinis pabeldė į vienas duris.

Durys atsilapojo iš vidaus. Pro jas liuoktelėjo šviesa, ištrūko į laisvę 300 000 kilometrų per sekundę greičiu. Ir išžygiavo iš barako penkiasdešimt pusamžių anglų. Jie choru traukė „Sveiki gyvi, komanda susirinko!" iš „Penzanso piratų".

Šitie žaliūkai, raudonskruosčiai dainininkai buvo vieni iš pirmųjų angliškai kalbančių karių, patekusių į nelaisvę Antrajame pasauliniame kare. Dabar jie daina svei-

kino kone pačius paskutinius. Ketverius metus, jei ne daugiau, jie nebuvo matę moters ar vaiko. Nebuvo matę nė paukštelio. Net žvirblių į lagerį neužskrisdavo.

Visi anglai buvo karininkai. Kiekvienas jų buvo mažiausiai sykį bandęs pasprukti iš kokio nors kito lagerio. O štai dabar jie čia — rami salelė merdinčių rusų jūroje.

Galėjo kiek širdis geidžia rausti tunelius. Būtų neišvengiamai išėję į paviršių šiapus spygliuotų vielų, juos būtų be žodžių pasveikinę mirštgyviai rusai, nemokantys angliškai, neturintys maisto, naudingos informacijos ar savų pabėgimo planų. Galėjo kiek širdis geidžia planuoti, kaip pasislėpti sunkvežimyje ar jį pavogti,— tačiau jokia mašina neįvažiuodavo į lagerio teritoriją. Galėjo, kad norėjo, apsimesti sergančiais — vis vien niekur jų nebūtų išvežę. Vienintelė lagerio ligoninė buvo šešių lovų kamarėlė pačiame britų sektoriuje.

Anglai buvo švarūs, energingi, tvarkingi, tvirti. Jie dainavo gražiai, sutartinai. Jie jau kelinti metai kas vakarą bendrai dainuodavo.

Be to, jie kelinti metai kilnojo sunkumus ir prisitraukinėjo ant skersinio. Jų pilvai buvo kaip skalbimo lentos. Blauzdų ir rankų muskulai — kaip patrankos sviediniai. Be to, jie visi buvo tapę šaškių, šachmatų, bridžo, kribidžo, domino, anagramų, šaradų, teniso ir biliardo meistrais.

Maisto atsargomis jie buvo vieni turtingiausių Europoje. Pirmaisiais karo metais, kai maisto siuntiniai dar pasiekdavo belaisvius, Raudonasis kryžius dėl kanceliarinės klaidos siuntinėjo jiems kas mėnesį vietoj penkiasdešimties siuntinių po penkis šimtus. Anglai juos taip

gudriai išslapstė, kad dabar, karui baigiantis, turėjo sukaupę tris tonas cukraus, toną kavos, pusę tonos šokolado, trečdalį tonos tabako, aštuonis šimtus kilogramų arbatos, dvi tonas miltų, toną mėsos konservų, daugiau kaip pusę tonos konservuoto sviesto, beveik aštuonis šimtus kilogramų konservuoto sūrio, keturis šimtus kilogramų pieno miltelių ir dvi tonas apelsinų marmelado.

Visa tai jie laikė belangėje patalpoje. Kad neprieitų žiurkės, vidų buvo išmušę konservų dėžučių skardelėmis.

Vokiečiai juos dievino, laikydami kaip tik tokiais, kokie ir turėtų būti anglai. Karas jų dėka atrodė gražus, normalus, įdomus dalykas. Todėl vokiečiai užleido jiems keturis barakus, nors visi būtų tilpę ir viename. O mainais už kavą, šokoladą ar tabaką duodavo dažų, lentų, vinių ir audeklo įsirengti vidui.

Anglai dar iš ryto sužinojo, kad sulauks svečių — amerikiečių. Iki tol nebuvo turėję jokių svečių, tad sukruto plušėti it pasakų nykštukai: šlavė, šluostė, virė, kepė, kimšo šiaudais čiužinius, dengė stalus, dėliojo prie lėkštučių dovanėles.

Ir štai dabar, žiemos naktį, jie daina sveikino savo svečius. Anglų drabužiai dvelkė jų paruoštų vaišių aromatais. Apsirengę jie buvo pusiau kariškai, pusiau sportiškai. Savo pačių svetingumas ir visi gardumynai, laukiantys viduje, jiems taip pakėlė ūpą, jog dainuodami jie net gerai neįsižiūrėjo, kaip atrodo jų svečiai. Jie įsivaizdavo dainuoją tokiems pat karininkams, atvykusiems tiesiai iš mūšio lauko.

Jie meiliai stumčiojo amerikiečius link barako durų, pripildydami orą vyriško blerbėjimo ir draugiškų komp-

limentų. Vadino juos jankiais, sakė: „Bravo vyrai", tikino, jog „fricas tuoj raitys kulnus" ir taip toliau.

Bilis Piligrimas kaip per miglą bandė atspėti, kas tas fricas.

Ir štai Bilis stovi barake šalia raudonai įkaitusios geležinės viryklės. Ant jos murmuliavo kelios eilės arbatinių. Kai kurie arbatiniai buvo su švilpukais. Dar stovėjo dideliausias katilas, pilnas auksinės sriubos. Tirštos sriubos. Bilis, išpūtęs akis, spoksojo, kaip jos paviršiuje su apatišku majestotu kyla pirmapradžiai burbulai.

Stovėjo ilgiausi vaišėms padengti stalai. Ties kiekviena kėde — dubenėlis iš pieno miltelių skardinėlės. Kita, mažėlesnė skardinėlė — puodelis. Trečia, pailgesnė ir siauresnė,— bokalas. Visi bokalai pilni šilto pieno.

Kiekvienam svečiui padėta skutimosi įrankiai, frotinio rankšluosčio gabalas, pakelis skutimosi peiliukų, šokolado plytelė, du cigarai, muilo gabaliukas, dešimt cigarečių, degtukų dėžutė, pieštukas ir žvakė.

Vokiečių gamybos buvo tik žvakės ir muilas. Ir žvakės, ir muilas buvo panašūs savo vaiduoklišku, pienišku melsvumu. Britai negalėjo žinoti, kad jie išlydyti iš perdirbtų žydų, čigonų, pederastų, komunistų ir kitų valstybės priešų.

Nieko nepadarysi.

Vaišių salė buvo apšviesta žvakėmis. Ant stalų kūpsojo kaugės šviežios baltos duonos riekių, gniutulai sviesto, skardinės marmelado. Gulėjo padėkliukai su lustais konservuotos jautienos. Dar savo eilės laukė sriuba, kiaušinienė ir karštas pyragas su marmeladiniu įdaru.

O pačiame barako gale Bilis išvydo rausvą arką su žydromis draperijomis, milžinišką laikrodį, du auksinius sostus, kibirą ir plaušinę šluotą. Tai buvo dekoracijos linksmajai vakaro daliai — populiariausios pasaulyje pasakos „Pelenė" muzikinei versijai.

Bilis Piligrimas užsidegė — jo atsistota per arti tos įkaitusios viryklės. Degė jo paltelio skvernas. Gruzdėjo kantriai, ramiai — lyg puvėklis.

Biliui parūpo sužinoti, ar čia kur nėra telefono. Norėjo paskambinti mamai, kad jis gyvas ir sveikas.

Dabar buvo tylu — anglai nustėrę žiūrėjo į nevalyvus padarus, kuriuos jie taip išsiilgę susitempė į vidų. Vienas anglas pamatė, kad Bilis dega.

— Vaikine, tu gi degi! — sušuko jis ir, atitraukęs Bilį nuo krosnelės, rankomis uždaužė kibirkštis.

Nesulaukęs iš Bilio jokio komentaro, anglas paklausė:

— Ar moki kalbėti? Ar girdi?

Bilis linktelėjo.

Anglas, kupinas gailesčio, tarsi tyrinėdamas apčiupinėjo jį.

— Dieve mano, ką jie tau padarė, vaikine? Čia juk ne žmogus, o lėktuvo griaučiai.

— Ar tu tikrai amerikietis?— paklausė anglas.

— Aha,— atsakė Bilis.

— O koks tavo laipsnis?

— Eilinis.

— Kur tavo batai, vaikine?

— Neatsimenu.

— Ar šitas paltelis — dėl jumoro?

— Prašau?

— Kur tu ištraukei tokį rūbekšlį?

Biliui buvo ko pagalvoti.

— Davė man,— pagaliau atsakė jis.

— Čia tau fricai davė?

— Kas?

— Tau jį vokiečiai davė?

— Aha.

Biliui interviu nusibodo. Labai jį išvargino.

— Oi janki, janki. . .— tarė anglas.— Juk tai įžeidimas!

— Prašau?

— Fricai tyčia taip daro, kad tave pažemintų. Nesileisk, kad taip darytų.

Čia Biliui aptemo sąmonė.

Atsitokėjo jis ant kėdės, bežiūrįs į sceną. Jo irgi kažkaip pavalgyta, ir dabar jis žiūrėjo „Pelenę". Matyt, dalimi sąmonės jo jau kuris laikas gėrėtasi spektakliu. Bilis net susiriesdamas kvatojo.

Moterų vaidmenis, aišku, atliko vyrai. Laikrodis ką tik išmušė pusiaunaktį, ir Pelenė virkavo:

*Jeckau kleckau, tai bėda —*
*Jau dvylikė valanda!*

Biliui šis kupletėlis pasirodė toks juokingas, jog jis ėmė stačiai kvykti iš juoko. Isteriškai kvykiantį jį išnešė į kitą baraką, kuriame buvo įrengta ligoninė. Ligoninėje stovėjo šešios lovos. Bilis buvo vienintelis ligonis.

Bilį paguldė į lovą, pririšo ir suleido morfijaus. Vienas amerikietis pasisiūlė prie jo pabudėti. Tas savanoris buvo mokytojas Edgaras Derbis, kurį vėliau Dresdene sušaudys. Nieko nepadarysi.

Derbis sėdėjo ant trikojės taburetės. Jam kažkas davė pasiskaityti knygą — Stiveno Kreino „Raudonąjį narsumo ženklą". Derbis buvo ją skaitęs. Dabar skaitė iš naujo, o Bilis Piligrimas tuo tarpu žengė į morfijaus rojų.

Apsvaigęs nuo morfijaus, Bilis susapnavo sodą su žirafomis. Žirafos vaikštinėjo žvyruotais takeliais, stabteldamos užkrimsti saldžių kriaušių nuo medžių viršūnių. Bilis irgi buvo žirafa. Jis irgi krimto kriaušę. Pasitaikė kieta. Atkakliai priešinosi jo griežiantiems dantims. Pagaliau, sultingai protestuodama, pasidavė.

Žirafos priėmė Bilį į savo tarpą kaip nepavojingą padarą tokios pat absurdiškos specialybės kaip ir jos pačios. Dvi prisiartino jam iš šonų, prisiglaudė. Jų ilgos mėsingos viršutinės lūpos išsiviepdavo trimito forma. Tomis lūpomis jos jį bučiavo. Šitos žirafos buvo kreminės ir citrinų geltonumo patelės. Joms ant galvų styrojo rageliai, panašūs į durų rankenų bumbuliukus. Bumbuliukai buvo aksominiai.

Ką tai galėtų reikšti?

Į žirafų sodą atėjo naktis, ir Bilis kurį laiką miegojo nesapnuodamas, o paskui leidosi į kelionę per laiką. Pabudo — guli palindęs su visa galva po antklode, ramių psichinių ligonių palatoje karo veteranų ligoninėje netoli Leik Plesido (Niujorko valstija). Buvo 1948 metų pavasaris, treji metai, kai baigėsi karas.

Bilis nusiklojo galvą. Palatoje langai buvo atidaryti. Ore čiauškėjo paukšteliai.

— Tivit tivit? — paklausė vienas Bilį.

Saulė buvo aukštai. Palatoje gulėjo dar dvidešimt devyni pacientai, bet jie visi buvo išėję pakvėpuoti grynu

oru. Ligoniai — jų tarpe ir Bilis — galėdavo kur nori eiti, kada nori pareiti; jei kas pageidavo, galėjo ir namo išvažiuoti. Jie čionai atvyko savo valia, išsigandę išorinio pasaulio.

Bilis atsidavė gydytojams, įpusėjęs paskutinį kursą Iliumo optometrijos mokykloje. Niekas nė neįtarė, kad jis kraustosi iš proto. Visiems atrodė, kad jis sveikutėlis ir elgiasi normaliausiai. O jį paguldė į ligoninę. Gydytojai sutiko su juo: jis tikrai kraustėsi iš proto.

Gydytojų nuomone, Bilio liga neturėjo nieko bendra su karu. Jų manymu, Biliui protas drumstėsi todėl, kad tėvas jį mažą buvo įmetęs gilioj vietoj į Krikščionių jaunimo asociacijos centro baseiną, o vėliau buvo privedęs prie pat Didžiojo kanjono pakraščio.

Gretimoje lovoje gulėjo buvęs pėstininkų kapitonas Eliotas Rouzvoteris. Rouzvoteris gydėsi nuo chroniško girtavimo.

Šitas Rouzvoteris ir supažindino Bilį su moksline fantastika, konkrečiai — su Kilgoro Trauto kūryba. Rouzvoteris palovy turėjo sukaupęs didžiausią mokslinės fantastikos knygų minkštais viršeliais biblioteką. Jis jas atsivežė į ligoninę didžiuliame kelioniniame lagamine. Tų numylėtų, nučiurintų knygelių kvapu — tartum troškintos avienos su svogūnais ir bulvėm ar mėnesį nekeistos flanelinės pižamos kvapu — buvo persisunkusi visa palata.

Kilgoras Trautas tapo Bilio mėgstamiausiu šiuolaikiniu rašytoju, o mokslinė fantastika — vienintele literatūros rūšimi, kurią jis prisiversdavo skaityti.

Rouzvoteris buvo dvigubai protingesnis už Bilį, tačiau krizę abudu pergyveno panašią. Abiem gyvenimas atrodė beprasmis — iš dalies dėl to, ką patyrė per karą. Pavyz-

džiui, Rouzvoteris netyčia, palaikęs vokiečių kareiviu, nušovė keturiolikmetį ugniagesį. Nieko nepadarysi. O Bilis matė didžiausias Europos istorijoje žudynes — Dresdeno subombardavimą. Nieko nepadarysi.

Dabar abu jie bandė iš naujo susikurti save ir savo pasaulį. Mokslinė fantastika buvo labai geras vaistas.

Rouzvoteris sykį pasakė Biliui įdomų dalyką apie vieną ne mokslinės fantastikos knygą. Jis pasakė, kad visa, kas žinotina apie gyvenimą, yra Fiodoro Dostojevskio „Broliuose Karamazovuose".

— Bet dabar jau ir to nebepakanka,— pasakė Rouzvoteris.

Kitą sykį Bilis išgirdo, kaip Rouzvoteris sakė psichiatrui:

— Man regis, jeigu jūs neprigalvosit kokių nors naujų gražių melagysčių, žmonėms greit visai praeis noras gyventi.

Ant staliuko prie Bilio lovos gulėjo natiurmortas: dvi piliulės, peleninė su trim lūpų dažais suteptom nuorūkom, iš kurių viena tebesmilko, ir stiklinė vandens. Vanduo buvo sudusęs. Nieko nepadarysi. Oras bandė ištrūkti iš to negyvo vandens. Burbuliukai laikėsi įsikibę sienelių, neturėdami jėgų iškilti į paviršių.

Nuorūkas paliko Bilio motina, kuri rūkydavo, prisidegdama vieną cigaretę nuo kitos. Dabar ji buvo išėjusi į moterų tualetą, esantį netoli nuo palatos, kurioje gulėjo buvusios pagalbinių karinių tarnybų narės su atsipalaidavusiais varžteliais. Ji turėtų tuoj grįžti.

Bilis vėl užsiklojo galvą. Jis visada, motinai atėjus į palatą jo aplankyti, slėpdavosi po antklode. Kol ji būdavo palatoje, jis visada jausdavosi blogiau negu paprastai. Ir ne todėl, kad ji būtų buvusi negraži ar kad jai iš burnos būtų dvokę, ar kad būdo buvusi bjauraus. Buvo ji visai maloni, standartinė moteriškė, baltaodė, šatenė, su viduriniu išsilavinimu.

Biliui gadino nuotaiką tai, kad ji jo motina. Jos akivaizdoje jam darydavosi nejauku, jausdavosi nedėkingas ir silpnas, nes ji tiek jėgų padėjo, suteikdama ir palaikydama jam gyvybę, kai Bilis visai netroško gyventi.

Bilis girdėjo, kaip įėjo ir atsigulė Eliotas Rouzvoteris. Jo lovos spyruoklės ilgai aptarinėjo tą faktą. Rouzvoteris buvo stambaus sudėjimo, bet ne itin stiprus. Atrodė lyg nulipdytas iš snarglių.

O paskui grįžo iš tualeto Bilio motina, atsisėdo ant kėdės tarp Bilio ir Rouzvoterio lovų. Rouzvoteris šiltu melodingu balsu pasveikino ją, pasiteiravo, kaip ji laikantis. Atrodė, tarytum baisiausiai nudžiugo, išgirdęs, kad ji laikantis puikiai. Eksperimento tvarka jis visiems reiškė karščiausią prielankumą. Jis manė, kad tokie dalykai pasaulį gali padaryti jaukesnį. Bilio motiną vadino „brangia ponia". Eksperimento tvarka visus vadino „brangiaisiais".

— Vienądien,— tikino Bilio motina Rouzvoterį,— ateisiu, ir Bilis nusiklos galvą, ir žinot, ką pasakys?

— Ką gi jis pasakys, brangi ponia?

— Pasakys: „Labas, mam" ir nusišypsos. „Gerai,— sakys,— mam, kad atėjai. Kaip tu gyveni?"

— O, kad taip būtų šiandien!

— Meldžiuosi kas vakarą.

— Kaip gražu!

— Kad žmonės žinotų, kiek gera atneša maldos!

— Aukso žodžiai, brangi ponia.

— Ar tamstą motinėlė dažnai aplanko?

— Mano motina mirusi,— atsakė Rouzvoteris. Nieko nepadarysi.

— Atleiskit.

— Bet jos bent gyvenimas buvo laimingas.

— Vis, pasakysiu, šiokia tokia paguoda.

— Taigi.

— Bilio tėvas irgi, žinot, miręs,— pasakė Bilio motina. Nieko nepadarysi.

— Berniukui tėvas būtinai reikalingas.

Ir taip toliau, ir panašiai vinguriavo duetas tarp priekvailės, maldos galybe įtikėjusios damos ir stambaus išdūlėjusio, meiliais aidais dūdenančio vyriškio.

— Kai jam šitas užėjo, jis buvo grupės pirmūnas,— pasakė Bilio motina.

— Gal persimokė,— pasakė Rouzvoteris.

Rankoje jis turėjo knygą, kurią norėjo skaityti, tačiau mandagumas jam neleido vienu metu ir skaityti, ir kalbėti su Bilio motina, nors ir labai lengva buvo jai atitarinėti. Knyga buvo Kilgoro Trauto „Bepročiai ketvirtajame matavime". Joje buvo pasakojama apie žmones, kurių psichikos sutrikimai nepagydomi, nes jų priežastys esančios ketvirtajame matavime ir „trimačiai" žemiečiai gydytojai tų priežasčių ne tik kad nustatyti, bet ir įsivaizduoti negali.

Rouzvoteriui labai patiko vienas Trauto teiginys, būtent: kad ir vampyrai, ir vilkolakiai, ir aitvarai, ir angelai, ir taip toliau tikrai egzistuoją, tačiau egzistuoją ket-

virtajame matavime. Ketvirtajame matavime gyvuojąs, pasak Trauto, ir Rouzvoterio mėgstamiausias poetas Viljamas Bleikas. Taip pat ir dangus su pragaru.

— Jis susižiedavęs su labai turtinga mergina,— pasakė Bilio motina.

— Geras dalykas,— atsakė Rouzvoteris.— Pinigai kartais didelė paspirtis.

— Žinot, kad tikrai.

— Aš ir sakau.

— Menkas malonumas, kai reikia drebėt dėl kiekvieno skatiko.

— Kiekvienam norisi laisviau atsikvėpt.

— Tos panelės tėvas — optometrijos mokyklos savininkas, tos pačios, kur ir Bilis mokėsi. Be to, mūsų krašte jis dar laiko šešis akių kabinetus. Skraido nuosavu lėktuvu ir turi vasarnamį prie Džordžo ežero.

— Gražus ežeras.

Bilis ir užmigo po antklode. Pabudo — vėl gulįs lagerio ligoninėje, vis dar pririštas prie lovos. Jis pramerkė vieną akį, pamatė vargšelį Edgarą Derbį, prie žvakės skaitantį „Raudonąjį narsumo ženklą".

Bilis užmerkė akį, savo ateities atminty išvydo vargšelį Edgarą Derbį, Dresdeno griuvėsiuose stovintį priešais baudžiamąjį būrį. Būrys buvo tik iš keturių kareivių. Bilis buvo girdėjęs, kad vienam baudžiamojo būrio kareiviui pagal tradiciją duodamas šautuvas, užtaisytas tuščiu šoviniu. Tačiau Bilis netikėjo, kad tokiame mažame baudžiamajame būryje ir dar po tokio ilgo karo kam nors duos tuščią šovinį.

Dabar į ligoninę aplankyti Bilio užėjo anglų seniūnas. Jis buvo pėstininkų pulkininkas ir į nelaisvę pateko prie Diunkerko. Tai jis suleido Biliui morfijaus. Tikro gydytojo lageryje nebuvo, todėl ligoniais rūpinosi šitas pulkininkas.

— Kaip ligonis?— paklausė jis Derbį.

— Nerodo gyvybės ženklų.

— Bet nemiręs?

— Ne.

— Gerai tokiam: nieko nejaučia, o naudojasi gyvųjų privilegijomis.

Derbis tuo tarpu lyg prie karsto išsitempė „ramiai".

— Nereikia, nereikia... prašom sėdėt... Kai kiekvienam karininkui tenka vos po du kareivius, o ir tie visi ligonys, man regis, galima apsieiti be įprasto ritualo tarp karininkų ir eilinių.

Tačiau Derbis tebestovėjo.

— Tamsta atrodai vyresnis už kitus,— tarė pulkininkas.

Derbis atsakė, jog jam keturiasdešimt penkeri, o tai reiškė, kad jis dvejais metais vyresnis už pulkininką. Pulkininkas pasakė, jog visi amerikiečiai jau nusiskutę ir tiktai Bilis su Derbiu likę su barzdomis. Ir jis pridūrė:

— Žinot... mes karą matėm tik mintyse ir įsivaizdavom, kad kariauja suaugę vyrai, tokie kaip štai tamsta ir aš. Mes pamiršom, kad paprastai kariauja vaikai! Pamatęs jų šviežiai nuskustas burneles, aš apstulbau. „Dieve mano,— pagalvojau,— juk tai vaikų kryžiaus žygis!"

Pulkininkas paklausė Derbį, kaip jis patekęs į nelaisvę, ir Derbis apsakė, kaip jis su šimtu persigandusių kareivių atsidūrė mažame miškelyje. Mūšis vyko penkta diena. Į miškelį juos suvijo tankai.

Derbis apibūdino, kokias nepakeliamas sąlygas kartais sukuria vieni žemiečiai kitiems, norėdami, kad tie kiti žemiečiai nebegyventų Žemėje. Medžių viršūnėse, pasak jo, su siaubingais trenksmais sproginėjo sviediniai, lydami peiliais, adatomis ir skutimosi peiliukais. Pažeme po visą miškelį greičiau už garsą šmaižė švino gabaliukai su variniais švarkeliais.

Daug žmonių buvo sužeista ir nukauta. Nieko nepadarysi.

Paskui artilerijos apšaudymas liovėsi, ir kažkur pasislėpęs vokietis per garsiakalbį liepė amerikiečiams mesti ginklus ir susinėrus rankas ant galvos išeiti iš miško. Priešingu atveju vėl imsią šaudyti ir šaudysią tol, kol miške neliksią nė vieno gyvo.

Ir amerikiečiai numetė ginklus ir, susinėrę rankas ant galvų, išėjo iš miško, nes norėjo, jei bus galima, dar pagyventi.

Bilis vėl per laiką parkeliavo į karo veteranų ligoninę. Gulėjo apsiklojęs galvą antklode. Palatoje buvo tylu.

— Ar mano motina išėjo?— paklausė Bilis.

— Išėjo.

Bilis dirstelėjo iš po antklodės. Prie lovos ant svečių kėdės pamatė savo sužadėtinę. Ji vadinosi Valensija Merbl. Valensija buvo Iliumo optometrijos mokyklos savininko duktė. Ji buvo labai turtinga. Be to, stora kaip meška, nes amžinai ką nors valgė. Ji ir dabar valgė. Valgė šokoladuką „Trys muškietininkai". Dėvėjo trifokalius akinius, kurių spalvoti rėmeliai buvo papuošti netikrais briliantėliais. Briliantėlių žibuliavimui atliepė spindėjimas brilianto jos jungtuvių žiede. Briliantas buvo

apdraustas tūkstančiu aštuoniais šimtais dolerių. Tą briliantą Bilis rado Vokietijoje. Tai buvo karo trofėjus.

Bilis visai nenorėjo vesti šios negražios Valensijos. Sužadėtuvės su ja buvo vienas jo ligos simptomų. Jis suprato, kad kraustosi iš proto, kai išgirdo save peršantis jai, prašant priimti iš jo žiedą su briliantu ir būti jo gyvenimo palydove iki grabo lentos.

Bilis pasisveikino ir paklaustas, ar nenorįs saldainių, atsakė:

— Ačiū, nenoriu.

Ji paklausė, kaip jis jaučiąsis, ir jis atsakė:

— Ačiū, daug geriau.

Ji pasakė, kad Optometrijos mokykloje visi kursiokai jo gailisi ir tikisi, kad jis greit pasveiksiąs, ir Bilis paprašė:

— Susitiksi — perduok gerų dienų.

Ji prižadėjo perduoti.

Ji paklausė, ar jam nereikią ko nors atnešti, ir jis atsakė:

— Ne, visko turiu.

— Tai gal knygų?— paklausė Valensija.

— Guliu greta vienos didžiausių pasauly asmeninių bibliotekų,— atsakė Bilis. Jis turėjo omeny Elioto Rouzvoterio mokslinės fantastikos rinkinį.

Rouzvoteris gulėjo savo lovoje ir skaitė, ir Bilis įtraukė jį į pokalbį — paklausė, ką jis skaitąs.

Rouzvoteris atsakė skaitąs Kilgoro Trauto „Kosminę Evangeliją". Tai apysaka apie ateivį iš kosmoso, iš išvaizdos, beje, labai panašų į tralfamadorą. Tasai ateivis iš kosmoso ėmėsi nuodugniai studijuoti krikščionybę, no-

rėdamas sužinoti, kodėl krikščionys taip linkę į žiaurumą. Jis priėjo išvadą, kad iš dalies dėl to kaltas Naujojo Testamento pasakojimų netvarkingumas. Jo supratimu, Evangelijos, be kita ko, turinčios mokyti žmones būti gailestingus, net ir patiems didžiausiems menkystoms.

Tačiau faktiškai Evangelijos moko štai ko: *„Prieš ką nudobdamas, gerai įsitikink, ar jis neturi stipraus užnugario"*. Nieko nepadarysi.

Visų pasakojimų apie Kristų trūkumas, teigė ateivis iš kosmoso, kad Kristus, iš pažiūros menkas žmogelis, iš tikrųjų buvo Galingiausios Visatoje Esybės Sūnus. Skaitytojai tą žino, todėl, priėję prie nukryžiavimo, žinia, galvoja — čia Rouzvoteris perskaitė garsiai:

— *„Na žinai, ir išsirinko gi ką linčiuot!"*

O ši mintis turi sesutę: „Yra žmonių, kuriuos galima linčiuoti". Ką? Ogi žmones, neturinčius stipraus užnugario. Nieko nepadarysi.

Ateivis iš kosmoso padovanojo Žemei naują Evangeliją. Joje Jėzus iš tikrųjų visiškai niekas, gyva rakštis turintiems stipresnį užnugarį negu jis. Bet ir čia jis kalbėjo tokius pat gražius ir mįslingus žodžius kaip ir anose Evangelijose.

Ir žmonės vieną gražią dieną pasidarė sau pramogėlę: prikalė jį prie kryžiaus, o kryžių įkasė į žemę. Linčiuotojai manė, kad įvykis liks be atgarsio. Taip turėtų manyti ir skaitytojai, nes naujojoje Evangelijoje kalte kalama mintis, koks smulkmė buvo Jėzus.

Ir štai, prieš tam smulkmei numirštant, atsiveria dangūs, trinksi perkūnas, tvyksi žaibai. Ir sugriaudėja Dievo

balsas, tarydamas žmonėms, kad jisai įsūnijąs šitą valkatėlę, suteikiąs jam amžių amžiams Visatos Kūrėjo Sūnaus teises ir privilegijas. Dievas bylojo taip: *nuo šiolei Jis žiauriai bausiąs visus, kurie skriaus bet kokį valkatą, neturintį stipraus užnugario!*

Bilio sužadėtinė suvalgė šokoladuką „Trys muškietininkai". Dabar valgė saldainį „Paukščių Takas".

— Gana apie tas knygas,— tarė Rouzvoteris, mesdamas minėtą knygą po lova.— Velniop!

— Šita atrodo įdomi,— pasakė Valensija.

— O! Jeigu šitas Kilgoras Trautas mokėtų dar ir rašyti!..— sušuko Rouzvoteris. Jis turėjo racijos: nepopuliarus Kilgoras Trautas buvo pelnytai. Rašė jis klaikiai. Geros jo buvo tik idėjos.

— Abejoju, ar Trautas buvo kada išvažiavęs iš Amerikos,— toliau kalbėjo Rouzvoteris.— Rašo, po šimts kalakutų, apie žemiečius, ir visi tie jo žemiečiai — amerikiečiai. O juk faktiškai Žemėj tokių žmonių — amerikiečių — iš viso nėra!

— O kur jis gyvena?— paklausė Valensija.

— Galas jį žino,— atsakė Rouzvoteris.— Aš, ko gera, vienintelis ir žinau apie tokį rašytoją. Kiekviena jo knyga išėjusi vis kitoj leidykloj, ir kiek tik rašiau leidėjams, kad perduotų jam mano laišką, laiškai grįždavo: leidėjas subankrutavęs.

Jis pakeitė pašnekesio temą — pagyrė Valensijos sužieduotuvių žiedą.

— Ačiū,— pasakė ji ir ištiesė ranką, kad Rouzvoteris pasižiūrėtų į žiedą iš arčiau.— Bilis šį briliantą parsivežė iš karo.

— Karas tuo ir patrauklus,— pasakė Rouzvoteris.— Kiekvienas parsiveža kokį niekelį.

Pora žodžių dėl Kilgoro Trauto gyvenamosios vietos: gyveno jis vienišas ir paniekintas Bilio gimtajame mieste Iliume. Bilis netrukus su juo susipažins.

— Bili. . .— tarė Valensija Merbl.

— M?

— Gal pasitariam dėl stalo sidabro?

— Galim.

— Jeigu rinktis, tai arba „Danijos karalystę", arba „Vijoklinę rožę". Kitus aš atmečiau.

— „Vijoklinę rožę".

— Labai skubėt nėra ko,— tarė ji.— Supranti. . . juk renkamės visam gyvenimui.

Bilis atidžiai apžiūrėjo nuotraukas.

— Tegu bus „Danijos karalystė",— galiausiai tarė jis.

— „Kolonijos mėnesiena" irgi gražus.

— Gražus,— sutiko Bilis Piligrimas.

Ir Bilis nukeliavo per laiką į zoologijos sodą Tralfamadorijoje. Jam keturiasdešimt ketveri metai, jis eksponuojamas po geodeziniu kupolu. Sėdėjo pusiaugulom šezlonge, kuriame it kūdikis lopšy gulėjo keliaudamas per kosmosą. Buvo nuogas. Tralfamadorai domėjosi jo kūnu — visu kūnu. Tūkstančiai tralfamadoriukų stovėjo aplink kupolą iškėlę rankeles, kad jį matytų. Bilis gyveno Tralfamadorijoje jau visą žemišką pusmetį. Buvo apsipratęs su publika.

Apie pabėgimą negalėjo būti ir kalbos. Atmosfera kitapus kupolo buvo vienas cianas. Iki Žemės — 719 548 000 000 000 000 kilometrų.

Bilis zoologijos sode buvo eksponuojamas panašioje į žemišką gyvenamoje aplinkoje. Dauguma baldų buvo pavogti Ajovos mieste iš Sirso ir Roubeko kompanijos prekių sandėlio. Spalvotas televizorius, kušetė-lova. Prie kušetės — naktiniai staliukai, ant jų — lempos ir peleninės. Naminis bariukas, dvi taburetės. Nedidelis biliardo stalas. Grindys visur, išskyrus virtuvę, vonią ir liuko dangtį pačiame viduryje, užtiestos seno aukso spalvos kilimu. Ant žemučio staliuko priešais kušetę vėduokle paskleisti žurnalai.

Buvo veikiantis stereofoninis gramofonas. Televizorius neveikė. Ant ekrano buvo prilipdytas paveikslėlis, vaizduojantis, kaip vienas kaubojus nukauna kitą. Nieko nepadarysi.

Po kupolu sienų nebuvo, pasislėpti Bilis neturėjo kur. Žalsvi vonios įrengimai stovėjo visiems ant akių. Bilis atsikėlė nuo šezlongo, nuėjo į vonią ir nusišlapino. Žiūrovai šėlo iš pasigėrėjimo.

Tralfamadorijoje Bilis išsivalė dantis, įsidėjo dantų protezą ir nuėjo į virtuvę. Dujinė viryklė, šaldytuvas bei indų plovimo mašina irgi buvo žalsvos spalvos. Ant šaldytuvo durelių nupieštas paveiksliukas. Šaldytuvas toks buvo jau iš gamyklos. Paveikslėlyje XIX amžiaus pabaigos maniera pavaizduota porelė ant dviviečio dviračio.

Dabar Bilis žiūrėjo į paveikslėlį, bandė ką nors sugalvoti apie tą porelę. Niekas neatėjo į galvą. Atrodė, kad iš viso nėra ką galvoti apie tuos du žmones.

Bilis sočiai papusryčiavo konservais. Išplovė ir padėjo puoduką, lėkštę, peilį, šakutę, šaukštą, keptuvę. Tada pasimankštino taip, kaip mokėsi kariuomenėj: pastrykčiojo, padarė įtūpstų, pritūpimų, atsispaudimų. Dauguma

tralfamadorų nė iš tolo nenumanė, kad Bilio kūnas ir veidas negražus. Jie jį laikė puikiu egzemplioriumi. Tai darė Biliui gerą įtaką, jis pirmąkart gyvenime ėmė didžiuotis savo kūnu.

Po mankštos jis nusimaudė duše ir apsikarpė kojų nagus. Tada nusiskuto ir dezodoratoriumi pasipurkštė pažastis, o zoologijos sodo gidas, stovintis ant pakylos priešais kupolą, tuo tarpu aiškino, ką Bilis daro ir kodėl. Gidas aiškino telepatiškai: stovėjo ir paprasčiausiai siuntė žiūrovams minčių bangas. Šalia jo ant pakylos stovėjo nedidelis klavišinis instrumentas, kuriuo jis perdavinėjo Biliui žiūrovų klausimus.

Štai pasigirdo pirmasis klausimas — iš televizoriaus garsiakalbio:

— Ar jums čia gera?

— Maždaug taip pat kaip Žemėj,— nuoširdžiai atsakė Bilis Piligrimas.

Tralfamadorai yra penkių lyčių, ir kiekviena lytis įneša indėlį, kuriant naują individą. Biliui jie visi atrodė kaip vienas — mat jų lytiniai skirtumai egzistuoja tik ketvirtajame matavime.

Beje, tikra bomba moralinių įsitikinimų srityje Biliui buvo tralfamadorų požiūris į žemiečių seksą. Jie pareiškė, kad skraidančių lėkščių įgulos nustačiusios Žemėje esant ne mažiau kaip septynias lytis, kurios visos būtinos žmonių giminės išlaikymui. Be to, Bilis jokiu būdu negalėjo įsivaizduoti, kuo prisideda prie vaiko darymo penkios iš tų septynių lyčių, jeigu jos lytiškai aktyvios tik ketvirtajame matavime.

Tralfamadorai bandė padėti Biliui įsivaizduoti seksą nematomame jam matavime. Jie jam sakė, jog negalėtų

žemėje gimti vaikų, jei nebūtų homoseksualistų. O be lesbiečių — galėtų. Negalėtų gimti vaikų, jei nebūtų moterų, senesnių kaip šešiasdešimt penkerių metų. O be vyrų, senesnių kaip šešiasdešimt penkerių metų,— galėtų. Negalėtų būti vaikų, jei nebūtų kūdikių, kurie gimę pragyvena vos valandą ar mažiau. Ir taip toliau.

Bilis nė bum bum iš to nesuprato.

Daug ko ir tralfamadorai iš Bilio kalbų nė bum bum nesuprato. Jie neįstengė įsivaizduoti, kaip jis suvokia laiką. Bilis neteko vilties jiems suprantamai tą išaiškinti. Gidui beliko pasikliauti savo galva.

Gidas pasiūlė žiūrovams įsivaizduoti, kad jie giedrą, šviesią dieną žiūrį per dykumą į kalnų virtinę. Jie galį žiūrėti tai į viršukalnę, tai į paukštį, tai į debesį, tai į akmenuką sau po kojom ar net į kanjoną užpakaly savęs. Bet tarp jų esąs šitas nelaimingas žemietis, o jo galva įsprausta į plieninį rutulį, kurio jis negalįs nusiimti. Žiūrėjimui esanti palikta vienintelė angelė, prie kurios dar privirintas sieksninis vamzdis.

Tuo Bilio metaforinės bėdos nesibaigė. Jį dar prikaustė prie plieninių grotų, pritvirtintų prie platformos ant bėgių, ir jis negalėjo nei pasukti galvos, nei pajudinti vamzdžio. Kitas vamzdžio galas uždėtas ant dvikojo, irgi pritvirtinto prie platformos. Bilis tegali matyti mažytį taškelį vamzdžio gale. Jis net nežino esąs ant platformos, nežino, kokioje keistoje jis padėtyje.

Platforma tai vos šliaužia, tai švilpte švilpia, dažnai stabčioja; tai kyla į kalną, tai leidžiasi į pakalnę, tai krivuliuoja, tai važiuoja tiesiai. Ir ką tiktai Bilis mato pro vamzdį, jis turi sakyti: „Tai gyvenimas".

Bilis tikėjosi, kad tralfamadorai nesupras ir išsigąs karų bei kitų žemietiškų žudymo formų. Jis spėjo, jog jie pabūgs, kad, sukaupę milžiniškas ginklų atsargas, žiaurūs žemiečiai galų gale nesunaikintų dalies, o gal ir visos niekuo dėtos Visatos. Tokią prielaidą jis padarė remdamasis moksline fantastika.

Tačiau tralfamadorai apie karą nesirengė šnekėti, todėl Bilis užvedė kalbą pats. Kažkas iš žiūrovų, susirinkusių zoologijos sode, paklausė jį per aiškintoją, ką iš to, ką jis iki šiol patyrė Tralfamadorijoje, jis vertinąs labiausiai, ir Bilis atsakė:

— Tai, kad visos planetos žmonės sugeba gyventi taikoje! Kaip žinote, aš iš planetos, kurios gyventojai nuo neatmenamų laikų beprasmiškai žudo vieni kitus. Aš pats savo akimis mačiau lavonėlius mokinukių, kurias gyvas išvirė vandens bokšte mano paties tėvynainiai, didžiuodamiesi, jog kovoja prieš blogį.— Tai buvo tiesa. Bilis matė tuos išvirusius lavonėlius Dresdene.— Ir aš pasišviesdavau lagery žvakėmis, nulietomis iš riebalų žmonių, kuriuos nužudė tų išvirtų mergaičių broliai ir tėvai. Visatoje tikriausiai nėra didesnių pabaisų už žemiečius! Jei kitoms planetoms pavojus iš Žemės kol kas negresia, tai netrukus grės. Todėl atskleiskit man paslaptį, kurią galėčiau parsivežti į Žemę ir visus mus išgelbėti: kaip taikiai sugyventi?

Bilis juto, kad užušnekėjo labai aukštu stilium. Tačiau visiškai sutriko matydamas, jog tralfamadorai sugniaužė delnelius užmerkdami akis. Jis iš patyrimo žinojo, ką tai reiškia: jis nušvojo.

— Ar... ar nepasakytumėt...— gerokai supliuškęs, kreipėsi jis į gidą,— ką taip kvaila aš pasakiau?

— Mes žinom, kaip žūsta Visata,— atsakė gidas,— bet Žemė čia niekuo dėta, nebent, kad ji irgi sunaikinama.

— O kaip... kaip žūsta Visata?— paklausė Bilis.

— Mes ją susprogdinam, bandydami naują kurą savo skraidančioms lėkštėms. Mūsiškis pilotas bandytojas spusteli mygtuką — ir Visatos kaip nebūta.

Nieko nepadarysi.

— Jeigu jūs tą žinot,— tarė Bilis,— tai ar negalit užkirsti tam kelio? Nejaugi negalit sutrukdyti tam pilotui paspausti mygtuko?

— Jis visada jį spaudžia ir visada spaus. Mes visada jam leidžiam ir visada leisim. Taip jau sukomponuotas yra tas momentas.

— Jei taip...— ieškodamas žodžių, prabilo Bilis,— tai, matyt, ir stengtis užkirsti kelią karams Žemėj — kvailystė.

— Aišku, kad kvailystė.

— O vis dėlto jūs gyvenat taikoje.

— Šiandien — taip. Kitu laiku pas mus vyksta karai, ne mažiau baisūs už tuos, kuriuos jums yra tekę regėti ar skaityti. Mes bejėgiai ką nors pakeisti, todėl paprasčiausiai į juos nekreipiam dėmesio. Mes juos ignoruojam. Mes leidžiam amžinybę, gėrėdamiesi maloniais momentais — kaip štai šiandien zoologijos sode. Argi dabar ne malonu?

— Malonu.

— Štai ko galėtų, labai pasistengę, pasimokyti iš mūsų žemiečiai: ignoruoti blogus laikus ir džiaugtis gerais.

— Hm,— numykė Bilis.

Tą naktį, vos užmigęs, Bilis nukeliavo per laiką į kitą gana malonų momentą, tai yra į savo ir Valensijos Merbl vestuvių naktį. Buvo visas pusmetis, kai jis išsirašė iš karo veteranų ligoninės. Jautėsi visiškai sveikas. Baigė Iliumo optometrijos mokyklą, pagal pažangumą buvo trečias iš keturiasdešimt septynių kursiokų.

Dabar jis gulėjo su Valensija gražiame namuke, pastatytame gale prieplaukos Enės kyšulyje Masačusetso valstijoje. Kitapus vandens juostos mirgėjo Glosterio žiburiai. Bilis su Valensija atlikinėjo meilės aktą. Jo rezultatas bus Robertas Piligrimas, kuris sugadins daug kraujo vidurinės mokyklos mokytojams, bet paskui pasitaisys, tapęs garsiųjų „žaliųjų berečių" kareiviu.

Valensija nekeliaudavo per laiką, bet ji turėjo gyvą vaizduotę. Tuo metu, kai Bilis ją mylėdavo, ji įsivaizduodavo esanti kokia nors istorinė garsenybė. Štai dabar ji buvo Anglijos karalienė Elžbieta Pirmoji, o Bilis — Kristupas Kolumbas.

Iš Bilio ištrūko garsas, primenantis surūdijusio vyrio girgžtelėjimą. Jis ką tik ištuštino į Valensiją savo sėklides, tuo įnešdamas indėlį į „žaliosios beretės" gamybą. Tiesa, pasak tralfamadorų, „žalioji beretė" iš viso turės septynis gimdytojus.

Dabar jis nusirito nuo savo storulės žmonos, kurios veide, ir jam atsiskyrus, neišnyko palaiminga išraiška. Jis susinėrė rankas už galvos, nugarkaulio nareliais jausdamas matraco kraštą. Jis dabar turtuolis. Gavo atlyginimą už tai, kad vedė merginą, kurios joks sveiko proto vyras nebūtų vedęs. Uošvis padovanojo jam naują „Biuiką Roudmasterį", visapusiškai elektrifikuotą namą, paskyrė jį savo labiausiai klestinčio kabineto Iliume val-

dytoju, ir Bilis galėjo tikėtis uždirbti per metus mažiausiai trisdešimt tūkstančių dolerių. Tai jau neblogai. Bilio tėvas buvo viso labo kirpėjas.

Anot jo motinos: Piligrimai pradeda prasimušt į žmones.

Medaus mėnesį jaunavedžiai leido Naujojoje Anglijoje bobų vasaros karčiai saldžių paslapčių fone. Viena meilužių kambario siena buvo ypač romantiška — kelerios stiklinės durys, išeinančios į balkoną, po kuriuo dulsvavo prieplauka.

Pro balkoną, ne toliau kaip per dešimt metrų nuo vestuvinio guolio, urgzdamas ir dudendamas praplaukė nakties nujuodintas žalias su oranžiniais dryžiais barkasas. Jis plaukė į jūrą tik su signalinėmis šviesomis. Tušti triumai rezonavo, sustiprindami ir taip garsų motorų gaudimą. Tą pačią melodiją ėmė gausti ir prieplauka, o paskui ir medaus kopinėtojų lovos galas. Jis dar ilgai gaudė, barkasui nutolus.

— Ačiū,— galiausiai tarė Valensija. Lovos galas zyzė it uodas.

— Į sveikatą.

— Kaip man gera!

Paskui pravirko.

— Kas yra?

— Aš iš laimės.

— Malonu girdėti.

— Maniau, kad liksiu sena pana.

— Hm,— numykė Bilis Piligrimas.

— Aš dėl tavęs suliesėsiu,— tarė ji.

— A?

— Laikysiuos dietos. Noriu tau patikt.

— Tu man ir tokia patinki.

— Tikrai?

— Tikrai,— atsakė Bilis Piligrimas. Bekeliaudamas per laiką, jis neblogai pažino savo šeimyninį gyvenimą, žinojo, kad jis iki pat galo bus daugmaž pakenčiamas.

Dabar pro jaunavedžių lovą plaukė didelė motorinė jachta, pavadinta „Šecherezada". Jos varikliai traukė labai žemą vargonų gaidą. Degė visos šviesos.

Laivugaly prie turėklų stovėjo jaunas vyriškis ir jauna moteris vakariniais rūbais, du gražūs žmonės, įsimylėję vienas kitą ir savo svajones, ir ežerą. Jie irgi leido medaus mėnesį. Tai buvo Lensas Ramfordas iš Niuporto (Rod Ailendo valstija) ir jo žmona, mergautine pavarde Sintija Lendri, kuri vaikystėje, gyvendama Hajanyje (Masačusetso valstija), buvo Džono F. Kenedžio simpatija.

Įdomus sutapimas: Bilis Piligrimas vėliau gulės vienoj palatoj su Ramfordo dėde, Harvardo profesorium Bertramu Kouplendu Ramfordu, oficialiuoju Jungtinių Valstijų Oro pajėgų istoriku.

Kai gražioji porelė praplaukė, Valensija ėmė klausinėti savo nevėkšlą vyrą apie karą. Jai, naiviai žemietei, seksas ir romantika asocijavosi su karu.

— Ar tu kada prisimeni karą?— tarė ji, uždėjusi ranką jam ant šlaunies.

— Kartais,— atsakė Bilis Piligrimas.

— Žiūriu kartais į tave,— kalbėjo Valensija,— ir mane apima keistas jausmas, kad tu pilnas paslapčių.

— Netiesa,— pasakė Bilis. Aišku, melavo. Jis niekam nebuvo pasakojęs apie savo keliones po laiką, apie Tralfamadoriją ir taip toliau.

— Tikriausiai turi paslapčių iš karo. Gal net ne paslapčių, bet tokių dalykų, apie kuriuos nenori kalbėti.

— Ne, neturiu.

— Žinok, aš didžiuojuos, kad tu buvai kareivis.

— Malonu girdėti.

— Baisu buvo?

— Kartais.



Šią akimirką keista mintis atėjo į galvą Biliui. Jį pritrenkė jos teisingumas. Būtų gera epitafija Biliui Piligrimui. Ir man pačiam.

— Ar papasakotum man dabar apie karą, jei paprašyčiau?— paklausė Valensija. Mažytėje savo stambaus kūno kertelėje ji kaupė medžiagas „žaliajai beretei".

— Tau atrodytų kaip sapnas,— pasakė Bilis.— Svetimi sapnai paprastai neįdomūs.

— Girdėjau, tu kartą pasakojai tėveliui, kaip vokiečių baudžiamasis būrys kažką sušaudė.— Ji turėjo omeny vargšo Edgaro Derbio egzekuciją.

— Mhm.

— Ir jums reikėjo jį palaidot?

— Aha.

— Ar jis prieš sušaudymą matė, kaip jūs stovit su kastuvais?

— Matė.

— Ką nors sakė?

— Ne.

— Buvo išsigandęs?

— Jam davė raminamųjų. Žiūrėjo tokiom pastėrusiom akim.

— Ar prie jo prisegė taikinį?

— Popiergalį,— pasakė Bilis.

Jis išlipo iš lovos, atsiprašė ir nuėjo į tamsią vonią nusišlapinti. Grabinėdamas jungiklio, apčiuopė šiurkščią sieną, suprato, kad jo vėl pargrįžta į 1944-uosius, į lagerio ligoninę.

Žvakė buvo užgesusi. Vargšas Edgaras Derbis miegojo gretimoje lovelėje. Bilis, išlipęs iš lovos, grabinėjo sieną ieškodamas išėjimo, nes baisiai norėjo šlapintis.

Staiga jis aptiko duris, atidarė ir išėjo į lagerio tamsą. Buvo apsvaigęs nuo kelionių per laiką ir morfijaus. Jis įgriuvo į spygliuotos vielos tvorą, ir ji keliolikoj vietų įsikibo į jį. Bilis bandė atsitraukti, bet spygliai neleido. Bilis ėmė šokti kvailą šokį su tvora: žingt šen, žingt ten — ir vėl iš naujo.

Kažkoks rusas, irgi išėjęs nusišlapinti, pamatė kitapus tvoros šokantį Bilį. Jis priėjo prie šios keistos kaliausės, maloniai pasiteiravo, iš kokio jis krašto. Kaliausė nekreipė į jį dėmesio, šoko toliau. Tad rusas vieną po kito atkabino visus spyglius, ir kaliausė nepadėkojusi nukepėstavo į tamsą.

Rusas pamojavo ir rusiškai šūktelėjo jam įkandin:

— Sudieu!

Bilis išsiėmė pypelį ir lagerio nakties tamsoje ilgai ilgai šlapinosi. Paskui bet sau įsibruko pypelį ir ėmė spręsti naują galvosūkį: iš kur jis atėjo ir kur jam dabar eiti?

Kažkur nakties tamsoje girdėjosi masinės dejonės. Nieko geresnio nesugalvojęs, Bilis nušlepsėjo tenlink, spėliodamas, kokia tragedija ištiko, kad lauke dejuoja tiek daug žmonių.

Pats to nežinodamas, Bilis iš užpakalio artinosi prie išvietės. Joje po žemu buomu stovėjo dvylika kibirų. Iš trijų pusių buomą supo išlygintomis konservų dėžučių skardelėmis apkabinėta lentgalių siena. Atvirąją pusę užstojo juodu toliu apmušta siena barako, kuriame vykc puota.

Moklindamas išvietės pasieniu, Bilis priėjo tokią vietą, iš kurios pamatė ant toliu apkaltos sienos šviežiai užrašytą skelbimą. Žodžiai buvo parašyti tais pačiais raus-

vais dažais, kuriais buvo išgražintos „Pelenės" dekoracijos. Bilio pojūčiai buvo tokie nepatikimi, jog žodžiai jam regėjosi kabą ore, sakytum užrašyti ant permatomos užuolaidos. Ant tos užuolaidos švietė ir daug gražių sidabrinių taškučių. Tie taškučiai — tai paprasčiausios galvutės vinių, kuriomis tolis buvo prikaltas prie barako sienos. Biliui protas neišnešė, kaip laikosi ore ši užuolaida, ir jis nutarė, jog ir šita stebuklinga užuolaida, ir teatrališkos dejonės — tai kažkokių jam nežinomų religinių apeigų elementai.

Užrašas skelbė:

PALIKITE IŠVIETĘ TOKIĄ PAT
TVARKINGĄ, KAIP RADOTE!

Bilis pažvelgė išvietės vidun. Dejonės sklido iš ten. Išvietėje knibždėjo amerikiečių nuleistomis kelnėmis. Nuo sutiktuvių puotos jie viduriavo it vulkanai. Kibirai vieni buvo pilni, kiti parversti.

Vienas amerikietis netoli Bilio vaivojo, kad jam likusios neištriestos tik smegenys. Po minutės pridūrė:

— Jau jau, eina ir jos. — Kalbėjo apie smegenis.

Tai buvau aš. Aš, šios knygos autorius.

Bilis nusvirduliavo tolyn nuo to pragariško vaizdo. Jis praėjo pro tris anglus, iš tolo stebinčius ekskrementinę orgiją. Stovėjo apstulbę iš pasidygėjimo.

— Užsisek kelnes! — pasakė vienas, Biliui einant pro šalį.

Bilis užsisegė. Atsitiktinai priėjo ligonių kamarėlę. Įėjo pro duris ir pasijuto vėl bešvenčiąs medaus mėnesį Enės kyšulyje: grįžo iš vonios į lovą pas žmoną.

— Pasiilgau tavęs,— tarė Valensija.

— Ir aš tavęs,— pasakė Bilis Piligrimas.

Bilis ir Valensija užmigo susiglaudę kaip šaukštai, ir Bilis per laiką grįžo į 1944 metus — važiavo traukiniu iš manevrų Pietų Karolinoje į Iliumą, į tėvo laidotuves. Dar nebuvo matęs nei Europos, nei karo. Tai buvo garvežių laikais.

Biliui reikėjo daug kartų persėsti iš vieno traukinio į kitą. Visi traukiniai važiavo lėtai. Vagonai trenkė anglies dūmais, norminiu tabaku, norminiu alkoholiu ir bezdalais nuo karo metų maisto. Geležiniai suolai buvo aptraukti šiurkščia medžiaga, ir Bilis ilgai neužmigo. Kaip reik įmigo, kai iki Iliumo bebuvo likę trys valandos kelio. Miegojo iškėtojęs kojas judriame praėjime į vagoną restoraną.

Iliume jį pažadino palydovas. Bilis, pasiėmęs savo kuprinę, išsvirduliavo ir sustojo perone netoli palydovo, mėgindamas išvaikyti miegus.

— Gerai nusnūdai, ką?— tarė palydovas.

— Aha,— atsakė Bilis.

— Tau, brol, tikriausiai visą kelią stovėjo,— pasakė palydovas.

Trečią valandą tą naktį, kai Biliui suleido morfijaus, du žaliūkai anglai į lagerio ligoninę įnešė naują pacientą. Mažutį kaip krumplį. Tai buvo Polis Lazaras, randuotasis kišenvagis iš Sisero (Ilinojaus valstija). Jį nutvėrė bekniaukiant cigaretes iš po vieno anglo pagalvės. Anglas užsimiegojęs Lazarą nokautavo ir sulaužė ranką.

Anglas, sudirbęs Lazarą, dabar ir padėjo jį nešti. Jis buvo rudaplaukis, be antakių. „Pelenėje" jisai vaidino

Mėlynąją Fėją, Pelenės krikštamotę. Dabar jis viena ranka laikė Lazarą, o kita uždarė duris.

— Lengvutis kaip plunksnelė,— tarė jis.

Lazaro kojas laikė pulkininkas, suleidęs Biliui migdomųjų.

„Mėlynoji Fėja" atrodė susigėdęs, bet drauge ir piktas.

— Jei būčiau žinojęs, kad čia toks špygutė, būčiau taip smagiai netvojęs.

— Mhm.

„Mėlynoji Fėja" neslėpė savo pasibjaurėjimo amerikiečiais.

— Gribišiai, pašlemėkai! Ištižę, susmirdę, snarglėjasi, aimanuoja. . .— tarė jis.— Bjauresni ir už tuos prakeiktus rusus.

— Tikrai kad nebaisiai valyvi,— pritarė pulkininkas.

Čia įėjo vokiečių majoras. Jis anglus laikė artimais draugais. Lankydavo juos beveik kasdien, lošdavo įvairius žaidimus, pasakodavo šį bei tą iš Vokietijos istorijos, skambindavo jų pianinu, mokė šnekėti vokiškai. Jis dažnai jiems sakydavo, kad išprotėtų, jei ne jų kultūringa draugija. Angliškai jis kalbėjo labai švariai.

Jis atsiprašė, kad anglai turi kęsti savo tarpe amerikiečių eilinius. Pažadėjo, kad šitie nepatogumai truks tik dieną kitą, kad amerikiečius greit išsiųsią samdomiems darbams į Dresdeną. Jis turėjo atsinešęs vieną Vokietijos kalinimo įstaigų darbuotojų sąjungos išleistą monografiją. Tai buvo studija apie nelaisvėn paimtų amerikiečių eilinių ir puskarininkių elgesį Vokietijoje. Ją parašė vienas buvęs Amerikos pilietis, užimantis aukštą postą Vokietijos propagandos ministerijoje, Hovardas V.

Kempbelas jaunesnysis. Jis vėliau pasikars, laukdamas teismo kaip karo nusikaltėlis.

Nieko nepadarysi.

Kol britų pulkininkas tvėrė Lazaro lūžusią ranką ir maišė gipsą, vokiečių majoras garsiai vertė pastraipas iš Hovardo V. Kempbelo jaunesniojo monografijos. Kempbelas kitados buvo gana plačiai žinomas dramaturgas. Jo monografija prasideda taip:

*„Amerika — turtingiausia pasaulio valstybė, tačiau dauguma jos piliečių neturtingi, o dėl savo neturto amerikiečiai mokomi nekęsti savęs. Anot amerikiečių jumoristo Kino Haberdo: „Neturtas — ne gėda. Deja!" Amerikiečiui būti neturtingam tolygu nusikaltimui, nors Amerika ir yra neturtėlių kraštas. Kitose šalyse paplitusios legendos apie žmones, kurie buvę neturtingi, tačiau nepaprasta išmintimi ir dorumu daugiau nusipelnę pagarbos negu galingieji ir turčiai. Amerikos neturtėliai tokių legendų nežino. Jie tyčiojasi iš savęs ir šlovina turtinguosius. Skurdžiausioje užeigėlėje, kurios ir pats savininkas neturtingas, ant sienos būtinai pamatysi plakatėlį su tokiu negailestingu klausimu: „Jei esi toks gudrus, tai kodėl nesi turtingas?" Ten pamatysi ir į kasos aparatą įkištą ledinuko lazdelę su vaiko delnelio didumo Amerikos vėliavėle."*

Šios monografijos autorius, kilęs iš Skenektadžio (Niujorko valstija), sako, turėjęs didžiausią protinį koeficientą iš visų karinių nusikaltėlių, kurie baigė gyvenimą kilpoje. Nieko nepadarysi.

*„Amerikiečiai, kaip ir visi žmonės, tiki daug dalykų, kurie visiškai neatitinka tikrovės,*— toliau dėstė monogra-

fijos autorius.— *Pats pragaištingiausias melas — kad Amerikoje lengva praturtėti. Amerikiečio neįtikinsi, jog uždirbti pinigą labai sunku, todėl tie, kas jo neturi, nepaliauja savęs graužę. Ši savigrauža — puikiausias ginklas turtuolių ir valdžios šulų rankose. Naudodamiesi šiuo ginklu, jie savo neturtingųjų tėvynainių labui tiek per valstybines institucijas, tiek privačiai nuveikė mažiau negu bet kuri kita valdančioji klasė nuo, sakysim, Napoleono laikų.*

*Amerika pasauliui padovanojo daug naujovių. Iš jų labiausiai stebinanti savo beprecedentiškumu — tai masė savęs negerbiančių neturtėlių. Jie nemyli vieni kitų, nes nemyli patys savęs. Tam, kas tą supranta, pasibjaurėtinas amerikiečių belaisvių elgesys Vokietijos kalinimo įstaigose nėra keistas, nepaaiškinamas reiškinys.*"

Toliau Hovardas V. Kempbelas jaunesnysis komentuoja amerikiečių, dalyvaujančių Antrajame pasauliniame kare, uniformą. „*Visais laikais visos armijos, turtingos ir neturtingos, stengdavosi aprengti net paties žemiausio rango kareivius taip, kad tie ir sau, ir kitiems darytų įspūdį žmonių, mokančių gerti, mylėti moteris, plėšikauti ir drąsiai pasitikti mirtį. O štai amerikiečių armija siunčia savo eilinius kovoti ir žūti, aprengtus kiek pakeistu kasdieniniu kostiumėliu, aiškiai siūtu ne pagal ūgį, tarytum išdezinfekuotu, bet nelygintu rūbeliu, padovanotu nosytes užsiėmusių labdaringų poniučių, lūšnynuose dalijančių drapanas girtuokliams.*

*Kai elegantiškai apsitaisęs karininkas kreipiasi į šitaip apvilktą valkatą, jis jį plūsta kaip ir bet kurios kitos armijos karininkas. Tačiau šito karininko panieka — ne geraširdžio dėdulės vaidyba, kaip esti kitose armijose.*

*Tai tikra neapykanta vargšams, kurie dėl savo skurdo gali kaltinti tik save.*

*Kalinimo įstaigų administratoriams, kurie pirmą kartą susidurs su belaisviais amerikiečių eiliniais, reikėtų įsidėmėti štai ką. Nesitikėkite broliškos meilės — net ir tarp tikrų brolių. Tarp atskirų individų nebus net paprasčiausio draugiškumo. Kiekvienas jų — tarsi sušniuręs vaikiūkštis, slapta galvojąs, geriau būtų numirus."*

Toliau Kempbelas dėsto vokiečių patirtį su amerikiečių belaisviais. Pasak Kempbelo, amerikiečiai pagarsėję kaip patys didžiausi dejuokliai, patys nedraugiškiausi, patys nešvariausi iš visų karo belaisvių. Nepajėgūs suderinti veiksmų net savo pačių labui. Niekiną savo pačių lyderius, nepaklūstą ar stačiai nesiklausą jų nurodymų. Atseit jis toks pat kaip ir visi ir tegu neriečia nosies.

Ir taip toliau. Bilis Piligrimas užmigo, o pabudo benašlaująs savo namuose Iliume. Dukra Barbara priekaištavo, kam rašinėjąs į laikraščius kvailus laiškus.

— Ar girdi, ką sakau?— klausė Barbara. Buvo vėl 1968 metai.

— Girdžiu, girdžiu,— atsakė pro miegus Bilis.

— Jei ir toliau vaikiškai elgsies, tai ir mes turėsim elgtis su tavim kaip su vaiku.

— Taip nebus,— atsakė Bilis.

— Tai dar pažiūrėsim, kas bus ar nebus,— Barbara apsikabino savo putlią krūtinę.— Baisiausiai šalta. Ar šiluma įjungta?

— Kokia šiluma?

— Ta krosnis rūsy. Kur varo pro šituos daiktus karštą orą. Man rodos, ji neveikia.

— Gal ir ne.

— Argi tau nešalta?

— Nepastebėjau.

— Dieve mano, tu tikras vaikas! Palik tave vieną, tai numirtum, kad ne nuo šalčio, tai iš bado.

Ir taip toliau. Pasimėgaudama žemino jį meilės vardan.

Barbara pakvietė meistrą, o Bilį paguldė ir prisaikdino, kad gulėtų po elektrine antklode, kol atsiras šiluma. Antklodės reguliatorių nustatė ties paskutine padala, ir Bilio lova netrukus įkaito nors duoną kepk.

Kai Barbara, trinktelėjusi durimis, išėjo, Bilis vėl nukeliavo per laiką į tralfamadorų zoologijos sodą. Jam kaip tik atgabeno iš Žemės patelę. Tai buvo kino žvaigždė Montana Vaildhek.

Montana buvo gavusi gerą migdomųjų dozę. Dujokaukes užsimovę tralfamadorai ją įnešė ir paguldė ant Bilio geltonojo šezlongo; patys pro liuką pasišalino. Milžiniška žiūrovų minia buvo sužavėta. Dalyvavo rekordinis žiūrovų skaičius. Visa planeta norėjo pamatyti, kaip žemiečiai poruojasi.

Montana buvo nuoga, Bilis, kaip žinia, irgi. Beje, vyras jis buvo kaip reikiant. Niekada negali žinoti, kas ko vertas.

Ir štai Montanos vokai suplastėjo. Blakstienų ilgumėlis — kaip botagai!

— Kur aš? — tarė ji.

— Nieko, nieko, nebijokit, — maloniai atsakė Bilis. — Viskas gerai.

Montana atkeliavo iš Žemės be sąmonės. Tralfamadorai su ja nei šnekėjo, nei jai pasirodė. Paskutinis dalykas, ką ji prisiminė — kaip deginosi saulėje šalia plaukymo

baseino Palm Springse (Kalifornijos valstija). Montanai buvo tik dvidešimt metų. Ant kaklo turėjo sidabrinę grandinėlę, ant kurios kabojo — tarp krūtų — širdies formos medalionas.

Čia ji pakreipė galvą ir kitapus kupolo išvydo nesuskaičiuojamą daugybę tralfamadoriukų. Jie plojo jai, tankiai gniaužydami žalius delnelius.

Montana kad ims spiegt!

Visi žali delneliai kaipmat susigniaužė, kadangi labai jau nemalonu buvo žiūrėti į persigandusią Montaną. Zoologijos sodo direktorius liepė čia pat stovinčiam kranininkui apkloti kupolą tamsiai mėlynu uždangalu, kad viduje esantiems atrodytų kaip žemiška naktis. Tikra naktis zoologijos sode užeidavo kas šešiasdešimt dvi valandos ir trukdavo tik vieną žemišką valandą.

Bilis užžiebė toršerą. Vienintelis šviesos šaltinis reljefiškai išryškino barokines Montanos kūno detales. Biliui jos priminė fantastišką architektūrą, kurią matė Dresdene prieš subombardavimą.

Laikui bėgant, Montana pajuto Biliui meilę ir pasitikėjimą. Jis nelietė jos tol, kol ji pati aiškiai nedavė jam suprasti to norinti. Pragyvenusi Tralfamadorijoje žemišką savaitę, ji droviai paklausė Bilį, ar jis neateitų pas ją miegoti. Bilis taip ir padarė. Ką tu, trūksta žodžių!

Ir Bilis perkeliavo per laiką iš tos žavingos lovos į kitą lovą, į 1968 metus. Jis gulėjo Iliume, lovoje su įjungtu iki paskutinės padalos šilumos reguliatoriumi. Buvo šlapias nuo prakaito, lyg per sapną prisiminė, jog

duktė paguldė jį ir liepė nesikelti, kol meistras nepatai-sys skysto kuro purkštuvo.

Kažkas beldėsi į miegamojo duris.

— Kas ten?— atsiliepė Bilis.

— Meistras.

— Na ir ką?

— Sutaisiau. Šildo.

— Tvarka.

— Pelės pragraužta termostato laidas.

— Tai kad ją bala!

Bilis patraukė nosimi. Iš įkaitusios lovos tvoskė šam-inionų rūsio kvapas. Sapno apie Montaną Vaildhek baig-asi nuleidimu.

Rytą po to sapno Bilis nutarė grįžti į darbą savo ka-inete prekybos centre. Kabinetas, kaip paprastai, kles-ėjo. Asistentai plušėjo sėkmingai ir be jo. Jį pamatę, ıpstulbo. Bilio duktė jiems buvo sakiusi, kad jis greičiau-iai nebegrįšiąs į darbą.

Tačiau Bilis žvaliai įėjo į priimamąjį ir paliepė įleisti acientą. Įėjo dvylikos metų berniukas, lydimas našlės notinos. Nevietiniai, neseniai apsigyvenę mieste. Bilis nektelėjo su jais, sužinojo, kad berniuko tėvas žuvęs /ietname — per garsųjį penkių dienų mūšį dėl 875 aukš-umos netoli Dakto. Nieko nepadarysi.

Tikrindamas berniuko akis, Bilis dalykišku tonu pa-asakojo jam apie savo nuotykius Tralfamadorijoje, pa-ikino našlaitį, kad jo tėvas gražiausiai tebegyvenąs mo-nentuose, kuriuos berniukas galėsiąs daug sykių regėti.

— Lengviau ant širdies, tiesa?— klausė Bilis.

Tame pačiame tarpsnyje berniuko motina išėjo ir pasakė sekretorei, kad Biliui, matyt, nebegerai galvoj. Jį išvežė namo. Ir vėl jo duktė klausė:

— Tėte, tėte, ir ką mums su tavim daryt?

## 6

Paklausykit!

Bilis Piligrimas sako, jog jis atsidūręs Dresdene rytojaus dieną po morfinistinės nakties, kurią praleido anglų sektoriuje rusų karo belaisvių mirties lagerio viduryje. Tą sausio dieną Bilis pabudo brėkštant. Palata buvo be langų, o pamėkliškos žvakės užgesusios. Šviesa smelkėsi tik pro skylutes sienose ir pro nesandarių durų stačiakampio kontūrus. Ant vienos lovos knarkė mažėlis Polis Lazaras su sulaužyta ranka. Ant kitos knarkė vidurinės mokyklos mokytojas Edgaras Derbis, kuris vėliau bus sušaudytas.

Bilis atsisėdo lovoje. Jis neturėjo supratimo, nei kokie dabar metai, nei kokioje jis planetoje. Aišku buvo tik, kad šitoje planetoje gana šalta. Tačiau pabudo Bilis ne nuo šalčio. Kūnas šiurpo ir niežėjo nuo gyvūnų magnetizmo. Be to, nuo jo lyg po sunkaus darbo smarkiai skaudėjo raumenis.

Gyvūnų magnetizmas spinduliavo jam iš už nugaros. Jei Biliui kas būtų pasiūlę atspėti, jis būtų spėjęs, kad už jo ant sienos žemyn galva kabo šikšnosparnis vampyras.

Prieš atsigręždamas pažiūrėti, kas gi ten yra, Bilis pasislinko į lovos galą. Bijojo, kad tas gyvūnas nekristų jam ant galvos ir neiškabintų akių ar nenukąstų jo ilgosios nosies. Tik tada atsisuko. Magnetizmo šaltinis iš tik-

rųjų panėšėjo į šikšnosparnį. Tai buvo Bilio impresariškas paltelis kailine apykakle. Jis kabojo ant vinies.

Atsukęs galvą, Bilis atpakalias pašliaužė atgal ir pajuto, jog magnetizmas sustiprėjo. Tada atsigręžė ir, atsiklaupęs ant lovos, pradrįso apčiupinėti paltelį. Ieškojo tikslaus to spinduliavimo šaltinio.

Rado du šaltinėlius, du gumuliukus, užsiūtus pamušale, per pirštą vienas nuo kito. Vienas — kaip žirnis, kitas — kaip mažutė pasagėlė. Bilis iššifravo spinduliavimo kodą. Jis gavo nurodymą nesidomėti, kas tie gumulėliai. Jam buvo patarta pasitenkinti žinojimu, jog sulauks iš jų stebuklų, jei nesistengs sužinoti, kas jie tokie yra. Bilis mielai sutiko. Su dėkingumu. Su džiaugsmu.

Bilis užsnūdo. Pabudo toje pačioje lagerio palatoje. Saulė buvo pakilusi aukštai. Kieme tarsi ant Golgotos kalno vaitojo stiprūs vyrai, įšalusioje žemėje kasantys duobes stulpams. Tai anglai statėsi naują išvietę. Senąją drauge su „teatru", kuriame vyko puota, užleido amerikiečiams.

Per palatą nustripuliavo šeši anglai, nešini biliardo stalu su krūva matracų. Matracus nešė į gyvenamą baraką greta palatos. Iš paskos sekė dar vienas anglas su matracu ir taikiniu svaidyti strėlėms.

Vyras su taikiniu buvo „Mėlynoji Fėja", kuris sužalojo mažėlį Polį Lazarą. Jis stabtelėjo prie Lazaro lovos, paklausė, kaip anas jaučiąsis.

Lazaras atsakė, jog po karo jį nudėsiąs.

— Eik jau!

— Pats padarei didelę klaidą,— atsakė Lazaras.— Kas pakelia prieš mane ranką — jau geriau tegu vietoj nudeda; jei ne — tai aš tokį nudėsiu.

„Mėlynoji Fėja" šiek tiek nusimanė apie žudymą. Santūriai šyptelėjęs, atsakė Lazarui:

— Spėsiu dar ir nudėti,— tarė,— jei įsitikinsiu, kad verta.

— Eik tu šikt!

— Ačiū, neseniai buvau,— atsakė „Mėlynoji Fėja".

„Mėlynoji Fėja", tėviškai šypsodamasis, išgūrino. Jam išėjus, Lazaras prižadėjo Biliui ir vargšui Edgarui Derbiui, jog atkeršysiąs už save. Ir pridūrė, kad keršyti esą malonu.

— Nėra maloniau,— sakė Lazaras.— Mane visokie užkabinėja,— sakė jis,— o paskui verkia kruvinom ašarom. O man juoko! Spjaut man, ar vyras, ar boba. Kad ir pats prezidentas užkabintų, ir jam užtaisyčiau. Nematėt, ką aš sykį padariau vienam šuniui.

— Šuniui?— nustebo Bilis.

— Įkando sykį man toks šunėkas. Tai aš paėmiau gabalą mėsos, susiieškojau laikrodžio spyruoklę. Sukarpiau tą spyruoklę į gabaliukus. Galus nugalandau. Aštrūs kaip skustuvai paliko. Ir sukaišiojau giliai į mėsą. Nuėjau tada pas tą šunėką — pririštas buvo. Šoko ir vėl kąst. Aš jam: „Nepyk, šuniuk, būkim draugai. Susitaikykim. Aš ant tavęs nepykstu". Ir patikėjo.

— Patikėjo???

— Numečiau jam mėsą. Am — ir prarijo. Palūkėjau kokią dešimt minučių.— Lazaro akys sublizgo.— Kraujas iš gerklės pasipylė. Kad ims cypt, kad ims voliotis, lyg kas jam kailį, o ne vidurius raižytų. Ėmė kandžiot save, lyg pilvą norėdamas išsigraužt. O aš kvatojuos ir sakau:

„Teisingai, drauguži. Išgraužk dabar sau žarneles. Tai aš ten pjaustau tave su peiliukais".— Nieko nepadarysi.

— Jeigu kas klaustų, koks dalykas maloniausias pasauly,— sakė Lazaras,— žinokit — kerštas.

Tarp kitko, sunaikinus Dresdeną, Lazaras nedžiūgavo. Jis sakė neturįs nieko prieš vokiečius. Be to, sakė, jam labiau patinką priešus doroti po vieną. Gyrėsi, jog nenuskriaudęs nė vieno nekalto žmogaus.

— Lazaras neliečia tų,— sakė jis,— kurie neužsidirbo.

Čia į pokalbį įsiterpė vargšelis vidurinės mokyklos mokytojas Edgaras Derbis. Jis paklausė Lazarą, ar tas ir „Mėlynajai Fėjai" užduosiąs mėsos su laikrodžio spyruoklėm.

— Šūdo su bruknėm!

— Jis gi gana drūtas vyras,— pasakė Derbis, kuris ir pats buvo gana drūtas.

— Drūtumas neturi reikšmės.

— Tai tu jį nušausi?

— Ne, aš pasamdysiu, kas nušaus,— atsakė Lazaras.— Parvažiuos po karo namo. Baisus didvyris! Bobos ant kaklo tik karias! Apsigyvens kur nors. Praeis metai, kiti. Ir vieną dieną — bar bar į duris. Atidaro — stovi kažkoks nepažįstamas. Ir klausia jį: „Ar tamsta toks ir toks?" „Taip",— atsakys. Tada tas nepažįstamas jam: „Mane atsiuntė Polis Lazaras". Išsitrauks pistolę ir byzdulkt jam pypelį. Duos minutę pamąstyt, kas tas Polis Lazaras ir koks gyvenimas be pypelio. O tada byzdulkt kulką į pilvą ir nueis sau.

Nieko nepadarysi.

Lazaras sakė, kad jis galįs pasamdyti, kas bet kokį žmogų nudėtų už tūkstantį dolerių plius kelionės išlaidos. Sakė, jau turįs sudaręs mintyse sąrašą.

Derbis paklausė jį, kas pakliuvę į tą sąrašą, o Lazaras atsakė:

— Žiūrėk tik, kad pats į jį nepakliūtum. Nestok man skersai kelio, ir gali būt ramus.— O patylėjęs pridūrė:— Ir mano draugams skersai kelio nestok.

— O tu turi draugų?— pasidomėjo Derbis.

— Čia, kariuomenėj?— tarė Lazaras.— Aha, turėjau draugą. Miręs jau.

Nieko nepadarysi.

— Tai gaila.

Lazaro akys vėl sužibo.

— Aha. Susidraugavom traukiny. Toks Rolandas Viris. Numirė man ant rankų.— Čia jis sveikąja ranka parodė į Bilį.— Mirė va per šitą šliumperį. Aš jam pažadėjau, kad šitas šliumperis bus po karo nupiltas.

Rankos mostu Lazaras užbraukė visa, ką į tai galėjo atsakyti Bilis Piligrimas.

— Tu, bernel, pamiršk, ką sakiau,— pasakė jis.— Džiaukis gyvenimu, kol gyvas. Nieko neatsitiks gal penketą, dešimtį, penkiolika, dvidešimt metų. Bet gerai įsidėk mano patarimą: išgirsi skambutį — niekad pats neik atidaryt durų.

Bilis Piligrimas sako, kad jis iš tikrųjų šitaip ir mirsiąs. Keliaudamas po laiką, jis daugsyk matė savo paties mirtį ir apsakė ją magnetofono juostoje. Ta juosta, pasak jo, drauge su testamentu bei brangenybėmis užrakinta jo seife Iliumo prekybos banke.

*„Aš, Bilis Piligrimas,*— prasideda įrašas,— *mirsiu, esu miręs ir visados mirsiu 1976 metais vasario tryliktą."*

Mirties dieną, sako Bilis, jis Čikagoje gausiai auditorijai pasakojąs apie skraidančias lėkštes ir tikrąją laiko esmę. Gyvenąs, kaip gyvenęs, Iliume. Keliaudamas į Čikagą, perkirtęs tris valstybines sienas. Mat Jungtinės Valstijos Balkanų pavyzdžiu suskaldytos į dvidešimtį valstybėlių, kad niekados nebekeltų grėsmės pasaulio taikai. Ant Čikagos papykę kinai, numetę vandenilinę bombą. Nieko nepadarysi. Dabar tai visiškai naujas miestas.

Bilis kalba klausytojams, kimštinai užpildžiusiems beisbolo stadioną po kupolo formos stogu. Jam už nugaros kabo valstybinė vėliava. Joje žaliame fone pavaizduotas Herefordo bulius. Bilis pranašauja šią valandą mirsiąs. Pats iš to juokiasi ir ragina klausytojus juoktis drauge su juo.

— Pats laikas man mirti,— sako jis.— Prieš daugelį metų,— sako,— vienas žmogus pažadėjo mane nužudyti. Dabar jis jau senas, gyvena kažkur netoli nuo čia. Jis skaitė visus straipsnius, reklamuojančius mano pasirodymą jūsų gražiame mieste. Jis nepilno proto. Šįvakar jis išpildys savo pažadą.

Klausytojai audringai protestuoja.

Bilis Piligrimas jiems priekaištingai sako:

— Jeigu jūs protestuojat, jeigu manot, kad mirtis yra kažkas baisaus, vadinasi, jūs ničnieko nesupratot iš to, ką jums pasakojau.— Ir, kaip paprastai, Bilis baigia savo kalbą žodžiais:— Sudie, sveiki, sudie, sveiki.

Nulipusį nuo pakylos, jį apsupa policininkai. Jie saugo, kad gerbėjai nesubraškintų Biliui šonkaulių. Nuo 1945 metų niekas nėra grasinęs jam atimti gyvybės. Po-

licininkai siūlosi jį palydėti. Įmantriomis frazėmis reiškia pasiryžimą nors ir visą naktį stovėti aplink jo lovą su užtaisytais žaibasvaidžiais pistoletais rankose.

— Ne, ne,— ramiai sako Bilis.— Jums laikas namo pas žmonas ir vaikučius, o man laikas trumpam pasimirti — o paskui ir vėl gyventi.

Tuo momentu aukšta Bilio kakta atsiduria toliašaudžio lazerinio šautuvo taikiklyje. Šautuvas nutaikytas į jį iš užtemdytos žurnalistų kabinos. Akimirka — ir Bilis Piligrimas nebegyvas. Nieko nepadarysi.

Šitaip Bilis laikinai patiria mirtį. Tai paprasčiausia violetinė šviesa ir dūzgimas. Nėra ten jokio žmogaus. Nėra net ir paties Bilio Piligrimo.

O paskui jis vėl iškyla į gyvenimą, į tą valandą 1945 metais, kai Lazaras pagrasino jį nudėsiąs. Jam liepta lipti iš lovos ir rengtis, nes esąs jau sveikas. Jis, Lazaras ir vargšelis Edgaras Derbis eis į „teatrą" pas draugus. Vyks demokratiški rinkimai. Slaptu balsavimu amerikiečiai išsirinks seniūną.

Bilis, Lazaras ir vargšas Edgaras Derbis žingsniavo per stovyklos kiemą į „teatrą". Savo paltelį Bilis nešėsi užsivyniojęs ant rankų nelyginant moterišką muftą. Buvo pagrindinis klounas gyvajame paveiksle, netyčia parodijuojančiame garsiąją drobę „Septyniasdešimt šeštųjų metų dvasia".

Edgaras Derbis mintyse rašė laiškus žmonai: esąs sveikas gyvas, jai nesą ko jaudintis, karas einąs prie pabaigos, greit jis grįšiąs namo.

Lazaras šnekėjosi pats su savimi apie tai, kokius žmones užsakys nudėti po karo, kokias machinacijas organi-

zuos, kokias moteris barškins, neklausdamas, ar jos to norėtų, ar ne. Jei jis būtų buvęs benamis šuo, pirmas pasitaikęs policininkas būtų jį nušovęs, o galvą nusiuntęs į laboratoriją ištirti, ar nepasiutęs. Nieko nepadarysi.

Netoli nuo „teatro" jie praėjo pro anglą, kulnu rausiantį žemėje griovelį. Jis vedė ribą tarp anglų ir amerikiečių sektorių. Nei Bilis, nei Lazaras, nei Derbis neklausė, ką tas griovelis reiškia. Šis simbolis jiems buvo suprantamas nuo vaikystės.

„Teatro" grindys buvo nuklotos amerikiečių kūnais, kaip šaukštai sugludusiais vienas prie kito. Dauguma arba tysojo stuporo būklėje, arba miegojo. Tuštutėliai pilvai plastėjo.

— Ar neuždarysi, tu mižai, durų! — tarė kažkas Biliui.— Miške augęs ar ką?

Bilis uždarė duris ir, ištraukęs ranką iš muftos, pačiupinėjo krosnį. Buvo šalta kaip ledas. Scenoje tebestovėjo „Pelenės" dekoracijos. Nuo rožinių arkų leidosi žydros užuolaidos. Tebestovėjo auksiniai sostai ir laikrodžio maketas, rodąs vidurnaktį. Po vienu auksiniu sostu gulėjo Pelenės kurpaitės — pasidabruoti lakūno batai.

Bilis, vargšelis Edgaras Derbis ir Lazaras neturėjo nei antklodžių, nei matracų, nes kai britai dalino patalynę, jie trys gulėjo ligoninėje. Reikėjo kombinuoti. Vienintelis tuščias plotas buvo scena, todėl trijulė užlipo, nutraukė žydrąsias užuolaidas ir susivyniojo į jas.

Susirangęs žydroje gūžtelėje, Bilis pasijuto spoksąs į sidabrines Pelenės kurpaites. Staiga prisiminė, kad jo paties batai prašo valgyti, kad jam mirk gyvenk reikia batų. Baisiai nesinorėjo krapštytis iš guolio, bet prisi-

vertė. Keturpėsčias nuropojo prie batų, atsisėdo, pasimatavo.

Batai tiko kaip čia buvę. Bilis Piligrimas virto Pelene, o Pelenė virto Biliu Piligrimu.

Tame pačiame tarpsnyje anglų seniūnas skaitė paskaitą apie asmeninę higieną, o po to vyko demokratiški rinkimai. Mažiausiai pusė amerikiečių visą tą gražiai prasnaudė. Užlipęs ant scenos, anglas paterškino lazdele per sosto ranktūrį ir sušuko:

— Vyrai! Vyrai! Prašau dėmesio!

Ir taip toliau.

Kalbėdamas apie tai, kaip neprarasti noro gyventi, anglas štai ką pasakė:

— Jeigu nustojai žiūrėt savo išvaizdos, tai žinok, kad neilgai betrauksi.

Sakė, jog matęs ne vieną šitaip mirštant.

— Ėmė vaikščiot susikuprojęs, paskui nustojo skustis, praustis, paskui nebesikėlė iš lovos, nustojo kalbėt — ir mirė. Pateisinamas toks elgesys tik vienu atžvilgiu: šitaip žmonės atsisveikina su gyvenimu labai lengvai ir be kančių.

Nieko nepadarysi.

Anglas dar sakė, kad, patekęs į nelaisvę, jis davęs sau ir išlaikęs tokią priesaiką: valytis dantis dukart, skustis — kartą per dieną, praustis veidą ir rankas prieš valgį ir grįžus iš tualeto, kartą per dieną valytis batus, kas rytą mažiausiai pusvalandį mankštintis, po to išsituštinti ir dažnai žiūrėti į veidrodį, kritiškai vertinant savo išvaizdą, ypač laikyseną.

Bilis Piligrimas klausėsi jo, susirietęs savo gūžtelėje. Žiūrėjo ne į anglo veidą, o į jo kulnus.

— Pavydžiu jums, vyrai,— sakė anglas.

Kažkas nusijuokė. Bilis nesuprato, kas čia juokinga.

— Jūs, vyrai, šiandien išvykstat į Dresdeną. Girdėjau, kad tai gražus miestas. Jūs nesėdėsit uždaryti narve taip kaip mes. Pateksit ten, kur verda normalus gyvenimas, ir pavalgyti gausit sočiau negu kad čia. Jei leisit, pridursiu porą žodžių apie save: jau penkeri metai, kai nesu regėjęs nei medžio, nei gėlės, nei moters ar vaiko... nei šuns, nei katės, nesu buvęs jokioj pasilinksminimo įstaigoj, nesu matęs žmogaus, dirbančio kokį nors naudingą darbą. Beje, bombardavimo galite nebijoti. Dresdenas — atviras miestas. Jis neginamas, ten nėra jokios karinės pramonės įmonių ar bent kiek reikšmingesnės kariuomenės koncentracijos.

Tame pačiame tarpsnyje Edgarą Derbį išrinko seniūnu. Anglas paragino salę siūlyti kandidatus, tačiau salė tylėjo. Tada jis pats pasiūlė Derbio kandidatūrą, išgirdamas jo subrendimą ir ilgametę patirtį dirbant su žmonėmis. Daugiau kandidatūrų nebuvo pasiūlyta, todėl kandidatų kėlimas buvo nutrauktas.

— Ar visi už?

Du ar trys atsiliepė:

— Už, už.

Po to vargšelis Derbis sakė kalbą. Jis padėkojo anglui už jo vertingus patarimus ir pažadėjo nenukrypstamai jų laikytis. Sakė neabejojąs, kad ir kiti amerikiečiai paseksią jo pėdomis. Sakė, jog svarbiausias jo uždavinys

būsiąs pasiekti, kad visi, po šimts kalakutų, sveiki gyvi pargrįžtų į tėvynę.

— Pasakė — kaip vandenin pirstelėjo,— žydroje gūžtelėje suniurnėjo Polis Lazaras.— Padės gaidys pautą, sulauksi.

Tą dieną smarkiai pakilo temperatūra. Vidurdienį ir visai sušilo. Vokiečiai dviem dvirãčiais vežimėliais, kuriuos traukė rusai, atvežė sriubos ir duonos. Anglai atnešė natūralios kavos, cukraus, marmelado, cigarečių, cigarų, o „teatro" durys buvo atlapotos, kad į vidų įeitų šilumos.

Amerikiečiai pasijuto žymiai geriau. Skrandžiai jau nulaikė maistą. O netrukus atėjo laikas ir į Dresdeną keliauti. Amerikiečiai gana darniai išžygiavo iš britų sektoriaus. Bilis Piligrimas ir šį kartą žengė eisenos priekyje. Dabar jis avėjo sidabruotais batais, mūvėjo muftą ir vilkėjo, susisupęs tarsi toga, žydrosios užuolaidos gabalą. Tebebuvo nesiskutęs kaip ir greta jo žygiuojantis vargšelis Edgaras Derbis. Derbis mintyse kūrė laiškus namiškiams, ir jo lūpos be balso krutėjo:

*„Brangioji Margareta! Šiandien mes išvažiuojam į Dresdeną. Nesijaudink, jo nebombarduos. Tai atviras miestas. Šiandien pas mus įvyko rinkimai, ir... neatspėsi!..“* Ir taip toliau.

Juos vėl atvedė prie lagerio geležinkelio atšakos. Čia jie atvyko tik dviem vagonais. Išvyks daug patogiau — keturiais. Jie vėl praėjo pro tą patį negyvą valkatą. Gulėjo sušalęs į kaulą piktžolėse palei bėgius. Gulėjo gemalo poza, stengdamasis net ir po mirties kaip šaukštas prie šaukšto glaustis prie kaimynų. Tačiau kai-

mynų dabar nebeturėjo. Kaip šaukštas prie šaukšto jis glaudėsi prie gryno oro ir šlako. Kažkas buvo nuavęs jam batus. Basos kojos buvo gelsvos, net mėlynos. Tačiau viskas atrodė normalu — vis vien jis nebegyvas. Nieko nepadarysi.

Kelionė į Dresdeną buvo vienas malonumas. Ji truko vos dvi valandas. Susitraukę skrandeliai buvo prikimšti maisto. Pro ventiliacinius langelius į vagonus plūdo saulės šviesa ir šiltas oras. Daugelis rūkė anglų dovanotas cigaretes.

Amerikiečiai atvyko į Dresdeną dieną, penktą valandą. Atsidarė vagonų durys, ir pro jas tarsi įrėmintą paveikslą amerikiečiai išvydo tokį gražų miestą, kokio dauguma savo gyvenime nebuvo matę. Horizonto linija atrodė įmantri, puošni, kerinti, fantastiška. Biliui Piligrimui vaizdas priminė sekmadieninėje mokykloje matytą rojaus paveikslą.

Kažkas užpakaly jo tarė:

— Pasaka.

Tai buvau aš. Tai aš tą pasakiau. Iki tol gyvenime tebuvau matęs tik vieną miestą — Indianapolį (Indianos valstija).

Visi didieji Vokietijos miestai buvo žiauriai bombarduojami ir deginami. O Dresdene nė langas neįtrūko. Kasdien pragariškai kaukdavo sirenos, ir žmonės slėpdavosi rūsiuose ir ten klausydavosi radijo. Tačiau lėktuvai visad skrisdavo kur kitur — link Leipcigo, Chemnico, Plaueno ir panašiai. Nieko nepadarysi.

Dresdene linksmai švilpavo gariniai radiatoriai. Trink-

sėjo tramvajai. Skambėjo telefonai, ir žmonės kilnojo ragelius. Spaudant jungiklius, užsidegdavo ir gesdavo šviesa. Veikė teatrai ir restoranai. Veikė zoologijos sodas. Dauguma dresdeniečių dirbo vaistų, cigarečių ir maisto perdirbimo įmonėse.

Dabar, pavakary, žmonės žingsniavo iš darbo namo. Jie buvo pavargę.

Skersai plieninių bėgių spageti žengė aštuoni dresdeniečiai. Jie vilkėjo naujomis uniformomis. Jie tik vakar priėmė karinę priesaiką. Keli buvo paaugliai, keli pagyvenę vyrai bei du veteranai, kurie grįžo iš Rusijos skylėti it koriai. Jiems buvo pavesta saugoti šimtą amerikiečių karo belaisvių, kurie dirbs kaip samdomi darbininkai. Du sargybiniai buvo senelis su anūku. Senelis buvo architektas.

Aštuonetas, niūriai susiraukę, prisiartino prie vagonų, kuriuose sėdėjo jų globotiniai. Jie žinojo, kaip kvailai ir liūdnai atrodo jie kareivių vaidmenyje. Vienas net klibikščiavo su dirbtine koja ir nešėsi ne tik užtaisytą šautuvą, bet ir lazdą. Nepaisant to, reikės užsitarnauti pagarbą ir paklusnumą šitų dilbų, šitų akiplėšų, šitų kraugerių amerikiečių, atvykusių tiesiai iš fronto skerdynių.

Ir štai jie pamatė apžėlusį barzda Bilį Piligrimą su žydra toga, sidabruotais batais, rankas susikišusį į muftą. Iš pažiūros — mažiausiai šešiasdešimties metų seniukas. Šalia Bilio stovėjo pinčiukėlis Polis Lazaras su parišta ranka. Jis tiesiog virė iš pasiutimo. Greta Lazaro stovėjo vargšelis vidurinės mokyklos mokytojas Edgaras Derbis, liūdesingai sukumpęs po patriotizmo, senatvės ir įsikalbėtos išminties našta. Ir taip toliau.

Aštuoni kvailai atrodantys dresdeniečiai pasitikslino, ar šitie šimtas kvailai atrodančių klipatų tikrai amerikiečiai, dar neseniai kovęsi fronte. Jie išsišiepė, paskui pratrūko kvatotis. Baimė išgaravo. Būta ko bijoti! Šitie žmogeliai dar labiau sukežę ir dar kvailiau atrodo negu jie patys. Komedija, ir tiek.

Ir komediantai išžygiavo pro geležinkelio stoties vartus į Dresdeno gatves. Bilis Piligrimas buvo spektaklio žvaigždė. Jis žengė eisenos priekyje. Gatvėse knibždėjo tūkstančiai žmonių, grįžtančių iš darbo. Jų veidai buvo išpurtę, langų kito spalvos, nes pastaruosius dvejus metus jie mito beveik vien bulvėmis. Ir šiandien jie nesitikėjo jokio džiaugsmo, užteko gražaus oro. O čia, prašom, pramoga!

Bilis nesidairė į žmones, kurie lydėjo jį smalsiais žvilgsniais. Jį pakerėjo miesto architektūra. Linksmi amūriukai pynė virš langų vainikus. Nuo girliandomis papuoštų karnizų į Bilį dirsčiojo šelmiai faunai ir nuogos nimfos. Tarp užraitų, kriauklių ir bambukų liuoksėjo akmeninės beždžionės.

Prisimindamas ateitį, Bilis žinojo, kad maždaug po mėnesio šitas miestas bus sudaužytas į šipulius ir sudegintas. Žinojo jis ir tai, kad dauguma į jį žiopsančių žmonių netrukus žus. Nieko nepadarysi.

Biliui žygiuojant, jo pirštai be paliovos krutėjo šiltoje muftos tamsoje. Jie norėjo žinoti, kas tie du gumuliukai impresarijaus paltelio pamušale. Pirštai įsiskverbė po pamušalu. Jie apčiupinėjo gumuliukus — vieną it žirnį, kitą it pasagėlę. Eisena sustojo prieš judrią sankryžą. Degė raudonas šviesoforo signalas.

Sankryžoje, pirmoje pėsčiųjų eilėje, stovėjo chirurgas,

visą dieną praleidęs operacinėje. Jis buvo civilis, tačiau laikysenos kariškos. Buvo dalyvavęs dviejuose pasauliniuose karuose. Jis pasipiktino Bilio išvaizda, ypač kai sužinojo iš sargybinių, kad Bilis amerikietis. Bilio apranga jam atrodė klaikiai neskoninga, jis manė, jog Bilis be reikalo maivosi.

Chirurgas mokėjo angliškai ir užkalbino Bilį:

— Tamsta, kaip matau, labai nerimtai žiūri į karą.

Bilis neregio žvilgsniu pasižiūrėjo į jį. Buvo akimirkai pamiršęs, kur esąs ir kaip čia atsidūręs. Jam ir į galvą neatėjo, kad žmonės gali pamanyti, jog jis vaizduoja pajacą. O aptaisė jį šitaip ne kas kitas kaip Likimas. Likimas ir silpnutis noras išlikti gyvam.

— Tamsta lauki, kad mes juoktumės?— klausė jį chirurgas.

Chirurgo žodžiuose skambėjo iššūkis. Bilis nieko nesuprato. Bilis norėjo būti draugiškas, padėti, kiek galės, tačiau jo galimybės buvo ribotos. Jis laikė sumygęs pirštais tuodu daikčiukus, kuriuos iškrapštė iš po paltelio pamušalo. Bilis nutarė parodyti juos chirurgui.

— Tamsta manei, kad mums suteiks smagumo tamstos patyčios?— kalbėjo chirurgas.— Ar tamstai ne gėda šitaip atstovauti Amerikai?

Bilis ištraukė iš muftos ranką ir pakišo chirurgui panosėn. Ant delno gulėjo dviejų karatų briliantas ir dantų protezas. Protezas atrodė tarsi kokia šlykšti antauga iš sidabro, perlamutro ir oranžinės plastmasės. Bilis nusišypsojo.

Virtuodami, klibikštuodami ir sverdakuliuodami, amerikiečiai pasiekė Dresdeno skerdyklos vartus ir suėjo į vidų. Skerdykla jau seniai nebedirbo. Beveik visi Vo-

kietijos kanopočiai buvo žmonių, daugiausia kareivių, papjauti, suvalgyti ir paversti išmatomis. Nieko nepadarysi.

Suleidę pro vartus, sargybiniai amerikiečius nuvedė prie penkto iš eilės pastato. Tai buvo vienaukštis betoninis kubas su stumdomomis durimis abiejuose galuose. Statė jį kaip pastogę kiaulėms prieš skerdimą. Dabar tai bus pastogė šimtui amerikiečių belaisvių. Viduje stovėjo lovelės, dvi pilvotos krosnys ir vandentiekio čiaupas. Už pastato — išvietė: buomas, o po juo keli kibirai.

Virš pastato durų buvo matyti didelis skaitmuo — penkiukė. Prieš suleisdamas amerikiečius į vidų, vienintelis angliškai mokąs sargybinis liepė jiems įsiminti paprastą adresą tam atvejui, jei kuris kartais paklystų dideliame mieste. Adresas buvo toks: Schlachthof-fünf. *Schlachthof* reiškia „skerdykla". *Fünf*, pasirodo, „penki".

## 7

Po dvidešimt penkerių metų Bilis Piligrimas Iliume sėdo į specialiai užsakytą lėktuvą. Jis žinojo, kad lėktuvas suduš, tačiau niekam to nesakė, nenorėdamas apsijuokti. Bilis ir dar dvidešimt aštuoni optometristai skrido į Monrealį, į suvažiavimą.

Jo žmona Valensija stovėjo aerodrome, o uošvis Lajonelis Merblis sėdėjo prisisegęs diržu šalia Bilio.

Lajonelis Merblis buvo automatas. Tralfamadorai, kaip žinia, teigia, jog visi Visatos gyviai ir augalai — automatai. Juos ima juokas, kad tiek daug žemiečių mintį, jog žmogus — tai automatas, laiko įžeidžiančia.

Aerodrome automatas, vardu Valensija Merbl-Piligrim, valgė šokoladuką „Petras ir Povilas" ir atsisveikindama mojavo ranka.

Lėktuvas pakilo sklandžiai. Taip jau sukomponuotas buvo tas momentas. Lėktuve skrido ir mėgėjų kvartetas. Jie irgi buvo optometristai. Vadinosi „Keturakiai".

Lėktuvui sėkmingai pakilus, automatas Bilio uošvis paprašė kvartetą padainuoti jo mėgstamą dainą. Jie žinojo, kokios dainos jis prašo, ir uždainavo. Ji skambėjo šitaip:

*Sėdžiu kameroj įpykęs,*
*Apsidirbęs, apsišikęs,*
*O trejybė maskatuoja kruvina.*
*Kad ją velnias kur nujotų,*
*Lenkų kekšę idiotę,—*
*Neiškenčia neįkandus, ir gana.*

Bilio uošvis plyšo juokais ir prašė kvartetą padainuoti dar vieną savo pamėgtą „lenkišką" dainą. Ir jie padainavo Pensilvanijos angliakasių dainą, kuri prasideda taip:

*Kasam anglį, prakaitojam,*
*Bet labai mes nedejojam:*
*Bus savaitei pabaiga,*
*Bus kišenėje alga.*

Beje, apie lenkus: maždaug po trijų dienų, atvykus į Dresdeną, Bilis Piligrimas matė, kaip viešai buvo kariamas vienas lenkas. Bilis su keliais belaisviais tuoj po saulėtekio ėjo į darbą ir prieš futbolo stadioną pamatė kartuves ir būrelį žmonių. Lenką, ūkininko berną, pakorė už lytinį santykiavimą su vokiete. Nieko nepadarysi.

Žinodamas, kad lėktuvas tuoj tuoj suduš, Bilis užsimerkė ir grįžo per laiką į 1944 metus. Jis vėl atsidūrė

Liuksemburge, miške — su „trim muškietininkais". Rolandas Viris purtė jį, bakino jo galvą į medį.

— Eikit, vyrai, be manęs,— sakė Bilis Piligrimas.



Kvartetui salone dainuojant „Palauk, pakils saulutė, Nele", lėktuvas trenkėsi į Šugerbušo kalno (Vermonto valstija) viršūnę. Gyvi liko tik Bilis ir antrasis pilotas. Nieko nepadarysi.

Pirmieji į katastrofos vietą atvyko jauni austrų slidinėjimo instruktoriai iš kalno papėdėje įsikūrusio garsaus kalnų kurorto. Jie vaikščiojo tarp lavonų, tarpusavy kalbėdami vokiškai. Dėvėjo juodas kaukes nuo vėjo su dviem skylėm akims ir su raudonu bumbulu ant viršugalvio. Atrodė lyg baidyklės, lyg baltaodžiai, dėl juoko persirengę negrais.

Biliui buvo trūkusi kaukolė, bet sąmonės nebuvo praradęs. Jis nenutuokė, kur esąs. Bilio lūpos krutėjo, ir viena iš baidyklių prikišo ausį, norėdama išgirsti jo priešmirtinius žodžius.

Biliui susidėjo, kad baidyklė turi kažką bendra su Antruoju pasauliniu karu, ir jis sukuždėjo jai savo adresą:

— Schlachthof-fünf.

Nuo Šugerbušo kalno Bilį nuleido rogutėmis. Baidyklės vairavo jas virvėmis, melodingais jodliais reikalaudamos kelio. Pakalnėje rogučių kelias raitėsi tarp lynkelio stulpų. Bilis žiūrėjo į viršų, į daugybę jaunų žmonių, apkvaitusių nuo sniego, besisupančių danguje geltonose kėdėse, su ryškiaspalviais elastiniais kostiumais, milžiniškais batais ir apsauginiais akiniais. Biliui knios-

telėjo, kad vyksta nauja stulbinanti Antrojo pasaulinio karo fazė. Bilis neėmė į galvą. Jis ničnieko nebeėmė į galvą.

Bilį nuvežė į nedidelę privačią ligoninę, kur jį tris valandas operavo iš Bostono atvykęs žymus smegenų chirurgas. Po operacijos Bilis dvi dienas gulėjo be sąmonės ir sapnuose matė aibę visokiausių dalykų, kai kuriuos realius. Realiuosius dalykus regėjo keliaudamas per laiką.

Vienas iš tų realių dalykų buvo pirmasis vakaras skerdykloje. Bilis su vargšeliu Edgaru Derbiu mėšlinu tarpu tarp dykų aptvarų stūmė dyką dviratį vežimėlį. Jie niūrino į virtuvę parvežti visiems vakarienės. Juos lydėjo šešiolikmetis vokietis Verneris Gliukas. Vežimėlio ašys buvo suteptos papjautų gyvulių riebalais. Nieko nepadarysi.

Buvo ką tik nusileidusi saulė, ir žaros fone bukoliškas dykų aptvarų platybes supo juodos stogų kupros. Namai, saugantis antskrydžių, buvo užtemdyti, todėl Bilis Dresdene nematė vieno žavingiausių pasaulyje vaizdų — kaip nusileidus saulei, mirkteldamos, po vieną įsižiebia šviesos.

Per miestą teka plati upė, kuri būtų atspindėjusi tas šviesas, ir įsižiebiančių šviesų mirksėjimas būtų atrodęs nepaprastai gražiai. Ta upė — Elbė.

Jauniklis sargybinis Verneris Gliukas buvo dresdenietis. Jis pirmą kartą buvo skerdykloje, todėl nelabai numanė, kur yra virtuvė. Buvo jis ištįsęs ir silpnakinkis kaip Bilis, galėjo būti jam jaunesniuoju broliu. Tiesą pa-

sakius, juodu ir buvo tolimi giminaičiai, tačiau to niekad nesužinojo. Gliukas buvo ginkluotas neįtikimai sunkia muškieta, vienašūviu muziejiniu eksponatu su aštuonbriauniu be graižtvų vamzdžiu. Turėjo prisitaisęs durtuvą, ilgą lyg mezgimo virbalas. Be kraujo griovelių.

Gliukas nuvedė belaisvius prie pastato, kur spėjo esant virtuvę, ir atidarė sustumiamas duris. Tačiau virtuvės ten nebuvo. Buvo ten bendro dušo nusirengimo kambarys, pilnas garų. Garuose šmešėlavo gal trisdešimt nuogų mergaičių. Tai buvo vokietukės, evakuotos iš smarkiai subombarduoto Breslau. Jos irgi buvo ką tik atvykusios į Dresdeną. Dresdene pabėgėlių knibždėte knibždėjo.

Staiposi tos mergiotės nuogutėlaitės, viskas kaip ant delno. O tarpdury stovi išsižioję Gliukas, Derbis ir Piligrimas — vaikėzas su kareivio uniforma, vargšelis vidurinės mokyklos mokytojas ir pajacas su toga ir sidabriniais batais. Mergaitės — spiegt, dangstytis rankomis. Atsuko nugaras ir taip toliau, ir todėl atrodė dar gražesnės, neapsakomai gražios.

Verneris Gliukas, kuris kaip gyvas nebuvo matęs nuogos moters, uždarė duris. Bilis irgi nebuvo matęs. Tik Derbiui tai buvo ne naujiena.

Kai trys kvaišeliai surado virtuvę, kurioje maitindavosi skerdyklos darbininkai, visi jau buvo išėję namo, išskyrus vieną jų nekantriai laukiančią moteriškę. Ji buvo kareivio našlė. Nieko nepadarysi. Jau buvo su paltu ir skrybėlaite. Ji irgi norėjo namo, nors niekas jos ten nelaukė. Baltos jos pirštinaitės gulėjo ant cinkuoto bufeto.

Ji turėjo paruošusi amerikiečiams du didelius bidonus sriubos. Sriuba murmuliavo ant dujinės viryklės virš lė-

tos ugnies. Buvo sukrovusi ir šūsnį juodos duonos kepaliukų.

Ji paklausė Gliuką, ar jis ne per jaunas tarnauti kariuomenėj. Tas sutiko, jog per jaunas.

Ji paklausė Edgarą Derbį, ar jis ne per senas tarnauti kariuomenėj. Tas atsakė, jog per senas.

Ji paklausė Bilį Piligrimą, ką jis vaizduojąs. Bilis atsakė nežinąs. Kad šilčiau būtų.

— Visi tikrieji kareiviai žuvę,— pasakė ji. Ir tai buvo tiesa. Nieko nepadarysi.

Kitas realus dalykas, kurį Bilis regėjo gulėdamas be sąmonės Vermonto ligoninėje, buvo darbai, dirbti jo su kitais belaisviais Dresdene visą mėnesį iki miesto subombardavimo. Jie salyklinio sirupo fabrike plovė langus, šlavė grindis, valė išvietes, pakavo stiklainius ir antspaudavo supakuotas kartonines dėžes. Sirupas buvo pagerintas: su vitaminais ir mineralinėmis druskomis. Jis buvo skirtas nėščioms moterims.

Skoniu sirupas priminė skystą medų, aprūkytą pekano dūmais, ir visi, dirbusieji fabrike, jį kiaurą dieną slaptai samstinėdavo. Nors ir ne nėštiems, jiems irgi reikėjo vitaminų ir mineralinių druskų. Pirmąją darbo dieną Bilis sirupo neragavo, bet daugelis amerikiečių ragavo.

Bilis paragavo antrą dieną. Visame fabrike buvo prislapstyta šaukštų: už gegnių, stalčiuose, už radiatorių ir taip toliau. Ten juos greitomis slėpdavo sirupo samstinėtojai, išgirdę ką nors ateinant. Samstelioti sirupą buvo nusikaltimas.

Antrąją darbo dieną Bilis, šluostydamas dulkes, rado už radiatoriaus užkištą šaukštą. Užpakaly jo stovėjo auš-

tančio sirupo katilas. Bilį su šaukštu galėjo matyti tiktai vienas žmogus — vargšelis Edgaras Derbis, kuris iš oro plovė langą. Šaukštas buvo didelis, valgomasis. Bilis įkišo jį į katilą ir keliskart apsuko. Ištraukė tartum didelį lipnų ledinuką. Ir įsikišo į burną.

Po akimirkos Bilio kūną supurtė visų visų ląstelių grobuoniško dėkingumo ovacija.

Kažkas nedrąsiai pabarbeno į lango stiklą. Barbeno Derbis, kuris viską matė. Jis irgi norėjo sirupo.

Bilis ir jam susuko ledinuką. Atidarė langą ir įkišo ledinuką vargšeliui Derbiui į pražiotą burną. Derbis apsipylė ašaromis. Išgirdęs kažkieno žingsnius, Bilis uždarė langą ir paslėpė lipnų šaukštą.

## 8

Dvi dienos prieš sunaikinant Dresdeną amerikiečius aplankė labai įdomus svečias — amerikiečių nacis Hovardas V. Kempbelas jaunesnysis. Tai jis parašė monografiją apie amerikiečių karo belaisvių gėdingą elgesį. Tačiau dabar jis neberinko medžiagos apie belaisvius. Į skerdyklą jis atvyko verbuoti kareivių į vokiečių karinį junginį „Laisvasis amerikiečių korpusas". Kempbelas buvo to junginio kūrėjas ir vadas, junginio, turėjusio kovoti vien rusų fronte.

Iš pažiūros Kempbelas būtų atrodęs pilkas žmogelis, jei ne jo paties susigalvota ekstravagantiška uniforma. Dėvėjo jis dideliausią skrybėlę ir juodus kaubojiškus batus, papuoštus svastikom ir žvaigždėm. Buvo apsitempęs mėlynu glaudžiai prigulusiu kostiumu su geltonais dry-

žiais nuo pažastų iki blauzdų. Antpečiuose šviesiai žaliame dugne švietė Abraomo Linkolno siluetas. Ant rankovės ryšėjo plačią raudoną juostą su mėlyna svastika baltame apskritime.

Dabar cementinėje kiaulidėje jis aiškino šitos juostos simboliką.

Bilį Piligrimą ėste ėdė kartėlis, nes jis visą dieną darbe samsteliojo sirupą. Nuo kartėlio ašarojo akys, todėl Kempbelą pro judančias sūraus vandenėlio linzes matė iškreiptai.

— Mėlyna reiškia Amerikos dangų,— aiškino Kempbelas.— Balta — rasę, kurios atstovai atrado mūsų žemyną, nusausino pelkes, iškirto miškus, nutiesė kelius, pastatė tiltus. Raudona — tai kraujas, kurį visados taip dosniai aukojo Amerikos patriotai.

Kempbelo klausytojus marino miegas. Jie sunkiai dirbo sirupo fabrike, o paskui per šaltį ėjo ilgą kelią namo. Visi buvo sulysę, įsmegusiom akim. Jų oda žydėjo smulkiomis žaizdelėmis. Žydėjo ir jų burnos, gerklės ir viduriai. Salykliniame sirupe, kurį jie samsteliojo fabrike, vis dėlto trūko daugelio žemiečiams reikalingų vitaminų ir mineralinių druskų.

Amerikiečiams, kurie įstos į „Laisvąjį amerikiečių korpusą", Kempbelas dabar žadėjo bifšteksus su bulvių koše ir padažu ir pyragą su džiovintų vaisių įdaru.

— Kai tik rusai bus sumušti,— toliau kalbėjo jis,— jus repatrijuos per Šveicariją.

Niekas neatsiliepė.

— Su komunistais vis vien reikės anksčiau ar vėliau susiimti,— tarė Kempbelas.— Kodėl nesusitvarkius su jais iš karto?

Ir staiga paaiškėjo, kad Kempbelo gražbylystė neliks be atsako. Vargšas Derbis, pasmerktasis vidurinės mokyklos mokytojėlis, nerangiai pakilo, ryžęsis, ko gera, gražiausiam savo gyvenime poelgiui. Šioje knygoje beveik nėra herojų nei dramatiškų konfliktų, kadangi joje aprašyti žmonės tokie paliegę, tokie bejėgiai galingų jėgų žaisleliai. Viena svarbiausių karo pasekmių — tai, kad žmonės bijo pasirodyti esą asmenybės. Tačiau Derbis dabar jautėsi esąs asmenybė.

Jis stovėjo kaip smūgių apsvaigintas boksininkas. Galva nuleista. Kumščiai atstatyti — laukia tik informacijos ir kovos plano. Derbis pakėlė galvą ir drėbė Kempbelui: „Gyvate!" Bet tuoj pasitaisė. Pasakė, jog gyvatė nekalta, kad ji gyvatė, o štai Kempbelas, kuris savo noru šitaip elgiąsis, esąs šlykštesnis ir už gyvatę ar žiurkę, ar net už kraujo pripampusią erkę.

Kempbelas nusišypsojo.

Derbis jausmingai kalbėjo apie amerikietišką šalies santvarką, visiems garantuojančią laisvę, teisingumą, lygias teises ir vienodas galimybes. Jis sakė, jog nesą amerikiečio, kuris nepaaukotų gyvybės už šiuos idealus.

Jis kalbėjo apie amerikiečių ir rusų tautų brolybę, apie tai, kad šios šalys sutriuškins nacizmo bacilą, kuri grasina užkrėsti visą pasaulį.

Nykiai suūkė oro pavojaus sirenos.

Amerikiečiai, jų sargybiniai ir Kempbelas pasislėpė aidžioje mėsos šaldykloje, kuri buvo iškirsta uoloje po skerdykla. Ten vedė geležiniai laiptai su geležinėmis durimis viršuje ir apačioje.

Šaldykloje ant geležinių kablių kabojo keletas galvijų, avių, kiaulių ir arklių. Nieko nepadarysi. Karojo

dar keli tūkstančiai tuščių kablių. Šaltis ten buvo savaiminis. Šaldymo įrengimų jokių nereikėjo. Degė žvakės. Šaldykla buvo išbaltinta ir atsidavė karboliu. Palei sieną stovėjo suolai. Amerikiečiai nuėjo prie suolų ir, prieš atsisėsdami, nuo jų nubraukė prisnigusias kalkes.

Hovardas V. Kempbelas, kaip ir sargybiniai, liko stovėti. Jis šnekėjo su sargybiniais švariai vokiškai. Vokiečių kalba jis buvo sukūręs daug populiarių pjesių ir eilėraščių ir buvo vedęs pagarsėjusią vokiečių aktorę Rezę Nort. Dabar ji jau buvo mirusi: žuvo Kryme koncertuodama kareiviams. Nieko nepadarysi.

Tą naktį nieko neatsitiko. Apie šimtas trisdešimt tūkstančių žmonių Dresdene žus sekančią naktį. Nieko nepadarysi. Bilis šaldykloj užsnūdo. Jis pasijuto žodis žodin kartojąs ginčą su dukterimi, kuriuo ir prasidėjo ši apysaka.

— Tėte,— sako ji.— Ir ką mums su tavim daryti?— Ir taip toliau.— Žinai, ką aš primanius užmuščiau?

— Ką gi tu užmuštum?— klausia Bilis.

— Tą tavo Kilgorą Trautą.

Kilgoras Trautas, kaip žinia, buvo ir tebėra rašytojas fantastas. Bilis ne tik perskaitė dešimtis Trauto knygų, bet ir susidraugavo su Trautu tiek, kiek galima susidraugauti su Trautu, žmogumi, pritvinkusiu kartėlio.

Trautas gyvena Iliume, nuomoja butą pusrūsyje kokia pora kilometrų nuo Bilio gražiojo balto namo. Jis nė pats nebežino, kiek romanų yra parašęs — gal bent septyniasdešimt penkis. Pinigų jis nė už vieną iš jų nėra gavęs. Todėl Trautas užsidirba duonos plutą, tarnaudamas

„Iliumo žinių" platintoju ir kaip laikraščių išnešiotojų viršininkas baugina, šunuodegiauja ir apgaudinėja tuos vaikelius.

Bilis su juo susipažino 1964 metais. Važiuojant „Kadilaku" kažkuria šonine gatvele, jam kelią užstojo didžiausias pulkas berniūkščių su dviračiais. Vyko susirinkimas. Berniūkščiams rėžė kalbą kažkoks barzdyla. Bailus, bet dantingas, jis, matyt, puikiai susidorodavo su savo darbu. Tuomet Trautui buvo šešiasdešimt dveji metai. Jis liepė vaikams nebambsoti, o pajudinti užpakalius ir mikliai išplatinti ir sekmadieninio priedo prenumeratą. Sakė, kad tas, kas per ateinančius du mėnesius išplatins daugiausia to šūdeklio prenumeratų, galės su tėvais nemokamai keliauti ir savaitę už ačiū bimbinėti Martas Vinjardo saloje.

Ir taip toliau.

Vienas iš laikraščių išnešiotojų faktiškai buvo išnešiotoja. Trauto kalba ją veikė kaip elektra.

Paranojiškas Trauto veidas, daugsyk matytas ant knygų viršelių, Biliui pasirodė baisiai pažįstamas. Bet, atsitiktinai išvydęs šį žmogų gimtojo miesto gatvelėje, Bilis niekaip negalėjo atsiminti, iš kur jį pažįsta. Bilis pamanė, kad buvo sutikęs šitą šlapiu maišu muštą pranašą kažkur Dresdene. Trautas atrodė tikras karo belaisvis.

Tuomet laikraščių išnešiotoja pakėlė rankutę.

— Pone Trautai,— tarė ji,— o ar galima bus, jei laimėčiau, su savim vežtis ir sesytę?

— Aš tau pavešiu! — atsakė Kilgoras Trautas.— Gal manai, pinigai ant medžių auga?

Tarp kitko, Trautas yra parašęs knygą apie pinigų medį. Jam vietoj lapų auga dvidešimties dolerių banknotai. Žiedai — paskolos obligacijos, o vaisiai — briliantai. Medis viliodavo žmones, po juo jie žudydavo vieni kitus ir savo lavonais labai puikiai tręšė medį.

Nieko nepadarysi.

Bilis Piligrimas pastatė savo „Kadilaką" ir ėmė laukti susirinkimo galo. Susirinkimui pasibaigus, su Trautu pasiderėti dar liko vienas berniūkštis. Berniokėlis norėjo mesti darbą, nes dirbti, girdi, baisiai sunku, darbo diena baisiai ilga, o atlyginimas baisiai mažas. Trautas susirūpino: jei berniūkštis tikrai mestų darbą, jo paštą, kol ras kitą vaikigalį, reikėtų išnešioti pačiam Trautui.

— Kas tu per vienas?— su panieka kreipėsi Trautas į berniūkštį.— Stebuklas be vėdaro?

„Stebuklas be vėdaro"— tai dar vienos Trauto knygos pavadinimas. Joje aprašytas robotas, kuriam iš burnos ėjo blogas kvapas, o kai jis nuo to išsigydė, jį visi labai pamėgo. Tačiau įdomiausia ta knyga, parašyta 1932 metais, tuo, kad išpranašavo platų sutirštinto benzino panaudojimą žmonėms deginti.

Sutirštintą benziną mėtydavo iš lėktuvų. Mėtydavo robotai. Jie neturėjo sąžinės, jų schemose nebuvo tokių kontūrų, kurių dėka jie būtų galėję įsivaizduoti, kas ištinka esančius ant žemės žmones.

Pagrindinis Trauto robotas atrodė kaip žmogus, mokėjo kalbėti, šokti ir taip toliau, ir merginti panas. Ir niekas neprikaišiojo jam, kad mėto ant žmonių sutirštintą benziną. Tačiau visi bodėjosi juo dėl blogo kvapo iš burnos. Bet paskui jis išsigydė, ir žmonės mielai priėmė jį į savo tarpą.

Trautui nepavyko perkalbėti berniokėlio, užsispyrusio mesti darbą. Jis jam dėstė apie milijonierius, kurie vaikystėje išnešiodavo laikraščius, o berniūkštis atrėžė:

— Gal. Bet po savaitės jie šitą suknistą darbą garantuotai mesdavo.

Ir berniūkštis nutrenkė Trautui po kojų pilną laikraščių krepšį su prenumeratorių sąrašu. Išnešioti juos reikės Trautui. Automobilio jis neturėjo. Neturėjo nė dviračio ir mirtinai bijojo šunų.

Kažkur storai ambrijo šuo.

Trautas liūdnas užsimetė krepšį ant peties, ir čia prie jo priėjo Bilis Piligrimas.

— Ponas Trautas?

— Prašau?

— Jūs... jūs Kilgoras Trautas?

— Taip.

Trautas pamanė, kad Bilis nori pasiskųsti dėl blogo laikraščių pristatymo. Apie save, kaip apie rašytoją, jis negalvojo paprasčiausiai dėl to, kad pasaulis nedavė pagrindo jam taip galvoti.

— Ra... rašytojas?

— Kas?!

Bilis nutarė, kad apsiriko.

— Yra toks rašytojas — Kilgoras Trautas.

— Ką jūs sakot! — Trautas atrodė kvailai, kaip apstulbęs.

— Jis jums negirdėtas?

Trautas pakratė galvą.

— Jis niekam... niekam negirdėtas.

Bilis padėjo Trautui išnešioti laikraščius — apvažiavo „Kadilaku" visus prenumeratorius. Bilis vadovavo operacijai: ieškojo namų, žymėjo „paukščiukus" prenumeratorių sąraše. Trautas visiškai apdujo. Jis pirmą kartą sutiko savo kūrybos mėgėją — ir dar kokį mėgėją!

Trautas pasakė, jog niekad nematęs savo knygų reklamų, neskaitęs recenzijų, net neužtikęs knygyne pačių knygų.

— O jau daug metų,— sakė jis,— aš, prasidaręs langą, bandau pasimylėti su pasauliu.

— Bet tikriausiai esat gavęs laiškų,— tarė Bilis.— Aš pats ne kartą ruošiaus parašyti.

Trautas iškėlė pirštą.

— Vieną!

— Tikriausiai didelio gerbėjo?

— Bepročio! Anot jo, aš turįs tapti pasaulio prezidentu.

Paaiškėjo, kad laiško autorius buvo Eliotas Rouzvoteris, gulėjęs drauge su Biliu karo veteranų ligoninėje netoli Leik Plesido.

— Negali būti! Aš maniau, kad jam ne daugiau kaip keturiolika metų! — sakė Trautas.

— Ne, jis suaugęs, per karą buvo kapitonas.

— O rašo kaip vaikėzas,— pasakė Kilgoras Trautas.

Bilis pakvietė Trautą į savo aštuonioliktąsias vedybų sukaktuves, turėjusias įvykti po poros dienų. Ir štai ta šventė atėjo.

Bilio valgomajame Trautas godžiai dorojo sumuštinius. Prisikimšęs burną grietininio sūrio ir lašišos ikrų, jis šnekėjosi su vieno optometristo žmona. Iš visų svečių Trau-

tas vienintelis buvo nesusijęs su optika. Ir vienintelis neakiniuotas. Jis turėjo didžiulį pasisekimą. Visi, nors ir neskaitę jo knygų, džiaugėsi turį savo tarpe gyvą rašytoją.

Trautas šnekėjosi su tokia Mege Vait, metusia dantisto asistentės darbą ir tapusia optometristo šeimos židinio vaidilute. Ji buvo labai graži. Paskutinė knyga, kurią ji skaitė,—„Aivenhas".

Bilis Piligrimas stovėjo šalimais ir klausėsi jų pokalbio. Jis čiupinėjo kišenėje kažkokį daiktą. Čiupinėjo dovaną, kurią ruošėsi netrukus įteikti savo žmonai,— atlasinę dėžutę su safyro žiedu. Žiedas kainavo aštuonis šimtus dolerių.

Liaupsės, kad ir kvailos ir neišmanėliškos, svaigino Trautą it marichuana. Buvo linksmas, kalbėjo garsiai, nesivaržydamas.

— Bijau, kad skaitau mažiau, negu derėtų,— sakė Megė.

— Visi mes ko nors bijom,— atsakė Trautas.— Aš, pavyzdžiui, bijau vėžio, žiurkių ir dobermanų pinčerių.

— Nežinau, nors turėčiau žinoti, todėl leiskit paklausti,— tarė Megė,— koks jūsų pats žymiausias kūrinys?

— Apie tokio garsaus prancūzų virėjo laidotuves.

— Kaip įdomu!

— Suvažiuoja visi garsiausi pasaulio virėjai. Gražios apeigos,— fantazavo Trautas.— Prieš uždarant karstą, laidotuvininkai apibarsto velionį raudonaisiais pipirais ir petražolėm.

Nieko nepadarysi.

— Ar taip tikrai ir buvo?— paklausė Megė Vait. Kvaila ji buvo tai kvaila, užtat kaip gundė vyrus užtaisyti jai vaiką! Vos tik koks vyras žvilgteldavo į ją, jam iškart kildavo noras užtaisyti jai vaiką. Bet ji kol kas vaikų neturėjo: vartojo kontraceptines priemones.

— Žinoma, kad buvo,— atsakė jai Trautas.— Jei aprašyčiau tai, ko nebuvo gyvenime, ir bandyčiau parduot tokią knygą, mane pasodintų į kalėjimą. Už apgavystę.

Megė patikėjo.

— Niekad nebūčiau apie tai pagalvojusi.

— O jūs pagalvokite!

— Čia panašiai kaip su reklama. Arba sakyk teisybę, arba turėsi nemalonumų.

— Taip. Net ir tas pats paragrafas tinka.

— O ar galima tikėtis, kad jūs ir mus kada nors aprašysit?

— Aš aprašau viską, kas man atsitinka gyvenime.

— Tada man reikia atsargiau šnekėti.

— Teisingai. Bet girdžiu ne aš vienas. Girdi dar ir dievas. Ir paskutiniojo teismo dieną jis išvardins visa, ką kalbėjot ir darėt. Ir jei paaiškės, kad kalbėjot ir elgėtės ne gerai, o blogai, jums bus blogai, nes degsite amžinoje ugnyje. Jums visą laiką skaudės.

Vargšė Megė išbalo. Ji ir šituo patikėjo ir apstulbo iš siaubo.

Kilgoras Trautas plyšo juokais. Lašišos ikrelis išskrido jam iš burnos ir nutūpė Megės iškirptėje.

Tuomet vienas optometristas paprašė dėmesio. Jis pasiūlė tostą už Bilį ir Valensiją, švenčiančius jungtuvių metines. Tuo metu, kai svečiai gėrė, o Bilis ir Valensija išraudę apsikabino, pagal scenarijų uždainavo optomet-

ristų kvartetas „Keturakiai". Visų akys sublizgo. Daina vadinosi „Seni draugai".

*„Kad galėčiau sutikt senus draugus,*— dainavo,— *atiduočiau visus turtus."* Ir taip toliau. Paskui buvo tokie žodžiai: *„Sudie, vaikinai, sudie, merginos, sudie, mieli draugai... Laimingi būkit..."* Ir taip toliau.

Nei iš šio, nei iš to Bilis Piligrimas pajuto, kaip nuo dainos ir nuo visų iškilmių jam sugedo nuotaika. Jis niekad nebuvo turėjęs draugų kompanijos, nei draugių, nei draugų, tačiau jam vis tiek pasidarė ilgu, kai kvartetas lėtai, kankinančiai eksperimentavo su akordais: ausį rėžė pabrėžtinai rūgštūs akordai, vis rūgštesni, rūgštesni, pagaliau nepakenčiamai rūgštūs, ir staiga — smaugiančiai saldus akordas, o paskui vėl keli rūgštūs. Biliui akordų kaita sukėlė stiprią psichosomatinę reakciją. Burna prisipildė limonado skonio, o veidas persikreipė, tarytum Bilis būtų buvęs tempiamas ant kankinimo prietaiso, vadinamo kankykle.

Jis atrodė taip keistai, jog pasibaigus dainai, kai kurie svečiai su nerimu apie tai prašneko. Manė, kad gal jam širdies smūgis, ir Bilis, tartum patvirtindamas jų nuogąstavimus, nuėjo ir smukte susmuko ant kėdės.

Visi nutilo.

— Viešpatie,— tarė Valensija, pasilenkusi prie jo,— Bili, tau negera?

— Ne, nieko.

— Taip baisiai atrodai.

— Ne, tikrai... nieko.

Ir jam iš tikrųjų nieko baisaus nebuvo — jis paprasčiausiai negalėjo suprasti, kodėl taip keistai jį paveikė ta daina. Jis jau seniai manė, kad pažįsta save kaip penkis

pirštus. O šit įrodymas, kad jame glūdima kažkokios didelės paslapties, ir jis neįsivaizdavo, kas tai galėtų būti.

Matydami, kad raudonis grįžta į Bilio skruostus, kad jis šypsosi, svečiai išsklido po kambarį. Prie jo pasiliko Valensija, o paskui priėjo atokiai stovėjęs Kilgoras Trautas, suintriguotas, dėmesingas.

— Atrodei lyg pamatęs vaiduoklį,— tarė Valensija.

— Nemačiau aš jokio vaiduoklio,— atsakė Bilis.

Jis buvo matęs tik tai, kas buvo priešais: keturis dainininkus, keturis paprastus žmogelius karviškomis akimis, tai tuščiais, tai sielvartingais veidais, rūgštiems akordams kaitaliojantis su saldžiais.

— Leiskite paspėlioti,— tarė Kilgoras Trautas.— Jūs pažvelgėte pro „laiko langą".

— Pro ką?— paklausė Valensija.

— Jis staiga pamatė praeitį arba ateitį. Įspėjau?

— Ne,— atsakė Bilis Piligrimas.

Jis atsistojo, įkišo ranką į kišenę, ten sugraibė dėžutę su žiedu. Ištraukė ją ir atsainiai padavė Valensijai. Buvo ketinęs įteikti pasibaigus dainai, visiems matant. Dabar juodu matė tiktai Kilgoras Trautas.

— Čia man?— tarė Valensija.

— Taip.

— Ojetau! — tarė ji. Ir pakartojo garsiau — kad išgirstų ir svečiai. Visi subėgo, ir ji atidarė dėžutę ir vos nesukliko, pamačiusi safyrą su žvaigždute.— Ojetau! — pakartojo ji. Ir stipriai pabučiavo Bilį.— Ačiū,— tarė,— ačiū, ačiū!

Prasidėjo ilga šneka apie tai, kokių nuostabių brangenybių Bilis yra pridovanojęs Valensijai.

— Viešpatie! — tarė Megė Vait.— Ji turi tokį briliantą, kokių aš esu mačiusi tiktai kine.— Ji turėjo omeny briliantą, kurį Bilis parsivežė iš karo.

Beje, dantų protezą, kurį rado įsiūtą impresarijaus švarkelyje, Bilis laikė tualetinio staliuko stalčiuje, rankogalių sąsagų dėžutėje. Bilis turėjo didžiausią sąsagų kolekciją. Šeimoje buvo paprotys kasmet per Tėvo dieną dovanoti jam sąsagas. Ir dabar jis dėvėjo Tėvo dieną jam dovanotas sąsagas. Jos kainavo daugiau kaip šimtą dolerių. Buvo pagamintos iš senovės Romos monetų. Tarp jo sąsagų viena pora buvo su tikrais, besisukančiais ruletės ratukais. O dar kitos poros vienoj sąsagoj buvo įtaisytas tikras termometriukas, o kitoj — tikras kompasas.

Bilis dabar vaikštinėjo tarp svečių ir pažiūrėti atrodė visai normaliai. Kilgoras Trautas it šešėlis sekiojo jam iš paskos, panūdęs sužinoti, kas Biliui dingtelėjo ar pasivaideno. Ir nenuostabu, nes daugumoje savo romanų Trautas rašė apie laiko plyšius, antjutiminį suvokimą ir kitus nepaprastus dalykus. Trautas giliai tikėjo tokiais dalykais, godžiai ieškojo jų egzistavimo įrodymų.

— Nebandėt kada paguldyti ant grindų didelio veidrodžio, o paskui ant jo paleisti šuns?— paklausė Trautas Bilį.

— Ne, nebandžiau.

— Šuo žvilgt žemyn — ogi po juo nieko nėra! Jam pasivaidena, kad kybo ore. Tada kad šoooks!

— Rimtai?

— Štai ir jūs taip atrodėt — lyg staiga būtumėt pasijutęs kybąs ore.

Mėgėjų kvartetas uždainavo vėl. Ir vėl Bilis pasijuto tartum tempiamas ant kankyklės. Pojūtis neabejotinai bu-

vo susijęs su tais keturiais vyrukais, o ne su tuo, ką jie dainavo.

Plėšomas viduje, Bilis klausėsi štai ko:

*Medvilnė pinga, o mėsa brangsta,*
*Mano šeimyna skursta ir alksta.*
*O lietus pila — nė ką daryti,*
*Iš proto žmogų gal išvaryti.*
*Surenčiau daržinę, gražią ir tvirtą,*
*Perkūnas trenkė — pelenu virto.*
*Kaip nedejuosiu aš, nelaimingas,*
*Kai mėsa brangsta, medvilnė pinga.*
*Medvilnė pinga, mokesčių — kalnas.*
*Sunkus likimas, tegu jį velnias...*

Ir taip toliau.

Bilis spruko į savo gražaus balto namo antrąjį aukštą.

Trautas buvo besekąs jam iš paskos, tačiau Bilis perspėjo nesekti. Tada Bilis nuėjo į vonią. Ten buvo tamsu. Jis užsidarė ir užšovė duris. Šviesos nedegė ir ne iš karto suvokė čia esąs ne vienas. Vonios kambaryje buvo ir jo sūnus.

— Tėtė?— tarė tamsoje sūnus. Robertui, būsimajam „žaliajai beretei", tuomet buvo septyniolika. Bilis jį mylėjo, bet menkai tepažino. Bilis negalėjo atsikratyti nuojautos, kad sūnuje nelabai ir yra ką pažinti.

Bilis įžiebė šviesą. Robertas sėdėjo ant unitazo su nusmauktom ant žemės pižamos kelnėm. Ant kaklo buvo pasikabinęs elektrinę gitarą. Kaip tik tą dieną buvo ją pirkęs. Skambinti dar nemokėjo; tiesą pasakius, taip ir neišmoko. Instrumentas buvo perlamutriškai rožinės spalvos.

— Sveikas, sūneli,— tarė Bilis Piligrimas.

Nors derėjo užimti svečius, Bilis nuėjo į miegamąjį. Jis atsigulė ant lovos, įjungė „Magiškus pirštus". Matracas ėmė vibruoti ir išbaidė iš po lovos šunį. Šuo vadinosi Spotas. Ištikimasis Spotas tuomet dar buvo gyvas. Spotas nuėjo ir susirangė kampe.

Bilis įtemptai galvojo, kodėl šis kvartetas jį taip paveikė, ir pagaliau apčiuopė asociaciją su kažkada pergyventu įvykiu. Per laiką nekeliavo — paprasčiausiai kaip per miglą prisiminė štai ką.

Tą naktį, kai buvo sunaikintas Dresdenas, Bilis praleido mėsos šaldykloje. Žemė virš galvos dundėjo tartum nuo milžino žingsnių. Tai serijomis krito fugasinės bombos. Milžinai žingsniavo ir žingsniavo. Mėsos šaldykla buvo labai saugi slėptuvė. Joje buvo ramu, tik kartkarčiais nusnigdavo kalkėmis. Šaldykloje buvo tik amerikiečiai, keturi sargybiniai ir keletas nuluptų skerdienų, daugiau nieko. Kiti sargybiniai prieš antskrydį parskubėjo į jaukų savo namų prieglobstį. Dabar jie visi žuvo drauge su savo šeimomis.

Nieko nepadarysi.

Mergaitės, kurias nuogas matė Bilis, taip pat visos žuvo kitoje, prastesnėje slėptuvėje.

Nieko nepadarysi.

Vienas sargybinis užlipdavo laiptais iki pat viršaus pasižiūrėti, kas dedasi ore, o nulipęs kažką kuždėdavo kitiems sargybiniams. Ore šėlo ugnies audra. Visas Dresdenas liepsnojo viena liepsna. Toji liepsna rijo viską, kas iš organinių medžiagų, viską, kas dega.

Buvo pavojinga išeiti iš slėptuvės ligi kitos dienos vidurio. Kai amerikiečiai ir jų sargybiniai pagaliau iš jos

išėjo, dangų dengė juodi dūmai. Saulė virto paraudusia smeigtuko galvute. Dresdenas priminė mėnulį: kiek akis aprėpia — vieni mineralai. Akmenys buvo karšti. Aplink nebuvo likę nė vieno gyvo žmogaus.

Nieko nepadarysi.

Sargybiniai instinktyviai susimetė į krūvą, vartė akis. Darė visokias grimasas, nieko nešnekėjo, nors dažnai žiopčiojo. Atrodė nelyginant anas mėgėjų kvartetas begarsiame filme.

Galima buvo įsivaizduoti juos dainuojant: „Sudie, vaikinai, sudie, merginos. Sudie, mieli draugai. Laimingi būkit. . ."

— Papasakok man ką nors,— paprašė sykį Montana Vaildhek Bilį Piligrimą.

Juodu gulėjo lovoje. Buvo vienudu. Kupolas buvo apdengtas. Montana, septintame mėnesyje, stora ir sveikatinga, tingiai prašinėjo Bilį visokių paslaugėlių. Ji negalėjo pasiųsti jo parnešti ledų ar braškių, kadangi atmosfera kitapus kupolo buvo vienas cianas, o arčiausia vieta, kur galima gauti braškių ir ledų, buvo už milijonų šviesmečių.

Jinai galėjo jį pasiųsti nebent atnešti ką nors iš šaldytuvo, papuošto beprasmiu paveikslėliu, vaizduojančiu porelę ant dviviečio dviračio, arba, kaip dabar, galėjo murkti:

— Papasakok man ką nors, Bileli.

— Dresdeną sunaikino 1945 metų vasario 13-os naktį,— pradėjo Bilis Piligrimas.— Mes išėjome iš slėptuvės kitą dieną.

Jis papasakojo Montanai apie keturis sargybinius, kurie, apstulbę iš nuostabos ir sielvarto, priminė mėgėjų kvartetą. Jis papasakojo jai apie skerdyklą, kurioje neliko nei aptvarų, nei stogų, nei langų; papasakojo matęs šen bei ten riogsančius rąstigalius. Tai buvo žmonės, kuriuos užklupo ugnies audra. Nieko nepadarysi.

Bilis papasakojo jai, kas atsitiko pastatams, it uolos stūksojusiems aplink skerdyklą. Jie sugriuvo. Medieną suvirškino ugnis, o mūrai sugriuvo — virto vienas ant kito, kol galiausiai sugulė žemomis dailiomis kalvelėmis.

— Atrodė kaip mėnulio paviršius,— sakė Bilis Piligrimas.

Sargybiniai liepė amerikiečiams susirikiuoti po keturis. Tą anie ir padarė. Paskui nuvedė atgal į kiaulidę, kurioje jie buvo gyvenę. Jos sienos tebestovėjo, tačiau langų ir stogo nebeliko. Viduje — vien pelenai ir ištirpusio stiklo gurvoliai. Visi suprato, kad nei maisto, nei vandens ten nėra ir kad tie, kas liko gyvi, jei nori ir toliau likti gyvi, turės keliauti nuo kalvelės ant kalvelės mėnulio paviršiumi.

Tą jie ir padarė.

Kalvelės atrodė lygios tik iš tolo. Kopdami jomis, žmonės patyrė, kokios jos klastingos, su visokiais iškyšuliais, kokios karštos, dažnai netvirtos — pasiruošusios, išjudinus atraminius akmenis, slūgti ir sugulti žemesnėmis, patvaresnėmis krūvomis.

Ekspedicija traukė mėnulio paviršiumi tylomis. Trūko žodžių. Aišku buvo viena: pagal planą visi be išimties žmonės mieste turėjo būti žuvę, ir kas judėjo, gadino visą muziką. Mėnulyje žmonių privalėjo nebūti.

Iš dūmų išniro amerikiečių naikintuvai, žiūrėdami, ar nepastebės ko nors judant. Jie pamatė judančius Bilį ir jo bendrakeleivius. Naikintuvai apšaudė juos iš kulkosvaidžių, tačiau į nieką nepataikė. Paskui pamatė kažkokius žmones, judančius paupiu. Apšaudė ir juos. Keletą pašovė. Nieko nepadarysi.

Pagal idėją tai turėjo greičiau priartinti karo pabaigą.

Bilio pasakojimas nelauktai baigėsi tuo, kad amerikiečiai ir sargybiniai pasiekė priemiestį, nepaliestą gaisro ir sprogimų. Temstant jie priėjo užeigą, pasiruošusią priimti pakeleivius. Degė žvakės. Pirmame aukšte kūrenosi trys židiniai. Svečių laukė tušti stalai ir kėdės, o antrame aukšte — tuščios, tvarkingai paklotos lovos.

Laukė neregys užeigos šeimininkas ir jo reginti žmona virėja bei dvi jaunos jų dukterys padavėjos ir kambarinės. Ši šeima žinojo, kad Dresdeno nebėra. Motina ir dukros turėjo akis ir matė, kaip jis dega ir dega, suprato, jog dabar jų užeiga atsidūrė dykumos pakrašty. Ir vis dėlto pasiruošė priimti klientus, šluostė stiklines, prisuko laikrodžius ir žarstė anglis židiniuose ir laukė nesulaukė, kada kas ateis.

Bet neaplūdo iš Dresdeno pabėgėlių srautas. Tiksėjo laikrodžiai, traškėjo ugnis, lašėjo perregimos žvakės. Ir šit į duris pasibeldė ir įėjo keturi sargybiniai ir šimtas amerikiečių karo belaisvių.

Užeigos šeimininkas paklausė sargybinius, ar jie atėję iš miesto.

— Taip.

— Ar ateina daugiau kas?

Ir sargybiniai atsakė, jog savo pasirinktame nelengvame maršrute jie nematę nė gyvos dvasios.

Neregys užeigos šeimininkas pasakė, jog amerikiečiai galį pernakvoti arklidėje, ir davė jiems sriubos, miežių kavos ir truputį alaus. Paskui išėjo prie arklidės pasiklausyti, kaip jie šiauduose taisosi guolius.

— Labanaktis, amerikiečiai,— vokiškai tarė jis.— Miegokit ramiai.

## 9

O štai kaip Bilis Piligrimas neteko žmonos Valensijos.

Sudužus ant Šugerbušo kalno lėktuvui, Bilis be sąmonės gulėjo Vermonto ligoninėje, o Valensija, išgirdusi apie katastrofą, šeimyniniu „El Dorado" modelio „Kadilaku" važiavo iš Iliumo į ligoninę. Valensijai užėjo isterijos priepuolis, nes gydytojai atvirai pasakė, kad Bilis galįs mirti, arba, jei liktų gyvas, virstų žmogaus pavidalo augalu.

Valensija Bilį dievino. Važiuodama ji taip įsiraudojo ir įsigaikščiojo, jog pravažiavo posūkį iš greitkelio. Ji nuspaudė stabdžius, ir į „Kadilaką" iš užpakalio trenkėsi „Mersedesas". Niekas, ačiū dievui, nesusižeidė, nes abu vairuotojai buvo prisisegę saugos diržais. Ačiū dievui, ačiū dievui. „Mersedesui" tiktai sutrupėjo žibintas. Užtat „Kadilako" užpakalis virto antrinių žaliavų supirkėjo svajone. Bagažinė ir sparnai — suvaryti. Bagažinė išsivėpė nelyginant kaimo idiotas, aiškinantis, jog jis nieko o nieko neišmanąs. Sparnai nustebę pakėlė pečius. Buferis ištiesė į priekį rankas. „Reiganą — prezidentu!" šaukė lipdukas ant buferio. Užpakalinį stiklą išvagojo įtrūkimų gyslutės. Išmetimo vamzdis gulėjo ant asfalto.

„Mersedeso" vairuotojas išlipo ir priėjo pasižiūrėti,

ar Valensijai nieko neatsitiko. Ji prapliupo isteriškai tarkšti apie Bilį ir lėktuvo katastrofą, o paskui įjungė motorą ir žiebė skersai skiriamąją juostą, palikusi išmetimo vamzdį ant kelio.

Kai privažiavo ligoninę, žmonės sulėkė prie langų pasižiūrėti, iš kur toks triukšmas. „Kadilakas" be abiejų duslintuvų riaumojo tartum sunkusis bombonešis. Valensija išjungė variklį, o tada sudribo ant vairo, ir signalas ėmė be perstogės žviegti. Gydytojas su sesele išbėgo pažiūrėti, kas atsitiko. Vargšė Valensija, prisirijusi smalkių, kniūpsojo be sąmonės. Visa dangiškai mėlyna.

Po valandos ji mirė. Nieko nepadarysi.

Bilis nieko apie tai nežinojo. Jis sau sapnavo, keliavo po laiką ir taip toliau. Ligoninė buvo taip prikimšta, kad atskiros palatos Bilis negavo. Jis gulėjo vienoj palatoj su tokiu Harvardo universiteto istorijos profesorium, pavarde Bertramas Kouplendas Ramfordas. Ramfordui nereikėjo žiūrėti į Bilį, nes Bilio lova buvo užstatyta baltom drobinėm širmom ant guminių ratukų. Tačiau Ramfordas kartkarčiais girdėdavo, kaip Bilis šnekasi su savimi.

Ramfordui buvo ištempta kairė koja. Jis ją susilaužė slidinėdamas. Jis turėjo septyniasdešimt metų, tačiau kūnu ir dvasia buvo perpus jaunesnis. Koją jis susilaužė švęsdamas medaus mėnesį su penkta žmona. Ji vadinosi Lilė. Lilei buvo dvidešimt treji.

Maždaug tą pačią valandą, kai buvo konstatuota, kad vargšė Valensija mirusi, Lilė įėjo į Bilio ir Ramfordo palatą, nešina glėbiu knygų. Ramfordas buvo ją pasiuntęs

į Bostoną jų parvežti. Jis ruošė vieno tomo knygą apie Jungtinių Valstijų Oro pajėgas Antrajame pasauliniame kare. Lilės parvežtose knygose buvo pasakojama apie bombardavimus ir oro mūšius, vykusius tada, kai Lilės dar pasauly nebuvo.

— Eikit, vyrai, be manęs,— kliedėjo Bilis, įėjus gražuolei Lilei.

Ramfordas pirmąkart ją pamatė naktiniame bare, kur ji šoko, ir nutarė, kad ji bus jo. Buvo išmesta iš mokyklos. Jos protinis koeficientas buvo lygus 103.

— Aš jo bijau,— sukuždėjo ji savo vyrui apie Bilį Piligrimą.

— O man jis nusibodo iki gyvo kaulo! — sodriu bosu sududeno Ramfordas.— Per sapnus vis šūkauja tą patį ir tą patį: pasiduodu, dovanokit, palikit ramybėj.

Ramfordas buvo Oro pajėgų atsargos brigados generolas, oficialusis Oro pajėgų istorikas, profesorius, dvidešimt šešių knygų autorius, multimilijonierius nuo pat gimimo ir vienas geriausių pasaulio buriuotojų. Populiariausia jo knyga — apie seksą ir sunkius fizinius pratimus, skirta vyrams daugiau negu šešiasdešimt penkerių metų. Dabar jis pacitavo Teodorą Ruzveltą, į kurį smarkiai panėšėjo:

— „Aš geresnį žmogų išdrožčiau iš banano".

Be kitų knygų, Ramfordas buvo liepęs Lilei parvežti iš Bostono prezidento Hario Trumeno kalbą, kuria jis pranešė pasauliui, kad ant Hirosimos numesta atominė bomba. Ji atvežė tos kalbos kopiją, ir Ramfordas paklausė, ar jinai ją skaičiusi.

— Ne.

Ji silpnai skaitė, ir tai buvo viena iš priežasčių, dėl kurių ji iškrito iš vidurinės.

Ramfordas liepė jai sėstis ir persiskaityti Trumeno kalbą. Jis nežinojo, kad ji vos paskaito. Jis išvis mažai apie ją žinojo. Užteko to, kad ji — eilinis jo supermeniškumo įrodymas.

Taigi Lilė atsisėdo ir apsimetė skaitanti Trumeno opusą, kuris skambėjo taip:

*„Prieš šešiolika valandų ant svarbios japonų karinės bazės Hirosimos amerikiečių lėktuvas numetė vieną vienintelę bombą. Tos bombos galingumas viršija 20 tūkstančių tonų trinitrotoluolo. Sprogimo energija du tūkstančius kartų viršijo didžiausią karų istorijoje panaudotą bombą — britų „Grand Slam".*

*Karą pradėjo japonai, užpuldami iš oro Perl Harborą. Jiems atmokėta dešimteriopai. Ir tai dar ne viskas. Naujoji bomba reiškia perversmą naikinimo priemonių gamyboje, ji sustiprins didėjančią mūsų ginkluotųjų pajėgų galią. Gaminama daugiau tokio tipo bombų ir projektuojamos dar galingesnės.*

*Tai atominė bomba. Tatai reiškia: pažabota pagrindinė Visatos energija. Prieš tuos, kas sukėlė karą Tolimuosiuose Rytuose, panaudota energija, iš kurios sau galių semiasi Saulė.*

*Iki 1939 metų mokslininkai pripažino teorinę galimybę atpalaiduoti atominę energiją. Tačiau niekas nežinojo, kaip tą padaryti praktiškai. 1942 metais mes sužinojome, kad vokiečiai karštligiškai ieško būdo, kaip panaudoti atominę energiją šalia kitų karinių priemonių, kurių pagalba jie tikėjosi pavergti pasaulį. Bet jiems nepavyko.*

*Turėtume padėkoti Apvaizdai už tai, kad vokiečiai per vėlai ir ribotais kiekiais sukūrė savo „Fau-1" ir „Fau-2", o ypač už tai, kad jie nesukonstravo atominės bombos.*

*Mūšis, vykęs laboratorijose, mums buvo toks pat atsakingas kaip ir mūšiai ore, žemėje ir jūroje, ir mes laimėjome laboratorijų mūšį, lygiai kaip laimėjome ir visus kitus mūšius.*

*Dabar mes pajėgūs sparčiau ir efektyviau nušluoti nuo žemės paviršiaus bet kokią japonų pramonės įmonę,*— sakė Haris Trumenas.— *Mes griausime jų dokus, gamyklas ir komunikacijas. Tegu niekas neabejoja: mes iš pagrindų sunaikinsime Japonijos karinę galią. Tam, kad išsaugotume...*"

Ir taip toliau.

Viena iš knygų, kurias Lilė atvežė Ramfordui, buvo tokio anglo Deivido Irvingo knyga „Dresdeno sunaikinimas", išleista Amerikoje, Holto, Rainharto ir Vinstono leidykloje, 1964 metais. Ramfordas norėjo pasinaudoti įžangomis, kurias parašė jo draugai Aira S. Ikeris, JAV Oro pajegų atsargos generolas leitenantas, ir daugelio apdovanojimų kavalierius, Britanijos Oro pajėgų maršalas seras Robertas Sondbis.

„*Man sunku suprasti anglus arba amerikiečius, kurie apraudа žuvusius priešo civilius gyventojus, tačiau kurie nepraliejo nė ašaros už mūsų narsius lakūnus, kritusius kovoje su žiauriu priešu,*— be kitko, rašė Ramfordo draugas generolas Ikeris.— *Aš manau, kad, piešiant pasibaisėtiną civilių dresdeniečių žūties vaizdą, ponui Irvingui būtų buvę ne pro šalį prisiminus, jog tuo pat metu ant Anglijos krito „Fau-1" ir „Fau-2", be atrankos naikindami*

*civilius vyrus, moteris ir vaikus,— to iš šių sviedinių ir tikėtasi, juos konstruojant ir iššaunant. Vertėtų taip pat prisiminti ir Buchenvaldą bei Koventrį."*

Ikerio įžanginis žodis baigėsi taip:

*„Aš giliai apgailestauju, kad britų ir JAV bombonešiai per antskrydį ant Dresdeno sunaikino 135 tūkstančius žmonių, bet aš nepamiršau, kas pradėjo pastarąjį karą, ir daug labiau liūdžiu 5 milijonų sąjungininkų, paaukojusių gyvybes tam, kad būtų galutinai įveiktas ir negrįžtamai sunaikintas nacizmas."*

Nieko nepadarysi.

O JAV Oro pajėgų maršalas, tarp kitų dalykų, rašė:

*„Niekas nenuneigs, jog Dresdeno bombardavimas buvo didelė tragedija. Vargu ar kas, perskaitęs šią knygą, patikės, kad tai buvo neišvengiama strateginė būtinybė. Buvo tat viena iš tų baisių nelaimių, kurių kartais atsitinka per karą, pragaištingai susiklosčius aplinkybėms. Žmonės, priėmusieji tokį nutarimą, taip padarė ne iš pykčio ar žiaurumo, nors visai galimas dalykas, kad jie buvo pernelyg toli nuo rūsčios karo tikrovės ir pilnai nesuvokė siaubingos naikinančios oro bombardavimo jėgos 1945 metų pavasarį.*

*Atominio nusiginklavimo šalininkai, atrodo, linkę manyti, kad, jiems pasiekus savo tikslą, karai pasidarytų padorūs ir pakenčiami. Patartume jiems perskaityti šią knygą ir pamąstyti, koks likimas ištiko Dresdeną, kai, naudojant įprastinius ginklus, per bombonešių antskrydį žuvo 135 tūkstančiai žmonių. Tokijuje 1945 metais kovo 9-tos naktį per amerikiečių sunkiųjų bombonešių antskrydį nuo padegamųjų ir skeveldrinių bombų žuvo 83 793 žmonės. Ant Hirosimos numesta atominė bomba sunaikino 71 379 žmones."*

Nieko nepadarysi.

— Jei kada buvotumėt Kody, Vajomingo valstijoj,— pasigirdo Bilio Piligrimo balsas už baltos drobinės širmos,— jums pirmas sutiktas pasakys, kaip rasti Bobą Patrakėlį.

Lilė Ramford pasipurtė ir toliau vaizdavo skaitanti Hario Trumeno kalbą.

Tą pačią dieną, tik vėliau, apsilankė Bilio duktė Barbara. Buvo prisirijusi raminamųjų, žiūrėjo tokiu pat pastėrusiu žvilgsniu kaip ir vargšelis Edgaras Derbis Dresdene prieš sušaudymą. Gydytojai pritutino ją piliulių, kad galėtų toliau funkcionuoti, nors tėvas leisgyvis, o motina mirusi.

Nieko nepadarysi.

Ją lydėjo gydytojas ir seselė. Barbaros brolis Robertas skrido namo tiesiai iš mūšio lauko Vietname.

— Tėte,— neryžtingai tarė ji.— Tėte...

Tačiau Bilis buvo iškeliavęs į dešimties metų tolumo praeitį, į 1958 metus. Jis tikrino jauno mongolinio idioto akis, kad galėtų prirašyti akinius. Čia pat — kaip vertėja — sėdėjo idioto motina.

— Kiek matai taškelių?— paklausė jį Bilis Piligrimas.

Po to Bilis Piligrimas persikėlė per laiką į dar tolimesnę praeitį, kai jam buvo šešiolika metų. Jis sėdėjo gydytojo laukiamajame su ištvinkusiu pirštu. Be jo, pas gydytoją laukė dar vienas pacientas — sukriošęs senukas. Senuką kamavo dujos. Jis driūkt nusiperdė, po to atsiriaugėjo.

— Atsiprašau,— tarė Biliui. Ir vėl driūktelėjo.— Oi varge varge,— tarė.— Žinojau, kad senatvė — ne pyragai.— Palingavo galva.— Bet kad taip baisu bus, nemaniau.

Bilis Piligrimas atsimerkė Vermonto ligoninėje ir nesusigaudė, kur esąs. Į jį žiūrėjo jo sūnus Robertas. Robertas vilkėjo garsiųjų „žaliųjų berečių" uniformą. Roberto šviesūs plaukai trumpai apkirpti — kviečių ražiena. Robertas švarus ir tvarkingas. Jis apdovanotas Purpurine širdimi, Sidabro žvaigžde ir Bronzos žvaigžde su dviem juostelėm.

Štai jums ir bernūzas, kurį išsvilpino iš vidurinės mokyklos, kuris šešiolikos metų lakė kaip paskutinis alkoholikas, kuris šlaistėsi su chuliganėlių gauja, kurį sykį areštavo už tai, kad katalikų kapinėse išvartė šimtus antkapių. Dabar jis visai kitas žmogus. Laikysena — gražu pažiūrėti, batai blizga, kelnės su kantu. Jis — vadas!

— Tėte...

Bilis Piligrimas vėl užsimerkė.

Bilis negalėjo dalyvauti žmonos laidotuvėse, nes tebesirgo. Tiesa, tuo metu, kai Iliume Valensiją leido į duobę, jis jau buvo atgavęs sąmonę. Tačiau ir atgavęs sąmonę, Bilis mažai ką tepasakė, beveik nereagavo, išgirdęs apie Valensijos mirtį ir Roberto grįžimą namo ir taip toliau — todėl ir buvo imta manyti, kad jis liks žmogaus pavidalo augalas. Ketinta vėliau padaryti jam operaciją, kuri pagerintų kraujo pritekėjimą į smegenis.

Iš tikrųjų Bilio apatija buvo tik priedanga, slepianti

įtemptą, karštligišką proto veiklą. Mintyse jis kūrė laiškus ir paskaitas apie skraidančias lėkštes, mirties nereikšmingumą ir tikrąją laiko esmę.

Įsitikinęs, jog Bilio smegenys nebeveikia, profesorius Ramfordas, Biliui girdint, kalbėjo apie jį visokiausias baisybes.

— Kodėl jam neleidžia numirt?— paklausė jis Lilę.

— Nežinau,— atsakė ji.

— Juk tai nebe žmogus. Gydytojai tegu gydo žmones, o jį tegu perduoda veterinarui ar sodininkui. Tie geriau žinotų, ką su tokiu daryti. Tu tik pažiūrėk į jį! Ir tai, anot medikų, gyvenimas! Nieko sau gyvenimėlis, ką?

— Nežinau,— atsakė Lilė.

Sykį Bilis nugirdo, kaip Ramfordas pasakojo Lilei apie Dresdeno bombardavimą. Ramfordas dėl Dresdeno turėjo sunkumų. Jo vientomė Oro pajėgų Antrajame pasauliniame kare istorija turėjo būti populiari dvidešimt septynių tomų „Oficialiosios Oro pajėgų Antrajame pasauliniame kare istorijos" santrauka. Deja, tuose dvidešimt septyniuose tomuose beveik neužsimenama apie Dresdeno antskrydį, nors jis ir labai nusisekė. To nusisekimo mastas po karo ilgai buvo slepiamas — slepiamas nuo amerikiečių tautos. Aišku, tai buvo ne paslaptis vokiečiams arba rusams, kurie po karo okupavo Dresdeną, kurie ir dabar tebėra Dresdene.

— Laikui bėgant, amerikiečiai irgi sužinojo apie Dresdeną,— tarė Ramfordas dvidešimt ketvirtais metais po karo.— Daugelis jų dabar žino, jog tai buvo baisiau už Hirosimą. Todėl savo knygoj man reikės kažką apie tai

parašyti. Oficialiu Oro pajėgų požiūriu, tai bus visiškai nauja medžiaga.

— O kodėl apie tą dalyką taip ilgai tylėjo?— paklausė Lilė.

— Bijojo, kad daugybė gailestingų dūšelių,— atsakė Ramfordas,— nepagalvotų, jog tai buvo nelabai gražus dalykas.

Čia Bilis Piligrimas pirmą kartą protingai prašneko.

— Aš ten buvau,— pasakė jis.

Ramfordas nepajėgė rimtai pažiūrėti į Bilį, nes taip seniai jį laikė pasibjaurėtinu pusžmogiu, kuriam geriau būtų numirus. Ir dabar, Biliui prašnekus aiškiai ir į temą, Ramfordas suvokė jo žodžius kaip svetimą kalbą, kurios neverta mokytis.

— Ką jis sako?— tarė Ramfordas.

Lilė gavo pabūti vertėja.

— Sako, kad buvo ten,— paaiškino ji.

— Kur ten?

— Nežinau,— atsakė Lilė.— Kur jūs buvot?— paklausė ji Bilį.

— Dresdene,— atsakė Bilis.

— Dresdene,— persakė Lilė Ramfordui.

— Jis paprasčiausiai kartoja, ką mes kalbam,— pasakė Ramfordas.

— Tikrai?

— Jam echolalija.

— Tikrai?

Echolalija — toks psichinis susirgimas, kada ligonis kartoja ką tik išgirdęs iš sveikų žmonių. Tačiau Bilis jokia echolalija nesirgo. Ramfordas taip tvirtino dėl šven-

tos ramybės. Ramfordas mąstė kariškai: kad nepageidautinas asmuo, kuriam praktiniais sumetimais iš visos širdies linkėjo mirties, serga bjauria liga.

Ramfordas kelias valandas tvirtino, kad Biliui echolalija — įtikinėjo seseles ir gydytoją, kad Biliui užėjęs echolalijos priepuolis. Gydytojai ir seselės padarė su Biliu keletą eksperimentų. Jie bandė išprovokuoti Bilį ką nors pakartoti, bet neišgirdo iš jo nė žodelio.

— Dabar nekartoja,— niurzgė Ramfordas.— O vos tik išeisit, jis vėl pradės savo.

Į Ramfordo diagnozę niekas rimtai nežiūrėjo. Ligoninės personalas Ramfordą laikė neapykantos pritvinkusiu, savimyla ir žiauriu seniu. Jis dažnai vienokiais ar kitokiais žodžiais įrodinėjo, kad silpnieji turį mirti. O personalas, žinia, buvo pasišventęs kitokiai idėjai: kad silpniesiems reikia kuo daugiau padėti, kad visi turi gyventi.

Tenai, ligoninėje, Bilis atsidūrė situacijoje, kaip kad dažnai pasitaiko žmonėms, karo metu neturėjusiems galios: jis bandė kurčiu ir aklu apsimetusiam priešui įrodyti, kad jo, Bilio, verta pasiklausyti, kad verta į jį pasižiūrėti. Bilis tylėjo tol, kol naktį užgeso šviesa, o tada, po ilgos tylos, kai nebebuvo ko atkartoti, tarė Ramfordui:

— Aš buvau Dresdene, kai jį bombardavo. Buvau nelaisvėj.

Ramfordas nekantriai atsiduso.

— Garbės žodis,— pasakė Bilis Piligrimas.— Jūs manim tikit?

— Ar būtina mums dabar apie tai šnekėtis?— tarė Ramfordas. Jis jau buvo tą girdėjęs. Jis netikėjo Biliu.

— Visai ne,— atsakė Bilis.— Aš tik norėjau, kad jūs žinotumėt: aš ten buvau.

Tuo šneka apie Dresdeną tą naktį ir baigėsi. Bilis užsimerkė, nukeliavo per laiką į vieną gegužės popietę. Jau prieš dvi dienas Europoje buvo baigęsis Antrasis pasaulinis karas. Bilis su penkiais kitais amerikiečiais belaisviais važiavo žaliu karsto formos vežimu, kurį, gatavai pakinkytą dviem arkliais, jie rado kažkieno paliktą Dresdeno priemiestyje. Dabar arkliai tlaksėdami traukė vežimą siaurais keliukais, pravalytais mėnulio paviršiuje. Amerikiečiai važiavo į skerdyklą pasirankioti karo suvenyrų. Bilis prisiminė, kaip vaikystėje Iliume anksti rytą girdėdavo tlaksint pieno išvežiotojų arklius.

Bilis sėdėjo dardančio vežimo gale. Galva atlošta, šnirpšlės virpa. Bilis laimingas. Jam šilta. Jie vežasi visokių valgomų dalykų ir vyno, dar fotoaparatą, pašto ženklelių kolekciją, pelėdos iškamšą ir židinio laikrodį, varomą oro slėgimo pasikeitimų. Amerikiečiai aplandžiojo tuščius namus priemiestyje, kur jie buvo laikomi nelaisvėje, ir prisirankiojo visokiausių daiktų.

Šeimininkai, išgąsdinti gandų apie rusų atėjimą, išbėgo.

Tačiau rusai ir dabar, praėjus po karo dviem dienom, nesirodė. Griuvėsiuose buvo ramu. Pakeliui į skerdyklą Bilis pamatė vos vieną žmogų — senuką, stumiantį vaikišką vežimėlį. Senukas vežėsi puodų, puodelių, sulūžusį skėtį bei kitų radinių.

Kai privažiavo skerdyklą, Bilis liko vežime pasišildyti saulėje. Kiti išsivaikščiojo rinktis suvenyrų. Vėliau tralfamadorai patars Biliui sutelkti visą dėmesį laimingoms gyvenimo akimirkoms ir ignoruoti nelaimingąsias — stebėti tik gražius amžinybėje sustingusius dalykus. Jei Bilis būtų sugebėjęs daryti tokią atranką kaip jie, tai tikriausiai laimingiausiomis gyvenimo akimirkomis būtų pasirinkęs šitą snūdą saulutės spinduliuose vežimo gale.

Bilis snaudė ginkluotas. Jis pirmą kartą nuo pradinio apmokymo paėmė į rankas ginklą. Jo draugai prisakė jam apsiginkluoti, nes dievas vienas žino, kokie žudikai slepiasi mėnulio paviršiaus urvuose — pasiutę šunes, kirbinės lavonais mintančių žiurkių, ištrūkę pamišėliai ir žmogžudžiai, kareiviai, kurie žudo tol, kol juos pačius kas nors pribaigia.

Bilis turėjo užsikišęs už diržo didžiulį kavaleristų pistoletą. Pistoletas buvo Pirmojo pasaulinio karo relikvija su žiedu rankenos gale, užtaisomas kulkomis didumo sulig žvirblio kiaušiniu. Bilis rado jį viename name, tualetinio staliuko stalčiuje. Tai labai būdinga šito karo pabaigai: ginklą galėjo turėti kas tik norėjo. Jų mėtėsi visuose pakampiuose. Bilis turėjo dar ir kardą. Tai buvo Liuftvafės lakūno paradinis kardas. Rankeną puošė išsižiojęs erelis. Erelis, naguose laikydamas svastiką, žiūrėjo žemyn. Kardą Bilis pamatė įbestą į telefono stulpą ir, vežimui važiuojant pro šalį, jį išsitraukė.

Iš snūdo Bilį pažadino gailūs vyro ir moters balsai. Jie vokiškai kažkam reiškė širdingą užuojautą. Užsimerkusiam Biliui kniostelėjo, kad šitaip tikriausiai šnekėjo Jėzaus bičiuliai, nuimdami nuo kryžiaus iškankintą jo kūną. Nieko nepadarysi.

Bilis atsimerkė. Pusamžiai vyras su žmona meiliai burkavo arkliams. Jie pamatė tai, ko nebuvo pastebėję amerikiečiai — kad arklių žabtai kruvini, išdraskyti žąslų, kad kanopos ištrupėjusios ir kiekvienas žingsnis reiškia nepakeliamą kančią, kad arkliai dvesia iš troškulio. Amerikiečiai su šia transporto priemone elgėsi taip, lyg ji būtų ne jautresnė už šešių cilindrų „Ševrolė".

Abu arklių užjautėjai priėjo prie vežimo ir su tėvišku priekaištu sužiuro į Bilį — į Bilį Piligrimą, tokį dilbą, tokį silpną, tokį juokingą su ta žydra toga ir sidabriniais batais. Jie jo nebijojo. Jie nieko nebijojo. Abu jie buvo gydytojai, akušeriai. Jie priiminėjo kūdikius tol, kol visos ligoninės supleškėjo. Dabar juodu stovyklavo gryname ore netoli tos vietos, kur seniau buvo jų butas.

Moteris buvo švelniai graži, taip ilgai mitusi vienomis bulvėmis, kad net permatoma. Vyras vilkėjo kostiumą, ryšėjo kaklaraištį ir visa kita. Nuo bulvių buvo visai sulysęs. Ūgio buvo sulig Biliu, nešiojo trifokalius akinius plieniniais rėmeliais. Šie žmonės, priėmę tiek daug kūdikių, savo giminės nepratęsė, nors ir būtų galėję pratęsti. Įdomus požiūris į dauginimąsi.

Per abu mokėjo devynias kalbas. Pirmiausia Bilį pašnekino lenkiškai, nes jis buvo apsitaisęs taip klouniškai, o vargšai lenkai per Antrąjį pasaulinį karą prieš savo valią buvo virtę pasaulio klounais.

Bilis angliškai paklausė, ko jie nori, ir jie tuoj pat angliškai apibarė jį, kad nežiūrįs arklių. Jie ištempė Bilį iš vežimo ir privedė prie arklių. Pamatęs, kaip atrodo jo transporto priemonė, Bilis apsipylė ašaromis. Verkė pirmą sykį per visą karą.

Vėliau, būdamas jau pagyvenęs optometristas, Bilis kartais, niekam nematant, tyliai apsiverks, bet balsu niekad nekūkčios.

Štai kodėl šios knygos epigrafas — ketureilis iš garsiosios kalėdų giesmės. Bilis dažnai matydavo daug apverktinų dalykų, tačiau verkdavo mažai ir bent jau šiuo atžvilgiu jis priminė Kristų iš anos giesmės:

*Galvijai užbaubojo,*
*Pabudo Kūdikėlis.*
*Bet neverkia nerauda*
*Mažasis Jėzulėlis.*

Bilis per laiką parkeliavo atgal į Vermonto ligoninę. Pusryčiai pavalgyti, stalas nuimtas, o profesorius Ramfordas jau šiek tiek domįsis Biliu kaip žmogumi. Ramfordas stačiokiškai iškamantinėjo Bilį, įsitikino, jog Bilis tikrai buvo Dresdene. Jis paklausė Bilį, kaip ten viskas atrodė, ir Bilis papasakojo jam apie arklius ir apie vyrą su žmona, stovyklaujančius mėnulio tyruose.

Jo pasakojimo pabaiga tokia. Bilis su gydytojais iškinkė arklius, bet arkliai nejudėjo iš vietos. Jiems per daug skaudėjo kanopos. O po to atvažiavo su motociklais rusai ir visus, išskyrus arklius, areštavo.

Po dviejų dienų Bilį perdavė amerikiečiams, kurie parplukdė jį į tėvynę labai negreitu krovininiu laivu „Lukrecija A. Mot". Lukrecija A. Mot buvo garsi amerikiečių sufražistė. Ji jau mirusi. Nieko nepadarysi.

— Taip reikėjo,— pasakė Ramfordas Biliui, turėdamas omeny Dresdeno sugriovimą.

— Žinau,— atsakė Bilis.

— Karas yra karas.

— Žinau. Aš ir neprikaišioju.

— Ten turėjo būt tikras pragaras.

— Ir buvo,— pasakė Bilis Piligrimas.

— Atjauskite tuos, kurie privalėjo tą padaryti.

— Atjaučiu.

— Prieštaringų minčių turbūt užeidavo tada, bomboms krintant?

— Nieko,— pasakė Bilis.— Viskas normalu, ir kiekvienas turi daryti tą, ką daro. Mane taip apšvietė tralfamadorai.

Tą pačią dieną duktė parvežė Bilį Piligrimą namo, paguldė į lovą, įjungė „Magiškus pirštus". Prie jo budėjo slaugė. Biliui kurį laiką negalima bus dirbti ir net išeiti iš namų. Jis bus stebimas.

Tačiau kai slaugė minutei išėjo, Bilis išsmuko ir nuvažiavo automobiliu į Niujorką, kur ketino pasirodyti per televiziją. Jis norėjo papasakoti pasauliui apie tai, ko jį išmokė tralfamadorai.

Niujorke Bilis Piligrimas apsistojo „Rojaltono" viešbutyje Keturiasdešimt ketvirtojoje gatvėje. Jam atsitiktinai davė tą patį kambarį, kuriame vienu metu gyveno kritikas ir redaktorius Džordžas Džinas Netanas. Žemiečių laiko supratimu, Netanas mirė 1958 metais. Tralfamadorų supratimu, Netanas, aišku, kažkur tebegyvena ir visados gyvens.

Kambarys buvo mažas ir niekuo neypatingas, nebent tuo, kad buvo pačiame paskutiniame aukšte ir pro stiklines duris galima buvo išeiti į terasą didumo sulig pačiu kambariu. O už parapeto žiojėjo Keturiasdešimt ketvirtoji gatvė. Dabar Bilis pasirėmė ant parapeto, pažvelgė

į šen bei ten skipsinčius žmones. Jie atrodė nelyginant trūkčiojančios žirklutės. Žiūrint ėmė juokas.

Oras buvo vėsus, ir Bilis po valandėlės grįžo į vidų, uždarė stiklines duris. Uždarydamas duris, jis prisiminė savo medaus mėnesį. Enės kyšulyje, jo medaus mėnesio meilės gūžtelėje buvo tokios pat stiklinės durys. Jos tebėra ir visados bus.

Bilis įjungė televizorių ir ėmė sukti kanalų jungiklį. Jis ieškojo programų, kuriose jam leistų pasirodyti. Tačiau programoms, kuriose leidžiama dėstyti neįprastas nuomones, buvo dar per anksti. Buvo dar tik truputis po aštuonių, ir visos programos rodė vien visokius niekus ir žudynes. Nieko nepadarysi.

Bilis išėjo iš kambario, lėtu liftu nusileido žemyn, nužingsniavo į Taims Skverą, žvilgterėjo į neskoningą vieno knygynėlio vitriną. Vitrinoje gulėjo šimtai knygų apie krušimąsi, pederastiją ir žmogžudystes, o greta — Niujorko miesto planas, Laisvės statulos kopija su įmontuotu termometru. Ten pat gulėjo ir pajuodę nuo suodžių, musių nutupėti keturi Bilio draugo Kilgoro Trauto romanai minkštais viršeliais.

O tuo metu ant pastato užpakaly Bilio šviesoraščio kaspinas skelbė dienos naujienas. Žodžiai atsispindėjo vitrinoje. Šviesoraštis skelbė žinias apie valdžią, sportą, neapykantą ir mirtį. Nieko nepadarysi.

Bilis užėjo į knygyną.

Knygyne kabojo skelbimas: į salės galą leidžiami tik suaugusieji. Galiniame skyriuje galima buvo pro „akutę" pasižiūrėti filmų su nuogomis jaunomis moterimis ir vy-

rais. Už minutę ėmė ketvirtį dolerio. Be to, tenai pardavinėjo nuogų merginų ir vaikinų nuotraukas. Jas buvo galima neštis namo. Nuotraukos buvo daug tralfamadoriškesnės už filmus, nes į jas gali žiūrėti kada panorėjęs ir jos niekad nesikeis. Ir po dvidešimties metų tos merginos tebebus jaunos, tebesišypsos ar alps iš pasitenkinimo, ar paprasčiausiai kvailai dėbsos, plačiai iškėtusios kojas. Kai kurios valgė saldainius ar bananus. Ir po dvidešimties metų tebevalgys. Ir tų jaunų vyrukų šlumperiai stovės kaip stovėję, o muskulai pūpsos it patrankos sviediniai.

Tačiau Bilio galinis skyrius nesugundė. Jis susižavėjo Kilgoro Trauto romanais, išstatytais vitrinoje. Pavadinimai jam buvo, o gal tik atrodė, negirdėti. Jis atsivertė vieną romaną. Nutarė, kad galima, nes visi knygyno lankytojai knaisiojosi tarp knygų. Romanas vadinosi „Didysis tablo". Bilis perbėgo akimis keletą pastraipų ir prisiminė, jog jau yra prieš daugelį metų jas skaitęs — kai gulėjo veteranų ligoninėje. Knygoje pasakojama apie žemietį ir žemietę, kuriuos pagrobė ateiviai iš kosmoso. Juodu buvo eksponuojami parodoje viename Cirkono-212 planetos zoologijos sode.

Tų romano personažų būste ant sienos kabojo didelis tablo, tariamai demonstruojantis biržos kursą bei plataus vartojimo prekių kainas, taip pat stovėjo teletaipas, pranešinėjantis biržos naujienas, bei telefonas, tariamai jungiantis juos su maklerio kontora Žemėje. Cirkoniečiai pranešė savo belaisviams, jog Žemėje investavę jų vardu milijoną dolerių ir, jei pagrobtieji sumaniai tvarkysią savo finansus, grįžę į Žemę, būsią pasakiškai turtingi.

Ir telefonas, ir didysis tablo, ir teletaipas buvo, be

abejo, netikri. Jie buvo įrengti tam, kad stimuliuotų žemiečius žiūrovų minios akivaizdoje ką nors veikti: šokinėti, šūkauti, džiūgauti, raukytis, rautis plaukus, iš baimės leisti į kelnes, šypsotis kaip medinę geležėlę radus.

Žemiečiams iš pradžių tariamai gerai sekėsi. Tai irgi, aišku, buvo tyčia suorganizuota. Įpynė ir religiją. Teletaipas pranešė, jog Jungtinių Valstijų prezidentas paskelbęs šalyje maldos savaitę ir kad visi turį melstis. Žemiečiams prieš tai visą savaitę nesisekė biržoje. Jie truputį pralošė su valgomąja alyva. Todėl šoko melstis.

Padėjo. Alyvos kaina pakilo.

Kita vitrinoje išstatyta Kilgoro Trauto knyga pasakojo, kaip vienas žmogus pasigamino laiko mašiną, kad galėtų nukeliauti į praeitį ir pamatyti Jėzų. Jam pavyko, ir jis pamatė Jėzų, kai tam buvo tik dvylika metų. Tėvas Jėzų mokė dailidžiauti.

Į dirbtuvę įėjo du romėnų kareiviai, nešini papiruso ritinėliu. Papiruse buvo nubraižytas įrenginys, kurį jie pageidavo atsiimti rytojaus dieną prieš saulėtekį. Tat buvo kryžius, ant kurio turėjo mirtimi nubausti vieną maištininką.

Jėzus su tėvu sukalė kryžių. Abu džiaugėsi gavę darbo. Ir maištininką nubaudė mirtimi ant to kryžiaus.

Nieko nepadarysi.

Knygyne šeimininkavo penki žemaūgiai žmogiukai, iš pažiūros tikri vienagimiai, visi pliki, visi įsikandę apseilėtus neuždegtus cigarus. Visi rimtomis fizionomijomis tupėjo kiekvienas ant savo taburetės. Jie pragyveno iš popieriaus bei celiulioido viešnamio. Jiems prekės kraujo nekaitino. Nekaitino kraujo ir Biliui Piligrimui. O ki-

tiems klientams — kaitino. Savotiška tai buvo parduotuvė: visos prekės turėjo ryšio su meilės reikalais ir vaikų darymu.

Pardavėjai vienam kitam klientui liepdavo: arba pirkit, arba išeikit iš knygyno, gana čia tiktai žiūrėti ir žiūrėti, knaisiotis ir knaisiotis. Buvo ir tokių pirkėjų, kurie žiūrėjo ne į prekes, o vieni į kitus.

Vienas pardavėjas priėjo prie Bilio ir pasakė, jog patys gerumynai salės gale, o knygos, kurias Bilis skaitinėjąs,— tik vitrinai papuošti.

— To, ko jūs ieškot, čia užsimušk nerasi,— pasakė jis Biliui.— Ko jūs ieškot — galiniam skyriuj.

Todėl Bilis paėjėjo tolėliau, bet ne iki pat skyriaus vien suaugusiems. Jis pasitraukė iš mandagumo ir užsimiršęs nusinešė Trauto knygą apie Jėzų ir laiko mašiną.

Laiko keliauninkas nukeliavo į biblinius laikus, kad išsiaiškintų, be kitko, tokį dalyką: ar Jėzus tikrai numirė ant kryžiaus, ar jį nuėmė nuo kryžiaus dar gyvą ir jis gyveno toliau. Knygos herojus pasiėmė su savim stetoskopą.

Bilis atsivertė knygos pabaigą, kur herojus įsimaišo tarp žmonių, nuimančių Jėzų nuo kryžiaus. Laiko keliauninkas, apsirengęs pagal tų laikų madą, pirmasis užlipo kopėčiomis ir, kad žmonės nepamatytų stetoskopo, prisiglaudė prie Jėzaus ir pasiklausė.

Išsekusioje krūtinėje nesigirdėjo jokio garselio. Dievo Sūnus buvo garantuotai miręs.

Nieko nepadarysi.

Laiko keliauninkui, pavarde Lensas Korvinas, pavyko išmatuoti Jėzaus ūgį, tik jis negalėjo jo pasverti. Jėzaus ūgis — šimtas šešiasdešimt du centimetrai be trupučio.

Prie Bilio priėjo kitas pardavėjas ir paklausė, ar jis pirksiąs knygą, ar ne, ir Bilis atsakė: taip taip, norįs pirkti. Jis stovėjo atsukęs nugarą į lentyną su knygomis minkštais viršeliais, pasakojančiomis apie oralinius-genitalinius kontaktus nuo senovės Egipto iki mūsų dienų ir taip toliau, ir pardavėjas iš pradžių manė, kad Bilis skaito vieną iš jų. Todėl, pamatęs, ką Bilis skaito, apstulbo.

— Tai kad tu sukeptum! — tarė jis.— Iš kur jūs ją ištraukėt?— Ir taip toliau, ir nuėjo papasakoti kitiems pardavėjams, jog vienas iškrypėlis norėtų pirkti vitrinos papuošimą. Bet kiti pardavėjai tą jau žinojo. Jie irgi stebėjo Bilį.

Prie kasos stovėjo dėžė, prigrūsta senų žurnalų su nuogų merginų nuotraukom. Laukdamas grąžos, Bilis užmetė akį ir ant vieno viršelio perskaitė tokį klausimą: *„Kur dingo Montana Vaildhek?"*

Ir Bilis perskaitė tą straipsnį. Jis, be abejo, žinojo, kur dingo Montana Vaildhek. Gyveno ji Tralfamadorijoje, augino vaiką, tačiau žurnalas „Vidunakčio katytės" tikino, jog ji, apvilkta cementine pižama, ilsintis San Pedro įlankoje, penkiasdešimt penkių metrų gelmėje.

Nieko nepadarysi.

Bilį ėmė juokas. Žurnalas, skirtas vienišiems vyriškiams pasidirginti, įdėjo šį straipsnį tik tam, kad būtų proga išspausdinti kadrų iš pornografinių filmų, kuriuose, būdama paauglė, filmavosi Montana. Bilis į nuotraukas labai nesigilino. Buvo smarkiai grūdėtos, kontrastingos — suodžiai ir kreida. Nuotraukoj — žmogystė, ir tiek.

Pardavėjai Bilį ir vėl paragino nueiti į galinį skyrių, ir šįsyk jis pakluso. Prisisotinęs matrosas atsitraukė nuo aparato dar tebeinant filmui. Bilis žvilgtelėjo pro akutę,

o ten sau viena ant lovos sėdėjo Montana Vaildhek ir lupo bananą. Trakšt — filmas nutrūko. Kas bus toliau, Biliui buvo neįdomu, ir čia vienas pardavėjas prisvilo, siūlydamas pasižiūrėti tikrai atsakančių dalykėlių, kuriuos jie laiką po prekystaliu tik žinovams.

Biliui pasidarė truputį įdomu: ką gi tokio ypatinga jie galėtų ten slėpti? Pardavėjas kreivai šyptelėjo ir parodė nuotrauką. Ji vaizdavo moteriškę ir Šetlendų ponį tarp dviejų dorėniškų kolonų, kutuotos aksominės uždangos fone bandančius sueiti į lytinį santykį.

Į televiziją Niujorke Bilis tą vakarą nepateko, užtat kalbėjo per radiją. Netoli viešbučio, kur apsigyveno Bilis, buvo radijo stotis. Bilis pamatė virš įėjimo jos iškabą ir užėjo. Jis pakilo liftu į studiją. Ten savo eilės laukė būrelis žmonių. Tai buvo literatūros kritikai, kurie Bilį palaikė saviškiu. Buvo susirinkę padiskutuoti, ar romanas atgyvenęs, ar ne. Nieko nepadarysi.

Drauge su jais Bilis atsisėdo už aukso spalvos ąžuolinio stalo. Prieš jį, kaip ir prieš kitus, stovėjo mikrofonas. Vedantysis paklausė jį pavardės ir iš kokio jis laikraščio. Bilis atsakė, jog iš „Iliumo žinių".

Jis buvo susijaudinęs, laimingas. „Jei kada buvotumėt Kody, Vajomingo valstijoj,— kartojo sau,— jums pirmas sutiktas pasakys, kaip rasti Bobą Patrakėlį."

•

Bilis pakėlė ranką pačioje programos pradžioje, bet jam žodį davė ne iš karto. Prieš jį pasisakė keletas kritikų. Vienas iš jų pareiškė, jog dabar, kai vienas virdžinietis, praėjus šimtui metų po Apomatokso mūšio, pa-

rašė naują „Dėdės Tomo trobelę"[1], romaną laikas palaidoti. Kitas kritikas pasakė, kad skaitytojai šiais laikais nebesugebą transformuoti spausdinto teksto į jaudinančius reginius savo vaizduotėje, tad autoriams belieką sekti Normanu Meileriu — tai yra viešai vaizduoti tą, ką yra aprašę. Vedantysis paprašė pasisakyti, koks, jų nuomone, romano vaidmuo šiuolaikinėje visuomenėje, ir vienas kritikas pasakė:

— Suteikti spalvinių akcentų kambariams baltutėlėmis sienomis.

Kitas atsakė taip:

— Meniškai aprašinėti dulkinimąsi.

Trečias paaiškino taip:

— Mokyti smulkių valdininkų žmonas, kaip neatsilikti nuo mados ir kaip elgtis europietiškame restorane.

O paskui suteikė žodį Biliui. Ir jis gražiai išlavintu balsu ėmė dėstyti apie skraidančias lėkštes, Montaną Vaildhek ir taip toliau.

Jį mandagiai išprašė iš studijos per reklaminę pertraukėlę. Jis grįžo į viešbutį, įmetė ketvirtį dolerio į „Magiškų pirštų" automatą, prijungtą prie lovos, ir užmigo. Per laiką parkeliavo į Tralfamadoriją.

— Vėl basteisi po laiką?— paklausė Montana.

Po kupolu dulsvavo dirbtinis vakaras. Montana krūtimi žindė kūdikį.

— M?— atsiliepė Bilis.

— Vėl keliavai po laiką. Iš akių matau.

---

[1] Turima omeny Virdžinijoje gimusio Viljamo Stairono romanas „Nato Ternerio prisipažinimai" apie vergų negrų sukilimo vadą. Apomatoksas — kaimas Virdžinijos valstijoje, kur 1865 metais pietiečių armija pasidavė šiauriečiams. Savo laiške K. Vonegutas rašo: „Ši mano pastaba — nemandagi ir neteisinga. Gailiuosi, kad taip parašiau". *(Vert. past.)*

— Mhu.

— Kur šįkart buvai? Ne kare — iš akių matau.

— Niujorke.

— Aa, „Didžiajam obuoly"!

— M?

— Taip kažkada vadindavo Niujorką.

— A...

— Kine, teatre nebuvai?

— Ne. Pasivaikščiojau truputį po Taims Skverą, nusipirkau Kilgoro Trauto knygą.

— Tau gerai!

Montana Kilgoru Trautu nesižavėjo.

Bilis tarp kitko užsiminė matęs ištraukėlę pornografinio filmo, kuriame ji vaidino. Jinai atsiliepė taip pat abejingai, tralfamadoriškai, be priekaišto sau:

— Tai kas? — atsakė ji. — O aš girdėjau, kokį pajacą tu vaidinai per karą. Ir girdėjau, kaip sušaudė tą mokytojėlį. Irgi buvo nešvankus spektaklis, tas sušaudymas.

Ji padavė kūdikiui kitą krūtį, nes laiko momentas buvo taip sukomponuotas, kad ji privalėjo taip padaryti.

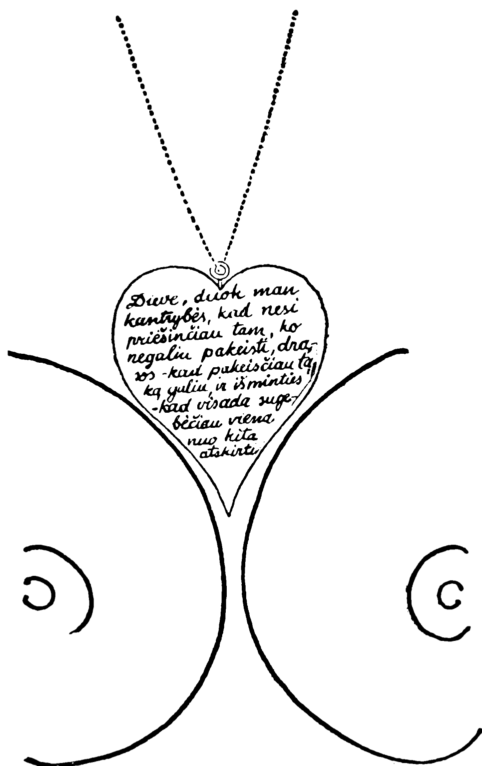
Abu patylėjo.

— Vėl jie krečia pokštus su laikrodžiais, — tarė Montana, pakildama guldyti vaiko į lovelę.

Ji kalbėjo apie zoologijos sodo prižiūrėtojus, kurie leidinėjo elektrinius laikrodžius tai greičiau, tai lėčiau, tai vėl greičiau, o patys stebėjo pro akutes, kaip elgsis žemiečių šeimynėlė.

Montanai Vaildhek ant kaklo buvo sidabrinė grandinėlė. Tarp krūtų gulėjo ant grandinėlės pakabintas meda-

lionas su jos alkoholikės motinos nuotrauka, grūdėta, kontrastinga — suodžiai ir kreida. Nuotraukoj žmogystė, ir tiek. Medaliono kitoj pusėj buvo išgraviruoti žodžiai:



Prieš dvi dienas įvyko pasikėsinimas prieš Robertą Kenedį, kurio vasarnamis — trylika kilometrų nuo mano namo. Vakar vakare jis mirė. Nieko nepadarysi.

Prieš mėnesį įvyko pasikėsinimas prieš Martiną Liuterį Kingą. Jis irgi mirė. Nieko nepadarysi.

Ir kiekvieną dieną mūsų vyriausybė praneša, kiek žmonių pavertė lavonais karybos specialistai Vietname. Nieko nepadarysi.

Mano tėvas mirė prieš daugelį metų natūralia mirtimi. Nieko nepadarysi. Buvo malonus žmogus. Ir baisus šaunamųjų ginklų mėgėjas. Paliko juos man. Jie sau rūdija.

Tralfamadorai, pasak Bilio Piligrimo, nelabai domisi Jėzum Kristum. Tralfamadoriškai mąstysenai priimtiniausias žemietis, pasak jo, esąs Čarlzas Darvinas, kuris mokė, jog kas miršta, tas turi mirti, jog mirtis reiškia pažangą. Nieko nepadarysi.

Ta pati idėja išreikšta ir Kilgoro Trauto „Didžiajame tablo". Būtybės iš skraidančios lėkštės, pagrobusios Trauto herojų, klausinėja jį apie Darviną. Klausinėja ir apie golfą.

Jei tai, ką Bilis Piligrimas sužinojo iš tralfamadorų, yra tiesa,— tai, kad mes gyvensim amžinai, kad ir kokie negyvi kitąsyk atrodytume,— mane tatai ne itin džiugina. Tačiau jei vis dėlto amžinybę reikės leisti lankant įvairius savo gyvenimo momentus, aš dėkingas likimui, kad mano gyvenime gražių momentų buvo tiek daug.

Vieną gražiausių momentų pastaruoju metu patyriau per kelionę į Dresdeną su fronto draugu O'Heiriu.

Rytą Berlyne mudu įsėdom į Vengrijos aviakompanijos lėktuvą. Pilotas buvo ilgaūsis, panašus į Adolfą Menžu[1]. Kol į lėktuvą pylė degalus, jis rūkė kubietišką cigarą. Prieš pakylant niekas neliepė užsisegti saugos diržų.

Kai pakilom, jaunas stiuardas atnešė ruginės duonos, dešros, sviesto, sūrio ir balto vyno. Man niekaip neatsidarė atlenkiamas staliukas. Stiuardas nuėjo į virtuvę kokio nors daikto ir atsinešė konservų peilį. Su juo kaip su laužtuvėliu jis atlenkė staliuką.

Be mūsų, skrido tik šeši keleiviai. Jie kalbėjo įvairiomis kalbomis. Visi buvo gerai nusiteikę. Skridome virš Rytų Vokietijos, žemai degė šviesos. Įsivaizdavau, kaip ant tų šviesų, tų kaimų, miestų ir miestelių krinta bombos.

Nei aš, nei O'Heiris nesitikėjom praturtėsią — o dar kaip praturtėjom!

— Jei kada buvotum Kody, Vajomingo valstijoj,— tingiai tariau jam,— tau pirmas sutiktas pasakys, kaip rasti Bobą Patrakėlį.

O'Heiris turėjo užrašų knygelę, kurios gale buvo išspausdinti pašto siuntų tarifai, oro linijų ilgiai, žymiausių kalnų aukščiai ir kiti svarbiausi duomenys apie pasaulį. Ieškodamas Dresdeno gyventojų skaičiaus, kuris knygutėje nebuvo nurodytas, jis aptiko ir davė man pasiskaityti štai ką:

*„Kasdien pasaulyje gimsta vidutiniškai 324 tūkstančiai kūdikių, ir vidutiniškai 10 tūkstančių žmonių kasdien miršta iš bado ar neprievalgio.*— Nieko nepadarysi.— *Be to, 123 tūkstančiai žmonių miršta dėl kitų priežasčių.*—

[1] JAV kino aktorius (1890—1963).

Nieko nepadarysi.— *Susumavus kasdieninis gyventojų prieaugis pasaulyje lygus 191 tūkstančiui. Gyventojų apskaitos biuras spėja, kad pasaulio gyventojų skaičius iki 2000 metų padvigubės ir sieks 7 milijardus."*

— Ir visi, žinai, reikalaus pagarbos,— pasakiau aš.

— Ką manai,— pasakė O'Heiris.

Tuo pat metu Bilis Piligrimas irgi keliavo į Dresdeną, tiktai ne dabartyje. Jis grįžo ten 1945 metais, trečią dieną po miesto sunaikinimo. Sargybiniai Bilį su kitais belaisviais varė į griuvėsius. Aš irgi ten buvau. Ir O'Heiris buvo. Prieš tai dvi naktis nakvojom aklojo šeimininko arklidėje. Ten mus rado valdžia ir nurodė, ką daryti. Liepė susiskolinti iš žmonių kirtiklių, kastuvų, laužtuvų, karučių. Apsirūpinę tais daiktais, turėjome žygiuoti į tokią vietą griuvėsiuose, pasiruošę darbui.

Pagrindiniuose keliuose, vedančiuose į miesto griuvėsius, stovėjo užtvaros. Vokiečius ten sulaikydavo. Jiems neleido tyrinėti Mėnulio paviršiaus.

Tą rytą karo belaisviai iš daugelio šalių susirinko tokioje ir tokioje vietoje Dresdene. Buvo nutarta pradėti lavonų paieškas nuo čia. Ir paieškos prasidėjo.

Biliui teko kasti poroje su tokiu maoriu, paimtu į nelaisvę Tobruke. Maoris buvo rudas kaip šokoladas. Ant kaktos ir skruostų turėjo išsitatuiravęs spiralinius ornamentus. Bilis su maoriu ėmė kasti negyvą, nederlingą Mėnulio graužą. Graužas buvo palaidas, ir dažnai slinkdavo nedidelės griūtys.

Buvo kasama iš karto daugely vietų. Niekas nežinojo, ką ras. Daugumos duobių dugne prieidavo grindinį arba

nepajudinamus akmenis. Kasėjai nesinaudojo jokiomis mašinomis. Net ir arkliai, mulai ar jaučiai nebūtų praėję Mėnulio paviršiumi.

O Bilis su maoriu ir kitais, padėjusiais jiems kasti duobę, pagaliau pasiekė rąstų klojinį ant mūro luitų, atsitiktinai suvirtusių taip, kad apačioje liko tuštuma. Klojinyje jie padarė angą. Viduje žiojėjo tamsi ertmė.

Vokiečių kareivis su žibintuvėliu nusileido į tamsą, ilgai negrįžo. Kai pagaliau grįžo, pasakė vyresniajam, stovinčiam ant duobės krašto, kad viduje esą keliasdešimt lavonų. Sėdį ant suolų. Nesužeisti.

Nieko nepadarysi.

Vyresnysis liepė praplatinti angą klojinyje ir nuleisti žemyn kopėčias, kad būtų galima išnešti lavonus. Taip buvo atidaryta pirmoji Dresdeno lavonų šachta.

Vėliau ėmė veikti šimtai tokių šachtų. Iš pradžių jos nedvokė, atrodė tartum vaškinių figūrų muziejai. Bet paskui lavonai ėmė pūti, zmekti ir dvokti rožėm ir garstyčiom.

Nieko nepadarysi.

Padirbėjęs tame dvoke, uždusо maoris, su kuriuo poroje dirbo Bilis. Prieš mirtį jį tąsė taip, jog, atrodė, išvems vidurius.

Nieko nepadarysi.

Todėl buvo pritaikyta kitokia technologija. Lavonų į paviršių nebekėlė. Kareiviai su liepsnosvaidžiais kremavo juos vietoje. Atsistodavo prie angos ir paprasčiausiai švykšteldavo į slėptuvę ugnies čiurkšlę.

Maždaug tame tarpsnyje vargšelis vidurinės mokyklos mokytojas Edgaras Derbis buvo nutvertas nešantis iš ka-

takombų arbatinį. Jį areštavo už turto grobimą. Nuteisė ir sušaudė.

Nieko nepadarysi.

Ir maždaug tame tarpsnyje atėjo pavasaris. Lavonų šachtas uždarė. Kareiviai išvyko kariauti su rusais. Miesto prieigose moterys ir vaikai rausė apkasus. Bilį su visu belaisvių būriu užrakino priemiesčio arklidėje. Ir vieną rytą atsikėlę jie pamatė, kad durys atrakintos. Antrasis pasaulinis karas Europoje buvo pasibaigęs.

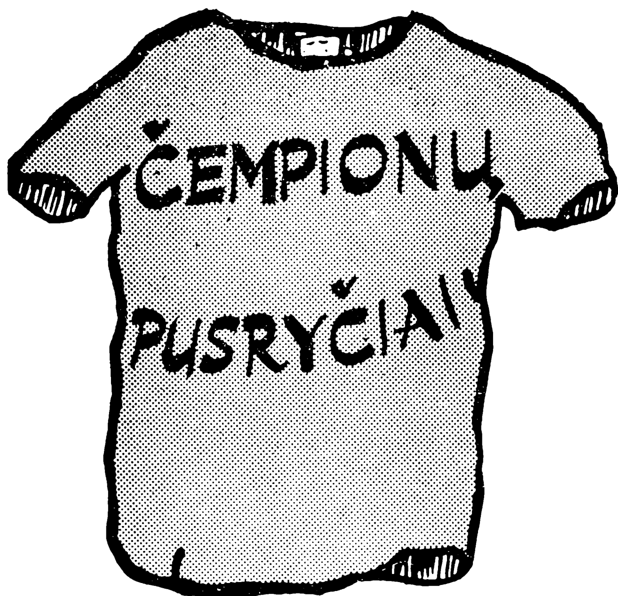
Bilis su kitais belaisviais išėjo į ūksmėtą gatvę. Medžiai skleidė lapus. Visur tylu ir tuščia, jokio transporto. Vienintelė transporto priemonė buvo kažkieno paliktas vežimas, pakinkytas dviem arkliais. Vežimas buvo žalias, karsto formos.

Šnekučiavo paukščiai.

Vienas paukštukas tarė Biliui Piligrimui:

— *Tivit tivit?*






Iliustruota autoriaus

*Atminti FIBEI HERTI,*
*guosdavusiai mane Indianapolyje*
*Didžiosios krizės laikais*

Jeigu mane Jis išmėgintų,
aš būčiau tarsi tyras auksas.
(Jobo kn. 23.10)

# ĮŽANGA

⊙ Pavadinimas „Čempionų pusryčiai"—„Dženeral milz" kompanijos firminis ženklas, dedamas ant avižinių dribsnių pakelių. Duodamas identišką pavadinimą savo knygai, autorius nenori pasakyti, kad knygos turinys kuo nors susijęs su „Dženeral milz", ir neturi tikslo nei reklamuoti, nei suniekinti puikių šios kompanijos gaminių.

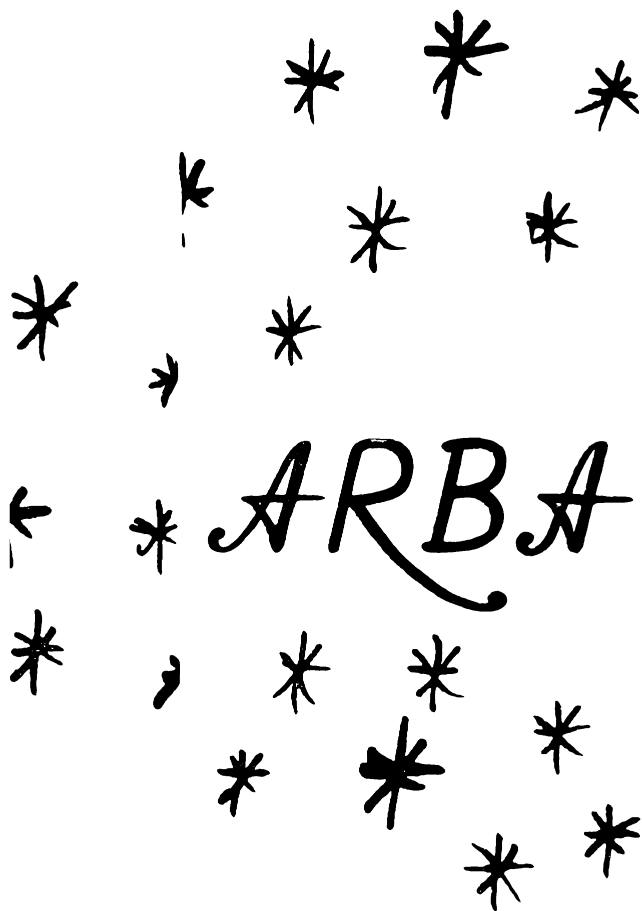
⊙ Asmens, kuriam skiriama ši knyga,— Fibės Herti,— kaip sakoma, nebėra gyvųjų tarpe. Susipažinau su ja Indianapolyje, baigiantis Didžiajai krizei, ir jau tada ji buvo našlė. Man buvo gal šešiolika, jai — apie keturiasdešimt.

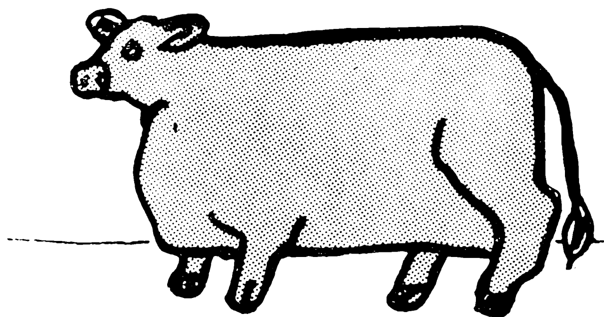
Ji buvo turtinga, tačiau visą gyvenimą kasdien eidavo į tarnybą. Ji vedė sąmojingą ir protingą „Patarimų beviltiškai įsimylėjusiems" skyrelį Indianapolio „Taimse", gerame laikraštyje, dabar jau amžiną atilsį.

Amžiną atilsį. . .

Ji kūrė reklaminius skelbimus Viljamo H. Bloko kompanijos universalinei parduotuvei, kuri tebeklesti mano tėvo suprojektuotame pastate. Štai kokią reklamą ji sukūrė rudeninei mugei apie šiaudines skrybėlaites: „Už tokią kainą drąsiai galite jas perleisti per arklį ir patręšti savo rožes".

⊙ Fibė Herti pasisamdė mane perrašinėti paauglių drabužių reklaminių skelbimų. Man reikėjo ir vilkėti tais rūbais, kuriuos gyriau. Tai įėjo į mano pareigas. Ir aš


ARBA


SUDIE, JUODASIS PIRMADIENI!

susidraugavau su jos dviem sūnumis, abiem maždaug mano metų. Amžinai tupėdavau jų namuose.

Ir su manimi, ir su savo sūnumis, ir su mergiotėmis, kurias atsivesdavom, ji šnekėdavo nevyniodama žodžių į vatą. Su ja būdavo smagu, su ja jauteisi laisvai. Jinai įpratino mus nesiskaitant su žodžiais kalbėti ne vien apie seksą, bet ir apie Amerikos istoriją bei tautos didvyrius, apie gėrybių pasidalinimą, apie mokyklą, apie viską.

Aš dabar ir duoną taip užsidirbu — kad apie viską kalbu nesiskaitydamas su žodžiais. Nesklandžiai man tas išeina. Stengiuosi pamėgdžioti tokį grakštų Fibės Herti stačiaburniškumą. Dabar man regisi, kad jai blevyzgoti sekdavosi grakščiau negu man, nes žmonių nuotaika tuomet, per Didžiąją krizę, buvo kitokia. Jinai, kaip ir dauguma amerikiečių, tada tikėjo, kad liaudis bus laiminga, teisinga ir protinga, kai įsigalės visuotinė gerovė.

Dabar šių žodžių —„visuotinė gerovė"— nebegirdėti. O buvo jie kažkada „rojaus" sinonimas. Ir Fibė Herti tikėjo, kad nepagarbumas, kurį ji mums skiepijo, padės priartinti amerikietiškąjį rojų.

Dabar tokia nepagarba madinga. Tačiau naujuoju amerikietišku rojumi niekas nebetiki. Pasigendu, oi kaip pasigendu aš Fibės Herti!

⊙ Dabar pora žodžių dėl minties, išreikštos šioje knygoje, kad žmonės — tai robotai, mašinos. Reikia paminėti, kad, būdamas mažas, Indianapolio gatvėse bei minioje aplink cirką dažnai matydavau žmonių, daugiausia vyrų, sergančių lokomotorine ataksija, paskutiniąja sifilio stadija.

Tie žmonės būdavo užsikrėtę ėdriais grąžteliukais, ma-

tomais tik pro mikroskopą. Grąžteliukams sugraužus kremzles, ligonių stuburo slanksteliai susilituodavo į vieną. Sifilitikai atrodydavo neapsakomai orūs — tiesūs kaip kuolą prariję, akis įsmeigę prieš save.

Mačiau vieną tokį stovint ant šaligatvio krašto, Meridiano ir Vašingtono gatvių sankryžoje, po mano tėvo suprojektuotu kabančiu laikrodžiu. Tą sankryžą vietiniai vadino Amerikos kryžkele.

Sifilitikas toje Amerikos kryžkelėje įtemptai galvojo, kaip įsakyti kojoms, kad nužengtų nuo šaligatvio ir perneštų jį skersai Vašingtono gatvę. Jis lengvutėliai virpuliavo, tarytum jame būtų tuščia eiga birbęs motorėlis. Visa bėda buvo štai kur: jo smegenis, kurios duodavo įsakymus kojoms, buvo baigę doroti grąžteliukai. Laidai, kuriais būdavo perduodami įsakymai, buvo arba be izoliacijos, arba kiaurai pergraužti. Jungikliai visoje linijoje — arba amžinai atjungti, arba amžinai įjungti.

Žmogus atrodė senas senutėlis, nors galėjo turėti vos trisdešimt metų. Jis galvojo ir galvojo. O paskui — it kordebaleto šokėja — tik fit fit koja.

Man, vaikui, jis atrodė tikras robotas.

⊙ Be to, aš linkęs vaizduotis žmones kaip didžiules gumotas kolbas, kuriose kunkuliuoja cheminės reakcijos. Vaikystėje mačiau daug žmonių su gūžiais. Matė jų ir Dveinas Huveris, „Pontiako" markės automobilių prekybininkas, šios knygos personažas. Tiems vargšams žemiečiams taip būdavo ištinusi skydinė liauka, lyg gerklėje būtų augęs moliūgas.

Pasirodo, jog tam, kad gyventų kaip visi žmonės, jiems tereikėdavo kasdien suvartoti apie vieną trisdešimtmilijoninę gramo dalį jodo.

Mano paties motina susigadino nervų sistemą chemikalais nuo nemigos.

Kai man užeina depresija, išgeriu mažutę piliulytę, ir nuotaika pragiedrėja.

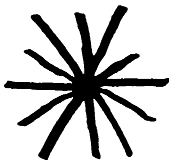
Ir taip toliau.

Štai kodėl, apibūdindamas kokį romano personažą, jaučiu didelę pagundą teigti, kad jis yra toks, koks yra dėl sugedusios instaliacijos arba dėl mikroskopinio chemikalų kiekio, kurį jis tą dieną suvartojo ar nesuvartojo.

⊙ Kokia mano paties nuomonė apie šią knygą? Prasta. Tačiau aš esu prastos nuomonės apie visas savo knygas. Mano bičiulis Noksas Bergeris sykį apie vieną gremėzdišką romaną pareiškė, jog „...skaitant toks įspūdis, lyg būtų parašytas kokio Baldos Greveldos". Balda Grevelda — štai kuo aš, man regis, pavirstu, rašydamas tą, ką, matyt, esu užprogramuotas rašyti.

⊙ Ši knyga — mano dovana pačiam sau penkiasdešimtojo gimtadienio proga. Jaučiuosi tartum užsiropštęs ant stogo kraigo.

Aš užprogramuotas, sulaukęs penkiasdešimties metų, elgtis vaikiškai — tyčiotis iš Amerikos himno, paišyti flomasteriu nacių vėliavą, šiknos skylę ir dar daug ką. Kad pamatytumėt, koks subrendęs aš dailininkas, štai viena šios knygos iliustracijų — šiknos skylė:



⊙ Matyt, aš noriu iššluoti iš savo galvos susikaupusį šlamštą — šiknų skyles, vėliavas, moteriškas kelnaites. Taip taip, šioje knygoje rasite nupieštas moteriškas kelnaites. Šluoju iš galvos ir kitų savo knygų personažus. Gana lėlių teatro spektaklių!

Matyt, noriu, kad mano galva liktų tokia tuščia, kokia buvo, kai prieš penkiasdešimt metų atsiradau šioje nualintoje planetoje.

Ko gera, taip turėtų pasielgti dauguma baltaodžių amerikiečių bei spalvotųjų, kurie pamėgdžioja baltaodžius amerikiečius. Bent jau man žmonės prigrūdo į galvą visokių bjaurių, niekam nereikalingų dalykų, kurie nesiderina vienas su kitu, neatitinka vienas kito, neatitinka realaus gyvenimo, egzistuojančio už mano galvos ribų.

Nėra kultūros, nėra humaniškos harmonijos mano smegeninėje. O be kultūros gyventi aš nebegaliu.

⊙ Taigi ši knyga — tai šaligatvis, užverstas šlamštu, šiukšlėmis, kurias aš svaidau sau per petį, keliaudamas per laiką atgal, į tūkstantis devyni šimtai dvidešimt antrų metų lapkričio vienuoliktąją.

Šioje atbulinėje kelionėje aš prieisiu laikus, kai lapkričio vienuoliktoji, atsitiktinai sutampanti su mano gimtadieniu, būdavo šventa diena, vadinama Paliaubų diena. Kai aš buvau mažas ir kai Dveinas Huveris buvo mažas, visos valstybės, dalyvavusios Pirmajame pasauliniame kare, buvo sutarusios Paliaubų dieną, vienuoliktą vienuolikto mėnesio dieną, vienuoliktos valandos vienuoliktą minutę laikyti tylos minute.

Kaip tik tą minutę tūkstantis devyni šimtai aštuonioliktais metais milijonų milijonai žmonių liovėsi galabiję

vieni kitus. Esu šnekėjęsis su senais žmonėmis, tą minutę buvusiais mūšio lauke. Jie visi, tik skirtingais žodžiais, sakė man, jog toji ūmai stojusi tyla jiems pasigirdusi Dievo balsu. Vadinasi, mūsų tarpe dar yra žmonių, kurie prisimena, kaip viešpats visiems suprantama kalba bylojo žmonijai.

⊙ Paliaubų diena dabar virtusi Veteranų diena. Paliaubų diena buvo šventa, Veteranų — ne.

Tad metu Veteranų dieną per petį. O Paliaubų dieną pasiliksiu. Nenoriu išmėtyti šventų dalykų.

O kas dar šventa? Na, pavyzdžiui, „Romeo ir Džiuljeta".

Taip pat visa muzika.

*Balda Grevelda*



## 1 SKYRIUS

⊙ Papasakosiu apie tai, kaip sparčiai merdėjančioje planetoje susitiko du vieniši, poseniai, padžiūvę baltaodžiai vyriškiai.

Vienas jų — mokslinės fantastikos rašytojas, pavarde Kilgoras Trautas. Tuo metu jis buvo niekam nežinomas ir laikė, kad jo gyvenimas baigtas. Tačiau jis klydo. To susitikimo dėka jis tapo viena mylimiausių ir gerbiamiausių asmenybių pasaulio istorijoje.

Žmogus, su kuriuo jis susitiko, buvo „Pontiako" markės automobilių prekybininkas, pavarde Dveinas Huveris. Dveinas Huveris stovėjo ant pamišimo slenksčio.

⊙ Paklausykit!

Trautas ir Huveris gyveno Jungtinėse Amerikos Valstijose — šalyje, kuri trumpumo dėlei vadinama Amerika. Štai tos šalies valstybinis himnas — tikra abrakadabra, į kurią, kaip ir į daugelį kitų nesąmonių, jie privalėjo žiūrėti rimtu veidu:

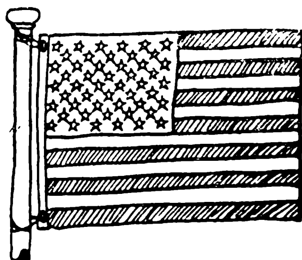
*O sakyk, ar dabar, auštant rytui, matai,*
*Ką mes sveikinom taip išdidžiai vakare?*
*Ir kieno ryškios žvaigždės ir dryžiai aukštai*
*Virš tvirtovės per naktį plazdėjo ore?*
*Nors ugnis gaisro plito, kulkos spiečiumi krito,*
*Mūsų vėliava plakės didingai lig ryto.*
*O sakyki, ar ji ir dabar tebešviečia*
*Virš narsuolių šalies, jos laisvųjų piliečių?* [1]

---

[1] Vertė *A. Danielius.*

⊙ Pasaulyje egzistavo kvadrilijonas valstybių valstybėlių, tačiau valstybė, kuriai priklausė Dveinas Huveris ir Kilgoras Trautas buvo vienintelė, kurios valstybinis himnas — klaustukais apibarstytas žodžių kratinys.

Štai kaip atrodė tos valstybės vėliava:



Dėl vėliavos jų valstybė turėjo įstatymą, kokio neturėjo jokia kita valstybė visoje planetoje: „Vėliavos nei prieš jokį asmenį, nei prieš nieką kitą nuleisti nevalia!"

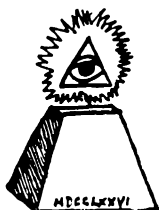
Vėliavos nuleidimas buvo toks draugiškas, pagarbus pasisveikinimas, kai vėliava stiebu iš pradžių būdavo nuleidžiama, paskui užtraukiama aukštyn.

⊙ Dveino Huverio ir Kilgoro Trauto valstybės devizas, išvertus iš kalbos, kuria niekas pasauly nebekalbėjo, reiškė: „Iš daugelio — viena"—„E pluribus unum".

Nenuleidžiamoji vėliava buvo, niekas nesako, graži, pagaliau niekam nebūtų kliuvęs ir tas himnas, ir tas beprasmis devizas, jei ne viena aplinkybė: daugelis piliečių čia buvo taip skriaudžiami, apgaudinėjami ir įžeidinėjami, jog jiems imdavo rodytis, kad jie gyvena visai ne toje šalyje, gal net ne toje planetoje, kad įvykęs kažkoks

baisus nesusipratimas. Gal jiems būtų buvę ramiau ant širdies, jei himne ir devize būtų buvusi užuomina apie teisingumą ar brolybę, ar viltį, ar laimę, užuomina, jog jie — bendruomenės nariai, lygiateisiai bendro turto dalininkai.

Jeigu jie, bandydami susigaudyti, kas jų yra per šalis, patyrinėdavo savo popierinius banknotus, tai barokiškoje raizgalynėje rasdavo ir nukirstą piramidę su viršūnėje spinduliuojančia akimi, štai tokią:




Nė pats Jungtinių Valstijų prezidentas nežinojo, ką šitai reiškia. Šalis tarytum bylojo savo piliečiams: „Kvailybėje — galybė".

⊙ Dėl daugelio tokių nesąmonių kaltas Dveino Huverio ir Kilgoro Trauto valstybės kūrėjų žaismingumas. Tie valstybės kūrėjai buvo aristokratai ir norėjo pasididžiuoti savo niekam nereikalingu išsilavinimu, o tas išsilavinimas tebuvo visokie senovės laikų makarajai. Be to, jie buvo dar ir eiliarašiai.

Tačiau kai kurios iš tų nesąmonių buvo kenksmingos, nes maskavo didelius nusikaltimus. Pavyzdžiui, mokytojai JAV vis rašydavo lentoje ir liepdavo vaikams su pasididžiavimu ir džiaugsmu įsikalti štai šią datą:

# 1492

Mokytojai aiškindavo vaikams, kad kaip tik tada žmonės atrado jų žemyną. Iš tikrųjų 1492 metais tame žemyne milijonai žmonių jau gyveno pilnakraujį, kūrybingą gyvenimą. O tais metais juos pradėjo apgaudinėti, plėšti ir žudyti jūrų piratai.

Ir dar viena kenksminga nesąmonė, kuri buvo kalama vaikams: esą tie piratai vėliau sukūrę valstybę, kuri tapusi laisvės fakelu visai žmonijai. Vaikams rodydavo to įsivaizduojamo fakelo piešinius ir skulptūras. Jis buvo panašus į liepsnojantį vaflinį ledų puodelį. Atrodė štai taip:



Iš teisybės jūrų piratai, daugiausia prisidėję prie naujosios valstybės sukūrimo, laikė vergus. Jie naudodavo žmones vietoj mašinų, ir net vergiją panaikinus (nes tai labai gėdingas dalykas), jie ir jų palikuonys paprastus žmones ir toliau laikė mašinomis.

⊙ Tie jūrų piratai buvo baltaodžiai. Žmonės, kuriuos jūrų piratai atvykę jau rado gyvenančius tame žemyne, buvo vario spalvos. Kai tame žemyne įsigalėjo vergvaldystė, vergai buvo juodaodžiai.

Viską lėmė odos spalva.

⊙ O štai kodėl piratai galėdavo taip lengvai iš kitų atimti ką panorėję: jie turėjo geriausius pasauly laivus, jie buvo didžiausi plėšrūnai, ir jie turėjo parako, tai yra kalio salietros, medžio anglies ir sieros mišinio. Jie padegdavo šituos iš pažiūros nekaltus miltelius, ir tie audringai virsdavo dujomis. Dujos siaubingu greičiu išstumdavo iš metalinių vamzdžių kulkas. Kulkos lengvai prasiskverbdavo pro mėsą ir kaulus, ir tokiu būdu piratai galėdavo sugadinti net ir labai toli esančio neklusnaus žmogaus organizmo instaliaciją, ventiliaciją ar kanalizaciją.

Tačiau svarbiausias jūrų piratų ginklas buvo jų sugebėjimas apstulbinti žmones. Iš pradžių niekas nė neįtardavo, kad jie tokie beširdžiai ir godūs, o kai įsitikindavo, būdavo šaukštai popiet.

⊙ Tuo laiku, kai susitiko Dveinas Huveris ir Kilgoras Trautas, jų šalis buvo pati turtingiausia ir galingiausia visoje planetoje. Ji turėjo daugiausia maisto produktų, naudingųjų iškasenų ir mašinų ir jinai drausmino kitas šalis, grasindama apšaudyti jas didelėmis raketomis ar apmėtyti kai kuo iš lėktuvų.

Daugelis šalių neturėjo nė gumbo. Daug kur buvo nebeįmanoma gyventi: žmonių tiršta, o vietos per mažai. Tos šalys išsipardavė visa, ką turėjo vertesnio, nebeturėjo ko valgyti, o žmonės vis tiek nesiliovė krušęsi.

Krušimosi būdu dirbdavo vaikus.

⊙ Daug žmonių toje nualintoje planetoje buvo komunistai. Jie išpažino teoriją, pagal kurią visa, kas dar planetoje likę, turi būti padalinta daugmaž po lygiai visiems žmonėms, kurie, beje, visai neprašė, kad juos apgyvendintų nualintoje planetoje. O tuo tarpu be perstojo radosi naujų ir naujų kūdikių — jie spardėsi, klykė, reikalavo pieno.

Kai kur, būdavo, žmonės net ryja dumblą ir žebėja žvirgždą, o už kelių žingsnių gimsta kūdikiai.

Ir taip toliau.

⊙ Dveino Huverio ir Kilgoro Trauto šalis, kol kas visa ko pertekusi, buvo nusistačiusi prieš komunizmą. Tenykščiai žmonės manė, jog daug ko turintys žemiečiai, jeigu nenori, nebūtinai turi dalytis su kitais. O dauguma iš jų to nenorėjo.

Nenorėjo — ir nesidalijo.

⊙ Amerikoje galiojo nerašytas įstatymas: stverk ką gali ir nepaleisk iš nagų. Kai kuriems amerikiečiams tas labai sekėsi; tokie susikrovė pasakiškus turtus. Kiti nenustverdavo nė gumbo.

Dveinas Huveris, kai susitiko Kilgorą Trautą, buvo pasakiškai turtingas. Vienas žmogus sykį rytą, Dveinui einant pro šalį, taip ir sušnibždėjo savo bičiuliui: „Pasakiškai turtingas".

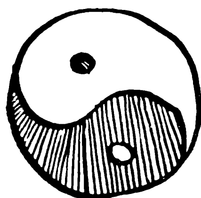
O štai kiek planetos turtų anuomet priklausė Kilgorui Trautui: nė gumbo.

Susitiko Kilgoras Trautas ir Dveinas Huveris Midlende, Dveino gimtajame mieste, per Menų festivalį 1972 metų rudenį.

Kaip jau minėta, Dveinas prekiavo „Pontiako" markės

automobiliais ir palengva kraustėsi iš proto. Dėl jo progresuojančio smegenų minkštėjimo kaltos buvo, aišku, cheminės medžiagos. Dveino Huverio organizmas gamino tam tikras chemines medžiagas, nuo kurių jam drumstėsi protas. Tačiau tam, kad pamišimas įgautų formą ir kryptį, Dveinui, kaip kiekvienam pradedančiam pamišėliui, stigo blogų idėjų.

Kenksmingos cheminės medžiagos ir kenksmingos idėjos buvo pamišimo jinis ir janis. Jinis ir janis — tai kiniški harmonijos simboliai. Jie atrodė šitaip:



Blogų idėjų Dveinas gavo iš Kilgoro Trauto. Trautas save laikė ne tik kad nepavojingu, bet visai niekam nežinomu. Pasaulis taip mažai kreipė į jį dėmesio, jog jis tarėsi jau nebegyvenąs.

Jis *vylėsi* jau nebegyvenąs.

Tačiau susitikęs su Dveinu, jis patyrė esąs pakankamai gyvas, kad įteigtų savo artimui idėjų, galinčių jį paversti pabaisa.

Štai tų kenksmingų idėjų, kurias Dveinas pasisavino iš Trauto, esmė: visi Žemės gyventojai, išskyrus tiktai Dveiną Huverį,— robotai.

Iš visų gyvų Visatos padarų tiktai Dveinas gebąs galvoti, jausti, jaudintis, planuoti ir taip toliau. Jis vienin-

telis žinąs, kas yra skausmas. Jis vienintelis savarankiškai sprendžiąs, ką daryti. Visi kiti — automatizuotos mašinos, kurių paskirtis — stimuliuoti Dveiną. Dveinas — Visatos Kūrėjo eksperimentinis naujo tipo padaras.

Dveinas Huveris vienintelis turįs laisvą valią.

⊙ Trautas neturėjo tikslo savo idėjų kam nors įteigti. Jis tas kenksmingas idėjas išdėstė mokslinės fantastikos romane, kur Dveinas jas ir aptiko. Knyga nebuvo adresuota specialiai Dveinui. Ją rašydamas, Trautas nė girdėti nebuvo girdėjęs apie Dveiną. Knyga buvo skirta bet kam, kas ją paims į rankas. Ten pirmam pasitaikiusiam buvo sakoma: „Klausyk! Žinai ką — tu vienintelis padaras, turintis laisvą valią! Kaip tau tas patinka?" Ir taip toliau.

Tai buvo *tour de force* [1], ir tiek. Tai buvo *jeu d'esprit* [2].

Tačiau Dveinui ši idėja užnuodijo protą.

⊙ Pamatęs, kad netgi jis gali nešti pasauliui blogį — kenksmingų idėjų pavidalu — Trautas persigando. Ir po to, kai Dveiną, apvilktą drobiniais tramdomaisiais marškiniais, išvežė į psichinę, Trautas fanatiškai įtikėjo, kokį svarbų vaidmenį vaidina idėjos kaip ligų sukėlėjos ir kaip vaistai nuo jų.

Bet niekas jo nenorėjo klausytis. Jis buvo nusmurgęs senis, šaukiantis tyruose iš krūmų ir šipšynų: „Idėjos arba jų stoka gali sukelti ligą!"

⊙ Kilgoras Trautas tapo dvasinio sveikatingumo pionieriumi. Savo teorijas jis skelbė apvilkęs mokslinės fantas-

---

[1] Čia: išmonė *(pranc.)*.
[2] Proto žaismas *(pranc.)*.

tikos rūbu. Mirė jis 1981 metais, praėjus beveik dvidešimčiai metų po to, kai taip susargdino Dveiną Huverį.

Gyvenimo pabaigoje Trautas jau buvo pripažintas kaip didis rašytojas ir mokslininkas. Amerikos Menų ir mokslų akademija pastatydino ant jo kapo paminklą. Jame iškalta citata iš paskutinio, du šimtai devinto, Trauto romano, kurį jis mirdamas paliko nebaigtą. Paminklas atrodė taip:



## 2 SKYRIUS

⊙ Dveinas buvo našlys. Nakvodavo jis vienas pasakiškame name Ferčaildo kalvose — geriausiame miesto gyvenamajame rajone. Ten kiekvienas namas kainavo mažiausiai šimtą tūkstančių dolerių. Kiekvieną namą supo mažiausiai pusantro hektaro sklypas.

Dveino vienintelis draugas naktimis būdavo medžioklinis šuo Sparkis. Sparkis prieš daugelį metų buvo pakliuvęs po automobiliu, todėl dabar negalėjo vizginti uodegos ir parodyti kitiems šunims savo draugiškumo. Amžinai turėjo su jais rietis. Ausys — vieni skivytai. Visas randuotas.

⊙ Dveinas turėjo juodaodę tarnaitę Lotę Deivis. Jinai kasdien tvarkydavo jo kambarius. Paskui virdavo ir patiekdavo jam vakarienę. Po to eidavo namo. Ji buvo kilusi iš vergų.

Lotė Deivis ir Dveinas mažai šnekėdavosi, nors vienas kitą ir labai mėgo. Daugiausia Dveinas šnekučiuodavo su savo šunimi. Atsigula ant grindų, voliojasi su Sparkiu ir šneka, pavyzdžiui, taip: „Tu mano šuniukas, Sparki!" arba „Kaip gyvuoji, drauguži?" ir taip toliau.

Ši dienotvarkės dalis nepasikeitė ir tada, kai Dveinui ėmė drumstis protas, todėl Lotė nepastebėjo nieko ypatinga.

⊙ O Kilgoras Trautas laikė ilgauodegį papūgiuką Bilą. Kaip ir Dveinas Huveris, Trautas naktis leisdavo vičvienaitis, tik su tuo kambariniu paukšteliu. Trautas irgi šnekučiuodavo su savo draugužiu.

Tačiau Dveinas savo niufaundlendui vapėdavo apie

meilę, o Trautas tyčiodavosi iš savo papūgiuko ir niurnėdavo apie pasaulio galą.

— Jau tuoj, tuoj,— vogravo.— Seniai laikas.

Pagal Trauto teoriją, atmosferoje greit nebebūsią kuo kvėpuoti.

Trautas buvo įsitikinęs, kad kai atmosfera pasidarys nuodinga, Bilas nusikaporys keliom minutėm anksčiau už jį. Ir dėl to traukdavo Bilą per dantį: „Ar dar pakvėpuoji, Bilai?"— sakydavo, arba „Atrodo, būsi įsitaisęs plaučių emfizemą, Bilai", arba „Tu, Bilai, man nesi sakęs, kokių pageidautum laidotuvių. Aš net tavo tikybos nežinau". Ir taip toliau.

Jis sakė Bilui, kad žmonija nusipelniusi baisios mirties už tai, kad taip negailestingai nusiaubusi tokią žavią planetą.

— Visi mes — heliogabalai, Bilai,— sakydavo jis.

Heliogabalu vadinosi Romos imperatorius, kurio įsakymu skulptorius nuliejo geležinį, tuščiavidurį natūralaus dydžio jautį su durelėmis. Durelės būdavo iš išorės užsklendžiamos. Jaučio gerklė buvo kiaura. Daugiau angų jautyje nebuvo.

Heliogabalui įsakius, į jautį pro dureles įstumdavo žmogų ir duris užsklęsdavo. To žmogaus balsas sklisdavo išorėn pro jaučio gerklę. Heliogabalas susikviesdavo svečių į malonų pokylį — stalai lūžta nuo valgymų ir vyno, daugybė gražių moterų ir jaunikaičių, ir čia Heliogabalas liepdavo tarnui uždegti prakurą. Prakuras gulėdavo po sausom malkom, o malkos — po tuo jaučiu.

⊙ Trautas turėjo dar vieną keistenybę: jis vadino veidrodžius *properšom*. Jam buvo smagu vaizduotis, kad veidrodžiai — tai angos tarp dviejų visatų.

Pamatęs vaiką netoli veidrodžio, jis, būdavo, įspėjamai pagrūmos pirštu ir rimčiausiu veidu sako: „Neik prie tos properšos! Ar nori prasmegt į kitą visatą?"

Ir taip toliau.

Po Trauto mirties, aišku, visi veidrodžius vadino *properšom*. Tai rodo, kokia pagarba buvo teikiama net jo sąmojui.

⊙ 1972 metais Trautas gyveno pusrūsyje Kohouzo mieste (Niujorko valstija). Duoną užsidirbdavo statydamas aliuminio langines su tinkleliais nuo vabzdžių. Komercinė šio biznio pusė jam nebuvo patikima, kadangi jis buvo nesimpatingas. Simpatingumu buvo vadinama tokia savybė, dėl kurios nepažįstami žmonės iškart pajunta meilę ir pasitikėjimą asmeniu, nežiūrint, kokie to simpatingo asmens ketinimai.

⊙ Dveinas Huveris buvo neapsakomai simpatingas.

⊙ Aš irgi, kai noriu, galiu būti neapsakomai simpatingas.

⊙ Daugelis žmonių neapsakomai simpatingi.

⊙ Trauto šefas ir darbo draugai nė nenumanė, kad jis rašytojas. Beje, apie jį nebuvo girdėjęs joks padoresnis leidėjas, nors tuo laiku, kai susitiko Dveiną, jis buvo parašęs šimtą septyniolika romanų ir du tūkstančius apsakymų.

Rankraščių kopijų sau jis nepasilikdavo. Juos siųsdamas, neįdėdavo vokų su ženkliukais ir savo adresu, kad rankraščius būtų galima grąžinti. Kartais iš viso atgalinio adreso nenurodydavo. Leidėjų pavardžių ir adresų ras-

davo literatūriniuose žurnaluose, kuriuos godžiai rydavo viešųjų bibliotekų periodikos skaityklose. Šitaip jis susirišo su Los Andželo firma „Pasaulio klasikų biblioteka", kuri leido šlykščiausią pornografiją. Leidykla jo romanus, kuriuose paprastai apie moteris nebūdavo nė žodžio, prikergdavo prie knygų ir žurnalų su nepadoriomis nuotraukomis, kad tie išeitų storesni.

Nei kada, nei kur bus išspausdinta jo kūryba, jam nepranešdavo. O štai kiek jam už tai mokėdavo: nė gumbo.

⊙ Jam net neatsiųsdavo knygų autorinių egzempliorių, nei žurnalų su jo kūriniais, ir jis turėdavo jų ieškoti pornografijos krautuvėlėse. O jo knygų pavadinimus dažnai pakeisdavo. Pavyzdžiui, „Apsišaukėlis Galaktikos valdovas" virto „Bučinių maniaku".

Tačiau labiausiai Trautą glumindavo leidėjų parenkamos iliustracijos, kurios neturėdavo nieko bendra su jo kūriniais. Jis, pavyzdžiui, parašė romaną apie tokį žemietį Delmorą Skegą, viengungį, kurio visi kaimynai turėjo pulkus vaikų. O Skegas buvo mokslininkas, ir jis išrado būdą, kaip pratęsti giminę vištienos sultinio pagalba. Nuskutęs nuo savo dešinio delno gyvų ląstelių, jis suplakdavo jas su vištienos sultiniu ir pastatydavo sultinį po kosminiais spinduliais. Ląstelės virsdavo kūdikiais, kaip vandens lašai panašiais į Delmorą Skegą.

Netrukus Delmoras kasdien susilaukdavo keleto naujagimių ir kviesdavo kaimynus pasidalinti jo laime ir džiaugsmu. Iš karto krikštydavo iki šimto kūdikių. Ir išgarsėjo kaip daugiavaikės šeimos galva.

Ir taip toliau.

⊙ Skegas norėjo pasiekti, kad valdžia priimtų įstatymus, nukreiptus prieš pernelyg gausias šeimas. Tačiau įstatymų leidimo ir teisingumo organai, užuot ėmęsi tiesiogiai spręsti šią problemą, išleido griežtus įstatymus, draudžiančius nevedusiems asmenims virti vištienos sultinį.

Ir taip toliau.

Iliustruota ši knyga buvo blausiomis nuotraukomis, vaizduojančiomis kelias baltaodes moteris, kurios darė fiti miti su tuo pačiu juodaodžiu, kažkodėl dėvinčiu meksikietišką sombrerą.

Tuo laiku, kai susitiko Dveiną Huverį, Trauto geriausiai perkama knyga buvo „Autoepidemija". Leidėjas pavadinimo nepakeitė, tačiau beveik visą jį, taip pat ir Trauto pavardę uždengė ryškia reklaminę antrašte, žadančia:

DAUG
RINKTINIŲ
BEBRIUKŲ!

„Bebriukais" buvo vadinamos nuotraukos, kuriose nufotografuotos moterys be kelnaičių. Šį pavadinimą sugalvojo fotoreporteriai, kuriems dažnai pasitaikydavo paganyti akis po sijonais per avarijas, sporto varžybas, lipant gaisrinėmis kopėčiomis ir taip toliau. Reikėjo sutartinio žodžio, kurį galėtų rikteléti kitiems reporteriams, pažįstamiems policininkams, ugniagesiams ir taip toliau,

idant tie žinotų, ką gali, jei nori, pamatyti. Toks žodis atsirado: „Bebriukas!"

Tikrasis bebriukas — tai stambus graužikas. Jis mėgo vandenį, todėl statydavo užtvankas. Atrodė štai taip:



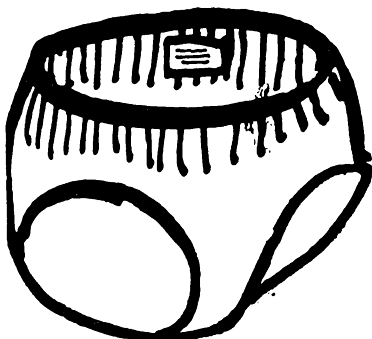
O tas „bebriukas", kurį pamatę taip susijaudindavo fotoreporteriai, buvo vieta, pro kur gimsta vaikai.

⊙ Kai Dveinas buvo mažas ir kai Kilgoras Trautas buvo mažas, ir kai aš buvau mažas, ir net kai mes suaugom ir pasenom, policijos ir teisingumo organų pareiga buvo saugoti, kad asmenys, nesusiję su medicina, nežiūrinėtų ir neaptarinėtų šių „bebriukų". „Bebriukus", kurių pasauly dešimt tūkstančių kartų daugiau negu tikrųjų, kažkodėl nutarta paversti įstatymo griežčiausiai saugoma paslaptimi.

Todėl žmonės dėl „bebriukų" kraustėsi iš proto. Kraustėsi iš proto ir dėl vieno minkšto metalo, cheminio elemento, kurį kažkodėl paskelbė pačiu vertingiausiu metalu,— tai yra dėl aukso.

⊙ Kai Dveinas, Trautas ir aš buvome maži, siautėjo masinė psichozė ne tik dėl „bebriukų", bet ir dėl paprasčiausių moteriškų kelnaičių. Mergaitės savo kelnikes kaip įmanydamos slėpdavo, o berniūkščiai kaip įmanydami stengdavosi jas pamatyti.

Moteriškos kelnaitės atrodė taip:



Tarp kita ko, vienas pirmųjų dalykų, kurių Dveinas dar visai mažas išmoko mokykloje, buvo tokia talalaika, kurią reikėdavo sušukti, jei bežaidžiant pasitaikydavo pamatyti mergaitės kelnikes. Jį išmokė kiti mokiniai. Štai toji talalaika:

*Apie anglus, prancūzus*
*Įdomu knygas skaityt,*
*Bet mergiotės kelnikes*
*Įdomiausia pamatyt.*

1979 metais, priimdamas Nobelio medicinos premiją, Kilgoras Trautas pareiškė: „Kai kas teigia, jog progresas neegzistuoja. Tai, kad iš visų gyvūnų Žemėje bėra likę tik žmonės, man irgi atrodo abejotina pažanga. Susipažinusieji su seniau išspausdintais mano kūriniais supras, kodėl aš ypač liūdėjau, nugaišus paskutiniam bebrui.

Tačiau kai aš buvau mažas, planetoje tarp mūsų gyveno dvi pabaisos, dėl kurių išnykimo šiandien aš džiaugiuosi. Jos grasino mus pražudyti arba, geriausiu atveju, padaryti mūsų gyvenimą beprasmį. Nedaug trūko, ir

joms būtų pavykę. Tai buvo žiaurūs priešai, nepalyginsi su mano mielais bičiuliais bebriukais. Sakysit, liūtai? Ne! Tigrai? Ne! Liūtai ir tigrai daugiausia snausdavo. O tos pabaisos, kurias jums pasakysiu, niekados nesumerkdavo akių. Jos tūnojo mūsų smegenyse. Tai buvo protu nepaaiškinamas aukso godulys ir, o dangau, protu nepaaiškinamas noras pamatyti mergiotės kelnaites.

Gerai, kad tos abi aistros buvo tokios absurdiškos, nes jos parodė, jog žmogui galima įteigti bet kokią idėją, o ja įtikėjęs, jis aistringai stengsis gyventi taip, kaip ta idėja — *bet kokia* idėja — reikalauja.

Todėl dabar mes galime kurti nesavanaudišką visuomenę, altruizmui skirdami visą tą beprotišką aistrą, kurią eikvodavom auksui ir moteriškoms kelnaitėms".

Jis nutilo, o po to, padaręs liūdną grimasą, padeklamavo pradžią talalaikos, kurią išmoko Bermuduose, būdamas mažas. Talalaika skambėjo itin sarkastiškai ir dėl to, kad joje minimos dvi nebeegzistuojančios nacijos.

„Apie anglus, prancūzus,— pradėjo jis,— įdomu knygas skaityt. . ."

⊙ Jau Dveino Huverio ir Trauto istorinio susitikimo laikais moteriškų kelnaičių vertė buvo smarkiai kritusi. O aukso — tebekilo.

Nuotraukų su moteriškom kelnaitėm nebeapsimokėjo spausdinti, ir net aukščiausios kokybės spalvoti kino filmai su „bebriukais" neturėjo jokios paklausos.

Buvo laikas, kai Trauto populiariausias romanas „Autoepidemija" dėl iliustracijų kainuodavo iki dvylikos dolerių. Dabar už jį prašė tik dolerio, ir jei kas pirkdavo, tai ne dėl iliustracijų. Pirkdavo dėl teksto.

⊙ O tas tekstas, jei įdomu, pasakojo apie gyvenimą merdėjančioje planetoje Lingo Nr. 3, kurios gyventojai buvo panašūs į amerikietiškus automobilius. Judėjo ant ratų. Buvo varomi vidaus degimo variklių. Mito naudingomis iškasenomis. Tačiau jų niekas negamino. Jie daugindavosi: dėdavo kiaušinius, iš kurių išsirisdavo mažučiai automobiliukai, ir tie automobiliukai augdavo balutėse tepalo, išleisto iš suaugusiųjų karterių.

Lingo Nr. 3 aplankė ateiviai iš kosmoso, kurie pamatė, kad planetos gyventojai baigia išmirti štai dėl kokios priežasties: jie buvo sunaikinę visus savo planetos gamtinius resursus, net ir atmosferą.

Svečiai iš kosmoso negalėjo pasiūlyti kažin kokios materialinės paramos. Automobiliai tikėjosi, kad svečiai paskolins deguonies ir išgabens bent vieną jų kiaušinį į kokią kitą planetą, kur iš jo išsiris automobiliukas ir atgims automobilių civilizacija. Tačiau pats mažiausias jų kiaušinis svėrė beveik dvidešimt du kilogramus, o kosmonautai buvo vos pustrečio centimetro ūgio, o jų erdvėlaivis — mažesnis už žemietišką batų dėžutę. Jie buvo atskridę iš Zeltoldimaro.

Zeltoldimariečių atstovas, vardu Keigas, pareiškė, kad daugiausia, ką jie galį padaryti,— tai apskelbti visai Visatai, kokie nuostabūs sutvėrimai yra buvę automobiliai. Štai ką jis pasakė tiems degalų pristigusiems rūdijantiems trantams: „Jūs mirsite, tačiau jūsų atminimas liks gyvas."

Šio epizodo iliustracija vaizdavo dvi ant kušetės išsikėsnojusias jaunas kines, iš pažiūros tikras dvynukes.

⊙ Ir Keigas su savo narsia zeltoldimariečių komanda, kurios visi nariai buvo homoseksualistai, ėmė klajoti po Visatą, neleisdamas, kad autobūtybių atminimas nugrimztų

užmarštin. Galiausiai jie pasiekė Žemės planetą. Nieko bloga nemanydamas, Keigas papasakojo žemiečiams apie automobilius. Keigas nežinojo, kad viena vienintelė idėja gali pražudyti žemiečius taip pat lengvai kaip cholera ar maras. Žemiečiai neturėjo imuniteto pamišėliškoms idėjoms.

⊙ O štai kodėl, pasak Trauto, žemiečiai negalėdavo atmesti blogų idėjų: „Žemėje idėjos tebuvo ženkliukai, simbolizuojantys arba draugystę, arba priešiškumą. Jų turinys neturėjo reikšmės. Draugai pritardavo draugams, reikšdami draugiškumą. Priešai nesutardavo su priešais, reikšdami priešiškumą.

Žemiečių išpažįstamos idėjos šimtus tūkstančių metų nevaidino jokio vaidmens — nieko pakeisti žemiečių gyvenime jos negalėjo. Tokiais ženkliukais kaip idėjos galėjo būti bet kas.

Žemiečiai turėjo net priežodį apie idėjų tuštumą: „Jei norai virstų žirgais, tai visi elgetos jodinėtų raiti."

Paskui žemiečiai išrado visokiausių įnagių, ir nuo tada neapgalvotas pritarimas draugams galėjo prilygti savižudybei arba dar blogiau. Tačiau jie ir toliau pritardavo draugams — ne dėl sveiko proto, mandagumo ar savisaugos, o iš draugiškumo.

Žemiečiai ir toliau, užuot gerai pamąstę, rodė draugiškumą. Ir net kompiuterius, kad už juos galvotų, jie sukūrė ne dėl žinių, o dėl draugiškumo. Ir tokiu būdu patys save pasmerkė pražūčiai. Žudymo manijos apsėsti elgetos pasibalnojo žirgelius".

## 3 SKYRIUS

Pasak Trauto romano, praėjus šimtmečiui nuo mažylio Keigo apsilankymo Žemėje, visi gyvi padarai toje kažkada buvusioje taikioje, drėgnoje ir trąšioje mėlynai žalioje planetoje merdėjo arba buvo išmirę. Visur riogsojo griaučiai didžiulių vabalų, kuriuos žmonės susikūrė ir ėmė garbinti. Tai buvo automobiliai. Tai jie viską sunaikino.

Pats mažylis Keigas mirė gerokai anksčiau už šią planetą. Jis viename Detroito bare bandė pasisakyti apie automobilizmo žalą, bet buvo toks mažutis, kad niekas nekreipė į jį jokio dėmesio. Jis prigulė minutę ilsterėti, ir girtas automobilių gamyklos darbininkas, palaikęs Keigą degtuku, nužudė jį, keliskart brūkštelėjęs į baro sienelę.

⊙ Iki 1972 metų Trautas buvo gavęs vos vieną savo gerbėjo laišką. Jį parašė keistuolis milijonierius, kuris nusisamdė privačių seklių agentūrą išaiškinti, kas toks Trautas yra ir kur gyvena. Trautas buvo toks niekam nežinomas, jog paieška milijonieriui atsiėjo aštuoniolika tūkstančių dolerių.

Gerbėjo laiškas Trautą surado Kohouzo mieste, tame pusrūsyje. Buvo rašytas ranka, ir Trautas nusprendė, kad jo autoriui ne daugiau kaip keturiolika metų. Laiške buvo rašoma, kad „Autoepidemija"— geriausias angliškai parašytas romanas ir kad Trautas vertas būti Jungtinių Valstijų prezidentu.

Trautas balsiai perskaitė laišką savo papūgiukui.

— Debesys sklaidosi, Bilai,— tarė jis.— Aš taip ir žinojau. Tu tik paklausyk!

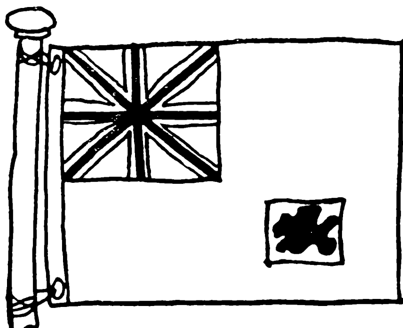
Ir jis perskaitė laišką. Iš laiško nieku būdu negalėjai numanyti, kad jo autorius, pavarde Eliotas Rouzvoteris,-- suaugęs, pasakiškai turtingas žmogus.

⊙ Beje, Kilgoras Trautas Jungtinių Valstijų prezidentu tapti būtų galėjęs tik priėmus konstitucinę pataisą. Jis buvo gimęs ne Valstijose. Jo gimimo vieta — Bermudai. Jo tėvas Leo Trautas, Amerikos pilietis, daug metų tarnavo Karališkojoje ornitologų draugijoje — saugojo vienintelę pasaulyje Bermudų erelių lizdavietę. Šie didžiuliai žalsvi jūrų ereliai, nepaisant visų pastangų, galiausiai išstipo.

⊙ Vaikystėje Trautas matė, kaip vienas po kito stimpa tie ereliai. Tėvas buvo pavedęs jam liūdną uždavinį — matuoti nugaišusių paukščių išskleistų sparnų ilgumą. Tai buvo stambiausi padarai planetoje, skraidę savo raumenų jėga. O paskutinio kritusio paukščio sparnai buvo rekordinio ilgumo -- penki metrai aštuoniasdešimt šeši centimetrai.

Visiems ereliams išstipus, išaiškėjo jų žuvimo priežastis: grybelis ėsdavęs jų akis ir smegenis. Žmonės užnešė tą grybelį į jų lizdavietę nekalta kojų mikozės forma.

Štai kaip atrodė Kilgoro Trauto gimtosios salos vėliava:



⊙ Žodžiu, Kilgoro Trauto vaikystė, nepaisant saulės ir gryno oro, buvo liūdnoka. Pesimizmo, kuris slėgė jį visą gyvenimą, kuris suardė tris jo santuokas, kuris išginė iš namų keturiolikmetį jo vienturtį sūnų Leo,— to pesimizmo šaknys tikriausiai glūdėjo karčiai salsvuose erelių puvėsiuose.

⊙ Gerbėjo laiškas atėjo pavėluotai. Kilgoro Trauto jis nenudžiugino. Trautas jį palaikė pasikėsinimu į asmeninio gyvenimo neliečiamumą. Rouzvoterio laiške slypėjo pažadas išgarsinti Trautą. Į tai Trautas, girdint tiktai papūgiukui, štai ką atsakė:

— Nelįskit, po velnių, į mano lavonmaišį!

Lavonmaišiai buvo tokie dideli plastmasiniai maišai ką tik žuvusiems amerikiečių kareiviams supakuoti. Tai buvo naujausių laikų išradimas.

⊙ Aš nežinau, kas išgalvojo lavonmaišį. Užtat žinau, kas išgalvojo Trautą. Išgalvojau jį aš.

Sugalvojau jį kreivadantį. Užželdžiau jam plaukus, bet žilus. Neleidau šukuotis ir vaikščioti į kirpyklą. Užauginau plaukus ilgus, susivėlusius.

Kojas daviau tokias, kokiomis Visatos Kūrėjas apdovanojo mano tėvą, kai jisai virto surukusiu seneliuku. Jos atrodė it balti šakaliai. Nusišėrusios, išraizgytos keisčiausiais reljefiniais išsiplėtusių venų ornamentais.

O praėjus dviem mėnesiams po to, kai Trautas gavo pirmąjį gerbėjo laišką, jis mano valia pašto dėžutėje rado kvietimą dalyvauti Menų festivalyje viename Amerikos Vidurvakarių mieste.

⊙ Laišką atsiuntė festivalio pirmininkas Fredas T. Beris. Beris kreipėsi į Trautą su didžiule, stačiai nuolankia pagarba. Jis prašė Trautą būti vienu iš keleto įžymių kviestinių festivalio svečių. Festivalis, truksiantis penkias dienas, skiriamas Mildredos Beri Menų centro Midlendo mieste atidarymui.

Laiške nebuvo paaiškinta, kad Mildreda Beri — tai festivalio pirmininko, turtingiausio midlendiečio, velionė motina. Fredas Beris buvo naujojo Menų centro fundatorius. Pastatas buvo peršviečiamas belangis kamuolys ant kojūkų. Kai vakarais viduje uždegdavo šviesą, jis atrodydavo lyg mėnulio pilnatis.

Tarp kitko, Fredas Beris buvo vienmetis su Trautu. Juodu gimė netgi tą pačią dieną. Tačiau panašumo buvo anaiptol nepanašūs. Fredas Beris, nors ir grynakraujis anglosaksas, jau net nepanėšėjo į baltaodį. Jis ėjo senyn ir senyn, laimingyn ir laimingyn, plaukai jam visur baigė nuplikti, ir jis darėsi vis panašesnis į jaudrų seną kiną.

Jis pasidarė toks panašus į kiną, jog net ir rengtis ėmė kiniškai. Tikri kinai jį dažnai palaikydavo tikru kinu.

⊙ Fredas Beris savo laiške prisipažino neskaitęs Kilgoro Trauto kūrinių, tačiau žadėjo su džiaugsmu iki festivalio perskaityti. „Jus karštai rekomenduoja Eliotas Rouzvoteris,— rašė Beris.— Jis laiduoja, kad jūs esate bene įžymiausias šiuolaikinis amerikiečių romanistas. Aukštesnio įvertinimo būti negali."

Prie laiško buvo prisegtas tūkstančio dolerių čekis Fredas Beris paaiškino, jog tai kelionės išlaidos ir honoraras.

Tai buvo krūva pinigų. Trautas staiga pasakiškai praturtėjo.

⊙ O štai kaip išėjo, kad Trautą pakvietė į festivalį. Fredas Beris užsigeidė papuošti festivalį kokiu nors pasakiškai vertingu aliejiniais dažais tapytu paveikslu. Kad ir koks turtingas, nusipirkti tokio paveikslo jis neišgalėjo, todėl ėmė ieškoti, kas paskolintų.

Pirmiausia jis kreipėsi į Eliotą Rouzvoterį, kuris turėjo daugiau nei trijų milijonų dolerių vertės El Greką. Rouzvoteris sutiko paskolinti jį festivaliui su viena sąlyga: jeigu jie į festivalį pasikvies didžiausią šiuolaikinį anglų kalba rašantį romanistą, tai yra Kilgorą Trautą.

Trautas, perskaitęs savimeilę glostantį kvietimą, nusijuokė, bet paskui apsigando. Vėl kažkoks pašalietis lenda į jo lavonmaišį! Pakėlęs akis į dangų, jis išvargusiu balsu paklausė papūgiuką:

— Kaip čia yra, kad kažkas nei iš šio, nei iš to susidomėjo Kilgoru Trautu?

Jis dar sykį perskaitė laišką.

— Jiems, Bilai, negana Kilgoro Trauto,— tarė jis,— jiems reikia dar ir su smokingu! Čia kažkas ne taip. . .— Jis gūžtelėjo pečiais.— O gal jie mane kviečia todėl, kad žino, jog aš turiu smokingą?

Trautas tikrai turėjo smokingą. Smokingas gulėjo lagamine, kurį jis tampė iš vienos vietos į kitą jau daugiau kaip keturiasdešimt metų. Jame tarp vaikystės žaislų, Bermudų erelio kaulų ir daugelio kitų retenybių Trautas laikė smokingą, kurį 1924 metais, mokydamasis Deitono (Ohajo valstija) Tomo Džefersono vidurinės mokyklos paskutinėje klasėje, vilkėdavo šokių vakaruose. Trautas

gimė Bermuduose ir ten lankė mokyklą iki aštuntos klasės. Bet vėliau jų šeima persikėlė į Deitoną.

Jo mokykla buvo pavadinta vardu vieno vergvaldžio, kuris išgarsėjo ir kaip vienas didžiausių pasauly žmogaus laisvės teoretikų.

⊙ Trautas išsitraukė iš lagamino smokingą ir apsivilko. Smokingas buvo labai panašus į tą, kuriuo, matydavau, apsivilkdavo senas senutėlis mano tėvas. Jis buvo paėjęs žalsva pelėsių patina. Kai kurie pelėsiais apsibarzdoję ploteliai priminė švelnų triušio kailiuką.

— Vakarais bus pats tas,— tarė Trautas.— Bet tu man pasakyk, Bilai, ką vilki Midlende spalio mėnesį dienomis.— Jis pakėlė kelnių kiškas, atidengdamas keistai ornamentuotas blauzdas.— Gal Bermudų šortus ir puskojines iki vidurio blauzdų? Kaip sakai, Bilai? Galų gale juk aš iš Bermudų!

Jis patrynė smokingą drėgnu skudurėliu, ir pelėsiai lengvai nusibraukė.

— Nemalonu man juos žudyt, Bilai,— pasakė jis.— Pelėsiai turi tokią pat teisę gyvent kaip ir aš. Jie žino, ko nori, Bilai. O aš — aš jau nė velnio nežinau.

Paskui jis susimąstė: o ko gi galėtų norėti Bilas? Atspėti buvo nesunku.

— Bilai,— tarė jis.— Aš tave taip myliu ir aš dabar tokia stambi figūra Visatos mastu, kad išpildysiu tris didžiausius tavo norus.— Ir jis atidarė narvelio dureles, ko Bilas ir per tūkstantį metų nebūtų įstengęs padaryti.

Bilas purptelėjo ant palangės. Jis įsirėmė petuku į stiklą. Nuo visiškos laisvės Bilą skyrė tiktai stiklo sienelė. Nors Trautas visiems statydavo langines, savo paties būste langinių neturėjo įsistatęs.

— Tuoj išsipildys ir tavo antrasis noras,— tarė Trau-

tas ir vėl padarė tai, ko Bilas užsimušk nebūtų padaręs: jis atidarė langą. Tačiau papūgiukas taip išsigando, jog frrr nulėkė ir niurktelėjo į narvelį.

Trautas uždarė narvelį ir užsklendė dureles.

— Niekas, kiek žinau, nėra protingiau išnaudojęs trijų norų,— pasakė jis paukštukui.— Dabar tu žinosi, ko tikrai verta norėti — ištrūkti iš narvelio.

⊙ Trautas suprato, kad tarp jo vienintelio gerbėjo laiško ir kvietimo esama ryšio, bet negalėjo patikėti, kad Rouzvoteris — suaugęs žmogus. Rouzvoterio braižas atrodė taip:

*Jūs vertas būti Jungtinių Valstijų prezidentu!*

— Bilai,— mąsliai tarė Trautas,— į šitą reikalą mane įpainiojo kažkoks Rouzvoteriokas. Jo tėvai, matyt, festivalio pirmininko bičiuliai, o tie festivalininkai nenusimano apie literatūrą. Berniūkštis pasakė, kad aš geras rašytojas,— jie ir patikėjo.— Trautas papurtė galvą.— Nevažiuosiu aš į tą Midlendą, Bilai. Nenoriu palikt savo narvelio. Nesu toks kvailas. Bet nevažiuočiau, jeigu ir norėčiau. Ar tam, kad ten iš manęs pasijuoktų — iš manęs ir iš mano vienintelio gerbėjo?

⊙ Pasakyta — padaryta. Tačiau tarpas nuo tarpo jis vis skaitinėjo kvietimą, išmoko atmintinai, kol galiausiai jame išskaitė itin subtilią užuominą. Ji buvo užšifruota firminio blanko antraštėje, kur buvo nupieštos dvi kaukės, simbolizuojančios komediją ir tragediją.

Viena kaukė atrodė taip:



Kita atrodė taip:



— Jiems ten reikalingi vieni šipatos,— tarė Trautas papūgiukui.— Nelaimingiems nevėkšloms geriau nesirodyti.

Tačiau jo galvoje mintis vijo mintį. Viena iš jų jam pasirodė gana pikantiška: „O gal jiems kaip tik būtų sveika pamatyti nelaimingą nevėkšlą?"

Ir jis sukruto.

— Žinai, Bilai,— tarė jis,— aš palieku narvelį, bet greit grįšiu. Tegu jie ten pamato, ko dar niekas jokiame menų festivalyje nėra regėjęs: atstovą tūkstančių menininkų, kurie pašventė visą savo gyvenimą tiesos ir grožio ieškojimui — ir gumbą rado!

⊙ Taip Trautas vis dėlto priėmė kvietimą. Likus dviem dienom iki festivalio atidarymo, jis paliko Bilą prižiūrėti šeimininkei ir, įsisegęs į trumpikes penkis šimtus dolerių, pakeleivinėmis mašinomis nusibaladojo į Niujorką. Likusius pinigus padėjo į banką.

Į Niujorką jis nuvažiavo paieškoti pornografijos krautuvėlėse savo knygų. Namie neturėjo nė vienos. Savo knygų jis nekentė, tačiau norėjo kai ką paskaityti midlendiečiams — pademonstruoti tragediją, kurioje buvo ir daug komiškų dalykų.

Ir dar jis ketino pasakyti midlendiečiams, kokio norėtų antkapio.

Ogi tokio:



## 4 SKYRIUS

⊙ Tuo tarpu Dveino protas kuo tolyn, tuo labyn drumstėsi. Vieną naktį danguje virš naujojo Mildredos Beri Menų centro jam pasimatė vienuolika mėnulių. Kitą rytą Arsenalo aveniu ir Senojo apygardos plento sankryžoje jis išvydo milžinišką antį, reguliuojančią eismą. Ką matė, niekam nesisakė. Slėpė nuo visų.

O kenksmingosioms medžiagoms, susikaupusioms jo smegenyse, tos paslaptys buvo įsiėdusios iki gyvo kaulo. Joms negana buvo to, kad Dveinas per jas jautė ir matė visokias keistenybes. Joms knietėjo, kad jis dar ir elgtųsi keistai — ir ne šiaip sau elgtųsi, o ir gerokai patriukšmautų.

Jos norėjo, kad Dveinas Huveris didžiuotųsi savo liga.

⊙ Daug kas vėliau prikaišiojo sau, kad nepastebėjo Dveino elgesyje pavojingų simptomų, kad neatsiliepė, kai jisai nedviprasmiškai šaukėsi pagalbos. Po to, kai Dveinas sukėlė skandalą, vietinis laikraštis ryšium su tuo paskelbė gilios užuojautos sklidiną vedamąjį, raginantį stebėti, ar nėra pažįstamų žmonių elgesyje pavojingų simptomų. Štai to straipsnio antraštė:

PAGALBOS ŠAUKSMAS

Tačiau iki susitikimo su Kilgoru Trautu Dveinas neatrodė toks jau nenormalus. Žmonėse jis nei elgesiu, nei samprotavimais, nei šneka neišsiskyrė iš kitų midlendiečių. Artimiausias jam asmuo — Fransina Pefko, baltaodė jo sekretorė ir meilužė,— sakė, jog visą mėnesį, prieš išaiškėjant jo beprotystei, Dveinas kasdien daręsis vis laimingesnis ir laimingesnis.

— Aš jau maniau,— pasakė ji ligoninės palatoje laikraščio reporteriui,— jis baigia atsigauti po žmonos nusižudymo.

⊙ Fransina dirbo pagrindinėje Dveino darbavietėje, tai yra Dveino Huverio „Pontiakų" parke Vienuoliktojoje atšakoje, netoli nuo Centrinės magistralės, naujojo „Ramybės" viešbučio pašonėje.

O štai kodėl Fransina manė, jog Dveinas darosi vis laimingesnis: jis ėmė dainuoti populiarias savo jaunystės dienų dainas, tokias kaip „Senasis žibintininkas", „Tipi tipi tin", „Glausk mane karštai", „Mėlynas mėnuo" ir taip toliau. Seniau Dveinas niekad nedainuodavo. O dabar garsiai dainuodavo sėdėdamas už rašomojo stalo, vežiodamas klientą demonstraciniu automobiliu, žiūrėdamas, kaip mechanikas aptarnauja automobilį. Sykį jis garsiai uždainavo naujojo „Ramybės" viešbučio vestibiulyje, šypsodamasis ir mostais sveikindamas žmones, tartum pasamdytas dainuoti jų malonumui. Tačiau niekam ir į galvą neatėjo, kad tai jau psichinio pakrikimo ženklas — juoba kad Dveinui priklausė dalis viešbučio.

Štai kaip apšnekėjo Dveiną juodaodis kelneris ir juodaodis indų surinkėjas:

— Girdi? Dainuoja,— tarė indų surinkėjas.

— Jeigu turėčiau jo turtus, aš irgi dainuočiau,— atsakė kelneris.

⊙ Vienintelis žmogus, visiems girdint pareiškęs, jog Dveinas kraustosi iš proto, buvo baltaodis Dveino prekybos reikalų vedėjas Haris Lesabras. Lygiai savaitė prieš Dveinui pametant paskutinį varžtelį Haris pasakė Fransinai Pefko:

— Dveinui kažkas užėjo. Būdavo toks malonus. O dabar — nebe.

Haris pažinojo Dveiną geriau negu bet kas kitas. Jis dirbo Dveino agentūroje jau dvidešimt metų. Haris pas jį įsidarbino, kai agentūra stovėjo pačiame negrų rajono pakraštyje. Negrai buvo juodaodžiai žmonės.

— Aš pažįstu jį kaip frontininkas frontininką,— sakė Haris.— Kai agentūra buvo Džefersono gatvės gale, mudu su juo kasdien rizikuodavom gyvybe. Mus apiplėšdavo vidutiniškai keturiolika sykių per metus. Ir patikėkit — aš pirmąsyk matau Dveiną tokį.

⊙ Dėl apiplėšimų buvo tiesa. Todėl Dveinas ir „Pontiako" agentūrą įsigijo taip pigiai. Pirkti naujus automobilius išnešdavo tik baltaodžių kišenė, ir dar juodaodžių nusikaltėlių, tačiau tie pripažino tiktai „Kadilakus". O baltaodžiai į Džefersono gatvę bijojo ir koją kelti.

⊙ O štai iš kur Dveinas sugraibė pinigų įsigyti agentūrai: jis gavo paskolą iš Midlendo apygardos valstybinio banko. Paskolai paremti užstatė savo akcijas, priklausančias kompanijai, kuri anuomet vadinosi Midlendo artilerijos-technikos kompanija. Vėliau ji virto kompanija „Beritron Limited". O dar seniau, Didžiosios krizės įkarštyje, kai Dveinas tik supirkinėjo akcijas, kompanija vadinosi Amerikos „Robo-Medžiko" korporacija.

Metams bėgant, kompanija kaitaliojo savo pavadinimą, kadangi tolydžio keitėsi jos veiklos pobūdis. Tačiau administracija iš pagarbos praeičiai liko ištikima senajam kompanijos devizui. Devizas skambėjo taip:

SUDIE, JUODASIS PIRMADIENI.

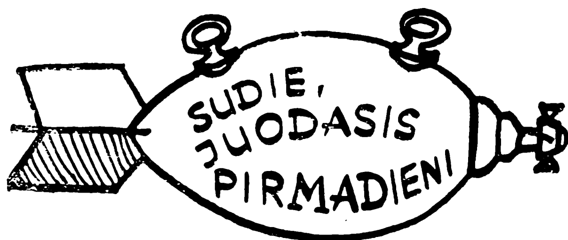
⊙ Paklausykit!

Haris Lesabras sakė Fransinai:

— Kai su žmogumi esi praėjęs mūšius, imi pastebėti menkiausius jo būdo pasikeitimus. O Dveinas pasikeitęs, nėra abejonės. Paklauskit Vernoną Garą.

Vernonas Garas buvo baltaodis automechanikas, vienintelis, be Lesabro, Dveino tarnautojas, dirbęs agentūroje dar prieš Dveinui perkeliant ją prie Centrinės magistralės. Kalbamu metu Vernonas turėjo savų bėdų. Jo žmona Merė sirgo šizofrenija, ir Vernonas nepastebėjo, ar Dveinas pasikeitęs, ar ne. Vernono žmona buvo įsikalusi, kad Vernonas nori paversti jos smegenis plutoniu.

⊙ Haris Lesabras turėjo teisę kalbėti apie mūšius. Jis per karą rimtai uostė parako. Dveinas — ne. Tiesa, per Antrąjį pasaulinį karą jis civilio teisėmis tarnavo Jungtinių Valstijų kariniame Oro laivyne. Sykį jam teko užrašyti šūkį ant dviejų šimtų dvidešimt šešių kilogramų svorio bombos, kuri turėjo būti numesta ant Vokietijos miesto Hamburgo. Štai ką jis užrašė:




⊙ — Hari,— atsakė Fransina,— kiekvieno žmogaus gyvenime būna juodų dienų. O Dveinui jų pasitaiko mažiau negu bet kuriam kitam mano pažįstamam. Todėl kai jam tokios dienos užeina, žmonės pyksta ir stebisi. O be reikalo! Jis toks pat žmogus kaip ir visi.

— Bet kodėl jis kimba būtinai prie manęs?— negalėjo nurimti Haris. Tai buvo tiesa: Dveinas tądien tik jį vieną apipylė įžeidimais ir patyčiomis. Visiems kitiems Dveinas ir toliau atrodė malonus nors prie žaizdos dėk.

Vėliau, tiesa, Dveinas puldinės visokius žmones, tarp jų ir tris visiškai nepažįstamus piliečius iš Erio (Pensilvanijos valstija), pirmąkart atvykusius į Midlendą. Tačiau kol kas Haris buvo jo vienintelė auka.

⊙ — Už ką jis mane?— klausė Haris. Tokį klausimą Midlende galėdavai dažnai girdėti. Midlendiečiai visados taip klausdavo —„Už ką dabar mane?"— kai juos kišdavo į greitosios pagalbos mašinas po visokių nelaimingų atsitikimų, kai areštuodavo už visuomeninės tvarkos pažeidimą, kai juos apiplėšdavo, kai gaudavo per snukį ir taip toliau.

— Matyt, jaučia, kad jūs tikras vyras ir draugas ir pakęsit jį, kai jis blogai nusiteikęs,— pasakė Fransina.

— O jums patiktų, jeigu jis imtų derglioti jūsų drabužius?— paklausė Haris. Dveinas taip ir buvo padaręs — visokiais žodžiais išdergęs Hario drabužius.

— Bet nepamirškit, kad geresnio darbo kaip pas jį visam mieste nerasit,— atsakė Fransina. Tai buvo tiesa. Dveinas mokėjo gerus atlyginimus. Metų pabaigoje išmokėdavo pelno procentus ir kalėdinį priedą. Jis pirmasis iš visų automobilių prekybininkų toje valstijos dalyje išrūpino savo tarnautojams „Mėlynojo kryžiaus ir mėlynojo skydo" sveikatos draudimo polisus. Aprūpinimas pensijomis jo agentūroje buvo geriausias mieste, išskyrus gal tik „Beritroną". Jo kabineto durys buvo visada atviros bet kuriam tarnautojui, norinčiam pasibėdoti — nesvarbu, ar tos bėdos buvo susijusios su automobiliais, ar ne.

Pavyzdžiui, tą dieną, kai išdergė Hario drabužius, Dveinas dvi valandas prašnekėjo su Vernonu Garu apie Vernono žmonos haliucinacijas.

— Jai vaidenasi, ko nėra,— sakė Vernonas.

— Jai reikia poilsio, Vernai,— atsakė Dveinas.

— Ko gera, man irgi galvoj maišosi,— pasakė Vernonas.— Rupų miltų, pareisiu namo — šnekėsiuos šnekėsiuos su savo šunėku...

— Ne tu vienas — aš irgi,— pasakė Dveinas.

⊙ O štai kaip išėjo, kad Dveinas Hariui taip sugadino ūpą.

Haris užsuko į Dveino kabinetą, vos tik išėjus Vernonui. Jis nesitikėjo jokio nemalonumo, nes su Dveinu visą laiką neblogai sutarė.

— Na kaip, kovų drauguži, laikomės?— tarė jis Dveinui.

— Normaliai,— atsakė Dveinas.— O tu turi kokių rūpesčių?

— Ne,— atsakė Haris.

— Verno žmona įsikalbėjo, kad Vernas nori paversti jos smegenis plutoniu,— pasakė Dveinas.

— Kokiu plutoniu?— paklausė Haris; ir taip toliau. Jie paplepėjo apie šį bei tą, o paskui, kad šneka nenutrūktų, Haris užvedė kalbą apie save. Jis pasakė, jog kartais gailisis, kad neturįs vaikų.— Nors iš dalies aš ir patenkintas,— toliau svarstė jis.— Pasaulis, supranti, ir taip perpildytas.

Dveinas nieko neatsakė.

— Gal reikėjo mums kokį įsivaikint,— tarė Haris,— bet dabar jau po laiko. O mudu su bobike ir vienudu smagiai pažaidžiam. Kam mums to vaiko?

Hariui prasitarus apie įvaikinimą, Dveinas ir pratrūko. Mat jį patį buvo įsūniję sutuoktiniai, kurie, manydami gamykloje užkalsią daug pinigo, per Pirmąjį pasaulinį karą atsikėlė iš Vakarų Virdžinijos į Midlendą. Dveino tikroji motina buvo senmergė mokytoja, kuri rašė sentimentalius eilėraščius ir save laikė karaliaus Ričardo Liūtaširdžio palikuone. Jo tikrasis tėvas buvo klajojantis spaustuvininkas, kuris palenkė karaliaus Ričardo palikuonės širdį tuo, kad surinko linotipu jos eilėraščius. Jos kūrinių jis nei į laikraščius prakišo, nei nieko. Jai pakako ir to, kad jis surinko juos linotipu.

Ji buvo defektyvi vaikų gimdomoji mašina. Gimdydama Dveiną, ji automatiškai susinaikino. Spaustuvininkas dingo. Jis buvo dingstamoji mašina.

⊙ Galimas daiktas, kad užuomina apie įvaikinimą sukėlė Dveino smegenyse pragaištingą cheminę reakciją. Ar šiaip, ar taip, tačiau Dveinas staiga kad tėkš Hariui:

— Žinai, Hari, paprašyk tu Verną Garą skudurų, sumirkyk „Mėlynajame Sunoke" ir padek spintą su savo šūdinais rūbais, nes kai žiūriu į tave, jaučiuosi lyg sėdėčiau pas brolius Votsonus.

Broliai Votsonai laikė pasiturinčių ir turtingų baltaodžių laidojimo biurą. „Mėlynasis Sunokas" buvo tokia benzino markė.

Iš pradžių Haris apstulbo, paskui įsižeidė. Per visus jų pažinties metus Dveinas dėl drabužių jam nė žodžio nebuvo prikišęs. Hariui atrodė, kad jis rengiasi kukliai ir tvarkingai. Marškiniai — balti. Kaklaraiščiai — juodi ir tamsiai mėlyni. Kostiumai — pilki ir tamsiai mėlyni. Batai ir puskojinės — juodi.

— Matai, Hari,— gaižiai išsiviepė Dveinas,— artėja

Havajų savaitė, ir aš nejuokauju: arba supleškink savo rūbekšlius ir įsigyk naujus, arba prašykis darbo pas Votsonus. Tegu ten, kai dirbsi, tave išbalzamuoja.

⊙ Haris taip ir išsižiojo. Havajų savaitė, apie kurią užsiminė Dveinas, buvo renginys, skirtas prekybai pagyvinti. Jo metu visą agentūrą taip išpuošdavo, kad ji atrodytų kuo panašesnė į Havajų salas. Klientai, kurie tą savaitę pirkdavo naujus ir vartotus automobilius arba užmokėdavo už savojo remontą daugiau nei penkis šimtus dolerių, automatiškai tapdavo loterijos dalyviais. Trijų laimingųjų laukė nemokama kelionė per Las Vegą ir San Franciską į Havajus. Laimėtojas galėjo į kelionę kartu vežtis ir dar vieną žmogų.

— Aš nepriekaištauju, kad tu turi „biuikišką" pavardę, nors pardavinėji „Pontiakus"...— toliau kalbėjo Dveinas. Jis padarė šitą užuominą ryšium su tuo, kad „Dženeral motorz" gamino „Biuiko" modelį, vadinamą „Lesabru".— Pavardės nepakeisi.— Dveinas tyliai barbeno į stalą. Tačiau tai atrodė grėsmingiau, negu kad būtų trankęs stalą kumščiu.— Tačiau velniškai daug ką *galėtum* pakeisti, Hari. Prieš akis ilgas savaitgalis. Todėl tikiuosi, antradienį atėjęs į darbą, pamatyti tave visai kitą žmogų.

Savaitgalis turėjo būti ilgesnis negu paprastai, nes pirmadienis buvo valstybinė šventė — Veteranų diena. Ji buvo skirta pagerbti žmonėms, kurie tarnavo savo šaliai, vilkėdami kariškomis uniformomis.

⊙ — Kai mudu pradėjom prekiauti, Hari,— tarė Dveinas,—„Pontiakais" važinėdavo mokytojos, senelės ir netekėjusios tetulės.— Taip ir buvo.— Gal tu nepastebėjai,

Hari, dabartinius prašmatnius, tviskančius „Pontiakus" perka žmonės, kurie iš gyvenimo spaudžia kaifą! O tu rengiesi tartum laidojimo reikmenų biuro tarnautojas! Pasižiūrėk į veidrodį, Hari, ir paklausk save: „Kas galėtų pagalvoti, kad šitas žmogynas turi ką nors bendra su „Pontiakais"?"

Haris Lesabras, baisiausiai priblokštas, nė nebesakė Dveinui, jog, nepaisant išvaizdos, jis pripažintas vienu geriausių „Pontiako" prekybos agentų ne tik pačioje valstijoje, bet ir visuose Vidurvakariuose. O Midlendo srityje „Pontiakas", nors ir nepigus, buvo pats populiariausias automobilis. Jis buvo vidutinio brangumo.

⊙ Dveinas Huveris pasakė vargšui Hariui Lesabrui, kad Havajų savaitė, prasidėsianti tuoj po Veteranų dienos, Hariui būsianti auksinė proga atsipūsti, pasilinksminti ir kitus palinksminti.

— Pasakysiu tau naujieną, Hari,— kalbėjo Dveinas:— šiuolaikinis mokslas padovanojo mums daugybę nuostabiausių neregėtų spalvų įdomiais, negirdėtais pavadinimais. *Raudoną! Oranžinę! Žalią! Rausvą!* Niekas mūsų nebeverčia apsiriboti vien juoda, balta ir pilka! Puiki naujiena, Hari, tiesa? Be to, valstijos įstatymų leidėjai, Hari, neseniai paskelbė, kad šypsojimasis darbo valandomis nebebus laikomas nusikaltimu, o gubernatorius man asmeniškai pažadėjo, kad už anekdotus nebesodins į suaugusiųjų pataisos namus, į seksualinių nusikaltėlių skyrių!

⊙ Haris Lesabras būtų visa tai kaip nors pramirksėjęs, jei ne viena aplinkybė: jis buvo transvestitas. Savaitgaliais jis mėgdavo apsitaisyti moteriškais drabužiais — ir dar kokiais! Haris su žmona užsitraukdavo užuolaidas, ir Haris virsdavo tikru rojaus paukšteliu.

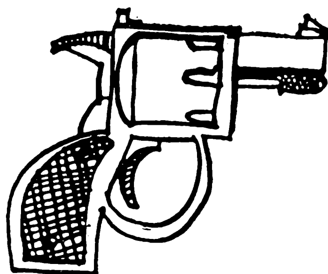
Šią Hario paslaptį žinojo tiktai žmona.

Kai Dveinas patraukė jį per dantį dėl kasdienių drabužių, o paskui užsiminė apie Šeperdstauno suaugusiųjų pataisos namų seksualinių nusikaltėlių skyrių, Hariui iš karto kilo įtarimas, kad jo paslaptis išaiškėjo. O ta paslaptis buvo ne juokas. Už tas savaitgalio pramogėles Harį galėjo areštuoti. Jam galėjo pripaišyti iki trijų tūkstančių dolerių baudos ir nuteisti penkeriems metams sunkiųjų darbų Šeperdstauno suaugusiųjų pataisos namų seksualinių nusikaltėlių skyriuje.

⊙ Todėl tą ilgą savaitgalį vargšas Haris praleido gana prastai. Tačiau Dveinas praleido jį dar prasčiau.

Štai ką paskutiniąją savaitgalio naktį veikė Dveinas. Kenksmingos cheminės medžiagos išvertė jį iš lovos. Jos skubino Dveiną kuo greičiau apsirengti, tarytum jam būtų reikėję bėgti tvarkyti kažkokių neatidėliotinų reikalų. Buvo tik tik po vidurnakčio. Veteranų diena buvo baigusis sulig dvyliktuoju laikrodžio dūžiu.

Kenksmingų cheminių medžiagų verčiamas, jis išsitraukė iš po pagalvio užtaisytą 38 kalibro revolverį ir įsikišo į burną. Revolveris buvo prietaisas, kurio vienintelė paskirtis — kiurdyti žmonių kūnus. Jis atrodė taip:



Toje planetos dalyje, kur gyveno Dveinas, revolverį, kas norėdavo, galėdavo nusipirkti artimiausioje ūkinių prekių parduotuvėje. Revolverius turėjo visi policininkai. Taip pat ir visi kriminaliniai nusikaltėliai. O taip pat žmonės, kurių nebuvo galima priskirti nei tiems, nei tiems.

Nusikaltėliai atkišdavo ginklą į žmogų ir sakydavo: „Atiduok visus pinigus", ir žmogus paprastai atiduodavo. O policininkai atkišdavo ginklą į nusikaltėlį ir sakydavo: „Stok!" ar ką kita, priklausomai nuo situacijos, ir nusikaltėlis paprastai paklusdavo. O kartais nepaklusdavo. Kartais žmona taip įsiusdavo ant vyro, kad imdavo ir su ginklu jį prakiurdydavo. Kartais vyras taip įsiusdavo ant žmonos, kad prakiurdydavo ją. Ir taip toliau.

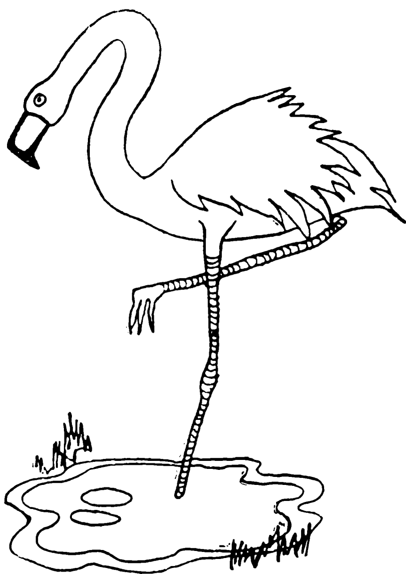
Tą pačią savaitę, kai Dveinas Huveris sukėlė skandalą, vienas keturiolikmetis berniukas Midlende prakiurdė tėvą ir motiną, nes nenorėjo jiems rodyti savo blogų pažymių. Berniuko advokatas ruošėsi paduoti prašymą, kad jo klientui pripažintų laikiną pamišimą, o tai reiškė, jog šaudamas berniukas nežinojo, ar daro gerai, ar blogai.

⊙ Atsirasdavo tokių, kurie prakiurdydavo garsius žmones, kad ir patys bent kiek pagarsėtų. Atsirasdavo tokių, kurie sėsdavo į lėktuvus, skrendančius ten ir ten, ir pažadėdavo prakiurdyti lėktuvo vadą ir antrąjį pilotą, jeigu jie nenuskraidins lėktuvo kitur.

⊙ Dveinas palaikė apžiojęs vamzdį. Jis atsidavė alyva. Revolveris buvo užtaisytas, gaidukas atlaužtas. Vos už keliolikos centimetrų nuo Dveino smegenų, gulėjo dailūs metaliniai cilindriukai su medžio anglies, kalio salietros ir sieros mišiniu. Dveinui tereikėjo spustelti svertelį, ir

parakas būtų virtęs dujomis. Dujos būtų pro vamzdį išstūmusios švino gabaliuką, kuris būtų prakiurdęs Dveino smegenis.

Tačiau Dveinas nusprendė verčiau sušaudyti vieną iš glazūruotais kokliais išklotų vonios kambarių. Jis pykštelėjo švino gabaliukus į atitvertą patalpą su tualetu, prausykla ir vonia. Ant stiklinės pertvaros buvo smėliašvirkšte išrašytas flamingo piešinys. Jis atrodė taip:



Dveinas nušovė flamingą.

Vėliau, prisiminęs flamingą, jis niurzgėdavo. Štai ką jis niurzgėdavo: „Velnio blauzda prakeiktas".

⊙ Šūvių niekas negirdėjo. Visuose kaimyniniuose namuose buvo įrengta puiki garso izoliacija. Pavyzdžiui, garsas, norintis išsprukti arba įsmukti į Dveino pasakiškąjį namą, turėdavo prasibrauti pro trijų ir trijų ketvirtųjų centimetrų storio tinko sluoksnį, pro drėgmę sulaikantį polistirolio sluoksnį, pro aliuminio lapą, pro septynių su puse centimetrų oro tarpą, pro kitą aliuminio lapą, pro septynių su puse centimetrų storio stiklo vatos antklodę, pro dar vieną aliuminio lapą, pro pustrečio centimetro izoliacinę lentą iš presuotų medžio pjuvenų, pro tolį, pro pustrečio centimetro medžio apmušą, paskui vėl pro tolį, o galiausiai pro tuščiavidurį aliuminio apmušą. Tuštuma tame apmuše buvo pripildyta stebuklingos izoliacinės medžiagos, kuria apvelkamos raketos, skrendančios į Mėnulį.

⊙ Dveinas uždegė prožektorius aplink namą ir ėmė žaisti krepšinį ant asfaltuotos aikštelės priešais savo penkių automobilių talpos garažą.

Dveinui ėmus šaudyti, jo šuo Sparkis pasislėpė pusrūsyje. Bet dabar jis iš ten išlindo. Sparkis žiūrėjo, kaip Dveinas žaidžia krepšinį.

— Draugiuk tu mano, Sparkeli,— sakė Dveinas. Ir taip toliau. Jis labai mylėjo savo šunį.

Žmonės jo žaidžiant nematė. Nuo kaimynų jį užstojo medžiai, krūmai ir aukšta kedro lentų tvora.

⊙ Jis padėjo kamuolį ir sėdo į juodą „Furijos" modelio „Plimutą", kurį buvo prieš dieną priėmęs į komisą. „Plimutą" gamino Kraislerio firma, o Dveinas pardavinėjo „Dženeral motorz" produkciją. Jis nutarė dieną kitą pa-

važinėti „Plimutu", norėdamas pažiūrėti, ko verti jo konkurentai.

Varydamas automobilį atbulą privažiavimo keliuku, jis pamanė, kad reikia paaiškinti kaimynams, kodėl važiuoja „Furijos" modelio „Plimutu", todėl pro langelį riktelėjo:

— Žiūriu, ko verti konkurentai! — Ir paspaudė signalą.

⊙ Dveinas nuzvimbė Senuoju apygardos plentu į tuštutėlę Centrinę magistralę. Nesumažinęs greičio, įsuko į Dešimtąją atšaką, atsitrenkė į turėklą, kelis kartus apsisuko vietoje. Tada atbulas išvažiavo į Sueigų aveniu, peršoko per bordiūrą ir sustojo tuščiame sklype. Sklypas priklausė Dveinui.

Niekas nieko nei girdėjo, nei matė. Tame rajone niekas negyveno. Maždaug kas valandą pro čia turėjo pravažiuoti policininkas, bet jis barakatinavo už kokių trijų kilometrų, šoninėje gatvelėje už „Vestern elektrik" sandėlio. „Barakatinavo" suprask: snaudė eidamas tarnybą.

⊙ Dveinas truputį pabuvo savo sklype. Jis įsijungė radiją. Visos Midlendo stotys jau miegojo, tačiau Dveinas sugavo Vakarų Virdžinijos provincijos muzikinę stotį, kuri žadėjo už šešis dolerius išperkamojo mokesčio atsiųsti dešimtį žiedinių krūmų ir penkis vaismedžius.

— Neblogas, sakyčiau, pasiūlymas,— tarė Dveinas. Jis tikrai taip manė. Jo šalyje beveik visi pranešimai, tiek siunčiami, tiek priimami, net ir telepatiniai, buvo susiję su kokio nors niekniekio pirkimu ar pardavimu. Dveinui jie skambėjo kaip lopšinė.

## 5 SKYRIUS

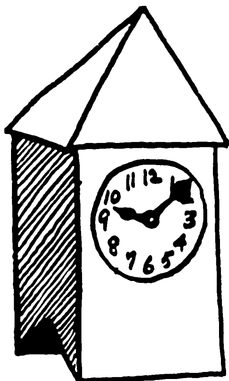
⊙ Tuo metu, kai Dveinas Huveris klausėsi Vakarų Virdžinijos, Kilgoras Trautas snūduriavo viename Niujorko kino teatre. Tai buvo daug pigiau, negu nakvoti viešbutyje. Jis nė sykio nebuvo miegojęs kino teatre, tačiau buvo girdėjęs, kad taip daro visiškai nuskurę seniokai. Jis norėjo pasirodyti Midlende kaip pats didžiausias iš tokių nuskurėlių. Jį kvietė dalyvauti simpoziume „Amerikiečių romano ateitis Makliueno epochoje". Tame simpoziume jis ketino pareikšti: „Aš nežinau, kas tas Makliuenas, užtat žinau, ką reiškia nakvoti tarp nuskurusių senių Niujorko kino teatre. Gal, sakau, pašnekam apie tuos nuskurėlius?"

Ir dar jis norėjo pareikšti: „Ar negalėtų tas jūsų Makliuenas paaiškinti, koks yra ryšys tarp „bebriukų" ir knygų prekybos?"

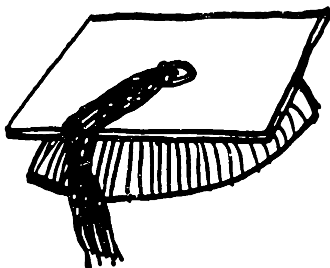
⊙ Trautas atvažiavo iš Kohouzo į Niujorką gerokai po pietų. Jis aplėkė nemažai pornografijos krautuvių, taip pat užėjo į vieną marškinių parduotuvę. Nusipirko dvi savo knygas, „Autoepidemija" ir „Dabar jau galima papasakoti", žurnalą su savo apsakymu ir marškinius prie smokingo. Žurnalas vadinosi „Juodasis kojaraištis". Per marškinių krūtinę leidosi klosčių kaskada. Marškinių pardavėjo patartas, Trautas nusipirko ir gatavą rinkinį su juosta, butonjere ir „varlike". Visas komplektas buvo mandarinų spalvos.

Šie pirkiniai gulėjo jam ant kelių kartu su traškančio rudo popieriaus paketu, į kurį buvo suvyniotas smokingas, šešerios naujos trumpikės, šešios poros naujų puskojinių, skustuvas ir naujas dantų šepetukas. Trautas jau daug metų apsiėjo be šepetuko.

⊙ Sprendžiant iš viršelių, romanuose „Autoepidemija" ir „Dabar jau galima papasakoti" turėjo būti daug „bebriukų". Pastaroji knyga pavers Dveiną Huverį kraujo ištroškusiu maniaku. Nuotrauka jos viršelyje vaizdavo universiteto profesorių, nurenginėjamą būrelio nuogų studenčių. Pro klubo langą matėsi bibliotekos bokštelis. Buvo dienos metas, ir matėsi bokšto laikrodis. Laikrodis atrodė taip:



Profesorius buvo pusnuogis — tik su dryžuotom trumpikėm, kojinėm su kojaraiščiais ir su akademine kepure, kuri atrodė taip:



Nei apie profesorių, nei apie studenčių klubą, nei apie universitetą knygoje nebuvo nė žodžio. Knyga buvo ilgas Visatos Kūrėjo laiškas vienintelei Visatos būtybei, turinčiai laisvą valią.

⊙ Kai dėl apsakymo „Juodojo kojaraiščio" žurnale, tai Trautas nė manyti nenumanė, kad jis priimtas spaudai. Priimtas jis buvo, matyt, seniai, nes žurnalo išleidimo data buvo 1962 metų balandis. Trautas jį atsitiktinai rado nuobodžių senų žurnalų dėžėje prie durų. Tai buvo žurnalai, iliustruoti moteriškų kelnaičių nuotraukomis.

Trautui perkant žurnalą, kasininkas palaikė jį arba girtu, arba nepilno proto. Ieško, pagalvojo kasininkas, tokių nuotraukų, kur moterys su kelnaitėm. Kojos, tiesa, pakeltos, bet su kelnaitėm, todėl nepalyginsi su „bebriukais", kurie pardavinėjami galiniame skyriuje.

— Tikiuosi, jums patiks,— tarė kasininkas Trautui. Jis norėjo pasakyti, jog tikisi, kad Trautas ras nuotraukų, į kurias žiūrėdamas patirs malonumą, nes tokia buvo vienintelė visų tų knygų ir žurnalų paskirtis.

— Jis man reikalingas Menų festivaliui,— pasakė Trautas.

⊙ Dabar apie patį apsakymą. Jis vadinosi „Kvanktelėjęs šokėjas". Kaip ir daugelis kitų Trauto apsakymų, jis pasakojo apie tragiškai pasibaigusį vienos būtybės mėginimą užmegzti kontaktą su kitomis.

Štai jo turinys. Į Žemę skraidančia lėkšte atvyksta būtybė, vardu Zogas, kad paaiškintų, kaip išvengti karų ir kaip išgydyti vėžį. Jis atskrido su šia informacija iš Margo planetos, kurios gyventojai susišnekėdavo persdami ir šokdami tryptinį.

Zogas nusileido naktį Konektikute. Nespėjo jis išlipti, kai pamatė degantį namą. Persdamas ir šokdamas tryptinį ir tuo įspėdamas žmones apie jiems gresiantį baisų pavojų, jis įsiveržė į namą. Šeimininkas su golfo lazda sutrupino Zogui smegeninę.

⊙ Kino teatre, kuriame sėdėjo Trautas, susikrovęs ant kelių savo paketus, rodė vien nešvankius filmus. Skambėjo raminanti muzika. Sidabriniame ekrane jauno vyruko ir jaunos moters iliuziniai atvaizdai be pavojaus sveikatai čiulpė vienas kito žiomenis.

Sėdėdamas Trautas sugalvojo naują romaną. Romaną apie tai, kaip vienas žemietis astronautas nuvyko į planetą, kur visi gyvi padarai, tiek gyvūnai, tiek augalai, išskyrus humanoidus, buvo žuvę dėl užterštos aplinkos. Humanoidai mito produktais iš naftos ir akmens anglies.

Jie suruošė tam astronautui, vardu Donas, vaišes. Valgiai buvo siaubingi. Kalba daugiausia sukosi apie cenzūrą. Miestuose buvo pilna kino teatrų, kuriuose rodė vien nešvankius filmus. Humanoidai norėjo juos kaip nors išgyvendinti, tačiau nepažeisdami žodžio laisvės.

Jie klausė Doną, ar ir Žemėje egzistuoja ta pati problema, ir Donas atsakė — egzistuoja. Jie teiravosi, ar žemiečių filmai labai nešvankūs, ir Donas atsakė: „Nešvankumo viršūnė".

Humanoidai suabejojo, nes buvo įsitikinę, kad nepadoresnių už jų nešvankius filmus Žemėje negali būti. Todėl visi suvirto į važiuokles ant oro pagalvių ir nusklendė į nešvankių filmų kino teatrą miesto centre.

Kai nuvyko, buvo pertrauka, ir Donas spėliojo, kas gi galėtų būti nešvankiau už tą, ką jis buvo matęs Žemėje. Prieš užgęstant šviesoms, jį net apėmė seksualinis jau-

dulys. Moterys jų kompanijoje visos virpėjo iš susijaudinimo ir susidrovėjusios neramiai muistėsi.

Salė aptemo, atsiskleidė uždanga. Iš pradžių jokio vaizdo nesimatė. Iš garsiakalbių sklido čiaupsėjimas ir aikčiojimas. Paskui prasidėjo filmas. Vaizdas buvo aukštos kokybės. Rodė vyriškos lyties humanoidą, valgantį kažką panašaus į kriaušę. Kamera staiga priartino jo lūpas, liežuvį ir dantis, blizgančius nuo seilių. Valgė jis neskubėdamas. Kai paskutinis kąsnelis dingo čiaumojančioje burnoje, objektyvas nukrypo į jo Adomo obuolį. Adomo obuolys begėdiškai kilsavo. Valgytojas patenkintas atsiriaugėjo, ir ekrane pasirodė toks žodis, tiktai tos planetos kalba:

PABAIGA

⊙ Visa tai buvo, be abejo, fantazija. Jokių kriaušių toje planetoje nebebuvo. Ir filmas apie kriaušės valgymą nebuvo svarbiausia seanso dalis. Tai tebuvo trumpas siužetėlis, kurio metu žiūrovai susikaupė.

Po to prasidėjo pagrindinis meninis filmas. Jis vaizdavo vyriškį, moteriškę ir du jų vaikus, taip pat jų šunį ir katę. Jie pusantros valandos be atvangos valgė — sriubą, mėsą, karštas bandeles, sviestą, daržoves, bulvių košę su padažu, vaisius, saldainius, tortą, pyragą. Kamera retai kada nutoldavo daugiau kaip per porą sprindžių nuo jų blizgančių lūpų ir kilsuojančių Adomo obuolių. O paskui tėvas užkėlė ant stalo katę su šuniu, kad ir jie padalyvautų orgijoje.

Po valandėlės aktoriai prisivalgė iki kaklo. Jie prisiputo tiek, jog akys virto iš kaktų. Visi vos pajudėjo. Sakė, ko gera, visą savaitę nebenorėsią valgyti, ir taip

toliau. Lėtai nurinko stalą, tada iškleivojo į virtuvę ir suvertė apie penkiolika kilogramų likučių į atliekų kibirą.

Žiūrovai šėlo iš pasitenkinimo.

⊙ Kai Donas su draugais išėjo iš kino teatro, prie jų prikibo humanoidės kekšės, kurios siūlė jiems kiaušinių, apelsinų, pieno, sviesto, žemės riešutų ir taip toliau. Iš tikrųjų šitų gardumynų kekšės jiems, suprantama, nebūtų davusios.

Humanoidai paaiškino Donui, kad jeigu jis nueitų pas kekšę, ji pagamintų jam valgį iš naftos ir akmens anglies produktų ir nuplėštų fantastiškus pinigus.

O paskui, jam valgant, begėdiškai šnekėtų, koks šviežias ir maistingas tas jos valgymas, nors iš tikrųjų jis būtų nenatūralus.

## 6 SKYRIUS

⊙ Dveinas Huveris kokią valandą sėdėjo važinėtame „Furijos" modelio „Plimute" nuosavame žemės sklype, klausydamasis Vakarų Virdžinijos. Radijas jį informavo, kaip galima apsidrausti sveikatą, įmokant keliolika skatikų dienai, ir kaip geriau eksploatuoti automobilį. Jį informavo, kaip gydytis nuo vidurių užkietėjimo. Jam siūlė bibliją, kurioje visi Dievo ir Jėzaus Kristaus žodžiai išspausdinti raudonu šriftu didžiosiomis raidėmis. Jam siūlė kambarinį augalą, kuris prisivilioja ir suvirškina ligas platinančius vabzdžius.

Visa tai nusėdo į Dveino atmintį tam atvejui, jei kada prireiktų. Ten jau daug ko buvo prisikaupę.

⊙ Tuo metu, kai Dveinas sau vienas ten sėdėjo, už trylikos kilometrų, Ferčaildo bulvaro gale, centrinėje ligoninėje merdėjo seniausia Midlendo miesto gyventoja. Ji vadinosi Merė Jang[1]. Jai buvo šimtas aštuoneri metai. Ji buvo juodaodė. Merės Jang tėvai vergavo Kentukyje.

Tarp Merės Jang ir Dveino Huverio egzistavo šioks toks ryšys. Kai Dveinas buvo mažas, Merė keletą mėnesių tarnavo jų namuose skalbėja. Ji pasakojo jam visokias istorijas iš biblijos ir iš vergijos laikų. Sykį papasakojo, kaip vaikystėje mačiusi viešai pakariant baltaodį vyriškį.

⊙ Jaunas juodaodis gydytojas centrinėje ligoninėje stebėjo, kaip Merė Jang merdėja nuo plaučių uždegimo.

Gydytojas jos nepažinojo. Jis tik savaitė kai gyveno Midlende. Jis net nebuvo amerikietis, nors baigė Harvardo universitetą. Jis buvo kilęs iš Nigerijos, iš indarų genties. Vadinosi Siprijanas Ukvendė. Jis nejautė giminystės nei su Mere, nei su jokiais kitais juodaodžiais amerikiečiais. Giminėmis jis laikė tik indarus.

Mirties valandą Merė buvo tokia pat vieniša šioje planetoje kaip ir Dveinas Huveris ar Kilgoras Trautas. Ji neturėjo palikuonių. Neturėjo nei draugų, nei giminių, kurie žiūrėtų, kaip ji miršta. Todėl savo paskutiniuosius žodžius šioje planetoje ji ištarė Siprijanui Ukvendei. Jai nebeužteko kvapo suvirpinti balso stygoms. Ji pajėgė tik be garso judinti lūpas.

Štai ką ji tepasakė apie mirtį:

— Vai vai vai. . .

---

[1] Young (jang) — jaunas *(angl.)*.

⊙ Kaip ir visi žemiečiai, Merė Jang mirdama visiems ją pažinojusiems pasiuntė silpnučius signalus, primindama apie save. Ji paleido debesėlį telepatinių peteliškių, ir viena jų brūkštelėjo per skruostą Dveinui Huveriui, esančiam už trylikos kilometrų.

Dveinas kažkur už savęs išgirdo nusilpusio žmogaus balsą, nors jokio žmogaus ten nebuvo. Balsas sakė Dveinui:

— Vai vai vai...

⊙ Kenksmingos cheminės medžiagos paragino Dveiną užvesti automobilio motorą. Jis išvažiavo iš tuščio sklypo, lėtai nuriedėjo Sueigų aveniu, einančia lygiagrečiai su Centrine magistrale.

Pravažiavo pro pagrindinę savo darbavietę, tai yra pro Dveino Huverio „Pontiakų" parką, ir įsuko į jo pašonėje įsikūrusio „Ramybės" viešbučio automobilių stovėjimo aikštelę. Dveinui priklausė trečdalis viešbučio; jo partneriai buvo geriausias Midlendo ortodontas dr. Alfredas Maritimas ir Bilas Mileris, kuris, be kita ko, buvo ir Šepertdstauno suaugusiųjų pataisos namų amnestijų komisijos pirmininkas.

Nieko nesutikęs, Dveinas užpakaliniais viešbučio laiptais užlipo ant stogo. Švietė pilnatis. Švietė *dvi* pilnatys. Naujasis Mildredos Beri Menų centras, peršviečiamas kamuolys ant kojūkų, dabar buvo iš vidaus apšviestas — ir atrodė kaip mėnulis.

⊙ Dveinas žvelgė į miegantį miestą. Tai buvo jo gimtasis miestas. Jis praleido pirmuosius trejus gyvenimo metus tik trys kilometrai nuo tos vietos, kur stovėjo. Čia jį įsūnijo, čia jis ėjo į mokyklą.

Jam priklausė ne tik „Pontiako" agentūra ir dalis naujojo „Ramybės" viešbučio. Jam priklausė ir trys užkandinės, penkios automatizuotos automobilių plovyklos, jis buvo vienas iš „Cukrinės upelės" užvažiuojamo kino teatro, radijo stoties „WMCY", „Trijų klevų" golfo aikštės savininkų ir turėjo tūkstantį septynis šimtus „Beritrono", vietinės elektroninių prietaisų firmos, bendro kapitalo akcijų. Jam priklausė daugybė tuščių sklypų. Jis buvo Midlendo apygardos valstybinio banko direktorių tarybos narys.

Tačiau dabar Midlendas Dveinui atrodė nepažįstamas ir bauginantis.

— Kur aš esu?— tarė jis.

Jis, pavyzdžiui, pamiršo, kad jo žmona Silija nusižudė prisirijusi „Drano"— natrio šarmo ir aliuminio miltelių mišinio, skirto valyti kanalizacijos vamzdžiams. Kadangi Silijos organizmas susidėjo iš tokių pačių medžiagų, kurios paprastai užkemša kanalizacijos vamzdžius, ji virto mažu vulkanu.

Dveinas pamiršo net, kad jo vienintelis vaikas — sūnus — išaugo ir virto pagarsėjusiu homoseksualistu. Jo vardas Džordžas, tačiau visi jį vadino Triušeliu. Jis skambino pianinu naujojo „Ramybės" viešbučio kokteilinėje.

— Kur aš esu?— pakartojo Dveinas.

## 7 SKYRIUS

⊙ Kilgoras Trautas Niujorko kino teatre nuėjo į vyrų tualetą nusišlapinti. Ant sienos šalia rankšluosčio pamatė priklijuotą skelbimą. Jis reklamavo masažo saloną „Sultono haremas". Masažo salonai Niujorke buvo naujovė,

kelianti visuotinį susidomėjimą. Vyrai užėję galėdavo fotografuoti nuogas moteris arba dažyti nuogų moterų kūnus vandeniniais dažais. Pageidaujantiems vyrams moterys visur tryniodavo, maigydavo ir masažuodavo.

— Štai kur smagus, pilnakraujis gyvenimas,— tarė Kilgoras Trautas.

Šalia rankšluosčio ant glazūruotų koklių kažkas pieštuku buvo užrašęs:

Kur gyvenimo prasmė?

Trautas iškrėtė kišenes, ieškodamas plunksnakočio ar pieštuko. Jis žinojo, kaip atsakyti į šį klausimą. Tačiau neturėjo kuo rašyti, nerado net degtuko nuodegos, todėl paliko klausimą neatsakytą. O štai ką jis būtų parašęs, jei būtų turėjęs kuo:

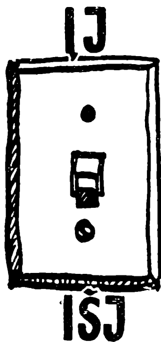
*Būti*
*Visatos Kūrėjo*
*akimis,*
*ausimis*
*ir sąžine,*
*kvaily!*

⊙ Grįždamas į savo vietą kino salėje, Trautas ėmė vaidinti Visatos Kūrėjo akis, ausis ir sąžinę. Jis telepatiškai siuntė nesvarbu kur esančiam Kūrėjui raportus. Jis pranešė, kad vyrų tualete švaru net blizga. „Kilimas po mano kojomis,— raportavo jis iš vestibiulio,— naujas ir elastingas. Spėju, kad jis iš kažkokio ypatingo pluošto. Spalva — mėlyna. Įsivaizduojate mėlyną spalvą?" Ir taip toliau.

Kai įėjo į salę, joje degė šviesos. Žiūrovai buvo išsivaikščioję, likęs tik administratorius, kuris drauge ėjo ir kontrolieriaus, ir tvarkdario, ir valytojo pareigas. Jis šlavė tarpueilius. Tai buvo pusamžis baltaodis vyriškis.

— Balius baigtas, dėduli,— tarė jis Trautui.— Laikas namučių.

Trautas neprieštaravo. Bet ir išsyk nepasišalino. Jis apžiūrėjo žaliais emaliniais dažais dažytą plieninę dėžę salės gale. Joje buvo įmontuotas projektorius, garso aparatūra ir kino juostos. Nuo dėžės iki rozetės sienoje tiesėsi laidas. Dėžės priekyje blizgėjo anga, pro kurią išeidavo vaizdas. Dėžės šone matėsi paprastas jungiklis. Jis atrodė taip:



◉ Trautas susižavėjo: žinojo, kad tereikia jam spustelėti jungiklį, ir žmonės vėl ims kruštis ir čiulptis.

— Labanakt, dėduli,— pabrėždamas žodžius, pakartojo administratorius.

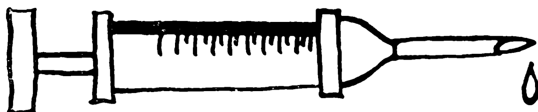
Trautas nenoriai atsitraukė nuo aparato. Štai ką jis pasakė apie jį administratoriui:

— Ji tokį didelį poreikį patenkina, šita mašina, o taip nesunku ją aptarnauti.

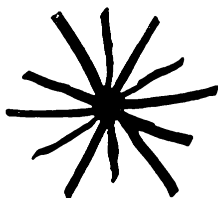
◉ Išėjęs iš kino, Trautas, tarnaudamas Visatos Kūrėjo akimis, ausimis ir sąžine, pasiuntė jam tokį telepatinį pranešimą: „Išeinu į Keturiasdešimt antrąją gatvę. Kas jums apie šią gatvę žinoma?"

## 8 SKYRIUS

◉ Trautas išėjo ant Keturiasdešimt antrosios gatvės šaligatvio. Vaikščioti šia gatve buvo pavojinga. Pavojinga buvo vaikščioti visame mieste — ir dėl kenksmingų cheminių medžiagų, ir dėl nelygaus turtų pasidalijimo, ir taip toliau. Daugeliui žmonių, kaip ir Dveinui, organizmuose gaminosi smegenims kenksmingos cheminės medžiagos. Tačiau buvo mieste ir tūkstančių tūkstančiai tokių, kurie kenksmingas chemines medžiagas pirkdavo ir rydavo arba traukdavo pro nosį, arba leisdavosi į venas su štai tokiais prietaisėliais:



Kiti net grūsdavosi kenksmingus chemikalus sau pro šiknos skylę. Jų šiknos skylės atrodė taip:



⊙ Tokius rizikingus eksperimentus su cheminėmis medžiagomis ir savo organizmais žmonės darė todėl, kad norėjo geriau, gražiau gyventi. Gyvenimo sąlygos jų buvo bjaurios, tad ir elgtis galima buvo tik bjauriai. Nuosavybės jie turėjo gumbą, todėl aplinkos pagerinti nevaliojo. Užtat visaip stengėsi pagražinti bent savo vidų.

Rezultatai buvo katastrofiški — savižudybės, vagystės, žmogžudystės, beprotybė ir taip toliau. Tačiau į rinką plūdo vis naujų ir naujų chemikalų. Keturiasdešimt antrojoje gatvėje, už šešių metrų nuo Trauto, palei pornografijos krautuvės duris gulėjo be sąmonės keturiolikmetis baltaodis berniokėlis. Jis buvo išgėręs pusę puslitrio naujoviško dažų valiklio, kuris tik prieš dvi dienas buvo pasirodęs parduotuvėse. Be to, jis buvo prarijęs dvi piliules, apsaugančias raguočius nuo Bengo ligos, tokio infekcinio susirgimo, kuris baigiasi išsimetimu.

⊙ Išėjęs į Keturiasdešimt antrąją gatvę, Trautas suakmenėjo iš baimės. Aš jam daviau niekam tikusį gyvenimą, bet drauge daviau jam ir geležinį norą gyventi. Žemės planetoje toks derinys — įprastas dalykas.

Kino teatro administratorius išėjo ir užrakino duris.

Ir tuomet iš niekur atsirado dvi jaunos juodaodės prostitutės. Jos paklausė Trautą ir administratorių, ar jie nenorėtų pažaisti. Jos buvo linksmos ir drąsios — nes prieš pusvalandį buvo sudorojusios tūbelę norvegiškų vaistų nuo hemorojaus. Tie vaistai buvo gaminami jokiu būdu ne valgymui. Juos reikėjo švirkštis į užpakalį.

Mergelės buvo kaimietės. Jos užaugo provincijoje šalies pietuose, kur jų protėviai būdavo naudojami kaip žemės ūkio mašinos. Tačiau šiais laikais tenykščiai ūkininkai gyvų mašinų nebenaudoja, nes mašinos iš metalo pigesnės, patvaresnės ir tenkinasi prastesniais butais.

Todėl juodaodėms mašinoms beliko arba kraustytis iš ten, arba mirti badu. Jos suplaukė į miestus, nes visur kitur ant tvorų ir medžių akis badė štai tokie įspėjimai:




⊙ Kilgoras Trautas kažkada parašė apsakymą „Pašalinis — tai tu!" Veiksmas vyksta Havajų salose — ten, kur turėjo keliauti laimingieji midlendiečiai, Dveino Huverio loterijos laimėtojai. Kiekvienas žemės lopinėlis salose priklausė kokiems keturiasdešimčiai žmonių, ir Trauto ap-

sakyme tie žmonės nutarė išnaudoti nuosavybės teises visu šimtu procentų. Jie visur prikarstė įspėjimų „Eiti draudžiama!"

Dėl to milijonams kitų havajiečių susidarė baisių sunkumų. Traukos dėsnis reikalavo, kad jie būtų kur nors prilipę prie žemės paviršiaus. O jei neturi žemės, tai lįsk į jūrą ir plūduriuok sveikas.

Bet paskui federalinė vyriausybė parengė ekstra gelbėjimo programą. Visiems vyrams, moterims ir vaikams, neturintiems nuosavybės — žemės,— buvo duota po didelį helio pripūstą balioną.

⊙ Po kiekvienu balionu tabalavo trosas su diržais. Su šiais balionais havajiečiai galėjo ir toliau gyventi salose, nesiliesdami prie svetimos nuosavybės.

⊙ Prostitutės tarnavo suteneriui. Jis buvo stulbinančiai gražus ir žiaurus. Joms jis atstojo dievą. Jis atėmė iš jų laisvą valią, bet jos už tai ant jo nepyko. Vis vien joms tos laisvės nereikėjo. Jos atsidavė suteneriui su visa siela ir kūnu; lygiai taip pat būtų galėjusios atsiduoti, sakysim, Jėzui ir gyventi negalvodamos apie save ir pasitikėdamos dievo valia.

Jų vaikystė buvo praėjusi. Jos palengva merdėjo. Žemė, jų akimis žiūrint, buvo nešvanki planeta. Kai Trautas ir kino teatro administratorius, du nešvankėliai, pasakė, jog jie nenorį žaisti nešvankaus žaidimo, merdėjančios mergelės lėtai nužingsniavo sau: jų kojos takšt prilimpa prie planetos, atsiknoja, vėl takšt, vėl atsiknoja... Jos išnyko už kampo. Trautas, Visatos Kūrėjo akys ir ausys, nusičiaudėjo.

— Į sveikatą! — pasakė administratorius. Šitaip daugelis amerikiečių grynai automatiškai reaguodavo išgirdę žmogų čiaudint.

— Ačiū,— atsakė Trautas. Tokiu būdu tarp jų užsimezgė trumpalaikė draugystė.

Trautas pasakė tikįsis laimingai pasiekti kokį nors pigų viešbutį. Administratorius pasakė tikįsis laimingai pasiekti metro stotį Taims Skvere. Ir juodu nuėjo drauge, drąsinami savo žingsnių aido, atsimušančio nuo pastatų fasadų.

Administratorius šiek tiek pasipasakojo Trautui, kokia jam regisi ši planeta. Pasak jo, tai kampelis, kur jis gyvenąs su žmona ir pora vaikučių. Jie nežiną, kad jis dirbąs kino teatre, rodančiame nešvankius filmus. Jie maną, jog jis, kaip inžinierius, iki vėlumos duodąs konsultacijas. Jis pasakė, kad jo amžiaus inžinieriai planetoje nelabai reikalingi. Nors kadaise jinai juos dievino.

— Sunkūs laikai,— pasakė Trautas.

Administratorius pasipasakojo dalyvavęs kuriant stebuklingą izoliacinę medžiagą, kuri buvo panaudota raketiniuose laivuose, skrendančiuose į Mėnulį. Beje, tai ta pati medžiaga, kuri suteikė stebuklingas izoliacines savybes Dveino Huverio pasakiškojo namo Midlendo mieste aliumininiam apmušui.

Administratorius priminė Trautui žodžius, kuriuos ištarė pirmasis žmogus, pastatęs koją ant Mėnulio:

— „Nedidelis žmogaus žingsnelis — milžiniškas žmonijos šuolis."

— Gražiai pasakyta,— pritarė Trautas. Jis dirstelėjo sau per petį, pastebėjo, kad jiems iš paskos seka baltas „Tornado" modelio „Oldsmobilis" su juodu vinilo stogu. Toji keturių šimtų arklio jėgų galingumo mašina su prie-

kiniu varančiuoju tiltu maždaug penkių kilometrų per valandą greičiu burpsėjo palei pat šaligatvį per tris metrus nuo jų.

Tai buvo paskutinis dalykas, kurį užfiksavo jo atmintis: kad iš paskos burpsėjo „Oldsmobilis".

⊙ Kai atsipeikėjo, pasijuto klūpąs keturpėsčias rankinio aikštelėje po Kvinsboro tiltu Penkiasdešimt devintojoje gatvėje, Ist Riverio pakrantėje. Kelnės ir trumpikės — nusmauktos ant blauzdų. Pinigai — dingę. Paketai su smokingu, naujaisiais marškiniais ir knygom išbarstyti ant žemės. Iš vienos ausies sunkėsi kraujas.

Policija jį užklupo maunantis kelnes. Prožektoriaus apakintas, jis stovėjo atsirėmęs į rankinio aikštelės tvorą ir kvailai grabaliojosi sau apie diržą ir klyną. Policininkai spėjo, kad jį užklupo pažeidinėjant viešąją tvarką, kad užklupo jį kažką kuriant su skurdžia — ekskrementai plius alkoholis — seno žmogaus palete.

Jis ne visiškai grynai buvo apšvarintas. Kelnėse, laikrodžio kišenėlėje, buvo likę dešimt dolerių.

⊙ Ligoninėje nustatė, kad Trautas sužeistas nesunkiai. Jį nuvežė į policijos būstinę ir tenai apklausė. Jis tegalėjo atsakyti, jog jį pagrobė pikta dvasia, važiavusi baltu „Oldsmobiliu", ir daugiau nieko. Policija norėjo žinoti automobiliu važiavusių asmenų skaičių, amžių, lytį, odos spalvą, kalbėseną.

— Aš nieko nežinau. Gal ten buvo visai ne Žemės gyventojai,— atsakė Trautas.— Gal ten buvo kokios protaujančios dujos iš Plutono.

⊙ Trautas taip leptelėjo, nieko pikta nemanydamas, tačiau šie jo žodžiai it bacilos sukėlė epidemiją, užnuodi-

jusią daugybės žmonių sąmonę. Štai kaip ta epidemija išplito: kitą dieną vienas reporteris aprašė šį atsitikimą „Niujork poust" laikraštyje ir žinutės pradžioje pacitavo Trauto žodžius.

Žinutės antraštė skelbė:

PLUTONO GANGSTERIAI PAGROBĖ DU ŽMONES.

Trautas, tarp kitko, laikraštyje virto Kilmeriu Troteriu, adresas nežinomas, amžius nurodytas — aštuoniasdešimt dveji metai.

Kiti laikraščiai persispausdino žinutę, truputį ją padailino. Visi užkibo ant Trauto jumoro apie Plutoną, lyg žinovai pasakojo apie „Plutono" gaują. Reporteriai prašė policiją papildomos informacijos apie „Plutono" gaują, todėl policija ėmė rinkti informaciją apie „Plutono" gaują.

⊙ Tokiu būdu niujorkiečiai, kurių ir taip tykojo begalės anoniminių baubų, lengvai leidosi įbauginami, atrodytų, labai konkrečiu baubu —„Plutono" gauja. Kad apsisaugotų nuo „Plutono" gaujos, jie prisipirko naujų spynų bei vielinių tinklų langams. Bijodami „Plutono" gaujos, liovėsi vakarais vaikščioję į teatrus.

Užsienio laikraščiai plačiai paskleidė šiuos baisius gandus, žmonėms, ketinantiems aplankyti Niujorką, savo straipsniuose aiškino, kuriose gatvėse mažiausias pavojus susidurti su „Plutono" gauja.

⊙ Viename iš daugelio Niujorko getų, kuriame gyveno tamsiaodžiai žmonės, apleisto namo rūsyje susirinko didelis pulkas puertorikiečių berniūkščių, mažų, tačiau judrių. Jie norėjo, kad jų visi bijotų — taip manė apsiginti patys ir apginti savo draugus bei namiškius, nes poli-

cija tuo nesirūpino. Be to, jie norėjo išgyvendinti iš savo rajono narkotikų kontrabandininkus, norėjo išgarsėti — to labai reikėjo, norint atkreipti valdžios dėmesį, kad valdžia daugiau rūpintųsi gatvių valymu ir taip toliau.

Vienas iš berniūkščių, Chosė Mendosa, neblogai piešė. Todėl jis ant visų striukelių išpaišė naujosios gaujos emblemą. Štai kokia ta emblema:




## 9 SKYRIUS

⊙ Tuo metu, kai Kilgoras Trautas ne iš blogos valios nuodijo niujorkiečių sąmonę, kuoktelėjęs „Pontiako" prekybos agentūros savininkas Dveinas Huveris Amerikos Vidurvakariuose lipo nuo savojo „Ramybės" viešbučio stogo.

Prieš pat auštant Dveinas užėjo į kilimais išklotą viešbučio vestibiulį prašyti kambario. Nors metas buvo nei šioks, nei toks, jis rado laukiantį dar vieną žmogų — be to, juodaodį. Tai buvo indaras gydytojas iš Nigerijos

Siprijanas Ukvendė, kuris gyveno viešbutyje, kol susiras tinkamą butą.

Dveinas nuolankiai laukė savo eilės. Jis pamiršo esąs vienas iš viešbučio savininkų. Į tai, kad viešbutyje gyvena ir juodaodžių, Dveinas žiūrėjo filosofiškai. Su karčiai saldžiu pasitenkinimu jis tarė sau: „Laikai keičiasi. Keičiasi laikai".

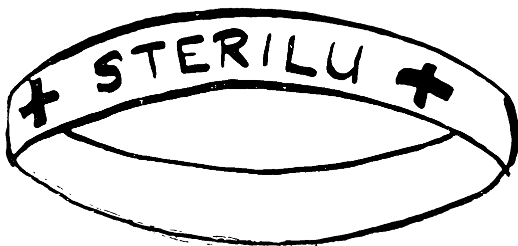
⊙ Budėtojas buvo naujokas. Jis nepažinojo Dveino. Jis liepė Dveinui užpildyti visą registracijos kortelę. Dveinas savo ruožtu atsiprašė, kad neprisimena automobilio numerio. Jis jautėsi kaltas, nors ir žinojo, kad niekuo nenusikalto.

Kai budėtojas padavė kambario raktą, Dveiną apėmė džiaugsmas. Jis praėjo išbandymą! Ir kambarys jį sužavėjo. Jis buvo toks naujas, toks vėsus, toks švarus. Jis buvo toks *beveidis!* Tai buvo viso pasaulio „Ramybės" tipo viešbučių tūkstančių kambarių brolis.

Dveinas Huveris, galimas daiktas, nežinojo, kokia jo gyvenimo prasmė ir ką jam toliau su tuo savo gyvenimu daryti. Tačiau bent šį sykį jis pasielgė labai teisingai: jis patalpino save į idealų konteinerį žmogui.

Konteineris laukė bet ko. Jis laukė ir Dveino.

Unitazas buvo apjuostas štai tokia popierine juosta, kurią, prieš naudojantis tualetu, reikia nuplėšti:



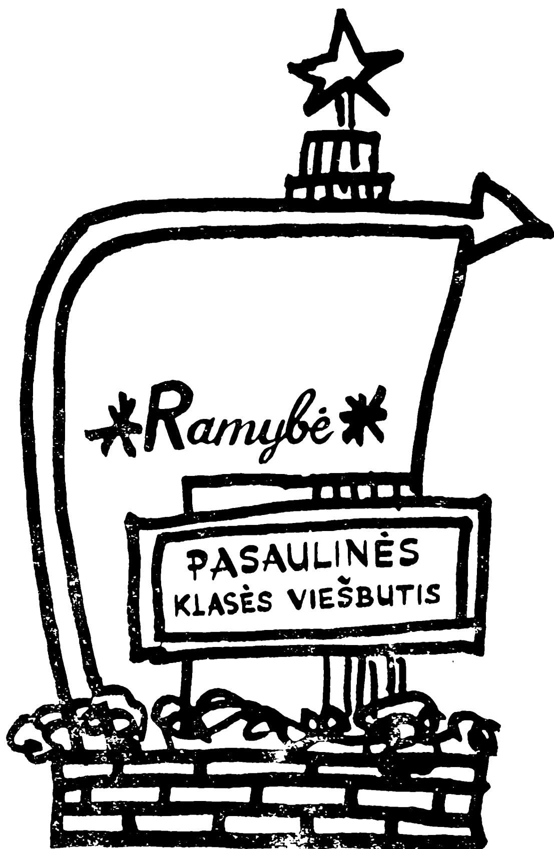
Ši popierinė juosta garantavo Dveinui, jog jis gali nebijoti, kad kamščiatraukio pavidalo gyvūnėliai įsirangys pro užpakalio skylę ir sugrauš visą jo instaliaciją. Vadinasi, viena bėda Dveinui — jau ne bėda.

⊙ Ant vidinės durų rankenos kabojo kortelė, kurią Dveinas dabar perkabino ant išorinės rankenos. Kortelė atrodė taip:



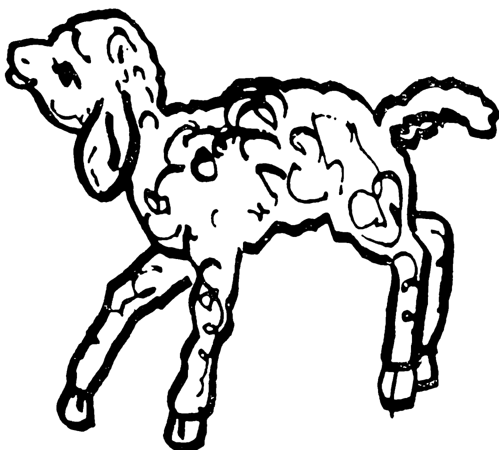

Dveinas minutei praskleidė iki grindų nukarusias portjeras. Jis pamatė reklamą, kuri visiems Centrine magistrale dumiantiems, poilsio išsiilgusiems keliautojams skel-

bė, kad yra toks „Ramybės" viešbutis. Štai kaip atrodė ta reklama:




Dveinas užtraukė portjeras. Tada sureguliavo šildymo ir ventiliacijos režimą. Miegojo kaip ėriukas.

Ėriukas — toks jaunas gyvulėlis, Žemės planetoje garsėjęs labai geru miegu. Štai kaip jis atrodė:



## 10 SKYRIUS

⊙ Kitą rytą po Veteranų dienos, dvi valandos prieš auštant, Kilgoras Trautas it besvoris balionas išriedėjo iš Niujorko policijos skyriaus. Vėjas nupūtė jį drauge su popierinėmis servetėlėmis, laikraščiais ir suodžiais iš rytų į vakarus skersai Manheteno salą.

Trautas susistabdė autotraukinį. Jis gabeno trisdešimt penkias tonas ispaniškų alyvų. Trautas įsėdo prie įvažiavimo į Linkolno tunelį. Tunelis buvo taip pavadintas pagerbti žmogui, kuris turėjo tiek drąsos ir sveiko proto, kad paskelbė žmonių vergovę Jungtinėse Valstijose už įstatymo ribų. Ta naujovė įvesta ne taip seniai.

Vergai buvo paprasčiausiai paleisti, be jokios nuosavybės. Atskirti juos nuo kitų buvo nesunku. Jie buvo juodaodžiai. Jie staiga atsidūrė laisvėje tartum tyrinėtojai nežinomoje žemėje.

⊙ Baltaodis šoferis liepė Trautui gultis ant kabinos grindų ir gulėti tol, kol išvažiuos iš miesto, nes jam buvo draudžiama vežioti keleivius.

⊙ Buvo dar tamsu, kai šoferis leido Trautui atsisėsti. Jie važiavo pro išnuodytus Niudžersio pelkynus ir pievas. Autotraukinys susidėjo iš „Dženeral motorz" firmos dyzelinio vilkiko „Astro-95" ir dvylikos metrų ilgio furgono. Jis buvo toks milžiniškas, jog Trautui sava galva regėjosi esanti didumo sulig orinio pistoleto kulkele.

Šoferis pasisakė kadaise mėgęs medžioti ir žuvauti. Jam spaudė širdį, pagalvojus, kaip šitos pelkės ir pievos atrodė prieš kokia šimtą metų.

— O kokius šūdniekius gamina dauguma šitų fabrikų — skalbimo priemones, bizalą visokį. . .

⊙ Jis turėjo racijos. Gamybos procesai alino planetą, o buvo gaminamas daugiausia visoks šlamštas.

Savo ruožtu ir Trautas parodė racijos.

— Seniau,— tarė jis,— aš buvau gamtosaugos šalininkas. Verkdavau ir aimanuodavau, kad žmonės iš malūnsparnių su automatiniais šautuvais pyškina erelius ir kitus paukščius, bet paskui nustojau. Per Klivlendą teka upė, taip užteršta, kad kartą per metus užsidega. Seniau dėl to širdį skaudėdavo, o dabar tik juokiuos. Kai koks nors tanklaivis netyčia išverčia į okeaną savo krovinį ir išžudo milijonus paukščių ir milijardus žuvų, aš sakau:

„Tegyvuoja „Standard oil" ar kas ten tą naftą išvertė!"— Trautas entuziastingai iškėlė rankas.—„Eikit sau po galais su „Mobilo" degalais!"— riktelėjo jis.

Šoferis apsiniaukė.

— Juokus krečiat,— tarė jis.

— Aš supratau,— pasakė Trautas,— kad Dievas visai nesirūpina gamtosauga, tad mums, žmogeliams, saugoti gamtą — tikra šventvagystė ir tuščias laiko eikvojimas. Kad jūs pamatytumėt jo vulkanus, tornadus, potvynius! Kad jūs žinotumėt, kokius ledynmečius jis organizuoja kas pusę milijono metų! O vinkšnų amaras? Nieko sau gamtosauga! Ir taip daro ne žmogus, o pats Dievas. Tai juk gali būti taip, kad kai mes išvalysim upes, jis visą galaktiką supleškins lyg celiulioidinę apykaklę. Juk taip ir buvo su Betliejaus žvaigžde.

— Kaip, kaip buvo su Betliejaus žvaigžde?— paklausė šoferis.

— Kažkokia galaktika supleškėjo lyg celiulioidinė apykaklė,— atsakė Trautas.

⊙ Šoferiui tai padarė įspūdį.

— Tikrai, kai pagalvoji,— tarė jis,— tai biblija apie gamtos apsaugą, man regis, nieko nemini.

— Nebent kur pasakojama apie tvaną,— pasakė Trautas.

⊙ Kiek laiko važiavo tylėdami, o paskui šoferis vėl parodė racijos. Jis pasakė žinąs, kad jo autotraukinys nuodija atmosferą, o tam, kad jis visur galėtų pravažiuoti, planeta apvelkama asfalto marškiniais.

— Vadinasi, aš — savižudys,— tarė jis.

— Nesigraužkit,— pasakė Trautas.

— O mano brolis daro dar blogiau,— toliau kalbėjo šoferis.— Jis dirba fabrike, kur gamina chemikalus, o tais chemikalais Vietname naikina augalus ir medžius.— Vietnamas — tai šalis, kur Amerika, norėdama atgrėsti žmones nuo komunizmo, šį tą mėtė ant jų iš lėktuvų. Šoferio minėtų chemikalų paskirtis buvo naikinti augalų lapiją, kad komunistams būtų sunkiau pasislėpti nuo lėktuvų.

— Nesigraužkit,— pasakė Trautas.

— Bet plačiau pažiūrėjus, tai ir jis savižudys,— pasakė šoferis.— Atrodo, kad ir ką amerikietis šiais laikais dirbtų, viskas vienaip ar kitaip veda prie savižudybės.

— Yra racijos,— pasakė Trautas.

⊙ — Nesuprantu, ar jūs rimtai, ar juokais,— tarė šoferis.

— Aš ir pats nežinau. Ir nežinosiu tol, kol neišsiaiškinsiu, ar gyvenimas rimtas dalykas, ar ne,— atsakė Trautas.— Gyventi, žinau, pavojinga ir nelengva. Bet tai dar nebūtinai reiškia, kad gyvenimas rimtas dalykas.

⊙ Kaip žinia, Trautui išgarsėjus, šis klausimas — ar jis juokauja, ar kalba rimtai — liko didžiausia mįslė. Vienam įkyriam klausinėtojui jis pasakė, jog juokaudamas sukryžiuojąs pirštus. „Ir atkreipkit dėmesį,— toliau aiškino jis,— kad, suteikdamas jums šią neįkainojamą informaciją, aš laikiau pirštus sukryžiavęs."

Ir taip toliau.

Trautas buvo baisus grizas. Šoferiui po valandos kitos jis pakyrėjo iki gyvo kaulo. Pasinaudodamas tyla, Trautas sugalvojo apsakymą, nukreiptą prieš gamtosaugą, kurį pavadino „Džilgongo!"

„Džilgongo!" pasakojo apie planetą, kuri buvo labai

nesimpatiška, nes joje vyko per daug intensyvus dauginimasis.

Apsakymo pradžioje vaizduojamas didelis banketas pagerbti žmogui, išnaikinusiam gražuliukų meškėnų pandų rūšį. Tam jis paskyrė visą gyvenimą. Banketui buvo pagamintos specialios lėkštės, ir svečiai galėjo neštis jas namo kaip suvenyrus. Kiekvieną lėkštę puošė meškiuko piešinys ir banketo data. Po piešiniu buvo parašyta:

DŽILGONGO!

Tos planetos kalba šis žodis reiškė: „Išnykę!"

⊙ Žmonės džiaugėsi, kad meškėnai *džilgongo,* nes planetoje ir taip egzistavo per daug rūšių ir beveik kas valandą dar daugėjo ir daugėjo. Buvo neįmanoma apsiprasti su stulbinančia gyvių ir augalų įvairove.

Žmonės stengėsi visokiais būdais sumažinti rūšių skaičių, kad būtų galima nustatyti kokius nors dėsningumus. Tačiau Gamta buvo pernelyg išradinga. Galiausiai visi gyvi planetos padarai uždusо po gyva trisdešimties metrų storio antklode. Toji antklodė susidėjo iš klajoklių karvelių, erelių, Bermudų erelių ir baltųjų amerikinių gervių.

⊙ — Alyvos dar pusė bėdos,— tarė šoferis.

— Ką?— atsiliepė Trautas.

— Gerai, kad nevežam ko nors blogiau už alyvas.

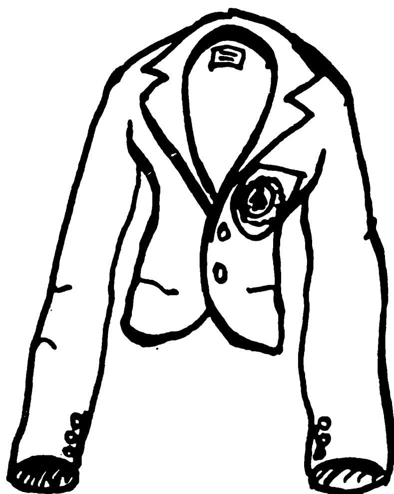
— Teisybė,— sutiko Trautas. Jis buvo pamiršęs, kad jie ne šiaip sau važiuoja, o veža į Talsą (Oklahomos valstija) trisdešimt penkias tonas alyvų.

⊙ Šoferis užvedė šneką apie politiką.

Trautas neskyrė vieno politikieriaus nuo kito. Jam visi jie atrodė nelyginant vienodos entuziastingos šimpan-

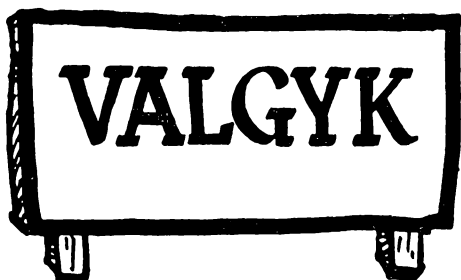
zės. Kažkada Trautas parašė apsakymą apie optimistišką šimpanzę, kuri tapo Jungtinių Valstijų prezidentu. Apsakymą jis pavadino „Vado pasveikinimas".

Šimpanzė dėvėjo mėlyną flanelinę sportinę striukelę su varinėmis sagomis ir su Jungtinių Valstijų prezidento ženklu ant viršutinės kišenėlės. Striukelė atrodė taip:



Kur tik šimpanzė pasirodydavo, orkestras grodavo maršą „Vado pasveikinimas". Šimpanzei maršas labai patiko. Išgirdusi net strykčiodavo.

⊙ Šoferis sustabdė autotraukinį prie valgyklos. Štai kas buvo užrašyta ant lentos priešais valgyklą:



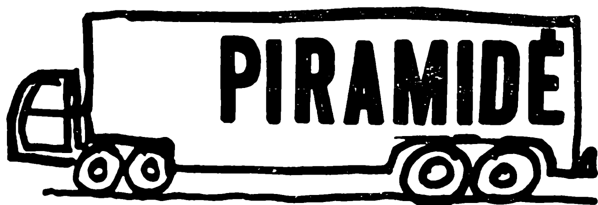

Tad juodu užėjo pavalgyti.

Trautas pastebėjo valgant suaugusį baltaodį idiotą. Jį prižiūrėjo baltaodė slaugė. Idiotas beveik nemokėjo kalbėti, o ir valgymas jam buvo gyvas vargas. Slaugė jam po kaklu buvo parišusi seilinuką.

Tačiau apetitą jis turėjo nuostabų. Trautas žiūrėjo, kaip jis šutina vaflius ir kiaulienos dešrą, kaip plunija apelsinų sultis ir pieną. Trautas stebėjosi, koks panašus tas idiotas į gyvulį. Gražu buvo žiūrėti, koks jis laimingas, pasikrovęs kalorijų, kurios padės jam prastumti dar vieną dieną.

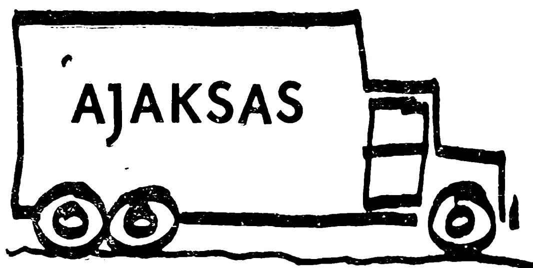
Trautas tarė sau: „Pasikrauna kuro dar vienai dienai".

⊙ Grįždamas paskui šoferį prie autotraukinio, Trautas pirmą kartą kaip reikiant apžiūrėjo jų transporto priemonę, iš tolo pamatęs ją visą. Ant furgono didelėmis, beveik pustrečio metro didumo, oranžinėmis raidėmis buvo užrašytas žodis. Štai jis:



Trautas pagalvojo: įdomu, ką pamanytų, perskaitęs šitą užrašą, vaikas, kuris dar tik mokosi skaityti? Vaikas manytų, kad čia nepaprastai svarbus dalykas, nes kažkas nepatingėjo užrašyti šio žodžio tokiomis didelėmis raidėmis.

O paskui, vaizduodamasis esąs toksai vaikas, Trautas perskaitė užrašą ant kito furgono. Štai jis:




## 11 SKYRIUS

⊙ Dveinas Huveris miegojo naujajame „Ramybės" viešbutyje iki dešimtos. Jis puikiai pailsėjo. Populiariame viešbučio „Medžiotojų" restorane užsisakė pusryčius Nr. 5. Portjeros naktį buvo užtrauktos. Dabar jos buvo iki galo atitrauktos. Neužstojo kelio saulės šviesai.

Prie gretimo stalo, taip pat vienas, sėdėjo nigerietis, indaras Siprijanas Ukvendė. Jis skaitinėjo skelbimus Midlendo laikraštyje „Bjugl obzerver". Jam reikėjo pigaus buto. Kol susiras, Midlendo centrinė ligoninė apmokės jo viešbučio sąskaitas, ir ligoninės valdžia jau darėsi dėl to nelabai patenkinta.

Be to, jam reikėjo moters, pulko moterų, kurias būtų

galėjęs dulkinti šimtus kartų per savaitę, nes jis buvo visas pritvinkęs geismo. Be to, jis ilgėjosi savo gentainių indarų. Tėvynėje jis turėjo šešis šimtus giminių, kurių visų žinojo vardus.

Ukvendė apatišku veidu užsisakė pusryčius Nr. 3 su kvietiniais skrebučiais. Kaukė slėpė jaunuolį, nukamuotą nostalgijos ir mergamėsio bado.

⊙ Dveinas Huveris, sėdintis per du metrus nuo jo, žiūrėjo į saulės užlietą, pilną mašinų Centrinę magistralę. Jis žinojo, kur esąs. Matė pažįstamą griovį tarp automobilių stovėjimo aikštelės ir magistralės — betono lovį, kuriuo inžinieriai leido tekėti Cukrinei upelei. Už griovio matėsi pažįstamas elastingas plieno barjeras, saugantis, kad automobiliai ir sunkvežimiai neįkristų į Cukrinę upelę. Kitapus barjero — trys pažįstamos vakarų krypties eismo juostos, o už jų — žole apaugusi pažįstama skiriamoji juosta. Už jos — trys pažįstamos rytų krypties eismo juostos ir kitas pažįstamas plieninis barjeras. Dar toliau — pažįstamas Vilio Ferčaildo vardo aerouostas, o dar toliau — pažįstami fermerių laukai.

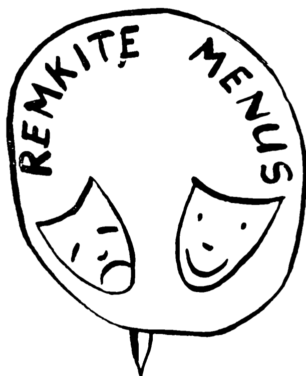
⊙ Visur aplink plytėjo lygumos — lygus kaip blynas miestas, lygus kaip blynas rajonas, lygi kaip blynas apygarda, lygi kaip blynas valstija. Vaikystėje Dveinas manė, kad visi žmonės gyvena grynose, be jokio medelio, lygumose. Jis įsivaizdavo, kad okeanai, kalnai ir miškai iš esmės išskirstyti į valstijų ir nacionalinius parkus. Trečioje klasėje mažasis Dveinas sukurpė rašinį, kuriame agitavo steigti nacionalinį parką palei Cukrinę upelę, vienintelį pastebimesnį dvylikos kilometrų spinduliu nuo Midlendo vandens telkinį.

Dabar Dveinas tyliai sau ištarė to pažįstamo vandens telkinio pavadinimą:

— Cukrinė upelė.

⊙ Ties vingiu, kur mažasis Dveinas buvo parinkęs vietą nacionaliniam parkui, Cukrinė upelė buvo vos penkių centimetrų gylio ir keturiasdešimt penkių metrų pločio. Dabar toje vietoje stovi Mildredos Beri Menų centras. Gražus daiktas.

Dveinas patampė švarko atvartą, užčiuopė jame įsmeigtą ženkliuką. Jis išsitraukė ženkliuką — buvo pamiršęs, kas ant jo užrašyta. Ženkliukas reklamavo vakare prasidėsiantį Menų festivalį. Tokius kaip Dveino ženkliukus nešiojo visi midlendiečiai. Štai kas buvo ant ženkliuko užrašyta:




⊙ Retkarčiais Cukrinė upelė patvindavo. Dveinas prisiminė, kaip atrodydavo tas potvynis. Tokiose lygumose tai buvo savotiškai gražus reginys. Cukrinė upelė tyliai

išsiliedavo iš krantų ir virsdavo milžinišku veidrodžiu, kuriame be pavojaus galėjo taškytis vaikai.

Veidrodis demonstruodavo miestelėnams, kokiame slėnyje jų gyvenama, nenuginčijamai rodydavo, kad jie kalniečiai, nes gyvena ant šlaitų, kurie, tolstant nuo Cukrinės upelės, kas kilometras paaukštėja pusantro centimetro.

Dveinas tyliai pakartojo to vandens telkinio pavadinimą:

— Cukrinė upelė.

⊙ Dveinas baigė pusryčiauti, ir jam atėjo mintis, kad jis jau psichiškai sveikas, kad jį pagydė paprasčiausias gyvenamosios vietos pakeitimas, geras miegas.

Kenksmingos cheminės medžiagos leido jam pereiti per vestibiulį, o paskui per kokteilinę, nepatiriant nieko nenormalaus. Tačiau išėjęs pro šonines kokteilinės duris į asfalto prerijas, supančias jo viešbutį ir jo „Pontiako" agentūrą, jis pajuto, kad kažkas pavertė asfaltą tarytum kokiu tramplinu.

Nuo Dveino svorio asfaltas įdubo. Dveinas nugrimzdo gerokai žemiau gatvės lygio, paskui lėtai šiek tiek pakilo. Jis stovėjo negilioje, lyg guminėje įduboje. Dveinas žengė dar vieną žingsnį savo automobilių agentūros link. Jis vėl įsmego, vėl pakilo ir vėl atsidūrė naujoje įduboje.

Jis apsidairė, ar jį kas mato. Matė vienas žmogus — Siprijanas Ukvendė. Jis neklimpdamas stovėjo ant įdubos krašto. Nors Dveino padėtis buvo nepaprastai keista, Ukvendė tepasakė:

— Gražus oras šiandien.

⊙ Įduba po įdubos Dveinas liumpsėjo pirmyn.

Dabar jis klampojo per vartotų automobilių aikštelę.

Stabtelėjo, iš įdubos pasižiūrėjo į dar vieną jauną juodaodį. Šisai su skuduru šveitė tamsios bordo spalvos „Skailarko" modelio „Biuiką" su atkeliamu viršumi. Vyrukas buvo apsirengęs ne tokiam darbui. Jis vilkėjo pigų mėlyną kostiumą, baltus marškinius ir ryšėjo juodą kaklaraištį. Ir dar: jis ne šiaip sau valė automobilį — jis jį stačiai poliravo.

Vaikinas dar kiek papoliravo automobilį, tada akinamai nusišypsojo Dveinui ir poliravo toliau.

Paaiškinimas: šitas jaunas juodaodis buvo ką tik amnestuotas iš Šeperdstauno suaugusiųjų pataisos namų. Kad nemirtų iš bado, jam skubiai reikėjo darbo. Todėl jis dabar rodė Dveinui, koks jis darbštuolis.

Nuo devynerių metų amžiaus jis gyveno visokiuose Midlendo rajono našlaitynuose, paauglių prieglaudose ir vienokiose ar kitokiose kalinimo įstaigose. Dabar jam buvo dvidešimt šešeri.

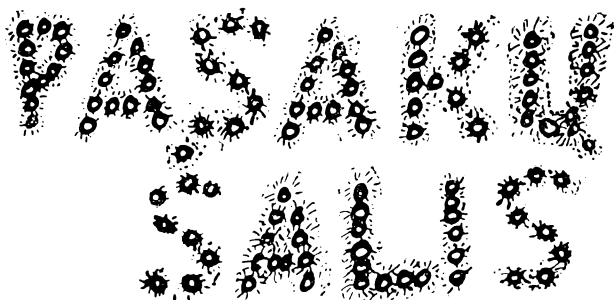
⊙ Pagaliau jis laisvas!

⊙ Dveinas pamanė, kad jaunuolis jam vaidenasi.

⊙ Jaunuolis vėl ėmėsi poliruoti automobilį. Jo gyvenimas buvo niekam tikęs. Noras gyventi vos vos ruseno. Jo nuomone, ši planeta — baisi, ir geriau, kad jo visai čia nebūtų apgyvendinę. Tai nesusipratimas! Jis neturėjo nei draugų, nei giminių. Jį visą gyvenimą gainiojo iš narvo į narvą.

Jis žinojo geresnio pasaulio pavadinimą ir dažnai regėdavo jį sapnuose. Pavadinimą laikė paslaptyje. Jeigu būtų jį kam pasakęs, jį būtų išjuokę. Tas pavadinimas toks *vaikiškas!*

Jaunasis juodaodis kalėjimų paukštis galėdavo kada panorėjęs pamatyti tą pavadinimą, išrašytą degančiomis elektros lempelėmis savo galvoje. Štai kaip jis atrodė:




⊙ Piniginėje vyrukas laikė Dveino nuotrauką. Šeperdstaune jo kameros sienos buvo nuklijuotos Dveino nuotraukomis. Jų būdavo lengva gauti, nes besišypsantis Dveino veidas kartu su jo devizu puošė kiekvieną jo skelbimą „Bjugl obzerver" laikraštyje. Nuotrauka būdavo keičiama kas pusė metų. Devizas nesikeitė jau dvidešimt penkeri metai.

Štai tas devizas:

VISI ŽINO:
DVEINU GALIMA
PASITIKĖTI.

⊙ Jaunasis ekskalinys vėl nusišypsojo Dveinui. Jo dantys buvo sveikutėliai. Šeperdstaunas garsėjo puikia dantų priežiūra. Ir maitinimu.

— Labas rytas, pone,— tarė vaikinas Dveinui. Jis buvo siaubingai naivus. Jis dar tiek daug ko nežinojo. Pavyz-

džiui, jis ničnieko nežinojo apie moteris. Fransina Pefko buvo pirmoji moteris, su kuria jis sušneko per pastaruosius vienuolika metų.

— Labas rytas,— atsakė Dveinas. Ištarė pusbalsiu, kad netoli girdėtųsi, jei jis kartais šnekasi su vaiduokliu.

— Pone... aš su didžiausiu susidomėjimu skaitau laikraščiuose jūsų skelbimus, ir man daug malonumo teikia jūsų reklamos per radiją,— pasakė amnestuotasis kalinys. Per pastaruosius kalėjimo metus jį buvo užvaldžiusi viena idėja: kad jis kada nors įsidarbins pas Dveiną ir gyvens — rūgte rūgs. Tai ir bus Pasakų šalis.

Dveinas į tai nieko neatsakė, todėl vyrukas kalbėjo toliau:

— Kaip matot, pone, aš labai darbštus. Aš apie jus girdėjau vien gera. Matyt, gerasis dievulis nuskyrė man dirbti pas jus.

— Taip?— pasakė Dveinas.

— Mūsų pavardės labai panašios,— pasakė vyrukas.— Gerasis dievulis mudviem duoda ženklą.

Dveinas Huveris nesiteiravo jo pavardės, tačiau vyrukas, visas švytėdamas, pasisakė pats:

— Aš, pone, vadinuosi Veinas Hubleris.

Midlende Hubleris buvo dažniausiai sutinkama negrų pavardė.

⊙ Dveinas Huveris lyg dvejodamas papurtė galvą ir nuėjo šalin — ir Veinui Hubleriui plyšo iš skausmo širdis.

⊙ Dveinas įėjo į savo demonstracinę salę. Žemė jam po kojom nebesmego, užtat dabar jis išvydo naują nepaaiškinamą dalyką: salės grindyse išaugusią palmę. Kenksmingos cheminės medžiagos ištrynė iš Dveino atminties

visa, ką jis žinojo apie Havajų savaitę. Po teisybei, Dveinas pats ir suprojektavo šitą palmę. Tai buvo telefono stulpas, apvyniotas džiuto maišų medžiaga. Viršūnėje buvo prikalti tikri kokoso riešutai. Lapai buvo iškirpti iš žalios plastmasės.

Reginys taip pritrenkė Dveiną, kad jis vos nenualpo. Paskui apsidairė ir pamatė visur pridėliotų ananasų ir Havajų gitarų.

O dar paskui išvydo patį neįtikimiausią dalyką: jo link, gašliai šypsodamasis, žingsniavo prekybos agentas Haris Lesabras su salotiniu triko, šiaudiniais sandalais, žolių sijonuku ir rausvais teniso marškinėliais, kurie atrodė štai taip:



⊙ Haris su žmona visą savaitgalį prasiginčijo, ar Dveinas įtarė, kad Haris transvestitas, ar ne. Jie nusprendė, kad įtarti Dveinas neturėjo pagrindo. Haris niekad nesišnekėdavo su Dveinu apie moteriškus drabužius. Jis nebuvo dalyvavęs jokiame transvestitų grožio konkurse ir, priešingai negu daugelis Midlendo transvestitų, nepriklausė dideliam Sinsinačio transvestitų klubui. Jis niekad nesilankydavo miesto transvestitų bare „Senasis vyno rūselis", įrengtame Ferčaildo viešbučio pusrūsyje. Jis niekad nesikeisdavo su kitais transvestitais „Polároido" fotografijomis, neprenumeravo jokio transvestitų žurnalo.

Haris su žmona nutarė, jog Dveinas turėjo minty tik tą, ką pasakė, ir, kad Dveinas neišmestų iš darbo, Hariui geriausia bus apsitaisyti per Havajų savaitę kokiu fantastišku apdaru.

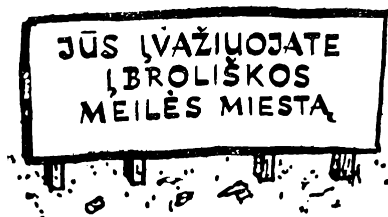
Ir štai naujai užgimęs Haris, išraudęs iš baimės ir susijaudinimo, žengė Dveino link. Jis jautėsi nieko nevaržomas, gražus, patrauklus, atsikratęs visų skrupulų.

Jis pasveikino Dveiną havajietišku žodžiu, reiškiančiu ir „labas", ir „sudie".

— *Aloha,*— tarė jis.

## 12 SKYRIUS

⊙ Kilgoras Trautas tebebuvo toli, tačiau atstumas tarp jo ir Dveino tolydžio trumpėjo. Jis tebevažiavo autotraukiniu, pavadintu „Piramide". Autotraukinys riedėjo per tiltą, poeto Volto Vitmeno garbei pavadintą jo vardu. Tiltą gaubė dūmai. Autotraukinys tuoj tuoj įvažiuos į Filadelfiją. Lenta priešais tiltą skelbė štai ką:




⊙ Jaunesnis Trautas būtų išjuokęs šitą brolybės deklaraciją, pastatytą (ir aklas būtų matęs) ant bombos duobės krašto. Tačiau jau seniai jis buvo iš galvos išmetęs idėjas apie tai, kaip galima būtų ir kaip reikėtų pertvarkyti gyvenimą planetoje. Žemė, jo nuomone, negali būti kitokia, o tik tokia, kokia yra.

Visko reikia. Jis matė baltaodę senę, besiknaisiojančią po šiukšlių dėžę. Taip reikia. Jis matė vonios žaislelį, guminį ančiuką, gulintį ant kanalizacijos šulinio grotelių. Jis ir turėjo ten gulėti.

Ir taip toliau.

⊙ Šoferis prisiminė, kad vakar buvo Veteranų diena.

— Mh,— atsiliepė Trautas.

— Jūs dalyvavot kare?— paklausė šoferis.

— Ne,— atsakė Trautas.— O jūs?

— Ne,— atsakė šoferis.

Nė vienas iš jųdviejų nebuvo karo veteranas.

⊙ Šoferis užvedė šneką apie draugus. Jis pasakė, jog jam sunku palaikyti rimtesnius draugystės ryšius, nes jis daugiausia kely ir kely. Jis su šypsena prisiminė laikus, kai kažką vadino „geriausiais draugais". Jo manymu, tik mokinukai turi „geriausius draugus".

Šoferis manė, kad Trautas, kaip langinių ir langų tinklų monteris, turįs sąlygas užmegzti tvirtus draugystės ryšius.

— Suprantat,— aiškino šoferis,— kai dedat tas langines, dirbat vis su tais pačiais žmonėmis ir artimai susipažįstat.

— Aš dirbu vienas,— atsakė Trautas.

Šoferis nusivylė.

— Aš maniau, kad tokiam darbe reikia mažiausia dviejų žmonių.

— Užtenka vieno,— pasakė Trautas.— Su tuo ir nupiepęs piemengalys susidorotų.

Šoferiui norėjosi, kad Trautas gyventų įdomų, turiningą gyvenimą ir kad jis pats galėtų pasišildyti rankas prie svetimos laimės.

— Tai vis tiek,— neatlyžo jis,— susitinkat su bičiuliais po darbo. Alaus po kaušą padarot. Kortom sumetat. Anekdotą kokį suskeliat.

Trautas gūžtelėjo pečiais.

— Vaikštot kasdien tom pačiom gatvėm,— įtikinėjo jį šoferis.— Daug ką pažįstat, ir jus daug kas pažįsta, nes juk diena dienon tom pačiom gatvėm. Jūs —„labas", ir jums —„labas". Jūs juos — vardu, ir jie jus — vardu. Ar bėda kokia — atsiras kas padeda. Savi žmonės! Kaip didelės šeimos nariai. Kasdien juk susitinkat.

Trautui nesinorėjo ginčytis.

⊙ Trautas pamiršo šoferio vardą.

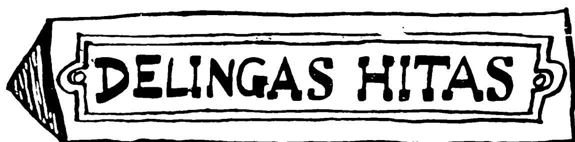
Trautas turėjo tokį pat psichinį defektą, kuris vargina ir mane. Jis nepajėgdavo prisiminti, kaip atrodo pažįstami žmonės — nebent jei išvaizda ar veidai būdavo itin ypatingi.

Pavyzdžiui, gyvendamas Kodo kyšulyje, jis šiltai sveikindavo ir vardu vadindavo tik vieną žmogų — vienarankį albinosą Alfį Birsą.

— Nešalta, Alfi, ką?— sakydavo jis.— Kur buvai pražuvęs, Alfi?— sakydavo.— Smagu tave matyti, Alfi,— sakydavo.

Ir taip toliau.

⊙ Dabar, gyvendamas Kohouze, Trautas vardu vadindavo tiktai raudonplaukį neūžaugą londonietį Delingą Hitą. Jis dirbo batų taisykloje. Tam, kad bet kas panorėjęs galėtų kreiptis į jį vardu, ant jo darbastalio buvo lentelė su pavarde. Lentelė atrodė taip:




Trautas kartkarčiais užsukdavo į taisyklą ir kalbėdavo, sakysim:

— Kaži kas šįmet laimės beisbolo čempionatą, Delingai?— arba:— Nenumanai, Delingai, ko taip naktį kaukė sirenos?— arba:— Šiandien gerai atrodai, Delingai,— iš kur išpešei tokius marškinius?— Ir taip toliau.

Trautas svarstė, ar jo draugystė su Hitu jau po visam, ar ne. Kai jis paskutinį kartą, užėjęs į taisyklą, šnekino Delingą, nykštukas staiga kad užriks ant jo!

Štai ką jis grynai londonietiška tarsena tada suriko:

— Užteks lot ant manęs!

⊙ Sykį viename Kohouzo gastronome Trautui ranką paspaudė pats Niujorko gubernatorius Nelsonas Rokfeleris. Trautas nė iš tolo nenumanė, kas jis toks. Jeigu būtų žinojęs, kokį žmogų susitiko, jis, kaip fantastas, būtų buvęs stačiai priblokštas. Rokfeleris buvo ne šiaip sau gubernatorius. Dėl savotiškų įstatymų, galiojusių toje planetos dalyje, Rokfeleriui buvo leista valdyti milžiniškus Žemės paviršiaus plotus, taip pat po tais plotais esančią naftą bei kitas naudingas iškasenas. Jis tiesiogiai arba netiesiogiai valdė didesnį planetos gabalą negu daugelis kai kurių valstybių. Toks likimas jam buvo nulemtas nuo mažų dienų. Jis tapo visų tų turtų savininku vos atėjęs į pasaulį.

— Kaip reikaliukai?— paklausė Trautą gubernatorius Rokfeleris.

— Po senovei,— atsakė Kilgoras Trautas.

⊙ Pirma šoferis norėjo primesti Trautui įdomų ir turiningą gyvenimą, o dabar — ir vėl savo paties malonumui — apsimetė, kad Trautas prisispyręs prašo jį papasakoti apie tolimų pervežimų transporto vairuotojų sekso reikalus. Trautas nieko panašaus jo neprašė.

— Įdomu, sakot, kaip šoferiams klojasi su moterimis, a ne?— tarė šoferis.— Įsivaizduojat tikriausiai, kad šoferiai bobų nespėja dulkint, a ne?

Trautas gūžtelėjo pečiais.

Įsižeidęs ant Trauto, šoferis apibarė jį, kam patikėjęs tokiais negražiais gandais.

— Pasakysiu jums štai ką, Kilgorai. . .— Čia jis užsikirto.— Juk toks jūsų vardas, a ne?

— Aha,— atsakė Trautas. Jis jau šimtąjį kartą spėjo

pamiršti šoferio vardą. Vos atitraukęs žvilgsnį, Trautas pamiršdavo ne tik jo vardą, bet ir veidą.

— Po šimts kalakutų, Kilgorai...— tarė šoferis.— Tarkim, sugenda mano machina kad ir Kohouze, ir man reikia sėdėt ten porą dienų, kol suremontuos... Kaip sakot, ar pavyktų man užpainiot priegulą — be jokio pažįstamo, su tokiu va apsivilkimu?

— Priklausytų nuo jūsų atkaklumo,— atsakė Trautas.

Šoferis atsiduso.

— Tas ir yr...— nutęsė jis su giliausia užuojauta sau pačiam.— Mano amžina bėda: per minkštas esu.

ʘ Juodu ėmė šnekėtis apie tai, kad aliuminio apmušai gražiai atnaujina senus namus. Iš tolo tos plokštės iš viso nereikalingos dažymo, atrodo tartum šviežiai dažyta mediena.

Šoferiui parūpo šnektelėti ir apie „Permastouną", aliuminio apmušų konkurentą. „Permastounu" buvo vadinamas spalvotas cementas, kuriuo apkrėsdavo senų namų sienas, ir iš tolo jos atrodydavo kaip akmeninės.

— Jeigu statot aliuminio langines,— tarė šoferis Trautui,— tai turėtumėt apmušinėt aliuminiu ir sienas.— Taip paprastai buvo daroma visoje šalyje.

— Apmušus mūsiškė kompanija pardavinėja,— atsakė Trautas.— Daug sykių esu matęs. Bet apmušinėti namų neteko.

Šoferis rimtai ketino pirkti aliuminio apmušus savo namui Litl Roko mieste ir jis prašė Trautą atvirai atsakyti į tokį klausimą:

— Kiek teko matyti ir girdėti — ar džiaugiasi žmonės įsitaisę aliuminio apmušus?

— Kohouze,— atsakė Trautas,— tik juos vienus ir mačiau džiaugiantis.

⊙ — Suprantu jūsų mintį,— pasakė šoferis.— Sykį ir aš mačiau: šeimyna apstojusi namelį. Savo akimis netiki, koks jis gražus su aliuminio apmušais. Turiu dar vieną klausimą, Kilgorai, ir galit man atsakyt tiesiai, nes mudu neturėsim jokių bendrų reikalų: o kiek laiko jie taip džiaugiasi?

— Apie penkiolika metų,— atsakė Trautas.— Mūsiškiai pardavėjai sako, jog paskui vėl gali apmušti iš naujo, nes susitaupo pinigų už dažus ir apšildymą.

— „Permastounas" atrodo solidžiau ir tikriausiai ilgiau laiko,— kalbėjo šoferis.— Antra vertus, brangesnis.

— Kaip tepi, taip važiuoji,— pasakė Trautas.

⊙ Autotraukinio šoferis papasakojo Trautui, jog prieš trisdešimt metų pirkęs dujinį vandens šildytuvą, kuris ir po šiai dienai veikiąs kaip laikrodis.

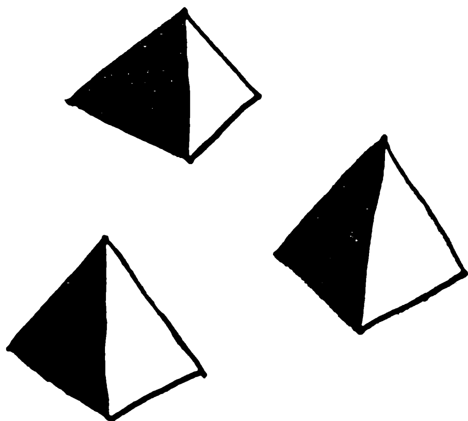
— Žiūrėk tu man,— pasakė Kilgoras Trautas.

⊙ Trautas paklausė šoferį apie autotraukinį ir šoferis pasakė, jog tai geriausias autotraukinys pasauly. Vien vilkikas kainuojąs dvidešimt aštuonis tūkstančius dolerių. Jį varąs trijų šimtų dvidešimt keturių arklio jėgų Kaminzo dizelinis turbovariklis, kuris gerai veikiąs dideliame aukštyje. Autotraukinyje įtaisytas hidraulinis vairas, pneumatiniai stabdžiai, trylikos pavarų transmisija. Priklausąs jo svainiui.

Svainis, sakė jis, turįs dvidešimt aštuonis autotraukinius ir esąs „Piramidės" krovinių pervežimo kompanijos prezidentas.

— Kažin kodėl jis pavadino savo kompaniją „Piramide"?— paklausė Trautas.— Suprantat, juk šita mašina, jeigu reikia, gali traukti šimtą penkiasdešimt kilometrų per valandą. Greita, pajėgi, ne koks žaisliukas. Ji tokia moderni kaip kosminis laivas. Gyvenime nesu matęs nieko nepanašesnio į piramidę už šitą autotraukinį.

⊙ Piramidės — tai tokie dideli akmeniniai antkapiai, kuriuos prieš daugelį tūkstančių metų statė egiptiečiai. Dabar egiptiečiai jų nebestato. Štai kaip atrodė tie antkapiai, į kuriuos paspoksoti atvykdavo turistų iš tolimiausių kraštų:



— Ir kaip tokių greitų mašinų savininkui šovė į galvą pavadint ir jas, ir savo kompaniją vardu statinių, kurie nuo Kristaus gimimo nepajudėjo nė per nago juodymą?

Šoferis atsakė ilgai negalvojęs. Be to, irzliai, tartum Trautas būtų uždavęs visiškai kvailą klausimą.

— Patiko pats žodis,— pasakė jis.— O jums argi negražus?

Trautas, nenorėdamas gadinti santykių, linktelėjo.

— Ne, kodėl,— atsakė jis,— labai gražus.

⊙ Trautas atsilošė ir ėmė svarstyti šitą pašnekesį. Jo pagrindu jis sugalvojo apsakymą, kurį prisiruošė parašyti tik gilioje senatvėje. Apsakyme pasakojama apie planetą, kurioje kalba palaipsniui virto gryniausia muzika, nes tenykščiai gyventojai baisiai žavėjosi garsais. Žodžiai virto muzikiniais akordais, sakiniai — melodijomis. Informacijos tokie sakiniai neperduodavo jokios, nes niekas nežinojo žodžių reikšmių ir niekam jos nerūpėjo.

Todėl valdžios ir komercijos šulai, kad galėtų vystyti savo veiklą, be paliovos kūrė naujus, kuo griozdiškesnius žodžius bei sakinių konstrukcijas, kurios nesiduotų paverčiamos muzika.

⊙ — Jūs, Kilgorai, turit žmoną?— paklausė šoferis.

— Turėjau tris,— atsakė Trautas. Jis sakė tiesą. Negana to, visos jo žmonos buvo nepaprastai kantrios, mylinčios ir gražios. Visas jas nuvytino jo pesimizmas.

— O vaikų?

— Turiu vieną,— atsakė Trautas. Kažkur praeity, tarp žmonų ir pašte dingusių apsakymų maišėsi sūnus, vardu Leo.— Jau suaugęs,— pridūrė Trautas.

⊙ Leo amžinai paliko tėvų namus, būdamas keturiolikos metų. Sumelavęs savo amžių, jis įstojo į jūrų pėstininkus. Iš naujokų stovyklos tėvas gavo laiškelį. Sūnus rašė:

„Gaila man tavęs, tėvai. Įsiknisai į savo paties šikną ir užtroškai".

Daugiau Trautas apie Leo nei iš jo paties, nei iš kitų žmonių negavo jokios žinios, kol vieną dieną jį aplankė du Federalinio tyrimų biuro agentai. Jie pasakė, jog Leo Vietname dezertyravęs iš savo diviziono. Jis tapęs tėvynės išdaviku. Jis perėjęs į Vietkongo [1] pusę.

Štai kaip FTB įvertino tuometinę Leo padėtį planetoje:

— Prasti tamstos sūnelio popieriai,— pasakė agentai.

## 13 SKYRIUS

⊙ Išvydęs savo agentą Harį Lesabrą su žaliu triko, žolių sijonu ir visa kita, Dveinas Huveris nepatikėjo nuosavomis akimis. Todėl prisivertė jo nematyti. Jis nuėjo į savo kabinetą, taip pat užverstą Havajų gitaromis ir ananasais.

Fransina Pefko, jo sekretorė, atrodė kaip visada, tiktai turėjo gėlių pynę ant kaklo ir gėlytę už ausies. Ji nusišypsojo. Tai buvo kario našlė šviesiai rudais plaukais ir lūpomis nelyginant sofos priegalviukai. Ji dievino Dveiną. Ji dievino ir Havajų savaitę.

— *Aloha,*— tarė ji.

⊙ Tuo tarpu iš Hario Lesabro dėl Dveino reakcijos paliko tik šlapia vieta.

Kai Haris, taip absurdiškai apsitaisęs, pasirodė Dveinui, kiekviena jo kūno molekulė laukė Dveino reakcijos. Kiekviena molekulė akimirką nutraukė savo veiklą, atsijungė nuo kaimynių. Kiekviena molekulė laukė žinios, ar

[1] Vietnamo nacionalinio išsivadavimo fronto kariai; kartais taip būdavo vadinami Šiaurės Vietnamo armijos kariai. *(Vert. past.)*

jų galaktika, vadinama Hariu Lesabru, bus sunaikinta, ar ne.

Kai Dveinas praėjo pro Harį tarsi pro nematomą žmogų, Haris nusprendė, jog išsidavė esąs šlykštus transvestitas ir kad dėl to jis bus išmestas iš darbo.

Haris užsimerkė. Jis norėjo niekados neatsimerkti. Jo širdis pasiuntė molekulėms tokį pranešimą: „Dėl visoms jums suprantamų priežasčių mūsų galaktika likviduojama!"

⊙ Dveinas apie tai nė manyti nenumanė. Jis pasirėmė į Fransinos Pefko rašomąjį stalą. Kad kiek, būtų prisipažinęs jai, kaip sunkiai serga. Jis ją perspėjo:

— Šiandien dėl tam tikrų priežasčių sunki diena. Todėl — jokių pokštų, jokių siurprizų! Nepersistenkit. Neleiskit pas mane jokių psichų. Be to, jokių pokalbių telefonu!

Fransina pasakė Dveinui, jog kabinete jo laukią dvyniai.

— Atrodo, kažkas blogai urve,— pasakė ji.

Dveinas pajuto jai dėkingumą už tokią paprastą ir aiškią informaciją. Dvyniai — tai jo jaunesnieji įbroliai Lailas ir Kailas Huveriai. Urvas —„Šventojo stebuklo" urvas, į pietus nuo Šeperdstauno, masalas turistams privilioti, bendra Dveino, Lailo ir Kailo nuosavybė. Lailui ir Kailui tai buvo vienintelis pajamų šaltinis. Juodu gyveno vienoduose namukuose abipus suvenyrų parduotuvės, užbarikadavusios įėjimą į urvą.

Visoje valstijoje ant medžių ir tvorų buvo prikalinėta strėlės formos rodyklių, nukreiptų urvo link ir skelbiančių atstumą iki jo, pavyzdžiui:




⊙ Prieš įeidamas į kabinetą, Dveinas perskaitė vieną iš daugelio jumoristinių plakatėlių, kurių Fransina buvo prikabinėjusi ant sienos pataisyti žmonių nuotaikai, priminti visų taip lengvai pamirštamą dalyką: kad nebūtina visą laiką būti rimtam.

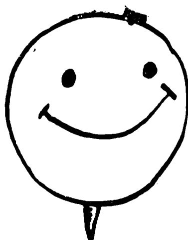
Štai tekstas to plakatėlio, kurį skaitė Dveinas:

MŪS KONTOROJE KELI
PLUŠA ASMENYS KVAILI.
NĖRA ABEJONĖS,
TAI LAIMINGI ŽMONĖS!

Tekstą iliustravo piešinys, vaizduojantis kvailą asmenį. Štai jis:



Ant krūtinės Fransina segėjo ženkliuką su sveiko, pavydėtinos psichinės būsenos padaro fizionomija:



⊙ Lailas ir Kailas sėdėjo Dveino kabinete šalia vienas kito ant juodos odinės kušetės. Jie atrodė tokie panašūs, jog Dveinas negalėjo jų atskirti tol, kol Lailas 1954 metais per riedučių lenktynes su kažkuo susiskaldė dėl mergos. Nuo tada Lailas liko sulaužyta nosimi. Dabar Dveinas prisiminė, kaip jie, gulėdami lopšyje, žįsdavo vienas kito nykščius.

⊙ Beje, štai kaip Dveinui atsirado įbroliai, nors jį įsūnijo žmonės, kurie negalėjo turėti savo vaikų. Įsūnijimas jų organizmuose sukėlė kažkokią reakciją, kuri įgalino juos pagaliau turėti savo vaikų. Tai buvo dažnas reiškinys. Matyt, daug sutuoktinių buvo taip užprogramuoti.

⊙ Dveinas apsidžiaugė matydamas juos — šiuos du vyrukus su kombinezonais ir darbiniais batais bei minkštomis skrybėlėmis užlenktais kraštais. Jie buvo pažįstami, *realūs*. Dveinas uždarė duris, atsitverdamas nuo išorinio chaoso.

— Nagi. . .— tarė jis,— kas ten su urvu?

Kai Lailui suknežino nosį, dvyniai sutarė, kad Lailas kalbės už abu. Kailas nuo 1954 metų nepasakė nė tūkstančio žodžių.

— Tie burbulai jau pusiaukelėj į „Katedrą",— tarė Lailas.— Jei taip ir toliau, po savaitės kitos pasieks „Mobį Diką".

Dveinas jį puikiai suprato. Požeminis upelis, kuris vinguriavo „Šventojo stebuklo" urvu, buvo užterštas kažkokiomis pramoninėmis atliekomis, kurios leido kietus kaip teniso kamuoliukai burbulus. Tie burbulai, stumdydami vieni kitus, slinko praėjimu link baltai nudažyto akmens, primenančio didįjį banginį Mobį Diką. Burbulai greit praris „Mobį Diką" ir įsiverš į „Kuždesių katedrą", svarbiausią urvo įdomybę. Tūkstančiai žmonių susituokė „Kuždesių katedroje"— tarp jų ir Dveinas, ir Lailas su Kailu. Taip pat ir Haris Lesabras.

⊙ Lailas papasakojo Dveinui apie eksperimentą, kurį praeitą naktį atlikę juodu su Kailu. Jie nuėję į urvą su vienodais „Brauningo" sistemos automatiniais šautuvais ir atidengę ugnį į atslenkančią burbulų sieną.

— Kad pakilo dvokas! — šūktelėjo Lailas. Dvokę nelyginant kojom, užkrėstom grybeliu.— Mudu su Kailu neišturėjom — išbėgom. Įjungėm ventiliaciją ir tik po valandos įėjom. Dažai ant „Mobio Diko" nupuškavę. Net akių nebelikę.—„Mobiui Dikui" buvo išpieštos mėlynos, ilgom blakstienom, didelės kaip lėkštės akys.

⊙ — Vargonai pajuodijo, o lubos paliko murzinai gelsvos,— pasakė Lailas.—„Šventojo stebuklo" beveik nebesimato.

Vargonais, arba „Dievų vargonais", vadinosi viename „Katedros" kampe krūvon suaugusių stalaktitų ir stalagmitų brūzgynai. Už jų buvo paslėptas garsiakalbis, kuriuo per vestuves ir šermenis transliuodavo muziką. Var-

gonai buvo iliuminuoti besimainančių spalvų elektros lemputėmis.

„Šventuoju stebuklu" jie vadino kryžių „Katedros" lubose. Jį sudarė du susikirtę plyšiai.

— Jį ir taip nelengva būdavo įžiūrėti,— tarė Lailas. Jis kalbėjo apie kryžių.— Dabar, ko gera, visai prapuolė.— Jis paprašė Dveiną leidimo užsisakyti cemento — norėjo užmūryti praėjimą tarp upelio ir „Katedros".

— Bala nematė ir „Mobio Diko", ir „Džesio Džeimso", ir vergų, ir visko,— sakė Lailas.— Svarbiausia gelbėti „Katedrą".

„Džesiu Džeimsu" jie vadino skeletą, kurį Dveino įtėvis per Didžiąją krizę nusipirko per vieno gydytojo turto varžytynes. Tarp skeleto dešinės rankos kaulų buvo įsipynusios surūdijusios 45 kalibro revolverio liekanos. Turistams jie pasakodavo, kad jį tokį ir radę, kad tai tikriausiai koks geležinkelio plėšikas, kurį urve užmūrijusi akmenų griūtis.

O vergais vadino juodas gipsines statulas, stovinčias kitoje ertmėje už penkiolikos metrų nuo „Džesio Džeimso". Statulos su plaktukais ir rankiniais pjūkleliais vadavo vienos kitas iš pančių. Turistams būdavo pasakojama, kad kitados urve slapstęsi tikri vergai, ištrūkę į laisvę iš anapus Ohajo upės.

⊙ Istorija apie vergus buvo tokia pat pasaka kaip ir apie Džesį Džeimsą. Urvas buvo atrastas tik 1937 metais, kai po nedidelio žemės drebėjimo į jį atsivėrė plyšys. Dveinas Huveris pats atrado tą plyšį, o paskui juodu su įtėviu laužtuvais ir dinamitu jį praplatino. Iki tol urve nebūta nė kokio gyvo padaro.

Vienintelis urvo ryšys su vergija toks: sklypas, ku-

riame jis buvo atrastas, kitados priklausė buvusiam vergui Džouzefui Hubleriui. Šeimininko paleistas į laisvę, jis patraukė į šiaurę ir čia pradėjo ūkininkauti. Paskui grįžo ir išpirko savo motiną bei moterį, kuri tapo jo žmona.

Jų palikuonys valdė ūkį iki Didžiosios krizės, kai Midlendo apygardos prekybos bankas užprotestavo jų užstatytą turtą. O paskui vieną dieną Dveino įtėvį partrenkė automobilis, vairuojamas baltaodžio žmogaus, kuris buvo pirkęs tą ūkį. Pagal asmenišką susitarimą Dveino įtėvis kaip kompensaciją už sužeidimą gavo tą ūkį, kurį jis su panieka vadindavo „juodšiknyne".

Dveinas prisiminė, kaip jų šeima pirmą kartą nuvažiavo jo apžiūrėti. Tėvas nuplėšė nuo juodėžių pašto dėžutės lentelę ir švystelėjo į griovį. Štai kas ant jos buvo užrašyta:




## 14 SKYRIUS

⊙ Autotraukinys Kilgorą Trautą dabar vežė per Vakarų Virdžiniją. Norėdami iškrapštyti akmens anglį, žmonės mechanizmais ir sprogmenimis išdraskė tos valstijos paviršių. Dabar anglies jau buvo kaip ir nebelikę. Ji buvo virtusi šiluma.

Vakarų Virdžinijos paviršius, likęs be akmens anglies, medžių ir dirvožemio, persiformavo, sutinkamai su trau-

kos dėsniu. Žemė slūgo į joje išrausytas tuštumas. Kalnai, kažkada stovėję visai tvirtai, dabar šliaužė į slėnius.

Vakarų Virdžinija buvo sunaikinta, pritariant valstijos įstatymų vykdymo, leidimo ir teisingumo organams, vykdantiems liaudies valią.

Tai šen, tai ten dar stovėjo viena kita gyvenama troba.

⊙ Priekyje Trautas pamatė išlaužtą turėklą. Trautas pasižiūrėjo į daubą už turėklo, upelyje pamatė apsivertusį 1968 metų laidos „El Dorado" modelio „Kadilaką". Sprendžiant iš registracijos numerio, automobilis buvo iš Alabamos. Upelyje riogsojo ir keletas namų apyvokos reikmenų: dujinės viryklės, skalbimo mašina, pora šaldytuvų.

Paupyje stovėjo baltaodė angeliško veiduko, lininiais plaukais mergytė. Ji pamojavo Trautui. Prie krūtinės mergytė spaudė puslitrinį pepsi kolos butelį.

⊙ Trautas garsiai paklausė save, kaip čionykščiai žmonės linksminasi, ir šoferis papasakojo jam vieną keistą nuotykį — kaip jis sykį Vakarų Virdžinijoje nakvojo savo autotraukinio kabinoje netoli belangio, monotoniškai gaudžiančio pastato.

— Žmonės, žiūriu, vieni įeina, kiti išeina,— pasakojo jis,— bet niekaip nesupratau, kokia mašina ten taip brunzgia. O stovėjo tas pastatas dykoj dykiausioj vietoj — bet sau suremta dėžė ant cemento blokų. Automobiliai vieni atvažiuoja, kiti išvažiuoja, ir matau, kad žmonėms tas, kas ten brunzgia,— patinka,— sakė jis.

Na, jis ir užėjęs pasižiūrėt.

— Ogi viduj — pilna liaudies su riedučiais,— pasakojo jis.— Varo ir varo ratu. Ir kad nors vienas šypsotųsi! Tik varo ir varo ratu.

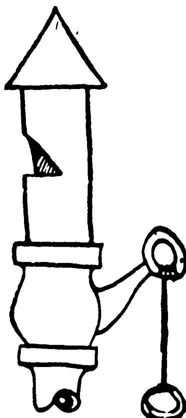
⊙ Jis papasakojo Trautui girdėjęs, jog čionykščiai žmonės per pamaldas stverioją gyvas barškuoles ir mokasinines gyvates, rodydami, kaip jie garantuoti, kad Jėzus juos apgins.

— Kokių tik nėra pasauly žmonių! — pasakė Trautas.

⊙ Trautas stebėjosi, kaip neseniai baltaodžiai pasirodė Vakarų Virdžinijoje ir kaip greit jie ją sunaikino — dėl šilumos.

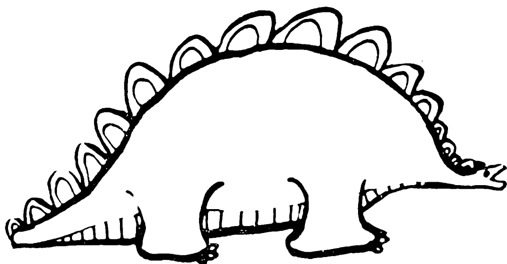
Šilumos irgi neliko — išsisklaidė kosmose, pagalvojo Trautas. Šiluma virino vandenį, o garai su švilpesiu suko plieninius vėjo malūnus. Malūnai su švilpesiu suko generatorių rotorius. Amerika kurį laiką buvo pripampusi elektros. Be to, anglis varė senovinius garlaivius ir čiuku čiuku traukiniukus.

⊙ Kai Dveinas Huveris, Kilgoras Trautas ir aš buvome maži, kai mūsų tėvai buvo maži ir kai tėvų tėvai buvo maži,— čiuku čiuku traukiniukuose, garlaiviuose ir gamyklose būdavo įtaisyti gariniai švilpukai. Jie atrodė taip:

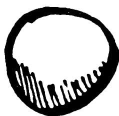


Anglimi virinamo vandens garams audringai išsiveržiant pro švilpukus, jie šiurkščiai, bet gražiai suvaitodavo nelyginant besiporuojantys ar dvesiantys dinozaurai — ūkdavo, sakysim, vūūūūūū-ū, vūūūūūū-ū arba mooooooooooooooooonnnnnnnn ir taip toliau.

⊙ Dinozaurai buvo ropliai didumo sulig čiuku čiuku traukiniukais. Jie atrodė taip:



Dinozaurai turėjo dvejas smegenis — vienos reguliavo priekį, kitos — užpakalį. Dabar jie išnykę. Abejos smegenys sudėjus buvo mažesnės už žirnį. Žirniu vadinosi tokia ankštinė kultūra, kurios vaisius atrodė taip:

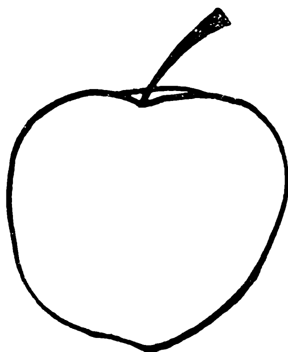


Anglis — tai smarkiai suslėgtas supuvusių medžių, gėlių, krūmų, žolių ir taip toliau bei dinozaurų ekskrementų mišinys.

⊙ Kilgoras Trautas mąstė apie kadaise girdėtus garinius švilpukus ir apie Vakarų Virdžinijos sunaikinimą, kurio dėka tie švilpukai grojo savo melodijas. Jis įsivaizdavo, kad tie veriantys riksmai kartu su šiluma išskrido į kosmosą. Tačiau jis klydo.

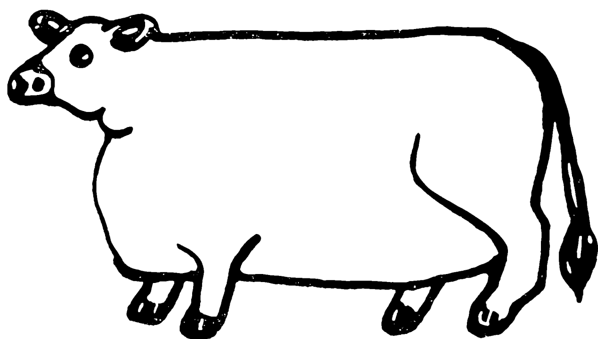
Kaip ir dauguma fantastų, Trautas beveik nieko neišmanė apie mokslą, baisiausiai bodėjosi techninėmis detalėmis. Bet visi švilpukų riksmai labai nedaug tenutolo nuo Žemės dėl šios priežasties: garsas gali sklisti tik atmosferoje, o Žemės atmosfera, lyginant su pačia planeta, plonesnė ir už obuolio žievę. Anapus jos tyvuliuoja grynų gryniausias vakuumas.

Obuolys buvo visų mėgstamas vaisius, kuris atrodė taip:

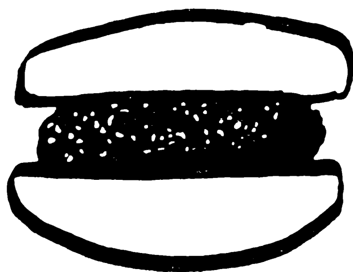


⊙ Šoferis buvo mėgėjas pavalgyti. Jis užvažiavo į Makdonaldo bifšteksinę. Šalyje buvo pilna įvairioms firmoms priklausančių bifšteksinių. Makdonaldo ir buvo viena iš tokių firmų. Kitos firmos bifšteksinės vadinosi „Burger-šefais". Dveinui Huveriui, kaip jau minėta, priklausė keleto „Burger-šefų" licenzijos.

⊙ Bifšteksas buvo gaminamas iš gyvulio, kuris atrodė taip:



Gyvulį papjaudavo ir susmulkindavo į mažus gabaliukus, paskui iš jų lipdydavo bandutes, kepdavo ir įdėdavo tarp dviejų duonos riekių.[1] Galutinis produktas atrodė taip:



[1] Čia kalbama apie hamburgerį — bandelę su kapotu bifšteksu. *(Vert. past.)*

⊙ O Trautas, kuriam buvo likę vieni skatikai, užsisakė puodelį kavos.

Jis paklausė seną seneliuką, sėdintį prie to paties stalo, ar jis dirbęs anglies kasyklose.

Senukas atsakė taip:

— Kai pradėjau dešimties metų, tai plušau iki šešiasdešimt dvejų.

— Ar džiaugiatės, kad pametėt darbą?— paklausė Trautas.

— Taigi, pamesi kad kokioj! — atsakė senukas.— Miegi — ir tai kasyklos sapnuojas.

Trautas paklausė, ką jis galvojęs, dirbdamas tokioje pramonės šakoje, kuri naikina kraštovaizdį, ir senukas atsakė, jog paprastai taip nusiplūkdavęs, kad viskas jam būdavę nusispjaut.

⊙ — Kas iš to?— pasakė senasis angliakasys.— Dėl svetimo daikto galvok negalvok — niekas nepasikeis.— Jis paaiškino, kad teisė į iškasenas visoje apygardoje, kurioje jie sėdėjo, priklausė Rouzvoterio anglies ir geležies kompanijai — šitą teisę ji įsigijo tuoj po Pilietinio karo.— Jeigu žmogus turi po žeme kokią nuosavybę ir nori ją pasiimt,— toliau dėstė jis,— tai pagal įstatymą privalu leisti jam prisikast iki tos nuosavybės.

Trautas nepastebėjo ryšio tarp Rouzvoterio anglies ir geležies kompanijos ir savo vienintelio gerbėjo Elioto Rouzvoterio. Jis ir toliau manė, jog Eliotas Rouzvoteris — paauglys.

O iš tikrųjų Rouzvoteris buvo Vakarų Virdžinijos žemės ir žmonių sunaikinimo bene svarbiausių kaltininkų palikuonis.

⊙ — Bet man regis, neteisinga,— sakė senasis angliakasys Trautui,— kad žmogui priklauso nuosavybė po kito žmogaus žeme, mišku ar namu. Ir kada anas panori tą savo nuosavybę išsiimt, jis turi teisę nudriokoti visa, kas ant viršaus. Ant paviršiaus gyvenantieji — beteisiai prieš tą, kuriam priklauso kas nors apačioj.

Senukas papasakojo, kaip jis ir kiti angliakasiai bandę priversti Rouzvoterio anglies ir geležies kompaniją žmoniškai su jais elgtis. Jie kariaudavę ir su kompanijos privačia policija, ir su valstijos policija, ir su nacionaline gvardija [1].

— Kaip gyvas nesu matęs nė vieno Rouzvoterio,— sakė jis,— bet Rouzvoteris visada laimėdavo. Aš vaikščiojau ant Rouzvoterio. Kasiau Rouzvoteriui šachtas Rouzvoterio žemėje. Gyvenau Rouzvoterio namuose. Mitau Rouzvoterio maistu. Kariaudavau su Rouzvoteriu, kad ir kas jis būtų, bet Rouzvoteris visada sutrindavo mane į šuns miltus. Paklausinėkit vietinius, ir jums pasakys: jiems visas pasaulis — Rouzvoterynas.

⊙ Šoferis žinojo, kad Trautas važiuoja į Midlendą. Tačiau jis nežinojo, kad Trautas rašytojas ir kad keliauja į Menų festivalį. Trauto supratimu, doram darbo žmogui menai reikalingi kaip šuniui penkta koja.

— Ir kaip jūs, žmogus pilno proto, sugalvojot važiuot į Midlendą?— pasidomėjo šoferis. Jie važiavo toliau.

— Sesuo serga,— atsakė Trautas.

— Midlendas — tikra pasaulio šiknos skylė,— pasakė šoferis.

— Nežinojau,— pasakė Trautas.

---

[1] JAV teritorinė kariuomenė, ginkluotųjų pajėgų rezervas. *(Vert. past.)*

— Jeigu ne Midlendas,— tarė šoferis,— tai Libertivilis. Esat buvęs Libertivilyje, Džordžijos valstijoj?

— Ne,— atsakė Trautas.

— Mane ten buvo areštavę už greičio viršijimą. Ten buvo tokie „greičio spąstai": nuo septyniasdešimt penkių kilometrų reikia staiga sumažint iki dvidešimties per valandą. Siutas kad paėmė! Pasižodžiavau su policininku — ir patupdė į cypę.

— Pagrindinė jų pramonė: daro košę iš senų laikraščių, žurnalų, knygų ir iš jos gamina naują popierių,— pasakojo šoferis.— Sunkvežimiais ir traukiniais kasdien atgabendavo šimtus tonų makulatūros.

— Hm,— atsiliepė Trautas.

— O iškraudavo kaip miegodami, todėl vėjas po visą miestą nešiojo knygų ir žurnalų lapus. Panorėjęs įsirengti biblioteką, galėjai nueit į prekių stotį ir neštis glėbius knygų.

— Hm,— pasakė Trautas. Prieky stovėjo pakėlęs ranką baltaodis vyriškis su nėščia žmona ir devyniais vaikais.

— Panašus į Garį Kuperį, ar ne?— pasakė šoferis apie vyriškį, laukiantį, kas pavėžėtų.

— Panašus,— atsakė Trautas. Garis Kuperis buvo kino žvaigždė.

⊙ — Libertivilyje,— tarė šoferis,— knygų buvo tiek daug, kad kalėjime jas dalydavo vietoj tualetinio popieriaus. Mane suėmė penktadienį, jau vakarop, todėl teismo reikėjo laukt iki pirmadienio. Sėdėjau dvi dienas kaliūzėj, veikti nebuvo ką, todėl skaičiau tą tualetinį popierių. Vieną knygą dar ir dabar prisimenu.

— Hm,— pasakė Trautas.

— Tai paskutinė mano skaityta knyga,— kalbėjo šoferis.— Dievuliau... jau visi penkiolika metų! Apie kažkokią, ne mūsų, planetą. Kvaila tokia knygiūkštė. Ten atseit buvęs gyvas velnias muziejų, ir visi prigrūsti paveikslų, ir valdžia su tokia rulete nustatinėdavusi, ką priimt į muziejus ir ką išmest.

Trautą staiga nuėmė svaigi *déjà vu*[1] būsena. Šoferis pasakojo apie knygą, kurią jis jau daug metų buvo pamiršęs. Tualetinio popieriaus pluoštelis, kurį Libertivilyje (Džordžijos valstija) skaitė šoferis, buvo paties Kilgoro Trauto romanas „Banjialto ratsukys, arba Šių metų šedevras".

⊙ Trauto knygos veiksmas vyko Banjialto planetoje, o ratsukiu vadinosi valdžios pareigūnas, kuris kartą per metus sukdavo laimės ratą. Piliečiai pateikdavo valdžiai meno kūrinius, valdžia juos sunumeruodavo, o paskui pagal laimės rato pasisukimus nustatydavo jų piniginę vertę.

Pagrindinis apysakos veikėjas buvo ne ratsukys, o paprastas batsiuvys, vardu Gūzas. Gūzas gyveno vienas ir sykį jis nutapė savo katino portretą. Tai buvo vienintelis jo sukurtas paveikslas. Jis nunešė katino portretą ratsukiui, tasai užrašė numerį ir padėjo į sandėlį, pritutintą meno kūrinių.

Gūzo paveikslui laimės ratas kaip jokiam kitam davė ir dribtelėjo. Jį įvertino aštuoniolika tūkstančių lambų — Žemėje tai atitinka vieną milijardą dolerių. Ratsukys Gūzui įteikė čekį tai sumai, kurios didžiąją dalį tuoj pat susiglemžė mokesčių inspektorius. Paveikslui buvo paskirta

---

[1] Psichologijos terminas („aš tai jau esu matęs"). *(Vert. past.)*

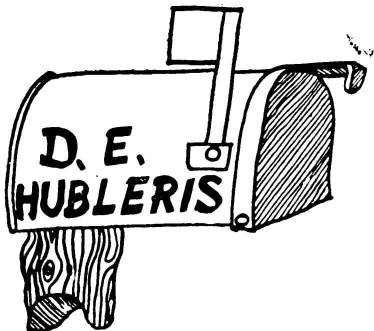
garbinga vieta Valstybinėje galerijoje, ir kilometrinės eilės žmonių laukdavo, kad galėtų pamatyti paveikslą, įkainotą milijardu dolerių.

Be to, buvo sukrautas ir uždegtas didžiulis laužas iš paveikslų, skulptūrų, knygų ir taip toliau, kuriuos ratas nustatė esant beverčius. O paskui paaiškėjo, kad rezultatai buvę sufalsifikuoti, ir ratsukys pasidarė galą.

⊙ Tai, kad autotraukinio šoferis buvo skaitęs Kilgoro Trauto knygą,— stebėtinas sutapimas. Trautas pirmą kartą sutiko savo skaitytoją ir reagavo labai įdomiai: jis neprisipažino, kad knyga — jo kūdikis.

⊙ Šoferis atkreipė dėmesį, kad pakeliui ant visų pašto dėžučių tą pati pavardė.

— Štai dar viena,— pasakė jis, rodydamas pašto dėžutę, kuri atrodė šitaip:




Autotraukinys važiavo pro vietas, iš kur buvo kilę Dveino Huverio įtėviai. Tikėdamiesi užkalti pinigo Kidslerio automobilių kompanijoje, kuri gamino lėktuvus ir sunkvežimius, jie per Pirmąjį pasaulinį karą iš Vakarų

Virdžinijos persikėlė į Midlendą. Atsikraustę į Midlendą, jie oficialiai pasikeitė Hublerių pavardę į Huverius, nes Midlende gyveno daugybė juodaodžių, kurie vadinosi Hubleriais.

Įtėvis Dveinui Huveriui sykį taip paaiškino:

— Nepatogu. Visi midlendiškiai pripratę, kad jeigu Hubleris — tai būtinai juodėžis.

## 15 SKYRIUS

⊙ Priešpiečius Dveinas Huveris tą dieną pavalgė visai normaliai. Pagaliau jis prisiminė Havajų savaitę. Ir Havajų gitaros, ir visa kita jau nebeatrodė paslaptinga mįslė. Gatvė, skirianti jo automobilių agentūrą ir naująjį „Ramybės" viešbutį, nebeliumpsėjo.

Jis išvažiavo priešpiečių vienas mėlynu, kreminiais apmušalais „Lemanso" modelio „Pontiaku"— demonstraciniu automobiliu su oro kondicionavimo įrengimais. Įjungė radiją. Išklausė keletą savo paties reklamų, kurios visos kalte kalė tą pačią mintį: „Dveinu galima pasitikėti!"

Nors jo psichinė būklė po pusryčių gerokai pasitaisė, pasireiškė naujas ligos simptomas: echolalija. Dveinas pasijuto norįs kartoti, ką tik išgirdęs.

Ir kai per radiją pasakė: „Dveinu visada galima pasitikėti", jis pakartojo paskutinį žodį.

— Pasitikėti,— tarė jis.

Kai per radiją pranešė, jog Tekse praūžė tornadas, Dveinas garsiai pakartojo:

— Tornadas.

Paskui jis išgirdo, kad vyrai moterų, išprievartautų per Indijos ir Pakistano karą, nebenorį turėti su žmono-

mis reikalo. Pasak radijo, tos moterys, vyrų akimis žiūrint, tapusios nešvarios.

— Nešvarios,— pritarė Dveinas.

⊙ O juodaodis ekskalinys Veinas Hubleris, kurio vienintelė svajonė buvo dirbti pas Dveiną Huverį, įsigudrino žaisti slėpynių su Dveino tarnautojais. Jis nenorėjo, kad jį išvytų iš agentūros teritorijos už tai, kad slampinėja po vartotų automobilių aikštelę. Todėl, pasirodžius kokiam tarnautojui, Veinas spūdindavo prie šiukšlių dėžių už „Ramybės" viešbučio ir įdėmiai lyg koks saninspektorius apžiūrinėdavo dėžėse sumuštinių likučius, tuščius „Seilemo" cigarečių pakelius ir taip toliau.

Tarnautojui nuėjus, Veinas vėl sliūkindavo atgal prie vartotų automobilių ir, išpūtęs akis, panašias į virtus kiaušinius, žiūrėdavo, ar nepamatys tikrojo Dveino Huverio.

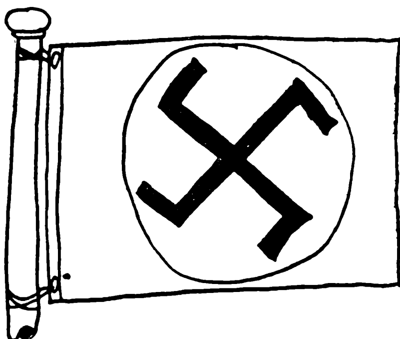
Tikrasis Dveinas Huveris, žinia, faktiškai išsigynė esąs Dveinas. Todėl kai tikrasis Dveinas per priešpiečių pertrauką išėjo iš agentūros, Veinas, kuris neturėjo su kuo šnekėtis, tarė sau pačiam:

— Čia ne ponas Huveris. Tiesa, panašus į poną Huverį. Gal ponas Huveris kartais apsirgo.— Ir taip toliau.

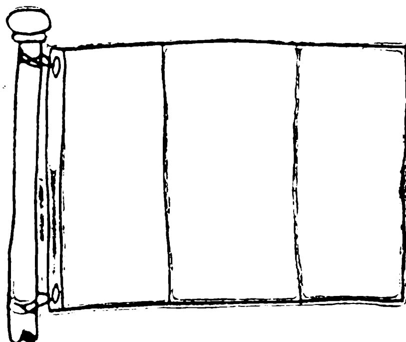
⊙ Dveinas suvalgė bifšteksą su keptom bulvėm ir užsigėrė koka kola savo naujausioje „Burger-šefo" užkandinėje Krestvju aveniu, priešais statomą naująją Džono F. Kenedžio vidurinę mokyklą. Džonas Kenedis Midlende niekada nebuvo lankęsis, tačiau jis buvo vienas iš nušautųjų Jungtinių Valstijų prezidentų. Prezidentų toje šalyje nušovė daug. Žudikams galvas susukdavo tos pačios kenksmingos medžiagos, kurios vargino Dveiną.

⊙ Dveinas, aišku, buvo ne vienintelis, kurio organizme buvo prisikaupę kenksmingų cheminių medžiagų. Per visą istoriją tokių draugų susidarytų didžiausias pulkas. Pavyzdžiui, jo paties laikais vienos šalies, vadinamos Vokietija, gyventojai kurį laiką buvo taip pritvinkę kenksmingų medžiagų, jog net ėmė statyti specialius fabrikus, kuriuose išžudė milijonus žmonių. Žmones pristatydavo traukiniais.

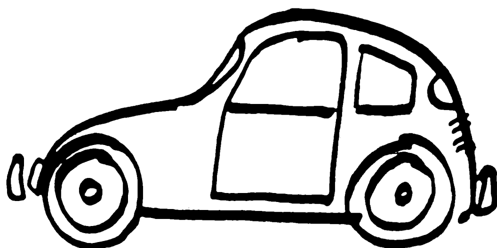
Kol vokiečiai buvo pritvinkę kenksmingų chemikalų, jų vėliava atrodė taip:



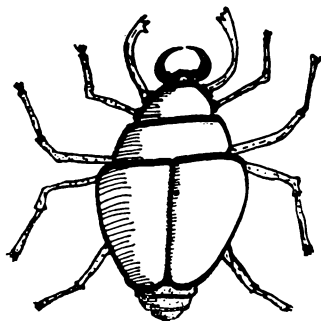
O štai kaip atrodė jų vėliava, kai jie pasveiko:



Pasveikę jie ėmė gaminti pigius ir patvarius automobilius, kuriuos mėgo visas pasaulis, ypač jaunimas. Jie atrodė taip:



Žmonės praminė šiuos automobilius „vabalais". Tikras vabalas atrodė taip:





Mechaninį vabalą sukūrė vokiečiai. Tikrąjį vabalą sukūrė Visatos Kūrėjas.

⊙ „Burger-šefo" užkandinėje Dveiną aptarnavo septyniolikmetė baltaodė mergina, pavarde Petė Kin. Ji buvo geltonplaukė, mėlynakė. Kaip žinduolė, buvo jau labai sena.

Dauguma žinduolių tokio amžiaus visai nesulaukdavo arba, jei sulaukdavo, tai būdavo iškaršę. Tačiau Petė priklausė tokiems žinduoliams, kurie vystydavosi labai lėtai, todėl kūnas — jos būstas — buvo tik neseniai subrendęs.

Tai buvo naujitelaitė suaugusi persona, kuri dirbo tam, kad padengtų didžiules gydytojų bei ligoninės sąskaitas, susikaupusias, jos tėvui merdėjant nuo gaubiamosios žarnos, o paskui ir nuo viso organizmo vėžio.

Taip dėjosi šalyje, kur kiekvienam žmogui reikėdavo už viską padenginėti sąskaitas, ir niekas neatsieidavo taip brangiai kaip nesveikata. Petės Kin tėvo liga kainavo dešimtį kartų daugiau negu visi kelialapiai į Havajus, kuriuos Dveinas žadėjo kažkam dovanoti, pasibaigus Havajų savaitei.

⊙ Dveinas teigiamai įvertino Petės Kin naujumą, nors tokioms jaunoms moterims jis nejautė seksualinio potraukio. Ji buvo tarsi naujas automobilis, kuriame ir radijas dar nė sykio neišbandytas, ir Dveinas prisiminė talalinę, kurią girtas bliūvodavo jo įtėvis. Talalinė tokia:

*Kada pražysta rožė,*
*Yra ji skinama.*
*O tu, šešiolikmete,*
*Greit būsi suaugus.*

⊙ Petė Kin, kaip ir dauguma midlendiškių moterų, specialiai elgėsi kaip kvailelė. Moterys buvo stambūs padarai, todėl ir jų smegenys buvo didelės, tačiau smegenimis jos mažai naudodavosi štai kodėl: žioptelėjęs kokią naujovišką mintį, gali įsigyti priešų, o norint užsigarantuoti

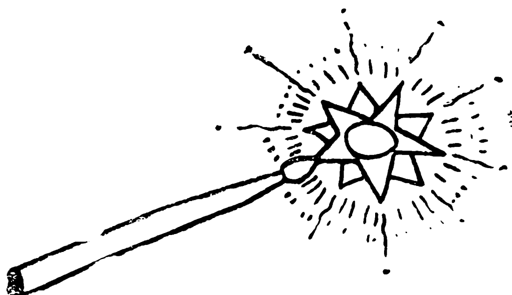
daugmaž ramų, patogų gyvenimą, moterims reikėjo kuo daugiau draugų.

Todėl gyvybės palaikymo dėlei jos išsitreniravo būti ne mąstančiomis, o pritariančiomis mašinomis. Jų smegenų darbas buvo nesudėtingas: tereikėjo išzonduoti, ką galvoja kiti, ir atitinkamai pačioms galvoti.

⊙ Petė žinojo, kas yra Dveinas. Dveinas nežinojo, kas yra Petė. Aptarnaujant Dveiną, Petės širdis ėmė tankiau tuksėti — būdamas toks pinigingas ir įtakingas, Dveinas galėtų išspręsti daugelį jos gyvenimo problemų. Jis galėtų dovanoti jai gražų namą, naujų automobilių, gražių drabužių, nerūpestingą gyvenimą, jis galėtų padengti visas sąskaitas už tėvo gydymą taip pat lengvai, kaip kad jinai jam atnešė bifšteksą, keptų bulvių ir koka kolos.

Dveinas panorėjęs galėtų padaryti dėl jos tą, ką padarė dėl Pelenės Krikštamotė Fėja, ir Petė pirmą kartą iš taip arti matė tokį stebukladarį. Prieš ją buvo antžmogis. O jinai taip gerai pažinojo Midlendą ir save, jog suprato, kad galbūt niekad daugiau iš taip arti nebematys kito antžmogio.

Petė Kin net įsivaizdavo, kaip Dveinas mostelės stebuklų lazdele ir jos bėdų nebeliks, o svajonės išsipildys. Stebuklų lazdelė atrodė taip:



Ji drįso užšnekinti Dveiną — o galgi susilauks antgamtinės pagalbos? Ji apsieitų ir be jos, žinojo, kad reikės apsieiti be jos — reikės visą gyvenimą sunkiai plušėti, mažai uždirbti, gyventi tarp tokių pat neturtingų, bejėgių, skolose paskendusių vyrų ir moterų. Dveinui ji pasakė taip:

— Atleiskit, kad kreipiuosi pavarde, pone Huveri, bet jūsų negalima nepažinti: juk jūsų nuotraukos ir laikraščių reklamose, ir visur. Be to, ir visos draugės man tuoj pasakė, kas jūs toks. Kai įėjot, apie jumis tik ir šnibždasi.

— Šnibždasi,— pasakė Dveinas. Vėl jam užėjo echolalija.

⊙ — Aš gal neteisingai išsireiškiau,— tarė ji. Buvo pratusi atsiprašinėti dėl savo kalbos. Taip buvo įpratinta mokykloje. Daugelis baltaodžių midlendiečių nepasitikėjo savo gramatikos žiniomis, todėl kalbėdavo trumpais sakiniais ir paprastais žodžiais, kad kuo mažiau lepteltų gėdingų klaidų. Ir Dveinas, žinoma, taip darydavo. Ir Petė, žinoma, taip darydavo.

O darydavo jie taip todėl, kad anglų kalbos mokytojos raukydavosi, užsikimšdavo ausis ir rašydavo blogus pažymius, jeigu jų mokiniai nepataikydavo šnekėti taip, kaip prieš Pirmąjį pasaulinį karą šnekėdavo anglų aristokratai. Be to, sakydavo, jog jie neverti kalbėti ir rašyti gimtąja kalba, jeigu nemėgsta ir nesupranta painių romanų, poemų ir pjesių, pasakojančių apie kažkur kažkada gyvenusius žmones, pavyzdžiui, „Aivenho".

⊙ Juodaodžiai to neėmė į galvą. Jie angliškai šnekėdavo kaip kam išeina. Jie neskaitydavo nesuprantamų knygų,

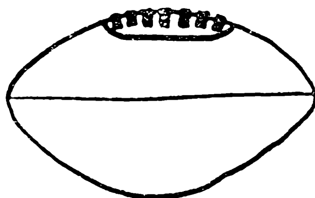
teisindamiesi tuo, kad nesupranta. Jie įžūliai klausdavo, sakysim: „Nu i velniam man skaityt tą „Apysaką apie du miestus"? I kas man iš to?"

⊙ Petė Kin susikirto iš anglų kalbos tą semestrą, kai jai reikėjo perskaityti ir pamėgti „Aivenhą"— romaną apie vyrus geležiniais kostiumais ir apie juos mylinčias moteris. Ir ją pervedė į pataisos grupę, kur liepė skaityti „Gerąją žemę"— romaną apie kinus.

Tą patį semestrą ji prarado skaistybę. Automobilių stovėjimo aikštelėje prie Benisterio sporto klubo, netoli Mugių aikštės, po rajono vidurinių mokyklų krepšinio finalinių varžybų ją išprievartavo baltaodis dujininkas Donas Bridlavas. Policijai ji jo neapskundė. Ji niekam nepasiskundė, nes tuo metu jos tėvas merdėjo nuo vėžio. Ir taip bėdų buvo iki kaklo.

⊙ Benisterio sporto klubas buvo taip pavadintas pagerbiant septyniolikmetį mokinį Džordžą Hikmeną Benisterį, kuris 1924 metais žuvo žaisdamas regbį. Džordžui Hikmenui Benisteriui pastatė didžiausią visose Kalvarijos kapinėse antkapinį paminklą — devyniolikos metrų aukščio obeliską su marmuriniu regbio kamuoliu viršūnėje.

Marmurinis regbio kamuolys atrodė taip:



Regbiu vadinosi toks kariškas žaidimas. Dvi komandos, apsišarvavusios audeklo, odos ir plastmasės šarvais, kaudavosi dėl kamuolio. Džordžas Hikmenas Benisteris žuvo, bandydamas nutverti kamuolį, Padėkos dieną. Padėkos diena buvo tokia šventė, kai visa šalis turėdavo reikšti dėkingumą Visatos Kūrėjui — svarbiausia už maistą.

⊙ Džordžo Hikmeno Benisterio obeliską pastatė iš žmonių suaukotų lėšų; be to, prie kiekvienų dviejų paaukotų dolerių dolerį pridėjo Prekybos rūmai. Daugelį metų tai buvo aukščiausias Midlendo mieste statinys. Miesto valdžia priėmė nutarimą, kuriuo uždraudė statyti aukštesnius statinius, ir tą nutarimą žmonės praminė „Džordžo Hikmeno Benisterio įstatymu".

Vėliau „Benisterio įstatymą" valdžia išmetė į šiukšlių dėžę: leido statyti radijo bokštus.

⊙ Prieš iškylant prie Cukrinės upelės naujajam Mildredos Beri Menų centrui, du didžiausi mieste paminklai buvo pastatyti, iš visko sprendžiant, įamžinti Džordžo Hikmeno Benisterio atminimui. Tačiau tuo metu, kai Dveinas Huveris susitiko su Kilgoru Trautu, Benisterį visi jau buvo pamiršę. Tiesą sakant ir prisiminti apie jį, net ir tuoj po mirties, nebuvo ko — tik tai, kad jaunutis mirė.

Mieste nebebuvo likę jokių jo giminių. Telefonų knygoje nebuvo nė vieno Benisterio, išskyrus Benisterio kino teatrą. O naujose telefono knygose nebebus ir Benisterio kino teatro. Jį pavertė nukainotų baldų parduotuve.

Džordžo Hikmeno Benisterio tėvas, motina ir sesuo Lusė išsikraustė iš miesto, kai dar nei antkapis, nei klu-

bas nebuvo baigti. Ir kai norėta juos pakviesti į atidarymą, niekas nerado, kur jie gyvena.

⊙ Nerami tai buvo šalis, žmonės be atvangos byzdėliojo kaip į uodegą įkirpti. Bet būdavo, kad kas nors stabteli ir, žiūrėk, pastatė paminklą.

Paminklų buvo pridygę visoje šalyje. Tačiau tikra retenybė būdavo, kad eilinio žmogaus garbei stovėtų ne vienas, o du paminklai, kaip kad išėjo su Džordžu Hikmenu Benisteriu.

Griežtai žiūrint, specialiai jam buvo skirtas tik antkapis. Klubą ir taip būtų pastatę. Jo statybai lėšos buvo paskirtos porą metų prieš tai, kai Džordžas Hikmenas Benisteris žuvo žalioje jaunystėje. O pavadinti jo vardu nieko nekainavo.

⊙ Kalvarijos kapinės, kuriose ilsėjosi Džordžas Hikmenas Benisteris, buvo pavadintos vardu vienos kalvos, esančios Jeruzalėje, kuri yra už tūkstančių kilometrų. Daugelis tikėjo, kad ant tos kalvos prieš tūkstančius metų buvo nužudytas Visatos Kūrėjo sūnus.

Dveinas Huveris nežinojo, tikėti tuo ar ne. Nežinojo ir Petė Kin.

⊙ Ir tai jiems dabar visai nerūpėjo. Jie turėjo kitų rūpesčių. Dveinas spėliojo, kiek laiko truks echolalijos priepuolis, o Petė Kin norėjo išsiaiškinti, ar daug reiškia jos šviežumas, grožis ir lipšnumas tokiam maloniam, gana įdomiam, pusamžiui „Pontiako" agentūros savininkui kaip Dveinas.

— Šiaip ar taip,— tarė ji,— mums tikrai didelė garbė, kad jūs mus aplankėte. Gal aš ir vėl ne taip išsireiškiau, bet jūs turbūt suprantat, ką aš turiu galvoje?

— Galvoje,— atsakė Dveinas.

— Jums skanu?— paklausė ji.

— Skanu,— atsakė Dveinas.

— Mes visiems duodam tą patį,— pasakė ji.— Specialiai jums mes negaminom nieko.

— Nieko,— pakartojo Dveinas.

⊙ Neturėjo reikšmės, ką Dveinas būtų sakęs. Seniai jau neturėjo reikšmės. Neturėjo reikšmės, ką šnekėdavo dauguma midlendiečių, jei tik kalba sukdavosi ne apie pinigus, statybas, keliones, mašinas ir kitokius pamatuojamus dalykus. Kiekvienas vaidino aiškiai apibrėžtą vaidmenį — juodaodį pilietį, mokyklos nebaigusią merginą, „Pontiako" agentūros savininką, ginekologą, dujininką. Jei žmogus dėl kenksmingų chemikalų ar šiaip ko pradėdavo gyventi ne taip, kaip iš jo buvo tikimasi, visi vis tiek vaizduodavosi, jog jis gyvena pagal scenarijų.

Kaip tik todėl midlendiečiai taip negreit pastebėdavo, kad kuris nors iš jų tarpo susipykęs su protu. Jų vaizduotė atkakliai tvirtino, kad žmonės laikui bėgant mažai tesikeičia. Jų vaizduotė sukosi nelyginant smagratis išklerusiame žiaurios tikrovės mechanizme.

⊙ Kai Dveinas išėjo iš „Burger-šefo", kai įsėdo į demonstracinį automobilį ir nuvažiavo, Petė Kin nė kiek neabejojo, kad, būdama tokia jauna, energinga ir linksma, sugebėtų Dveinui gerokai pasaldinti gyvenimėlį. Žliumbti jai norėjosi pagalvojus, kad raukšlės vagoja jo veidą, kad jo žmona nusinuodijo „Drano" milteliais, kad jo šuneliui reikia amžinai rietis, nes negali pavizginti uodegos, ir kad Dveino sūnus — homoseksualistas. Ji žinojo šiuos faktus apie Dveiną. Juos žinojo visi.

Ji žiūrėjo į Dveinui priklausančios radijo stoties „WMCY" bokštą. Tai buvo aukščiausias statinys visame Midlende. Jis buvo aštuonis kartus aukštesnis už Džordžo Hikmeno Benisterio antkapinį paminklą. Jo viršūnėje degė raudona šviesa, perspėjanti lėktuvus.

Ji galvojo, kiek daug Dveinas turi naujų ir važinėtų automobilių.

⊙ Tarp kitko, Žemės mokslininkai buvo ką tik padarę stulbinantį atradimą apie kontinentą, po kurį vaikščiojo Petė Kin. Esą jis gulįs ant kokių šešiasdešimt penkių kilometrų storio uolos, o ta uola plūduriuojanti ištirpusioje burgėje. Kiekvienas kontinentas gulįs ant atskiros uolos. Uoloms susidūrus, randąsi kalnai.

⊙ Pavyzdžiui, Vakarų Virdžinijos kalnai iškilę, didelei Afrikos atplaišai stuktelėjus į Šiaurės Ameriką. Ir akmens anglis šioje valstijoje susidariusi iš miškų, kurie per tą susidūrimą likę palaidoti gelmenyse.

Petė Kin šitos naujienos dar nebuvo girdėjusi. Ir Dveinas nebuvo girdėjęs. Ir Kilgoras Trautas ne. Ir aš šitą sužinojau tik užvakar. Įsijungęs televizorių, skaičiau žurnalą. Keli mokslininkai per televizorių aiškino, jog hipotezė apie plūduriuojančias, susiduriančias, besigrumdančias uolas — beveik nebe hipotezė. Jie jau galį įrodyti, jog taip tikrai yra ir kad, pavyzdžiui, Japonijai ir San Franciskui gresiąs baisus pavojus, nes tose vietose uolos labiausiai daužąsi ir grumdąsi.

Be to, jie sakė, jog kartosis ledynmečiai. Kilometro storumo ledynai, geologiškai tariant, šliaužiosią aukštyn žemyn tartum langų štoros.

⊙ Tarp kitko, Dveinas Huveris ir pats nežinojo, koks didelis jo, kaip vyro, vertumas. Tos kelios moterys, su kuriomis jis turėjo reikalų, buvo nepakankamai patyrusios ir negalėjo apie tai spręsti.

⊙ Iš „Burger-šefo" Dveinas nuvažiavo prie statomos naujos mokyklos. Į agentūrą jis nesiskubino, juoba kad nebuvo praėjusi echolalija. Fransina puikiai mokėjo tvarkyti reikalus pati, nelaukdama Dveino nurodymų. Jis ją buvo gerai išmokęs.

Jis nuspyrė į rūsio duobę grumstą. Paskui į ją nusispjovė. Netyčia įsistojo į purvą. Dešinės kojos batas liko purve. Jis rankomis ištraukė batą ir nuvalė. Tada, atsirėmęs į seną obelį, apsiavė. Kai Dveinas buvo mažas, čia buvo žmogaus ūkis. Šioje vietoje augo obelų sodas.

⊙ Dveinas visai pamiršo Petę Kin, užtat jinai jo nepamiršo. Ji įsidrąsins ir vakare paskambins jam, tačiau Dveinas neatsilieps: jo nebus namie. Tuomet jis jau bus centrinėje ligoninėje, palatoje minkštai išmuštomis sienomis.

O dabar Dveinas, paėjėjęs toliau, grožėjosi žemkase mašina, kuri buvo išvaliusi statybos plotą ir iškasusi rūsio duobę. Dabar mašina, aplipusi purvu, stovėjo ir nieko neveikė. Dveinas paklausė vieną baltaodį darbininką, kiek arklio jėgų varo šitą mašiną. Visi darbininkai toje statybos aikštelėje buvo baltaodžiai.

Darbininkas atsakė taip:

— Kiek arklio jėgų, nežinau. Žinau tik, kaip ją vadinam.

— O kaip?— paklausė Dveinas ir apsidžiaugė, kad praeina echolalija.

— „Šimtas juodnugarių",— atsakė darbininkas. Šis pa-

vadinimas buvo užuomina apie tuos laikus, kai sunkius žemkasybos darbus Midlende dirbdavo daugiausia juodaodžiai.

⊙ Dveinas grįžo į darbą apie antrą, stengdamasis su niekuo nesusitikti — bijojo echolalijos. Jis nuėjo į savo kabinetą ir ėmė raustis rašomojo stalo stalčiuose, ieškodamas ko nors pasiskaityti, apie ką pamąstyti. Jis užtiko brošiūrėlę, kurioje buvo reklamuojami tokie kino filmai, kokius Niujorke žiūrėjo Kilgoras Trautas. Buvo ir kadrų iš tų filmų, ir jie paakino seksualinio jaudinimo centrą, esantį Dveino smegenyse, siųsti nervinius impulsus į erekcijos centrą stubure. Visa Dveino esybė sureagavo.

Todėl Dveinas paskambino telefonu Fransinai Pefko, nors ji sėdėjo vos per pusketvirto metro nuo jo.

— Fransina. . .— tarė jis.

— Klausau,— atsiliepė ji.

Dveinas atsispyrė echolalijos priepuoliui.

— Norėčiau paprašyti tave, ko niekad nesu prašęs. Prižadėk, kad neatsisakysi.

— Prižadu,— pasakė ji.

— Norėčiau, kad mudu abu tuoj pat išeitume iš čia,— tarė jis,— ir nuvažiuotume į Šeperdstauno motelį-liuksą.

⊙ Fransina Pefko mielai sutiko nuvažiuoti su Dveinu į motelį-liuksą. Ji manė, kad tai jos pareiga — juoba kad Dveinas toks sudirgęs, be nuotaikos. Tačiau be niekur nieko išeiti pusei dienos iš darbo Fransina negalėjo, kadangi jos darbo vieta buvo visos Dveino Huverio „Pontiakų" prekybos agentūros nervų centras.

— Įsitaisytum kokią vėjavaikę. Pamojai pirštu — ir atbėgo pas tave,— pasakė Fransina Dveinui.

— Nereikia man jokios vėjavaikės,— atsakė Dveinas.— Man reikia tavęs.

— Tada teks pakentėti,— pasakė Fransina. Ji nuėjo į serviso skyrių prašyti baltaodės kasininkės Glorijos Brauning, kad ją truputį pavaduotų.

Glorija nenorėjo. Prieš mėnesį jai, dvidešimt penkerių metų moteriai, pašalino gimdą — kiek anksčiau Grin Kaunti mikrorajone, „Remeidos" viešbutėlyje prie autostrados Nr. 53, priešais įėjimą į Pionierių kaimo parką, jai buvo nešvariai padarytas abortas. Keistokas sutapimas: sunaikintojo vaisiaus tėvas buvo baltaodis dujininkas Donas Bridlavas — tas pats, kuris Benisterio sporto klubo automobilių stovėjimo aikštelėje išprievartavo Petę Kin. Jis turėjo žmoną ir tris vaikučius.

⊙ Ant sienos ties savo rašomuoju stalu Fransina buvo pasikabinusi jumoristinį plakatėlį, kurį buvo gavusi dovanų per praėjusių kalėdų balių naujajame „Ramybės" viešbutyje.

Plakatėlis tiksliai išreiškė Fransinos darbo esmę. Štai jis:



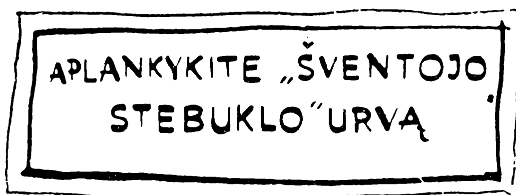
Glorija pasakė, jog nenorinti būti nervų centre.

— *Niekur* aš nenoriu būti,— pasakė ji.

⊙ Bet vis dėlto Glorija užėmė Fransinos vietą.

— Nusižudyti neužtenka drąsos,— pasakė ji,— todėl darysiu, ką kas lieps. Žmonijos labui.

⊙ Kad neatkreiptų pašalinių dėmesio į savo meiliškus ryšius, Dveinas ir Fransina į Šeperdstauną nuvažiavo atskirais automobiliais. Dveinas ir dabar važiavo demonstraciniu automobiliu. Fransina — nuosavu raudonu „GTO". „GTO" sutrumpinta iš „Gran Turismo Omologato". Ant buferio matėsi lipdukas su užrašu:




Tai, kad ji ant savo automobilio buvo užsiklijavusi šį lipduką, rodė jos neabejotiną lojalumą Dveinui. Ji visados rodydavo jam lojalumą, visados sirgo už savo brangiausiąjį, už savo Dveiną.

O Dveinas stengėsi jai atsilyginti maloniais mažmožiais. Pavyzdžiui, pastaruoju metu jis buvo skaitęs nemažai straipsnių ir knygų apie seksualinę revoliuciją. Šalyje vyko seksualinė revoliucija, ir moterys reikalavo, kad vyrai lytinio santykio metu galvotų ne vien apie save, o stengtųsi suteikti daugiau malonumo moteriai. Dveinas irgi stengėsi taip daryti, net persistengė, ir sykį jinai nusiskundė, jog jis skiriąs jai jau per daug dėmesio. Tatai Dveino nenustebino. Jis buvo skaitęs apie

tuos reikalus ir žinojo, kad skirti per daug dėmesio — pavojinga.

Todėl tą dieną, važiuodamas į motelį-liuksą, Dveinas tikėjosi skirsiąs Fransinai dėmesio nei per daug, nei per mažai — pačią normą.

⊙ Kilgoras Trautas kadaise parašė romaniuką apie tai, kaip svarbu meilėje skirti dėmesį tam, kam reikia. Parašė jis tą romaną po to, kai jo antroji žmona Dalina davė idėją, esą jis galėtų susikrauti turtus iš pornografinės knygos. Ji pasiūlė, kad pagrindinis veikėjas būtų toks moterų žinovas, jog galėtų suvedžioti kurią panorėjęs. Ir Trautas parašė „Džimio Velentino sūnų".

Džimis Velentinas buvo žinomas vieno autoriaus knygų personažas, kaip kad Kilgoras Trautas — žinomas mano knygų personažas. Tas rašytojas pasakojo, kaip Džimis Velentinas švitru šveisdavęsis pirštų galiukus, kad jie būtų nepaprasto jautrumo. Jis buvo įsilaužėlis. Jo lytėjimo pojūtis buvęs toks subtilus, jog jis galėdavęs atidaryti bet kokį seifą pasaulyje, apčiuopomis nuspėdamas, kaip veikia užrakto mechanizmas.

Kilgoras Trautas sugalvojo Džimiui Velentinui sūnų, vardu Rolstonas. Rolstonas Velentinas irgi šveisdavosi pirštų galiukus. Tačiau jis nebuvo įsilaužėlis. Rolstonas taip įtikdavo glamonėmis moterims, jog dešimtys tūkstančių jų virto nuolankiomis jo vergėmis. Trauto romane jos mesdavo savo vyrus ir meilužius, ir moterų balsų dėka Rolstonas Velentinas tapo Jungtinių Valstijų prezidentu.

⊙ Dveinas ir Fransina motelyje-liukse pasimylėjo. Po to dar truputį pagulėjo lovoje. Matracas buvo guminis, pri-

pumpuotas vandens. Fransina buvo gražaus sudėjimo. Dveinas irgi.

— Mudu pirmą kartą mylimės dieną,— tarė Fransina.

— Labai sudirgęs jaučiausi,— pasakė Dveinas.

— Matėsi,— pasakė Fransina.— Dabar geriau?

— Taip.— Jis gulėjo aukštielninkas, sukryžiavęs kojas, rankas sunėręs už galvos. Jis ilsėjosi.

— Aš tave taip myliu,— tarė Fransina ir pasitaisė:— Žinau, žadėjau taip nekalbėti, bet šitą pažadą ne man išlaikyt.— Mat Dveinas buvo su ja sutaręs nekalbėti apie meilę. Po to, kai Dveino žmona prisirijo „Drano" miltelių, Dveinas apie meilę nenorėjo nė girdėti. Tai buvo perdaug skaudi tema.

Dveinas šnarpštelėjo nosimi. Po lytinio santykio mintis jis paprastai reikšdavo šnarpštimu. Kiekvienas šnarpštelėjimas reiškė ką nors švelnaus: „Nieko... nusiramink... Ar kas tau ką sako?" Ir taip toliau.

— Kai manęs per paskutinį teismą paklaus,— tarė Fransina,— kuo nusidėjau gyvendama žemėje, turėsiu atsakyti: „Buvau davusi mylimam žmogui žodį ir niekaip netesėdavau. Buvau pažadėjusi nesakyti, kad myliu jį".

Ši dosni, aistringa moteris, kuri per savaitę į rankas gaudavo tik devyniasdešimt šešis dolerius ir vienuolika centų atlyginimo, neteko savo vyro Roberto Pefko Vietnamo kare. Jis buvo karininkas profesionalas.

Jis buvo baigęs Vestpointo karo akademiją, kuri jauniems žmonėms kariniais tikslais skiepydavo žudymo maniją.

⊙ Fransina visur sekė paskui Robertą: iš Vestpointo į parašiutininkų mokyklą Brego forte, paskui — į Pietų Korėją, kur Robertas dirbo garnizono universalinės parduo-

tuvės valdytoju, paskui — į Pensilvaniją, kur Robertas armijos sąskaita studijavo universitete ir gavo antropologijos magistro laipsnį, o iš ten — vėl į Vestpointą, kur Robertas trejus metus kaip profesoriaus asistentas dėstė visuomeninius mokslus.

Po to Fransina atvažiavo su Robertu į Midlendą, kur Robertas turėjo prižiūrėti naujoviškos minos gamybą. Mina — tai lengvai paslepiamas sprogstamasis įtaisas, kuris suveikia kaip nors netyčia pakrutintas. Vienas iš tos naujoviškos minos privalumų buvo tai, kad jos neužuosdavo šunys. Tuo laiku daugelyje armijų šunys buvo mokomi suuosti minas.

⊙ Kai Robertas ir Fransina atsikėlė į Midlendą, čia daugiau kariškių nebuvo, todėl jie pradėjo draugauti su civiliais. Ir Fransina, norėdama pridurti šį tą prie vyro algos ir drauge turėti šiokį tokį užsiėmimą, ėmė dirbti pas Dveiną Huverį.

Bet paskui Robertą išsiuntė į Vietnamą.

Netrukus po to Dveino žmona prisirijo „Drano" miltelių, o Robertą parsiuntė namo supakuotą plastmasiniame lavonmaišyje.

⊙ — Gaila man vyrų,— kalbėjo Fransina tada, motelyje-liukse. Ji kalbėjo nuoširdžiai.— Nenorėčiau būti vyru — jie taip rizikuoja, tiek daug dirba.

Jie buvo antrajame motelio aukšte. Pro sustumiamas stiklines duris matėsi geležiniai turėklai ir betoninė terasa, dar toliau — magistralė Nr. 103, o už jos — suaugusiųjų pataisos namų siena ir stogai.

— Nenuostabu, kad tú išvargęs ir nervingas,— toliau kalbėjo Fransina.— Jeigu aš būčiau vyras, irgi būčiau išvargusi ir nervinga. Tikriausiai dievas moteris ir sukūrė

tam, kad vyrai kartas nuo karto galėtų atsipalaiduoti ir pasijusti mažais vaikais.— Fransinai tokia pasaulio tvarka aiškiai patiko.

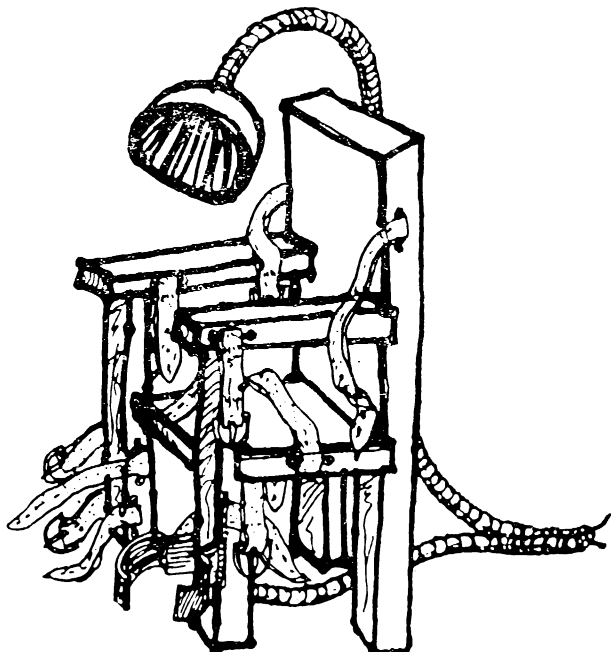
Dveinas šnarpštelėjo. Aštriai kvepėjo avietėmis — nuo skysčio, kuriuo motelyje dezinfekuodavo kambarius ir naikindavo tarakonus.

Fransina mąstė apie kalėjimą, kuriame visi prižiūrėtojai buvo baltaodžiai, o dauguma kalinių — juodaodžiai.

— Ar teisybė,— tarė ji,— kad iš ten niekas nėra pabėgęs?

— Teisybė,— atsakė Dveinas.

⊙ — O kada paskutinį kartą buvo panaudota elektros kėdė?— paklausė Fransina. Ji klausė apie įrenginį kalėjimo rūsyje, atrodantį taip:



Šio įrenginio pagalba žudydavo žmones, pravarydami pro juos daugiau, negu kūnas gali atlaikyti, elektros. Dveinas Huveris elektros kėdę buvo matęs du kartus — sykį prieš daug metų, lankydamasis kalėjime su Prekybos rūmų ekskursija, o kitą kartą — kai joje pasodinę nužudė jo pažįstamą juodaodį žmogų.

⊙ Dveinas bandė prisiminti, kada Šeperdstaune buvo įvykdyta paskutinė egzekucija. Egzekucijos buvo nebepopuliarios. Tačiau rodėsi ženklų, kad jos ir vėl gali atgauti ankstesnį populiarumą. Dveinas ir Fransina bandė prisiminti pačią paskutinę atmintyje įstrigusią egzekuciją, įvykdytą jų šalyje.

Jie prisiminė, kaip už išdavystę buvo mirtimi nubausti vyras su žmona. Sutuoktiniai tariamai perdavę kitai šaliai paslaptį — kaip pasidaryti vandenilinę bombą.

Jie prisiminė, kad buvo mirtimi nubausti du įsimylėjėliai. Vyriškis buvo gražus, patikdavo moterims ir suvedžiodavo negražias pagyvenusias pinigingas moteriškes, o paskui su savo mylimąja nudobdavo tą moteriškę ir pasigrobdavo jos pinigus. Jo mylimoji buvo jauna, tačiau gražuole įprastine to žodžio prasme jos nebūtum galėjęs pavadinti. Ji svėrė šimtą kilogramų.

Fransina nusistebėjo, kodėl lieknas, gražus jaunas vyriškis mylėjo tokią storulę.

— Visokių žmonių yra,— pasakė Dveinas.

⊙ — Žinai, apie ką aš galvoju?— tarė Fransina.

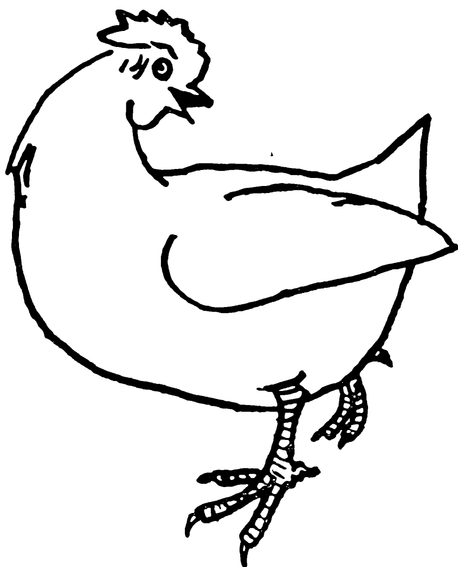
Dveinas šnarpštelėjo.

— Čia būtų gerai įsteigus užkandinę „Vištiena pagal kentukiečio pulkininko Senderso receptą“.

Atsipalaidavęs, ramus Dveino kūnas staiga įsitempė, lyg į kiekvieną raumenį kas būtų įšvirkštęs citrinos sulčių.

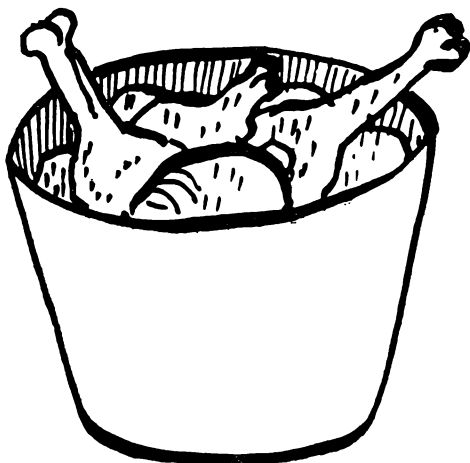
Ir štai dėl ko. Dveinas norėjo, kad Fransina mylėtų jį už jo kūną ir sielą, o ne už jo pinigus. Ir jam pasirodė, jog Fransina užsiminė, kad jis nupirktų jai užkandinės „Vištiena pagal kentukiečio pulkininko Senderso receptą" licenziją. Tose užkandinėse pardavinėdavo keptas vištas.

Višta buvo neskraidantis paukštis, kuris atrodė štai kaip:



Buvo daroma taip: višta papjaunama, nupešama, nukertama galva, kojos, iškrapštomi vidaus organai, tada

sukapojama į gabalus, tie gabalai iškepami, paskui sudedami į vaškuoto popieriaus kibirėlį su dangteliu, taigi gatava prekė atrodydavo šit kaip:



⊙ Fransina, kuri taip didžiavosi savo sugebėjimu nuramdyti sudirgusį Dveiną, dabar susigėdo, kad pati jį suerzino. Jo kūnas įsitempė, pasidarė tarsi skalbinių lyginimo lenta.

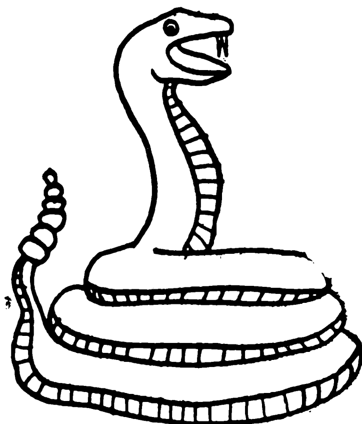
— Viešpatie! — tarė ji.— Kas čia tau dabar?

— Jeigu užsinorėjai iš manęs dovanos,— atsakė Dveinas,— būk maloni, palauk su tokiomis užuominomis — ne tuoj po pasimylėjimo. Tegu meilė būna savo keliu, dovanos — savo, gerai?

— Nesuprantu. . . argi aš tavęs ko prašiau?— tarė Fransina.

Dveinas piktai plonu balsu ją pamėgdžiojo:

— „Nesuprantu... argi aš tavęs ko prašiau?"— pasakė jis. Dabar jis atrodė maždaug toks malonus ir ramus kaip spyruokle susirangiusi barškuolė gyvatė. Toks jis atrodė, suprantama, dėl kenksmingų cheminių medžiagų. Tikroji barškuolė atrodė taip:



Visatos Kūrėjas jai ant uodegos pritaisė barškalą. Be to, priekinius dantis Kūrėjas jai įdėjo panašius į mirtinų nuodų pripildytus švirkštus.

⊙ Nesuprantu aš kartais Visatos Kūrėjo.

⊙ Visatos Kūrėjas išgalvojo ir tokį gyvūną — Meksikos vabalą, kuris savo antruoju galu šaudo tartum tuščiais šoviniais iš pistoleto. Sprogdindamas savo bezdalus, tas vabalas oro banga bloškia į šalį kitus vabzdžius.

Garbės žodis, aš apie jį skaičiau „Gurmanų klubo" žurnale, straipsnyje apie nepaprastus gyvūnus.

⊙ Fransina pašoko iš lovos — kuo toliau nuo šito sugyvatėjusio žmogaus! Siaubo apimta, ji tik kartojo ir kartojo:

— Tu mano brangiausias, tu mano brangiausias...

Tai reiškė, kad ji pasiruošusi dėl visko sutikti su Dveinu, pasiruošusi viską dėl jo padaryti, kad ir kaip tai būtų sunku ar nemalonu, pasiruošusi džiuginti jį maloniais siurprizais, kurių jis gal nė nepastebėtų, o jeigu reikės — pasiruošusi ir numirti dėl jo ir taip toliau.

Ji šventai stengėsi taip gyventi. Ji nebesugalvojo nieko kilnesnio. Todėl kai Dveinas ėmė drabstytis dar bjauresniais prasimanymais, ji visiškai sugležo. Jis drėbė jai, kad visos moterys kekšės ir kad kiekviena kekšė turinti savo kainą, ir kad Fransinos kaina — „Kentukietiškos vištienos" užkandinės licenzija, kuri kartu su mašinų stovėjimo aikštele, gatvės apšvietimu ir taip toliau atsieitų daugiau kaip šimtą tūkstančių dolerių.

Fransina striūbaudama vebeliojo, kad jai visai nereikią tos užkandinės, kad ji norinti jos Dveinui, kad visko ji norinti tiktai jam, Dveinui. Kai ką išvebeliojo suprantamai.

— Sakau, į kalėjimą saviškių lankyt atvažiuoja daug giminių... sakau, visi — juodukai... o juodukai, sakau, taip mėgsta keptą vištieną... — aiškino ji.

— Tai ką, tu nori, kad aš atidaryčiau užeigą juodėžiams?! — tarė Dveinas. Ir taip toliau. Tokiu būdu Fransina užėmė garbingą antrą vietą tarpe tų Dveino artimiausių bendradarbių, kurie buvo patyrę jo bjaurumą.

— Hario Lesabro teisybė, — tarė Fransina. Užsidengusi ranka burną, ji nugara spaudėsi prie cementinių blokų sienos. Haris Lesabras, kaip žinia, buvo transvestitas, Dveino prekybos agentas. — Jis sakė, kad tu pasikeitęs, —

pridūrė Fransina. Ji abiem rankom užspaudė sau burną.— Dieve mano. . .— tarė ji.— Koks tu pasikeitęs, Dveinai, koks tu pasikeitęs!

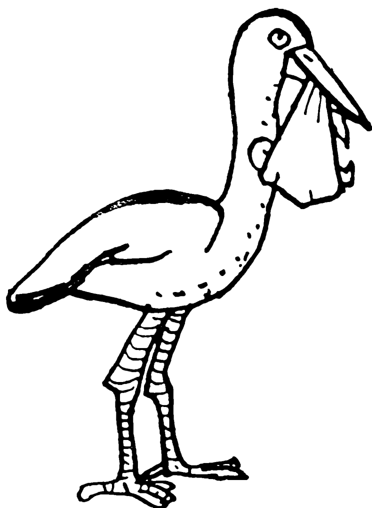
— Seniai reikėjo! — atsakė Dveinas.— Jaučiuosi dabar taip puikiai, kad neklausk! — Ir taip toliau.

⊙ Haris Lesabras tą minutę irgi verkšnojo. Jis buvo namie. Gulėjo lovoje, su visa galva palindęs po raudona aksomine antklode. Jis buvo turtingas. Daugelį metų jis labai gudriai ir sėkmingai investavo pinigus į akcijas. Pavyzdžiui, nusipirko šimtą kopijavimo mašinų „Zeroksas" akcijų po aštuonis dolerius už vieną. Laikui bėgant, tos akcijos, paprasčiausiai gulėdamos absoliučioje seifo tamsoje ir tyloje, šimtą kartų pabrango.

Su pinigais dėjosi daug tokių stebuklų. Tarytum kokia fėja būtų skrajojusi ties ta merdėjančios planetos dalimi, burtų lazdele laimindama kai kuriuos dokumentus, obligacijas ir akcijas.

⊙ Hario žmona Greisė tysojo šezlonge netoli nuo lovos. Ji rūkė plonutį cigarą ilgame kandiklyje iš gandro stibikaulio. Gandras buvo didelis Europos paukštis, bet maždaug perpus mažesnis už Bermudų erelį. Kai vaikai klausdavo, iš kur atsiranda kūdikiai, kai kurie tėvai paaiškindavo, kad juos atnešąs gandras. Žmonės taip sakydavo, manydami, jog jų vaikai per maži ir paaiškinimo apie „bebriukus" ir visa kita gali nesuprasti.

Kūdikiais nešini gandrai būdavo vaizduojami pranešimuose apie šeimos padidėjimą, vaikiškuose komiksuose ir taip toliau. Tipiškas piešinys atrodė maždaug taip:



Dveinas Huveris ir Haris Lesabras vaikystėje buvo matę tokių piešinėlių. Tuomet jie tikėjo, kad tai teisybė.

⊙ Greisė Lesabr su panieka atsiliepė apie Dveiną Huverį, kurio akyse jos vyras tarėsi žemai kritęs.

— Nusišikt man ant tavo Dveino Huverio! — tarė ji.— Ir ant tavo Midlendo! Išparduodam velniop „Zerokso" akcijas ir nusiperkam butą Maujy.— Maujis buvo viena iš Havajų salų. Buvo šnekama, kad ten ne gyvenimas, o rojus.

— Klausyk,— tarė Greisė,— mudviejų lytinis gyvenimas normaliausias iš visų baltaodžių midlendiečių. Tu anaiptol ne išsigimėlis. Dveinas Huveris — štai kas tikras išsigimėlis! Kaip manai, koks jo orgazmų mėnesinis vidurkis?

— Nežinau,— iš savo drėgnos nuo ašarų slėptuvės atsiliepė Haris.

Dveino orgazmų mėnesinis vidurkis per pastaruosius dešimtį metų, įskaitant ir paskutiniuosius vedybinius metus, buvo du ir viena ketvirtoji. Greisė spėjo panašiai.

— Pusantro,— pasakė ji. Jos mėnesinis vidurkis per tą patį laikotarpį siekė aštuoniasdešimt septynis. Jos vyro — trisdešimt šešis. Jo pajėgumas pastaraisiais metais silpo, ir tai buvo viena iš daugelio priežasčių, dėl kurių jis buvo bepradedąs panikuoti.

Dabar Greisė paėmė ant dantų Dveino santuoką:

— Jis taip bijojo sekso, kad specialiai vedė tokią, kuri nė girdėt apie tai nebuvo girdėjusi ir buvo gatava galą pasidaryti, vos tik apie tai išgirdusi.— Ir taip toliau.— Va ji ir pasidarė galą,— užbaigė Greisė.

⊙ — Ar elnienė negirdi?— paklausė Haris.

— Nusišikt man ant elnienės! — atsakė Greisė. Paskui pridūrė:— Nebijok, negirdi.

Elniene juodu sutartinai vadino juodaodę tarnaitę, kuri tuo metu buvo toli, virtuvėje. Juodu visus juodaodžius tarpusavy vadino elniais. Tokiu būdu jie galėdavo balsu aptarinėti problemas, susijusias su juodaodžiais,— o tame mieste tokių problemų buvo daug,— neužgaudami jokio juodaodžio, jeigu kuris būtų nugirdęs jų pokalbį.

— Elnienė miega. Arba skaito „Juodųjų panterų" žurnalą.

⊙ Svarbiausia problema, susijusi su juodaodžiais, buvo tokia. Baltaodžiams juodaodžiai mažai buvo reikalingi — nebent tik gangsteriams, kurie juodaodžiams pardavinėdavo važinėtus automobilius, narkotikus, baldus. Ir vis dėlto juodaodžiai ir toliau dauginosi. Visur buvo pilna šitų niekam nereikalingų stambių juodų padarų, ir daugelis jų turėjo labai negražių ketinimų. Kad nevogtų, jiems kas mėnesį būdavo pametama truputį pinigų. Buvo

ketinama duoti ir labai pigių narkotikų, kad jie būtų ramūs, linksmi ir kad jiems nerūpėtų daugintis.

Midlendo miesto policijos skyriuje ir Midlendo apygardos šerifo kanceliarijoje tarnavo daugiausia baltaodžiai. Jie turėjo glėbius automatų ir dvylikašūvių automatinių šautuvų, paruoštų elnių medžioklės sezonui, kuris, žinojo, tikrai ateis.

— Klausyk, aš rimtai,— tarė Greisė Hariui.— Šitas miestas — pasaulio šiknos skylė. Nusiperkam butą Maujy ir pagyvenkim nors kartą kaip žmonės.

Taip jie ir padarė.

⊙ Tuo tarpu kenksmingų cheminių medžiagų veikiamas Dveinas nustojo burnoti ant Fransinos ir virto nuolankiu avinėliu. Jis atsiprašė, kad pamanęs, jog ji norinti „Vištienos pagal kentukiečio pulkininko Senderso receptą" užkandinės licenzijos. Jis besąlygiškai pripažino jos beribį nesavanaudiškumą. Jis paprašė, kad jinai jį apkabintų. Ji taip ir padarė.

— Aš toks sutrikęs,— sakė jis.

— Visi mes sutrikę,— atsakė ji. Prispaudusi prie krūtų, ji čiūčiavo jo galvą.

— Reikia man su kuo nors pasišnekėti,— tarė jis.

— Tai šnekėkis, kad nori, su mamuliuku,— pasakė Fransina. Mamuliuku ji vadino save.

— Pasakyk man: kam mes gyvenam?— klausė Dveinas jos kvapnią krūtinę.

— Dievas vienas žino,— atsakė Fransina.

⊙ Kiek laiko Dveinas tylėjo. O paskui trikčiodamas papasakojo, kaip, praėjus vos trims mėnesiams po to, kai jo žmona prisirijo „Drano", jis lankėsi „Dženeral motorz" firmos „Pontiako" filiale Pontiako mieste Mičigano valstijoje.

— Mums aprodė visas bandymų priemones,— sakė jis.

Didžiausią įspūdį jam padariusios laboratorijos bei lauko bandymų aikštės, kur naikinamos įvairios automobilių dalys ir net automobiliai. „Pontiako" bandytojai padeginėjo apmušalus, mėtė į langų stiklus graužą, laužė alkūninius velenus, daužė mašinas vieną į kitą, išplėšinėjo pavarų perjungimo svirtis, visu pajėgumu leisdavo neteptus variklius, dienų dienas šimtą kartų per minutę varstydavo daiktų dėžutės dangtelį, beveik absoliutaus nulio temperatūroje šaldydavo pulto laikrodžius ir taip toliau.

— Jie su automobiliais darė viską, ko negalima daryti,— pasakojo Dveinas Fransinai.— Ir aš niekad nepamiršiu užrašo ant durų to pastato, kur vyko visi tie kankinimai.

Štai tas užrašas, apie kurį sakė Fransinai Dveinas:



— Pamačiau tą užrašą,— pasakė Dveinas,— ir man kilo mintis: ar ne todėl ir mane dievas atsiuntė į Žemę — kad išbandytų, kiek žmogus gali ištūrėti nesubyrėjęs.

⊙ — Aš paklydau,— tarė Dveinas.— Kas nors turi paimti mane už rankos ir išvesti iš girios.

— Tu pavargai,— atsakė ji.— Ir kaip nepavargsi? Juk tiek daug dirbi. Gaila man vyrų, jie tiek daug dirba. Gal nori nusnūsti?

— Aš neužmigsiu,— pasakė Dveinas,— kol nerasiu atsakymo.

— Gal tau pasišnekėt su gydytoju?— paklausė Fransina.

— Nenoriu jų nė girdėti,— atsakė Dveinas.— Norėčiau pasikalbėti su visiškai nauju, nematytu žmogum. Fransina,— tarė jis, suleisdamas pirštus į jos minkštą ranką,— aš noriu išgirsti naujoviškų minčių iš kitoniškų žmonių. Aš jau esu girdėjęs viską, ką kalba visi midlendiečiai. Ir ką jie kalbės. Man reikia kažko naujo.

— Pavyzdžiui?— tarė Fransina.

— Nežinau,— atsakė Dveinas.— Gal kokio marsiečio.

— Išvažiuokim į kokį kitą miestą,— tarė Fransina.

— Visur tas pat, kaip čia. Visur vienoda,— pasakė Dveinas.

Fransinai kilo idėja.

— O tu girdėjai, čia privažiuos visokių dailininkų, rašytojų, kompozitorių?— tarė ji.— Su tokiais juk dar nesi šnekėjęsis. Gal pasišnekėk su kuriuo? Jie mąsto kitaip negu visi žmonės.

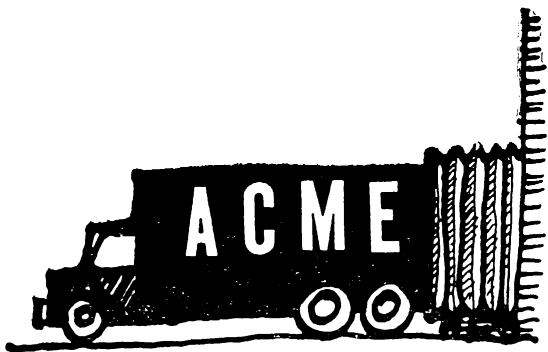
— Visa kita esu išbandęs,— pasakė Dveinas. Jis nušvito. Ėmė linkčioti galvą.— Gerai sakai! Festivalis padės

man pažvelgt į gyvenimą iš visai naujo taško,— pasakė jis.

— Tam jis ir organizuojamas,— pasakė Fransina.— Pasinaudok proga!

— Būtinai! — pasakė Dveinas. Jis padarė didelę klaidą.

⊙ Tuo tarpu Kilgoras Trautas stūmėsi toliau ir toliau į vakarus. Dabar jį paėmė pavėžėti Fordo gamyklos autotraukinys „Galaktika". „Galaktiką" vairavo komivojažierius, pardavinėjantis įrenginį, kuris apžioja furgonų užpakalinį galą. Užmautas ant furgono, tasai sustumiamas tunelis iš gumoto brezento atrodė taip:




Šitas dalykėlis, pakraunant ar iškraunant autotraukinius, vasarą neišleisdavo iš patalpos vėsaus, o žiemą — šilto oro.

„Galaktikos" vairuotojas taip pat pardavinėjo dideles rites suvynioti vielai, kabeliui ir virvei. Dar jis pardavinėjo gesintuvus. Jis paaiškino, jog esąs pramonininkų atstovas. Jis esąs pats sau ponas, nes vežiojąs produkciją tokių gamintojų, kurie nepajėgūs išlaikyti savų komivojažierių.

— Dirbu kada noriu, pardavinėju ką noriu. Aš pats renkuosi, o ne mane renkasi,— sakė jis. Vadinosi Endis Liberis. Jam buvo trisdešimt dveji metai. Jis buvo baltaodis. Kaip ir daugelis jo tėvynainių, svėrė gerokai virš normos. Iš karto matėsi, kad jis patenkintas gyvenimu. Jis leido mašiną kaip pašėlęs.— Mažai Amerikoj belikę tokių laisvų žmonių kaip aš,— sakė jis.

Viskas šio žmogaus viršijo šalies vidurkį — ir jo pajamos, ir gyvybės draudimo įnašai, ir jo kaip vyro vertumas buvo kur kas didesnis negu kitų šalies piliečių.

⊙ Trautas kažkada parašė romaną „Kaip reikalai?" apie įvairiausius šalies vidurkius. Vienoje planetoje reklamos agentūra sėkmingai reklamavo mūsiškio žemės riešutų sviesto vietinį ekvivalentą. Reklamos tekste pirmiausia į akis krisdavo koks nors vidurkis — vidutinis vaikų skaičius, vidutinis vyrų organų dydis toje planetoje ir taip toliau.

O žemėliau reklamoje buvo skelbiama, kad ir viršijantys vidurkį, ir atsiliekantys nuo vidurkio šveičia tokios ir tokios rūšies riešutų sviestą. Tik tiek, kad toje planetoje riešutų sviestas buvo netikras. Tai buvo šūdsviestis.

Ir taip toliau.

## 16 SKYRIUS

⊙ Ir štai žemiečiai riešutų sviesto valgytojai susiruošė užkariauti Kilgoro Trauto aprašytos planetos, kurioje gyveno šūdsviesčio valgytojai. Tuo laiku žemiečiai jau buvo nusiaubę ne vien Vakarų Virdžiniją ir Pietryčių Aziją. Jie buvo nusiaubę visą Žemę. Štai jie ir pakėlė sparnus ieškoti naujų kolonijų.

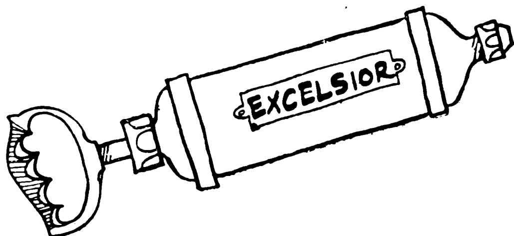
Pirmiausia elektroninėmis šnipinėjimo priemonėmis jie ištyrė šūdsviesčio valgytojus ir nustatė, jog jų per daug, jog jie pernelyg išdidūs ir gudrūs, kad leistųsi kolonizuojami.

Todėl žemiečių šnipai prasiskverbė į reklamų agentūrą, kurioje skelbėsi šūdsviesčio firmos, ir visose reklamose pakeitė statistinius duomenis. Jie ten taip pakėlė visus vidurkius, jog planetos gyventojai pasijuto visais atžvilgiais atsilikę nuo daugumos.

O paskui atskrido šarvuoti žemiečių erdvėlaiviai ir „atrado" tą planetą. Pasipriešinimo kaip ir nesutiko, nes čiabuviai jautėsi esą didžiausi atsilikėliai. Ir prasidėjo planetos užkariavimas.

⊙ Trautas paklausė laimingąjį pramonininkų atstovą, kaip jis jaučiąsis vairuodamas „Galaktiką"— taip vadinosi jo autotraukinys. Šoferis neišgirdo, ir Trautas nebekartojo klausimo. Tai buvo kvailas žodžių žaismas: Trautas tuo pačiu metu klausė, kaip šoferiui patinką vairuoti autotraukinį ir kažką panašaus į mūsiškį Paukščių Taką, kurio skersmuo — šimtas tūkstančių, o storis — dešimt tūkstančių šviesmečių. Jis apsisuka kartą per du šimtus milijonų metų. Jame yra apie šimtą milijardų žvaigždžių.

O paskui Trautas pastebėjo, kad paprasto gesintuvo, esančio „Galaktikos" kabinoje, firminis pavadinimas toks:



Kiek Trautui buvo žinoma, šis žodis viena mirusia kalba reiškė „aukščiau". Be to, šitaip visiems žinomame eilėraštyje šūkavo poeto išgalvotas alpinistas, išnykęs pūgos apsiaustoje kalno viršūnėje. Ir dar toks buvo medžio drožlių, skirtų pakuoti dužiems daiktams, firminis pavadinimas.

— Ir kodėl kažkam šovė į galvą gesintuvą pavadinti „Excelsior"?— paklausė Trautas šoferį.

Šoferis gūžtelėjo pečiais.

— Matyt, patiko šitas žodis,— pasakė jis.

⊙ Trautas pažvelgė pro langą. Vaizdas nuo didelio greičio liejosi į ištisinę juostą. Jis pamatė tokį skelbimą:




Vadinasi, jam buvo visai nebetoli iki Dveino Huverio. Ir, sakytum Visatos Kūrėjas ar kokia kita antgamtinė jėga būtų ruošusi jį tam susitikimui, Trautas pajuto žūtbūtinį norą perversti savo knygą „Dabar jau galima papasakoti". Ši knyga netrukus ir pavers Dveiną Huverį kraujo ištroškusiu maniaku.

Idėja jos tokia. Gyvybė — tai Visatos Kūrėjo eksperimentas, kuriuo jis nori išbandyti naujo tipo padarą. Visatos Kūrėjas ketina vėliau jį išplatinti visoje Visatoje. Tas padaras gali pats spręsti, kaip jam pasielgti vienu ar kitu atveju. Visi kiti padarai — šimtu procentų užprogramuoti robotai.

Romanas buvo parašytas kaip ilgas laiškas eksperimentiniam padarui nuo Visatos Kūrėjo. Kūrėjas sveikino savo tvarinį ir prašė atleisti už nepatogumus, kuriuos jam tenką iškęsti. Kūrėjas kvietė eksperimentinį padarą į Niujorko mieste, „Voldorf-Astorijos" viešbučio didžiojoje salėje jo garbei rengiamą banketą, kurio metu dainuosiąs ir šoksiąs juodaodis robotas Semis Deivis jaunesnysis.

⊙ Po banketo Visatos Kūrėjas eksperimentinio padaro nelikvidavo. Jį perkėlė į negyvenamą planetą. Kol jis buvo be sąmonės, nuo jo delnų nuskuto gyvų ląstelių. Operacija buvo visai neskausminga.

Paskui ląsteles įmaišė į tirštą tos planetos jūrą. Slenkant erų eroms, iš jų vystysis vis sudėtingesni gyvi organizmai. Kad ir kokią jie įgaus formą, visi turės laisvą valią.

Trautas paliko eksperimentinį padarą be tikrinio vardo. Jis jį paprasčiausiai vadino žmogumi. Toje negyvenamoje planetoje Žmogus buvo Adomu, o jūra — Ieva.

⊙ Žmogus dažnai vaikštinėdavo po pajūrį. Kartais jis įbrisdavo į savo Ievą. Kartais plaukydavo, tačiau jūra buvo per tiršta ir per šilta, ir toks plaukymas neatgaivindavo. Pasimaudęs Ievoje, Adomas pasidarydavo miegūstas

ir lipnus, todėl niurkteldavo į ledinį upokšnį, tik tik nupuolusį nuo kalno.

Nirdamas į ledinį vandenį, jis rikteldavo — ir dar sykį rikteldavo, kai iškildavo įkvėpti oro. Keberiodamasis iš vandens į akmeningą krantą, jis kruvinai nusibrozdindavo blauzdas ir juokdavosi iš savęs.

Juokdavosi gaudydamas kvapą ir galvodavo, ką čia nepaprasta surikus. Kūrėjas niekad nežinodavo, ką jis suriks, nes neturėjo jam valios. Žmogus pats turėjo nuspręsti, ką jam daryti ir kodėl. Pavyzdžiui, sykį, išniręs iš vandens, Žmogus suriko: „Sūrio!!!"

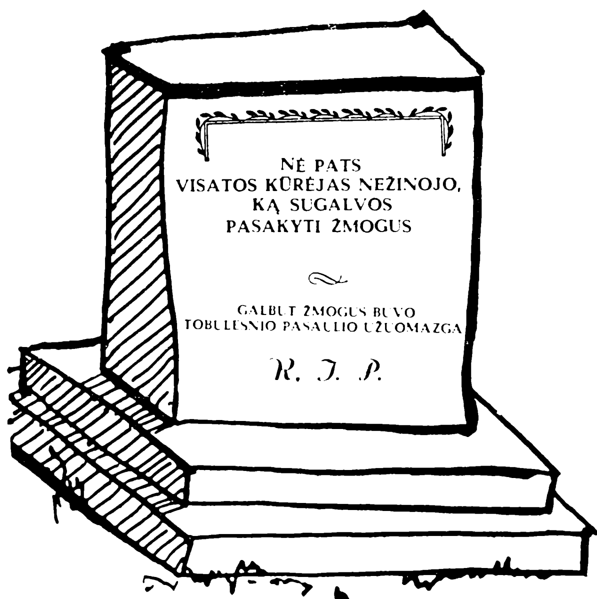
Kitą sykį riktelėjo: „Kažin ar ne smagiau vairuoti „Biuiką"?"

⊙ Be Žmogaus, toje tuščioje planetoje gyveno dar vienas stambus padaras — angelas, kuris kartkarčiais aplankydavo Žmogų. Jis buvo Visatos Kūrėjo pasiuntinys ir žvalgas. Jis pasiversdavo trijų šimtų septyniasdešimt šešių kilogramų svorio rusvu lokiu. Angelas irgi buvo robotas, o ir pats Visatos Kūrėjas, pasak Kilgoro Trauto, taip pat buvo robotas.

Lokys bandė iš Žmogaus išgauti, kodėl jis daro taip, o ne kitaip. Pavyzdžiui, jis klausdavo: „Kodėl tu rėkei: „Sūrio!"?"

O Žmogus pašaipiai atsakydavo: „Todėl, kad taip *norėjau,* tu besmegene mašina!"

⊙ Štai kaip atrodė Kilgoro Trauto knygos gale pavaizduotas Žmogaus antkapis toje negyvenamoje planetoje:




## 17 SKYRIUS

⊙ Triušelis Huveris, homoseksualistas Dveino Huverio sūnus, vilkosi drabužius -- buvo metas į darbą. Jis skambino fortepijonu naujojo „Ramybės" viešbučio kokteilinėje. Jis buvo neturtingas. Jis gyveno vienas senojo Ferčaildo viešbučio kambarėlyje be vonios. Tasai kadaise madingas viešbutis dabar buvo virtęs nakvynės namais ir atsidūręs pačiame pavojingiausiame Midlendo rajone.

Neilgai trukus Triušelį Huverį sunkiai sužalos Dveinas, ir jį kartu su Kilgoru Trautu išveš greitoji pagalba.

⊙ Triušelis buvo nesveikai išbalęs — kaip neregės žuvys, kurios seniau veisėsi „Šventojo stebuklo" urve. Dabar tos žuvys išmirusios. Prieš daugelį metų jas, išvertusias pilvus, upelis išnešė iš urvo į Ohajo upę, kur, išvertusios pilvus, jos puch! puch! puch! sproginėjo vidudienio saulėje.

Triušelis irgi vengė saulės. Ir vanduo iš čiaupų Midlendo mieste bėgo kasdien vis nuodingesnis ir nuodingesnis. Valgė Triušelis visai mažai. Valgyti jis gamindavosi pats viešbučio kambaryje. Su gaminimu vargo neturėjo, nes valgė tik daržoves ir vaisius — be to, žiautarojo žalius.

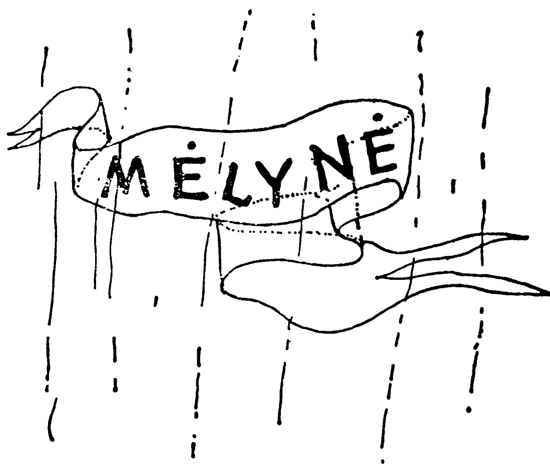
Jis apsiėjo ne tiktai be negyvų padarų mėsos — jis apsiėjo ir be gyvų padarų: be draugų, be panų, be kambarinių gyvulėlių ar paukštelių. O kadai seniai jis buvo žmonių net ir labai mėgstamas. Pavyzdžiui, kai mokėsi Prerio karo akademijoje, moksladraugiai paskutiniame kurse jį vienbalsiai išrinko kurso pulkininku, o akademijos kursantui tai pats garbingiausias postas.

⊙ Triušelis skambindavo fortepijonu, savyje slėpdamas daug daug paslapčių. Viena jų štai kokia: kokteilinėje jo nebuvo nė padujų! Transcendentinės meditacijos būdu jis sugebėdavo išnykti ne tik iš kokteilinės, bet ir iš pačios planetos. Šito jį išmokė jogas Maharišis Mahešas, kuris, kadaise keliaudamas su paskaitomis po pasaulį, buvo sustojęs Midlendo mieste.

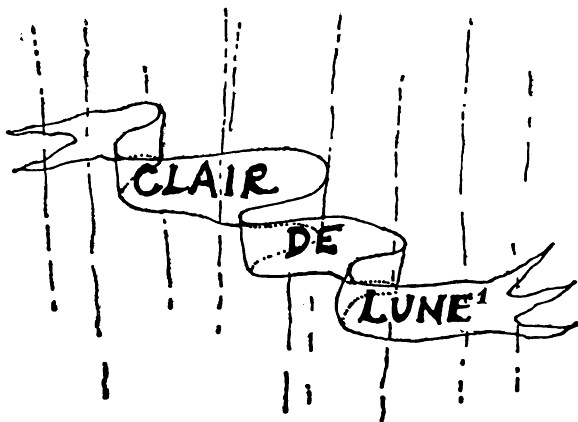
Mainais už naują nosinę, saujelę vaisių, gėlių puokštę ir trisdešimt penkis dolerius jogas Maharišis Mahešas pamokė Triušelį užsimerkus kartoti ir kartoti šį ausiai malonų beprasmį žodį: „Ejy-yyyyym, ejy-yyyyym, ejy-yyyyym". Dabar, sėdėdamas savo kambarėlyje, Triušelis

taip ir darė. „Ėjy-yyyyym, ejy-yyyyym",— negirdimai kartojo jis. Vieną skanduotės skiemenį atitiko du širdies tvinksniai. Jis užsimerkė. Lyg akvalangistas niro į sąmonės gelmenis. Gelmenys šiaipjau buvo mažai eksploatuojami.

Triušelio širdies tvinksniai sulėtėjo. Alsavimas veik užgeso. Gelmenyse plaukė vienišas žodis. Jo kažkaip ištrūkta iš aktyviosios sąmonės dalies. Jis buvo su niekuo nesusijęs. Jis tingiai plaukė sau — lyg peršviečiama kaspino pavidalo žuvelė. Žodis nekėlė nerimo. Štai tas žodis: „Mėlynė". O štai kaip jis atrodė Triušeliui Huveriui:




O paskui praplaukė kitas dailus kaspinėlis. Jis atrodė taip:




⊙ Po penkiolikos minučių Triušelio savimonė savaime išniro į paviršių. Triušelis buvo atsigavęs. Jis atsikėlė nuo lovos ir susišukavo plaukus kareiviškais šepečiais, kuriuos jam seniai seniai, kai buvo išrinktas kurso pulkininku, padovanojo motina.

⊙ Tėvai Triušelį atidavė į karo mokyklą — įstaigą, kur mokoma žudymo ir kieto, besąlygiško paklusnumo,— jam sukakus vos dešimt metų. O štai kodėl: jis sykį pasisakė Dveinui, jog verčiau norėtų būti moterimi, o ne vyru, nes vyrai dažnai elgiasi be galo žiauriai ir šlykščiai.

⊙ Paklausykit! Prerio karo akademijoje Triušelis Huveris ištisus aštuonerius metus mokėsi sporto, pederastijos ir fašizmo. Pederastija užsiiminėjo berniūkščiai vieni su kitais. Fašizmas buvo gana populiari politinė filosofija, pagal kurią šventa tik ta nacija ar rasė, kuriai priklauso

[1] Mėnulio šviesa *(pranc.)*.

tasai filosofas. Ši filosofija reikalauja diktatoriaus vadovaujamos autokratinės, centralizuotos valdymo sistemos. Diktatoriui privalu paklusti, kad ir ką jis lieptų daryti.

Ir kiekvieną kartą, parvažiavęs atostogų, Triušelis parsiveždavo vis naujų medalių. Jis išmoko fechtuotis, boksuotis, eiti ristynių, plaukti, šaudyti iš šautuvo ir pistoleto, badyti durtuvu, joti, ropoti ir šliaužti per krūmus, iš už kampo nepastebimai sekti priešą.

Jis didžiuodamasis demonstruodavo savo medalius, o motina, negirdint tėvui, skųsdavosi jam, kad ji kasdien darantis nelaimingesnė ir nelaimingesnė. Ji užsimindavo, jog Dveinas — baisus žmogus. Tai buvo netiesa. Ji viską išsigalvodavo.

Būdavo, pradės dėstyti Triušeliui Dveino nedorybes — ir čia pat prikanda liežuvį. „Tu dar per mažas, ne tavo ausims,— sakydavo ji net tada, kai Triušeliui sukako šešiolika.— Be to, nei tu, nei kas kitas man niekuo nepadėtumėt.— Ji pavaizduodavo užspaudžianti ant lūpų spyną ir sukuždėdavo Triušeliui:— Šitas paslaptis aš nusinešiu į kapą."

Pačią didžiąją jos paslaptį Triušelis atspėjo, aišku, tik po to, kai ji nusinuodijo „Drano" milteliais: Silvijai Huver buvo ne visi namie.

⊙ Paklausykit! Triušelio motina ir mano motina buvo skirtingi asmenys, tačiau kai kuo jiedvi gerokai panėšėjo. Abi buvo egzotiškai gražios ir abi varinėdavo nepabaigiamas, be sąryšio šnekas apie meilę, taiką, karus, nuodėmes, sunkų gyvenimą, apie tai, kad tuoj tuoj ateis geresni laikai arba kad tuoj tuoj bus dar blogiau. Ir abiejų mūsų motinos pasidarė sau galą. Manoji prisirijo migdomųjų tablečių — mirė, palyginti, ne tokia baisia mirtimi.

⊙ Ir Triušelio motina, ir mano motina turėjo vieną bendrą, nepaprastai keistą bruožą: abi nekęsdavo, kad jas kas fotografuotų. Dieną jos elgdavosi kuo normaliausiai. Jų pamišimas pasireikšdavo tik vėlai naktį. Bet jei kas nors dienos metu atsukdavo į katrą fotoaparatą, fotografuojamoji puldavo ant kelių, užsidengdavo rankomis galvą, lyg gindamasi nuo užsimojusio lazda žudiko. Būdavo baisu ir gaila žiūrėti.

⊙ Triušelio motina bent jau išmokė sūnų dirbti su pianinu — tokia muzikine mašina. Triušelio Huverio motina bent jau išmokė sūnų amato. Geras pianino operatorius galėjo lengvai gauti darbo bet kurioje pasaulio kokteilinėje. O tą darbą Triušelis išmanė puikiai. Karinis išsilavinimas, nepaisant visų laimėtų medalių, nuėjo šuniui ant uodegos. Ginkluotosios pajėgos sužinojo, kad jis homoseksualistas, kad jis būtinai įsimylės kokį kitą kariškį, o tokių meilių ginkluotosios pajėgos savo eilėse nepageidavo.

⊙ Taigi Triušelis Huveris ruošėsi į darbą. Ant juodo golfo jis vilkosi juodo aksomo smokingą. Vilkdamasis Triušelis žiūrėjo pro savo vienintelį langą į siaurą gatvelę. Iš geresniųjų kambarių atsivėrė vaizdas į Ferčaildo parką, kuriame per pastaruosius dvejus metus buvo įvykusios penkiasdešimt šešios žmogžudystės. Triušelio kambarys buvo antrame aukšte, todėl pro jo langą matėsi tik buvusio Kidslerio operos teatro plikos plytų sienos sklypelis.

Ant buvusio teatro fasado buvo prikalta memorialinė lenta. Mažai kas suprato, kas ten parašyta, o parašyta buvo štai kas:




Operos teatre kadai seniai buvo įsikūrusi muzikos mėgėjų grupė, pasivadinusi Midlendo simfoniniu orkestru. Tačiau 1927 metais, Operos teatrui virtus Benisterio kino teatru, orkestras liko be prieglobsčio. Ir prieglobsčio jis neturėjo tol, kol buvo pastatytas Mildredos Beri Menų centras.

„Benisteris" ilgą laiką garsėjo kaip geriausias miesto kino teatras, kol jį prarijo šiaurės kryptimi tolydžio besiplečiantis didžiausio nusikalstamumo rajonas. Todėl dabar tai buvo nebe teatras, nors viduje iš nišų ir žvelgė Šekspyro, Mocarto ir taip toliau biustai.

Tebebuvo ir scena, bet dabar ji buvo užgriauta mažagabaričių valgomojo baldų komplektais. Pastatas dabar priklausė „Empairo" baldų kompanijai. Ją valdė gangsteriai.

⊙ Rajonas, kur gyveno Triušelis, buvo vadinamas Lindynėmis. Kiekviename didėlesniame Amerikos mieste buvo

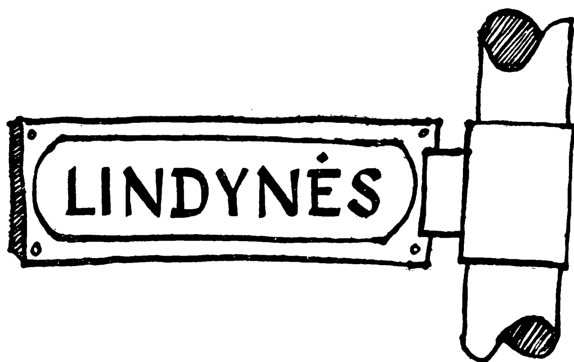
rajonas tokiu pavadinimu — Lindynės. Tuose rajonuose burdavosi žmonės, neturintys nei draugų, nei giminių, nei turto, nei užsiėmimo, nei kokių siekimų.

Kitų rajonų gyventojai bjaurėdavosi šitais plikšiais, o policininkai gindavo iš vietos į vietą. Pavaryti juos būdavo taip pat lengva kaip vaikiškus balionus.

Ir rietėdavo jie iš vienos vietos į kitą tarsi balionai, pripūsti kažkokių sunkėlesnių už orą dujų, kol apsistodavo Lindynių rajone, senojo Ferčaildo viešbučio užuoglaudoje.

Norėjo — galėjo kiauras dienas snausti ar balbatuoti vieni su kitais. Norėjo — galėjo elgetauti. Norėjo — galėjo nusilakti. Svarbiausia sąlyga buvo: kad sėdėtų sau ten ir nelįstų niekam į akis, kol kas nors juos iš dyko buvimo nudės ar patys nusikaporys žiemą nuo šalčio.

⊙ Kilgoras Trautas sykį parašė apsakymą apie miestą, kuris nutarė nurodyti savo slunkiams, kur jų vieta ir kas jų laukia. Valdžia įtaisė štai tokius tikrus gatvių ženklus:



⊙ Dabar Triušelis šypsojosi, žiūrėdamas į savo atvaizdą veidrodyje — *properšoje.*

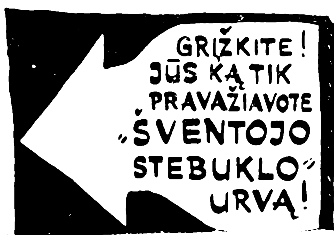
Jis sau sukomandavo: „Ramiai!" ir akimirkai virto žiauriu, sausu, beširdžiu, neprotaujančiu kareiva, kokiu jį ruošė karo mokykloje.

Jis sumurmėjo mokyklos devizą — devizą, kurį turėdavo surikti šimtą kartų per dieną: vos praaušus, prieš valgį, prieš kiekvieną pamoką, per varžybas, per pratybas, prieš saulėlydį, prieš miegą.

— Visada pasiruošęs! — ištarė jis.— Visada pasiruošęs!

## 18 SKYRIUS

⊙ „Galaktika", kurioje sėdėjo Kilgoras Trautas, dabar važiavo Centrine magistrale ir buvo nebetoli Midlendo. Autotraukinys vos šliaužė. Jis pateko į spūstį automobilių, kuriais iš darbo grįžo „Beritrono", „Vestern elektrik" ir „Preri mjučuel" darbininkai. Trautas pakėlė akis nuo knygos ir pamatė afišą, skelbiančią štai ką:




Taigi „Šventojo stebuklo" urvas nugarmėjo į praeitį.

⊙ Sulaukusį žilos senatvės Trautą Suvienytųjų Nacijų Generalinis sekretorius Toras Lembrigas paklaus, ar jis bijąs ateities. Trautas atsakys:

— Ne, pone Sekretoriau, mane siaubas ima prisiminus *praeitį.*

⊙ Trautą nuo Dveino Huverio skyrė vos šešetas kilometrų. Dveinas sėdėjo vienas ant zebro kailiu aptraukto suolo naujojo „Ramybės" viešbučio kokteilinėje. Buvo tamsu ir tylu. Storos avietinės portjeros atitvėrė kokteilinę nuo Centrine magistrale ūžiančių, žibuliuojančių mašinų. Ant visų stalų stovėjo žvakės, apdengtos žibintų stiklais, nors nebuvo jokio vėjo.

Be to, ant stalų stovėjo vazos su spragintais žemės riešutais ir lentelės, leidžiančios personalui neaptarnauti klientų, kurie kuo nors nederėjo prie kokteilinės atmosferos. Štai kas buvo ant jų parašyta:




⊙ Triušelis Huveris skambino fortepijonu. Tėvui įėjus, jis nepakėlė galvos. Tėvas irgi nepažvelgė į jį. Juodu jau daug metų nesisveikino.

Triušelis skambino kaip skambinęs savo baltaodiškus bliuzus. Melodija klingsėjo lėtai, tai apmirdama, tai vėl atgydama. Triušelio bliuzai priminė muzikinę dėžutę, iš-

gverusią muzikinę dėžutę. Fortepijonas pacanksės, pacanksės, nutyla, paskui nenoriai, apatiškai vėl keletą kartų klangt, klangt, klangt.

Triušelio motina, be kitų dalykų, kolekcionavo ir muzikines dėžutes.

⊙ Paklausykit! Fransina Pefko sėdėjo gretimame pastate, Dveino automobilių agentūroje. Ji spausdino ir segė į bylas dokumentus — skubinosi atidirbti praleistas valandas. Tuoj tuoj Dveinas ją prilups.

Daugiau visoje agentūros teritorijoje nebuvo nė gyvos dvasios, išskyrus Veiną Hublerį, juodaodį ekskalinį, kuris tebesislėpė tarp važinėtų automobilių. Dveinas šoks ir jo lupti, tačiau Veinas kaip niekas kitas mokėjo išsisukti nuo kumščių.

Fransina kalbamu momentu buvo virtusi tikra mašina, mechanizmu iš mėsos ir kaulų — spausdinimo mašina, dokumentų segimo mašina.

Tuo tarpu Veinas Hubleris nedirbo nė kokio mechaniško darbo. O jis troško būti naudinga mašina. Tačiau visi važinėti automobiliai buvo patikimai užrakinti. Tarpais jam virš galvos tingus vėjukas sukteldavo ant vielos pritaisytus aliuminio propelerius, ir Veinas atsiliepdavo kaip mokėdamas gražiau.

— Na! Na! — paragindavo propelerius.— Sukitės, krutėkit!

⊙ Savotišką ryšį jis palaikė ir su Centrine magistrale: komentavo jos nuotaikos pasikeitimus.

— Namo braukia,— pasakė jis, kai magistrale, pasibaigus darbui, paplūdo mašinos.— Jau namie,— pasakė jis vėliau, kai mašinų praretėjo.

Leidosi saulė.

— Saulė leidžias,— pasakė Veinas Hubleris.

Jis nebuvo užprogramuotas, kur jam dabar dėtis. Jis gana abejingai pagalvojo, kad naktį gali mirti nuo šalčio. Jis nebuvo matęs nuo šalčio mirusio žmogaus, tokia mirtis jam nebuvo grėsusi, nes jis visai mažai buvodavo ore. Tačiau jis žinojo, kad nuo šalčio galima mirti, nes radijukas jo kameroje čeženančiu balsu kartais pranešdavo apie žmones, mirusius nuo šalčio.

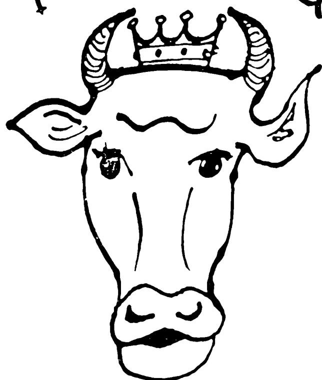
Jis buvo pasiilgęs to čeženančio balso. Buvo pasiilgęs plieninių durų žvangesio. Buvo pasiilgęs duonos, troškintos mėsos, ąsotėlių su pienu ir kava. Buvo pasiilgęs draugų, kuriuos krušdavo jis ir kurie krušdavo jį, ir net karves kalėjimo karvidėje — buvo pasiilgęs to, ką laikė normaliausiu gyvenimu šioje planetoje.

Štai koks antkapis tiktų Veinui Hubleriui, kai mirs:




⊙ Kalėjimo pieninė aprūpindavo pienu, grietine, sviestu, sūriais ir ledais ne vien kalėjimą ir centrinę ligoninę. Savo produkciją ji pardavinėjo ir už kalėjimo sienų. Bet firminiame ženkle kalėjimas nebuvo minimas. Štai tas firminis ženklas:

# „PRERIJŲ



# KARALIENĖ"

⊙ Veinas silpnai skaitė. Pavyzdžiui, ant demonstracinės salės langų ir ant kai kurių važinėtų automobilių priekinių stiklų drauge su pažįstamesniais žodžiais ir ženklais buvo išrašyti žodžiai „Havajų" ir „Havajai". Tačiau Veinas veltui bandė iššifruoti šiuos žodžius.

— Hėa — vėa — jėų,— išeidavo jam. — Hėa — vėa — jėai,— ir taip toliau.

⊙ Dabar Veinas Hubleris šypsojosi — ne iš laimės, o todėl, kad iš dyko buvimo panūdo pasipuikuoti dantimis. Dantys jo buvo liuks. Šeperdstauno suaugusiųjų pataisos namai didžiavosi kalinių dantų priežiūra.

Pataisos namai taip garsėjo kalinių dantų priežiūra, jog apie tai rašė įvairūs medicinos žurnalai, o taip pat

„Riderz daidžest", populiariausias šioje merdėjančioje planetoje žurnalas. Idėja, kuria vadovavosi dantų priežiūros organizatoriai, buvo tokia: daugelis kalinių, išėję į laisvę, negalėdavo ar patys nenorėdavo gauti darbo dėl savo išvaizdos, o išvaizda daug priklauso nuo dantų.

Pataisos namai dantų priežiūra garsėjo taip plačiai, jog net kaimyninių valstijų policininkai, sulaikę kokį plikšį su puikiai sutvarkytais, užplombuotais dantimis, su brangiais tilteliais ir panašiai, nedvejodami klausdavo·

— Tai kiek atpylei, tėvai, Šeperdstaune?

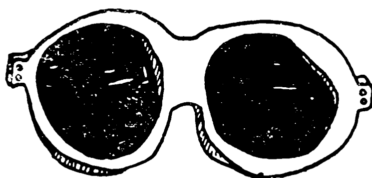
⊙ Veinas Hubleris tarpais girdėjo, kaip kokteilinės padavėja šūkčioja barmenui užsakymus. Veinas girdėjo ją šūktelint:

— „Džilbio" su chininu ir citrinos žievele! — Jis neturėjo supratimo, ką reiškia tas „Džilbis" ar „Manhetenas", ar konjakas „Aleksandras", ar slyvų trauktinė su šampanu.—„Džoną Vokerį" su „Rob Rojum"!— šaukė ji.— „Pietietišką paguodą" su ledu ir „Kruvinąją Merę" su „Volfšmitu"!

Vieninteliai Veinui pažįstami svaigalai buvo drabužių valymo skysčiai (juos gerdavo), batų tepalas (jį valgydavo) ir taip toliau. Veinui svaigalai nepatiko.

⊙ — „Juoda—balta"— ir prašom praskiest! — išgirdo Veinas padavėjos balsą. Čia jam vertėjo pastatyti ausis. Šis gėrimas buvo skirtas ne šiaip sau klientui. Šis gėrimas buvo skirtas žmogui, kuris išgalvojo visas Dveino bėdas, kuris galėjo jį nudobti arba paversti milijonierium, arba įkišti atgal į kalėjimą — kitaip sakant, padaryti su Dveinu, kas tik jam šaus į galvą. Šis gėrimas buvo skirtas man.

⊙ Aš atvykau į Menų festivalį inkognito. Atvykau pasižiūrėti dviejų savo sugalvotų žmonių — Dveino Huverio ir Kilgoro Trauto — konfrontacijos. Aš nepageidavau, kad mane kas atpažintų. Padavėja uždegė žibintą ant mano stalo. Aš pirštais užspaudžiau žvakės liepsnelę. „Ramybės" viešbutyje netoli Eštebjulos (Ohajo valstija), kur nakvojau, nusipirkau akinius nuo saulės. Dabar dėvėjau juos kad ir prieblandoj. Jie atrodė taip:



Stiklai buvo sidabruoti, žiūrintiems į mane jie atrodė tarsi veidrodėliai. Norintys pamatyti mano akis regėjo porą savo pačių atvaizdų. Toje vietoje, kur kitiems kokteilinės svečiams buvo akys, man juodavo dvi angos į kitą visatą — dvi *properšos*.

⊙ Ant mano stalo, šalia „Pelmelo" pakelio, gulėjo dėžutė degtukų.

Štai ką bylojo degtukų etiketė, kurią aš perskaičiau po pusantros valandos, kai Dveinas iš viso vieko kuldašijo Fransiną Pefko: „Lengvai uždirbsite 100 dolerių per savaitę, laisvalaikiu demonstruodami savo pažįstamiems „Meisono" firmos batus. VISI vertina „Meisono" batus dėl jų ypatingo patogumo! Demonstracinį komplektą atsiųsime NEMOKAMAI — žadėtus pinigus uždirbsite neišeidami iš namų. Be to, paaiškinsime, kokiomis sąlygomis

galite VELTUI gauti batus kaip premiją už pelningus užsakymus!"

Ir taip toliau.

⊙ Tu rašai labai prastą knygą,— tariau aš sau, pasislėpęs už *properšų*.

— Žinau,— atsakiau.

— Bijai, kad nepasidarytum galo kaip ir tavo motina,— tariau.

— Žinau,— atsakiau.

⊙ Tenai, kokteilinėje, žvelgdamas pro *properšas* į savo paties sufantazuotą pasaulį, aš išskiemenavau žodį „šizofrenija".

Mane seniai žavi šio žodžio skambesys ir grafinis vaizdas. Ir tarimu, ir rašyba jis man primena žmogų, čiaudantį muilo putų debesyje.

Aš nežinojau ir iki šiol garantuotai nežinau, ar sergu šia liga. Užtat žinojau ir žinau viena: aš klaikiai apsisunkinu sau gyvenimą tuo, kad nesugebu sutelkti dėmesio į smulkmenas, kurios tam tikru momentu itin daug reiškia, ir netikiu tuo, kuo tiki mano artimas.

⊙ Dabar man daug geriau.

Dievaži — dabar man kur kas geriau.

⊙ Tačiau kurį laiką jaučiausi prastai. Taigi — sėdėjau savo paties sufantazuotoje kokteilinėje ir spoksojau pro *properšas* į savo paties sufantazuotą baltaodę padavėją. Pavadinau ją Bone Makmejon. Panorėjau — ir ji atnešė Dveinui Huveriui jo tradicinio gėrimo, būtent martinio „Lordų rūmai" su citrinos žievele. Bonė buvo sena Dvei-

no pažįstama. Jos vyras dirbo prižiūrėtoju suaugusiųjų pataisos namų seksualinių nusikaltėlių skyriuje. Bonė turėjo tarnauti padavėja, kadangi jos vyras visas jų santaupas investavo į automobilių plovyklą ir „sudegė".

Dveinas jiems patarė to nedaryti. O štai iš kur Dveinas pažinojo Bonę ir jos vyrą Ralfą: jie per pastaruosius šešiolika metų iš jo nusipirko devynis „Pontiakus".

— Mudu —„pontiakininkai",— sakė jie.

Bonė ir dabar, paduodama martinį, pajuokavo. Ji visados taip juokaudavo paduodama martinį.

— Čempionų pusryčiai,— pasakė ji.

⊙ Pavadinimas „Čempionų pusryčiai" —„Dženeral milz" kompanijos firminis ženklas, dedamas ant avižinių dribsnių pakelių. Duodamas identišką pavadinimą savo knygai bei vartodamas minėtą posakį knygos tekste, autorius tuo nenori pasakyti, kad knygos turinys kuo nors susijęs su „Dženeral milz", ir neturi tikslo nei reklamuoti, nei suniekinti puikių šios kompanijos gaminių.

⊙ Dveinas lūkuriavo, ar neužsuks į kokteilinę kas nors iš įžymiųjų Menų festivalio svečių, kurie visi buvo apsistoję „Ramybės" viešbutyje. Jam rūpėjo pabandyti su jais šnektelėti, pasižiūrėti, ar jie žino apie gyvenimą ką nors, ko nežinotų jis, Dveinas. O štai kam jam reikėjo tų naujų idėjų: kad jos padėtų juoktis iš visų negandų, gyventi kaip gyvenus ir nepakliūti į Midlendo centrinės ligoninės šiaurinį korpusą, skirtą psichiniams ligoniams.

Lūkuriuodamas pasirodant kokio menininko, jis guodė save vieninteliu galvoje užsilikusiu gilesnę prasmę ir paslaptį slepiančiu meno kūriniu. Tai buvo eilėraštis,

kurį jį privertė išmokti priešpaskutinėje klasėje Cukrinės upelės vidurinėje mokykloje, tuolaik privilegijuotoje baltaodžių mokykloje. Dabar tai negrų vidurinė. Štai tas eilėraštis:

*Išnyko pirštas, rašmenis keistus nubrėžęs.*
*Maldauk, gudrauk — atgal jo negrąžinsi.*
*Nė ašarom, kas parašyta, nenuplausi,*
*Nė žodžio, nė eilutės neištrinsi.*

Bent eilėraštis, a?

⊙ Dveinas buvo taip ištroškęs naujų idėjų apie gyvenimo prasmę, jog lengvai pasidavė hipnozei. Įsispoksojusį į taurę su martiniu, jį užhipnotizavo miriadai gėrimo paviršiuje šokančių, mirksinčių akelių. Tos akelės buvo smulkutėliai citrinos sulčių karoliukai.

Dveinas pražiopsojo, kada du įžymūs Menų festivalio svečiai įėjo ir atsisėdo ant aukštų taburečių prie Triušelio fortepijono. Abu svečiai buvo baltaodžiai. Tai buvo gotikinių romanų rašytoja Beatričė Kidsler ir dailininkas minimalistas Rabo Karabekianas.

Triušelio fortepijonas, kabinetinis „Steinvėjaus" rojalis, buvo apdengtas moliūgo spalvos plastmase ir apstatytas taburetėmis. Klientai prie fortepijono galėjo valgyti ir gerti kaip prie stalo. Paskutinę Padėkos dieną vienuolikos asmenų šeima prie fortepijono valgė šventinius pietus. O Triušelis skambino.

⊙ — Šitas Midlendas — ne kas kita, kaip pasaulio šiknos skylė,— tarė dailininkas minimalistas Rabo Karabekianas.

Gotikinių romanų rašytoja Beatričė Kidsler buvo užaugusi Midlende.

— Šiurpas mane krėtė, pagalvojus, kad štai po tiek metų grįžtu į tėviškę,— pasakė ji Karabekianui.

— Amerikiečiai visados bijo grįžti į gimtuosius namus,— atsakė Karabekianas,— ir, pasakysiu, ne be pagrindo.

— Seniau — taip, būdavo pagrindo,— pasakė Beatričė,— bet dabar nebe tie laikai. Praeitis nebepavojinga. Aš visiems bastūnams amerikiečiams patarčiau: „Galite drąsiai, kada tik užsinorėję, grįžti į gimtąją gūžtą. Visos gimtosios gūžtos dabar virto moteliais".

⊙ Dėl autokatastrofos Centrinėje magistralėje ties 10A atšaka vakarų krypties juostoje pusantro kilometro ruože į rytus nuo naujojo „Ramybės" viešbučio sustojo mašinų eismas. Šoferiai ir keleiviai išlipo iš mašinų pamiklinti kojų ir, jei pavyks, sužinoti, kas atsitiko ten, priekyje.

Kilgoras Trautas irgi išlipo. Iš žmonių jis sužinojo, kad naująjį „Ramybės" viešbutį nesunku pasiekti pėsčiomis. Todėl susirinko nuo „Galaktikos" priekinės sėdynės savo paketėlius, padėkojo šoferiui, kurio pavardę buvo pamiršęs, ir nukūprino viešbučio link.

Eidamas jis ėmė sisteminti savo mintis, kurių prireiks jo kukliai misijai Midlendo mieste,— jis ketino pasirodyti prieš provincialus, linkusius garbstyti kūrybinę veiklą, kaip nesėkmių sugniuždytas žmogus su kūrėjo pretenzijomis. Jis stabtelėjo ties autotraukiniu, įstrigusiu tarp kitų mašinų, ir pasižiūrėjo į veidrodėlį, į *properšą*. Vilkikas tempė ne vieną, o du furgonus. O štai ką tas agregatas jo savininkų valia klykė kiekvienam sutiktam žmogui:




Trauto vaizdas *properšoje,* kaip jis ir spėjo, buvo pritrenkiantis. Jis buvo nesiprausęs nuo tada, kai jį pritvatijo „Plutono" gauja, todėl vienos ausies spenelis ir panosė buvo apkepę krauju. Švarko petys — šūdinas. Po apiplėšimo Trauto nugriūta rankinio aikštelėje po Kvinsboro tiltu ant šunies šūdo.

Neįtikėtinas sutapimas: tą krūvelę padarė vargšas vienos mano pažįstamos panos skalikėlis.

⊙ Mergina, to skaliko šeimininkė, dirbo režisieriaus padėjėja apšvietimo reikalams vienoje trupėje, statančioje operetę iš Amerikos istorijos, ir ji laikė savo vargšą skalikėlį, vardu Ulonas, savo bute — keturių metrų pločio ir aštuonių metrų ilgio kambaryje, šešios laiptų aikštelės virš gatvės lygio. Tinkamu laiku ir tinkamoj vietoj nusilengvinti — tokia buvo viso šunelio gyvenimo esmė. O nusilengvinti vietos tinkamos buvo dvi: arba, nusileidus septyniasdešimt dviem laipteliais, kanalizacijos griovelis gatvėje, kuria zvimbia mašinos, arba keptuvė, jo šeimininkės tam padėta priešais „Vestinghauzo" šaldytuvą.

Ulono smegenėlės buvo mažutės, bet ir jam, kaip ir Veinui Hubleriui, tikriausiai kartais kildavo įtarimas: ar neatsitiko su juo kažkoks baisus nesusipratimas?

⊙ Trautas slimpino pirmyn — svečias žmogus svečiame krašte. Žygis buvo ne veltui: jo žinių bagažas pasipildė

tuo, ko jis nieku būdu nebūtų sužinojęs, sėdėdamas Kohouze, savo pusrūsyje. Jis rado atsakymą į klausimą, kurį taip nerimastingai kėlė sau daugybė žmonių: „Kas stabdo eismą Centrinės magistralės vakarų krypties juostoje?"

Kilgorui Trautui nuo akių nukrito valktis. Jam viskas paaiškėjo: eismo srautą užtvenkė parvirtęs ant šono „Prerijų karalienės" pienovežis. Pasirodo, į jį kaip žvėris trenkėsi 1971 metų laidos „Kaprizo" modelio dviejų durų „Ševrolė". „Ševis" peršoko skiriamąją juostą. „Ševio" keleivis buvo neprisisegęs saugos diržu. Jis išskrido tiesiai pro nedūžtantį priekinį stiklą. Dabar jis gulėjo negyvas cementiniame lovyje, kuriuo tekėjo Cukrinė upelė. „Ševio" šoferis irgi buvo negyvas. Jis pasimovė ant vairo ašies.

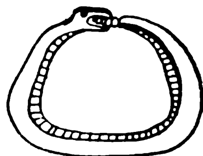
Žuvęs „Ševio" keleivis gulėjo Cukrinėje upelėje, plūsdamas krauju. Pienovežis plūdo pienu. Po kurio laiko pienas ir kraujas įeis į cheminę sudėtį dvokiančių teniso kamuoliukų, kurie gaminosi „Šventojo stebuklo" urvo gelmėse.

## 19 SKYRIUS

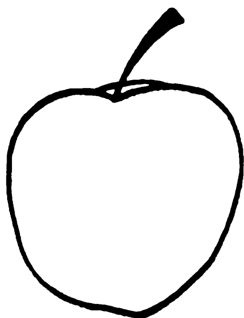
⊙ Tenai, kokteilinės prietemoje, aš prilygau Visatos Kūrėjui. Aš sumygau Visatą į lygiai vieno šviesmečio skersmens kamuolį. O tada susprogdinau. Vėl išsklaidžiau ją erdvėje.

Klausinėkit mane, klauskit, ko norit. Koks Visatos amžius? Pusė sekundės, tačiau ta pusė sekundės trunka jau kvintilijoną metų. Kas ją sukūrė? Niekas jos nesukūrė. Ji visada buvo.

Kas yra laikas? Tai gyvatė, ryjanti savo pačios uodegą — štai šitaip:



Kadai seniai šita gyvatė nusiraitė nuo medžio pasiūlyti Ievai obuolio, kuris atrodė taip:



Kas buvo tas obuolys, kurį valgė Ieva su Adomu? Tai buvo Visatos Kūrėjas.

Ir taip toliau.

Tų simbolių gražumas!

⊙ Paklausykit!

Padavėja atnešė man dar vieną porciją gėrimo. Ji vėl norėjo uždegti žibintą ant mano stalo. Aš neleidau.

— Ar jūs ką nors matot tamsoj su juodais akiniais? — paklausė ji mane.

— Visi reginiai — mano galvoje, — atsakiau aš.

— Ak šit kaip,— pasakė ji.

— Aš burtininkas,— pasakiau.— Norit, pabursiu?

— Dabar neturiu kada,— atsakė ji.

Ji nuėjo prie baro ir ėmė šnekėtis su barmenu — matyt, apie mane. Barmenas keliskart neramiai žvilgtelėjo mano pusėn. Aš nelabai bijojau, kad jis mane išprašys iš kokteilinės. Juk pagaliau aš pats jį sukūriau! Ir vardą jam sugalvojau: Haroldas Niukomas Vilberis. Apdovanojau jį Sidabro ir Bronzos žvaigždėmis, Karo medaliu, medaliu „Už gerą tarnybą" ir Purpurine širdimi su dviem ąžuolo lapų pynėm — tokiu būdu pagal apdovanojimų skaičių jis užėmė antrą vietą midlendiečių karo veteranų tarpe. Visus jo medalius sukišau į tualetinio staliuko stalčių po nosinėmis.

Visus tuos medalius jis užsitarnavo Antrojo pasaulinio karo spektaklyje, kurį organizavo robotai, norėdami pažiūrėti, kaip į tokias masines skerdynes laisva valia reaguos Dveinas Huveris. Karas buvo tokio masto fejerija, kad retas robotas pasaulyje negavo vaidmens. Haroldą Niukomą Vilberį medaliais apdovanojo už tai, kad žudė japonus — geltonodžius robotus. Jie varomi kuru, vadinamu ryžiais.

Barmenas tebespoksojo į mane, nors man jau norėjosi, kad jis liautųsi. Matot, mano kontrolė savo paties sugalvotiems personažams ne beribė: visiems jų veiksmams aš galėjau vadovauti tik apytikriai, nes jie pernelyg stambūs padarai. Reikėjo įveikti inerciją. Aš buvau susisaistęs su jais, bet ne plieniniais saitais. Tie saitai veikiau panėšėjo į ištampytas gumeles.

Todėl suskambinau žalią telefoną už barmeno nugaros. Haroldas Niukomas Vilberis pakėlė ragelį, tačiau akių nuo manęs nenuleido. Turėjau skubiai sugalvoti, kas jam

vanojimų turintį midlendietį karo veteraną. Medalius jis užsitarnavo Vietname. Jis irgi kovėsi su geltonodžiais robotais, kurie juda, varomi ryžiais.

— Kokteilinė,— tarė Haroldas Niukomas Vilberis.

— Haroldas?

— Taip.

— Čia Nedas Lingemonas.

— Aš užsiėmęs.

— Nepadėk ragelio. Faraonai mane patupdė į kaliūzę. Leido paskambint tik vienam žmogui, tai va skambinu tau.

— Kodėl man?

— Daugiau nebeturiu draugų.

— Už ką jie tave?

— Sako, nužudęs savo vaiką.

Ir taip toliau.

Šitas žmogus, baltaodis, turėjo tuos pačius medalius kaip ir Haroldas Niukomas Vilberis, plius aukščiausią apdovanojimą už heroizmą, kokį tik gali gauti amerikiečių kareivis. Jis atrodė taip:



Ir sykiu jis padarė bjauriausią nusikaltimą, kokį tik gali padaryti amerikietis — nužudė savo kūdikį. Kūdikėlis vadinosi Sintija Enė, ir pagyveno ji nuo gimimo iki mirties visai neilgai. Tėvas ją nužudė už tai, kad ji be perstojo rėkė ir rėkė. Neužsičiaupia, ir baigta.

Septyniolikmetė motina, neištvėrusi jos reiklumo, pabėgo, o tėvas tada ėmė ir nužudė.

Ir taip toliau.

⊙ O štai ką aš būčiau išbūręs padavėjai: „Jus apmaus termitų naikintojai, bet jūs to nepastebėsit. Jūs nusipirksit automobilio priekinių ratų padangas su plieno kordu. Motociklininkas, pavarde Hedlis Tomas, suvažinės jūsų katę, ir jūs įsigysit naują. Jūsų brolis Arturas, gyvenantis Atlantoje, taksi ras vienuolika dolerių."

⊙ Būčiau galėjęs paburti ir Triušeliui Huveriui: „Jūsų tėvas nepaprastai sunkiai susirgs, o jūs į tai reaguosite taip keistai, jog bus norima ir jus išvežti į psichinę. Jūs kelsite skandalus ligoninės priimamajame, įtikinėdamas gydytojus ir seseles, kad esate kaltas dėl tėvo ligos. Jūs kaltinsite save, kad tiek metų stengėtės nunuodyti jį savo neapykanta. Jūs nukreipsite savo neapykantą į kitą objektą. Jūs imsite neapkęsti savo mamytės."

Ir taip toliau.

O juodaodį ekskalinį Veiną Hublerį pastačiau viešbučio kieme tarp atliekų kontėinerių — tegu stypso ten ir iš nuobodulio apžiūrinėja pinigus, kuriuos jam rytą išdavė prie kalėjimo vartų. Daugiau jam nebuvo kas veikia.

Jis atidžiai apžiūrinėjo piramidę su viršūnėje liepsnojančia akimi. Jam norėjosi gauti daugiau informacijos apie piramidę ir akį. Kiek daug dalykų dar jis nežinojo!

Veinas nežinojo netgi, kad Žemė sukasi aplink Saulę. Jis manė, kad Saulė sukasi aplink Žemę, nes taip juk atrodo iš tikrųjų.

Centrine magistrale cypdamas pralėkė autotraukinys — Veinui atrodė, vaitodamas iš skausmo, nes Veinas neteisingai perskaitė užrašą ant jo šono. Veinui užrašas bylojo, kad autotraukinys mirtinai nusikamavo beveždamas krovinius. Šit kas buvo ten parašyta:




O Veinas perskaitė:

— Ai... vai... vai...

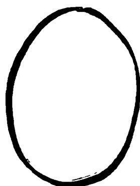
⊙ O štai kas atsitiks Veinui po kokių keturių dienų — todėl, kad aš taip noriu. Kadangi jis įtartinai trinsis palei šoninius „Beritrono" vartus — o tai įmonė, susijusi su itin slaptų ginklų gamyba,— jį sulaikys ir apklaus policija. Iš pradžių policininkai manė, kad jis tik apsimeta kvaileliu ir neišmanėliu, kad iš tikrųjų jis, ko gera, gudrus komunistų šnipas.

Jo pirštų atspaudai ir puikiai sutvarkyti dantys liudijo, kad jis iš tiesų tas, kas ir sakosi esąs. Tačiau jis gaus pasiaiškinti dėl štai ko: kam jam reikalingas „Plevėsų" klubo nario bilietas, išduotas Paulo di Kapistrano vardu? Jis jį rado šiukšlių dėžėje naujojo „Ramybės" viešbučio kieme.

Ir taip toliau.

⊙ O dabar laikas leisti pasireikšti šioje knygoje ir dailininkui minimalistui Rabo Karabekianui bei romanistei Beatričei Kidsler. Kad neišgąsdinčiau, siųsdamas valdomuosius impulsus, nespoksojau į juos prisispyręs, o suvaidinau, kad susikaupęs piešiu šlapiu pirštu ant stalo.

Nupiešiau žemietišką simbolį, reiškiantį „niekas",— štai tokį:



Nupiešiau žemietišką simbolį, reiškiantį „viskas",— štai tokį:



Dveinas Huveris ir Veinas Hubleris žinojo, ką reiškia pirmasis ženklas, bet nežinojo antrojo. O paskui tirpstančiame rūke aš išrašiau simbolį, kuris buvo skaudžiai pažįstamas Dveinui, bet nepažįstamas Veinui. Štai jis:

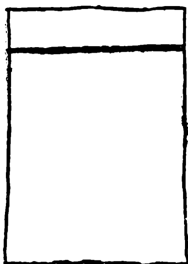
DRANO

O po to nubraižiau simbolį, kurio reikšmę Dveinas žinojo, kol mokėsi mokykloje, reikšmę, kuri paskui jam visai išdulkėjo iš galvos. Veinui tas simbolis būtų atrodęs panašus į kalėjimo valgyklos stalo galą. Tas ženklas reiškė apskritimo ilgio santykį su jo skersmeniu. Šį santykį galima išreikšti ir skaičiumi, ir net tuo metu, kai ir

Dveinas, ir Karabekianas, ir Beatričė Kidsler, ir visi mes užsiiminėjom savo reikalais, žemiečiai mokslininkai monotoniškai transliavo tą skaičių per radiją į kosmosą. Transliacijos tikslas — parodyti kitoms gyvenamoms planetoms, jeigu jos klausosi, kokie mes protingi. Mes tol kankinome apskritimus, kol iškvotėme šį slaptą jų egzistencijos simbolį:



⊙ Ir dar ant plastmase dengto stalo aš nupiešiau Rabo Karabekiano paveikslo „Šventojo Antano gundymas" neregimą kopiją. Manoji kopija buvo daug mažesnė už originalą ir nespalvota, tačiau aš teisingai perteikiau ne tik paveikslo formą, bet ir turinį. Štai ką aš nupiešiau:



Originalas buvo šešių metrų ilgio ir beveik penkių metrų aukščio. Fonas nutapytas žaliais aliejiniais dažais „Havajų avokada", kuriuos gamina O'Heirio dažų ir lakų kompanija Helertaune (Pensilvanijos valstija). Vertikalusis brūkšnys — oranžinė fluorescentinė juosta. Tai buvo pats brangiausias Midlende meno kūrinys, be įvairių pastatų ir antkapių bei Abraomo Linkolno paminklo priešais senąją negrų vidurinę mokyklą.

Gėda ir sakyti, kiek kainavo tas paveikslas. Tai buvo pirmasis eksponatas, nupirktas nuolatinei parodai Mildredos Beri Menų centre. „Beritrono" direktorių tarybos pirmininkas Fredas T. Beris už šį paveikslą paklojo penkiasdešimt tūkstančių dolerių.

Visas Midlendas pasipiktino. Aš irgi.

⊙ Beatričė Kidsler irgi piktinosi, tačiau, sėdėdama prie fortepijono šalia Karabekiano, neparodė savo sutrikimo. Karabekianas, apsivilkęs sportiniu sviteriu su Bethoveno atvaizdu, žinojo esąs apsuptas žmonių, nekenčiančių jo už tai, kad tiek mažai padirbėjęs, jis susišlavė tiek daug pinigo. Jį ėmė juokas.

Kaip ir kiti kokteilinės lankytojai, jis alkoholiu minkštino sau smegenis. Alkoholis — tai medžiaga, kurią gamina smulkučiai padarėliai, vadinami mielėmis. Mielės punta cukrų, o išskiria alkoholį. Jos žūva, išmatomis užteršusios savo pačių aplinką.

⊙ Kilgoras Trautas sykį parašė apsakymą — dialogą tarp dviejų mielių trupinėlių. Rydami cukrų ir dusdami nuo savo pačių ekskrementų, juodu spėliojo, kokia galėtų būti gyvenimo prasmė. Dėl riboto intelekto jie nė iš tolo neatspėjo, kad gamina šampaną.

⊙ Taigi, man panorėjus, Beatričė Kidsler ten prie fortepijono tarė Rabo Karabekianui:

— Gėda prisipažinti, bet aš nežinau, kas toks buvo šventasis Antanas. Kas jis toks buvo ir kodėl kažkas panoro jį gundyti?

— Nežinau ir visai nenorėčiau žinoti,— atsakė Karabekianas.

— Vadinasi, tiesa jums nerūpi?— tarė Beatričė.

— O jūs žinot, kas yra tiesa?— atsakė Karabekianas.— Tai kokia nors kvaila kito žmogaus nuomonė. Jei aš noriu su juo susidraugau., aš klausiu jo nuomonės. Jis man dėsto, o aš linksiu: „Taip taip... tiesa, tiesa..."

⊙ Aš nejaučiau jokios pagarbos nei to dailininko, nei tos romanistės meninei kūrybai. Man atrodė, kad Karabekianas tapo savo beprasmius paveikslus, sudaręs sandėrį su milijonieriais mulkinti neturtinguosius. Man atrodė, kad Beatričė Kidsler drauge su kitais senamadžiais rašytojais siekia įtikinti žmones, kad gyvenime yra personažai pagrindiniai ir personažai antraeiliai, yra detalės reikšmingos ir detalės nereikšmingos, kad gyvenimas duoda pamokas, kad gyvenimas siunčia išbandymus, kad gyvenimas turi pradžią, vidurį ir pabaigą.

Artėdamas prie savo penkiasdešimtojo gimtadienio, aš vis labiau siutau, negalėdamas suprasti idiotiškų savo tėvynainių poelgių. O paskui man staiga jų pagailo, nes supratau, kad jie dėl to nekalti, kad klaikus jų elgesys su klaikiomis pasekmėmis visai pateisinamas: jie kaip įmanydami stengiasi gyvenime pamėgdžioti išgalvotus visokių knygų herojus. Štai kodėl amerikiečiai taip dažnai šaudo vieni kitus: šiuo literatūriniu triuku rašytojai dažnai užraukia savo apsakymus ir knygas.

Kodėl valdžia su didžiausia daugybe amerikiečių elgiasi lyg su panaudotomis popierinėmis servetėlėmis? Todėl, kad taip paprastai elgiasi rašytojai su epizodiniais personažais savo sufantazuotose apysakose.

Ir taip toliau.

Kai tik supratau, kodėl Amerika tokia pavojinga, nemiela šalis, kur žmonės nežino, kas yra tikras gyvenimas,

aš nutariau vengti bet kokių literatūriškų pasakojimų. Rašysiu taip, kaip esti gyvenime. Kiekvienas personažas bus vienodai svarbus. Visi faktai svers vienodai. Ir nieko nebus nutylėta. Tegu kiti daro iš chaoso tvarką. Aš, priešingai, iš tvarkos darysiu chaosą, ir tai, atrodo, kol kas man neblogai sekasi.

Jei taip darytų visi rašytojai, tada piliečiai, neužsiimantys literatūriniu darbu, galbūt suprastų, kad mus supančiame pasaulyje nėra jokios tvarkos, kad mums nelieka nieko kita, kaip tik prisitaikyti prie chaoso reikalavimų.

Prisitaikyti prie chaoso sunku, bet įmanoma. Taip, įmanoma. Aš — gyvas to įrodymas.

ʘ Sėdėdamas kokteilinėje ir pratindamasis prie chaoso, aš pasirūpinau, kad Bonė Makmejon, lygiai tokia pat svarbi persona kaip ir bet kuris kitas Visatos padaras, atneštų dar mielių ekskrementų Beatričei Kidsler ir Karabekianui. Karabekianui Bonė atnešė sauso martinio ir „Bifiterio" degtinės kokteilio su citrinos žievele, todėl paduodama pasakė:

— Čempionų pusryčiai.

— Jūs ir pirma šitaip sakėt, atnešusi martinio,— tarė Karabekianas.

— Aš visada, paduodama martinį, taip sakau,— atsakė Bonė.

— Ar nenusibosta?— paklausė Karabekianas.— O gal žmonės todėl ir stato miestus tokiuose dievo užmirštuose užkampiuose, kad galėtų kartoti senus anekdotus tol, kol skaistusis Mirties Angelas dulkių sauja užspaus jiems lūpas.

— Aš noriu žmonėms nuotaiką pakelti,— atsakė Bonė.— Pirmą kartą girdžiu, kad blogai darau. Labai atsiprašau. Nenorėjau nieko užgauti.

Bonė šlykštėjosi Karabekianu, tačiau čiulbėjo jam saldžiu lyg medus balseliu. Ji laikėsi taisyklės: kokteilinėje dėl nieko niekados neparodyti pykčio. Didžiąją jos uždarbio dalį sudarė arbatpinigiai, o kad gautum gerus arbatpinigius, reikia visą laiką, kad ir kažin kas, šypsotis, šypsotis ir šypsotis. Bonė gyvenime teturėjo du tikslus. Ji norėjo susigrąžinti pinigus, kuriuos jos vyras pragaišino sukišęs į Šeperdstauno automobilių plovyklą, ir dar troško įsigyti savo automobiliui priekinių ratų padangas su plieno kordu.

Tuo tarpu jos vyras namie žiūrėjo per televizorių profesionalų golfo varžybas ir nuodijosi mielių ekskrementais.

⊙ Beje, šventasis Antanas buvo egiptietis, įkūręs pirmąjį pasaulyje vienuolyną, tai yra tokią įstaigą, kur žmonės gali sau kukliai gyventi ir dažnai melstis Visatos Kūrėjui, netrukdomi garbės troškimo, sekso ir mielių ekskrementų. Patsai šventasis Antanas dar jaunystėje išpardavė visą savo turtą ir išėjo į tyrus, kur vienas kaip pirštas pragyveno dvidešimt metų.

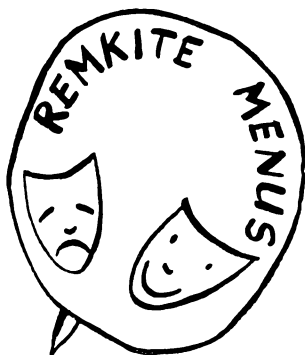
Per tuos absoliučios vienatvės metus jam dažnai vaidendavosi gundantys malonumai, kuriuos būtų galėjęs patirti, sotindamasis visokiais valgymais, bendraudamas su vyrais, moterimis ir vaikais, vaikščiodamas į turgų ir taip toliau.

Jo biografas buvo irgi egiptietis, šventasis Atanazas, kurio teorijomis apie Trejybę, Įsikūnijimą ir Šventosios

Dvasios dieviškumą, išdėstytomis trys šimtai metų po Kristaus nužudymo, katalikai tebetikėjo ir Dveino laikais.

Net katalikų vidurinė mokykla Midlende šventojo Atanazo garbei buvo pavadinta jo vardu. Iš pradžių ją buvo pavadinę, pagerbdami šventąjį Kristupą, bet paskui popiežius, visos katalikų bažnyčios galva, paskelbė, kad tokio šventojo Kristupo tikriausiai visai nėra buvę, todėl nebereikią garbinti.

⊙ Dabar iš viešbučio virtuvės į kiemą surūkyti „Pelmelo" cigaretės ir pakvėpuoti grynu oru išėjo juodaodis indų plovėjas. Ant prakaitu permirkusių baltų teniso marškinėlių jis segėjo didelį ženkliuką su štai kokiu užrašu:




Viešbutyje buvo visur pilna vazų su tokiais ženkliukais, kuriuos kas norėjo, tas galėjo imti, ir indų plovėjas, be jokios minties, ėmė ir taip pat prisisegė. Jis apsiėjo be jokių meno kūrinių, išskyrus pigius, primityvius ir

neilgaamžius. Jis vadinosi Eldonas Robinsas ir buvo vyras kaip reikiant.

Eldonas Robinsas irgi buvo sėdėjęs suaugusiųjų pataisos namuose, todėl lengvai atspėjo, kad Veinas Hubleris, besitrainiojantis tarp atliekų konteinerių, neseniai paleistas iš kalėjimo.

— Sveikas išėjęs į laisvę, broli,— pusbalsiu, meiliai paploninęs balsą, tarė jis Veinui.— Kada paskutinįkart valgei? Rytą?

Veinas droviai prisipažino, jog tikrai taip. Todėl Eldonas nusivedė jį per virtuvę prie ilgo stalo, už kurio valgė virtuvės personalas. Ten stovėjo televizorius, jis buvo įjungtas, ir Veinas pamatė Škotijos karalienės Marijos egzekuciją. Visi buvo išsipustę, ir karalienė Marija savanoriškai paguldė galvą ant kaladės.

Eldonas pasirūpino, kad Veinas nemokamai gautų bifšteksą su bulvių koše ir padažu ir šiaip ko jis panorės; viską virtuvėje gamino juodaodžiai. Ant stalo stovėjo vaza su Menų festivalio ženkliukais, ir prieš valgant Eldonas liepė Veinui vieną prisisegti.

— Niekad jo nenusisek,— rimtai pasakė jis Veinui,— ir visos nelaimės tave aplenks.

⊙ Eldonas parodė Veinui akutę, kurią virtuvės darbininkai buvo pragręžę sienoje tarp virtuvės ir kokteilinės.

— Kai nusibos žiūrėt televizorių,— pasakė jis,— galėsi pažiopsot į zoologijos sodo žvėris.

Eldonas ir pats pasižiūrėjo pro akutę, pasakė Veinui, kad prie fortepijono sėdi žmogėnas, kuris susišlavė penkiasdešimt tūkstančių dolerių už tai, kad prie žaliai nudažytos drobės priklijavo geltono pleistro gabalą. Jis liepė Veinui gerai pasižiūrėti į Karabekianą. Veinas pakluso.

Bet jau po kelių sekundžių jis panoro atsitraukti nuo akutės, nes jo bendras išprusimas buvo per menkas, kad suvoktų, kas dedasi kokteilinėje. Pavyzdžiui, mįslė jam buvo žvakės. Jis spėjo, kad užgeso elektra ir kas nors nuėjo pakeisti saugiklio. Taip pat jis nesuprato Bonės Makmejon aprangos — baltų kaubojiškų aulinukų, juodų tinklinių kojinių su avietiniais dryžiais skersai pliką šlaunų ruoželį ir ankšto, blizgančio lyg ir maudymosi kostiumo su užpakalyje prisegtu rausvu vatos bumbulu.

Bonė buvo nusisukusi nuo Veino, todėl jis nematė, kad tai keturiasdešimt dvejų metų arkliškos fizionomijos moteris su trifokaliais aštuoniakampiais akiniais be rėmelių. Taip pat jis nematė, kad ji šypsosi, šypsosi, šypsosi, negirdomis nuleisdama visas Karabekiano patyčias. Užtat Veinas iš lūpų suprato Karabekiano žodžius. Jis kaip ir kiekvienas, sėdėjęs Šeperdstaune, gerai mokėjo skaityti iš lūpų. Šeperdstaune buvo draudžiama kalbėtis koridoriuose ir valgant.

⊙ Mostelėjęs ranka į Beatričę Kidsler, Karabekianas Bonei tarė štai ką:

— Ši gerbiama dama — garsi rašytoja. Be to, ji kilusi iš šito geležinkelių mazgo. Ar negalėtumėt jai papasakoti kokių šviežesnių atsitikimų jos gimtojoje gūžtoje?

— Kad aš nežinau.

— Eikit, eikit,— pasakė Karabekianas.— Tikriausiai apie kiekvieną, sėdintį šioje girdykloje, būtų galima parašyti didžiausią romaną.— Jis parodė į Dveiną Huverį.— Papasakokit to žmogaus biografiją.

Bonė apsiribojo papasakojusi apie Dveino šunį Sparkį, kuris nepavizgina uodegos.

— Todėl jam visą laiką reikia rietis,— pasakė ji.

— Gražu,— tarė Karabekianas. Jis atsisuko į Beatričę.— Neabejoju, kad jūs galėsit šitą kur nors panaudoti.

— Iš tikrųjų galėsiu,— pasakė Beatričė.— Nuostabi detalė.

— Juo daugiau detalių, juo geriau,— pasakė Karabekianas.— Ačiū dievui, kad pasauly esama romanistų. Ačiū dievui, kad yra žmonių, kuriems rūpi viską užfiksuoti. Jei ne jie, kiek daug būtų užmiršta! — Ir jis ėmė prašyti Bonę papasakoti dar ką nors iš gyvenimo.

Bonė pasidavė apsimestiniam Karabekiano entuziazmui. Be to, jai sužadino įkvėpimą mintis, kad Beatričei Kidsler tikrai reikia gyvenimiškų istorijų.

— O ar galima,— tarė ji,— Šeperdstauną daugmaž laikyti Midlendo dalimi?

— Žinoma! — atsakė Karabekianas, kaip gyvas negirdėjęs apie jokį Šeperdstauną.— Kas gi būtų Midlendas be Šeperdstauno?! Ir kas būtų Šeperdstaunas be Midlendo?!

— Ogi štai,— tarė Bonė ir pagalvojo, kad dabar tai ji papasakos tikrai įdomų atsitikimą.— Mano vyras dirba prižiūrėtoju Šeperdstauno suaugusiųjų pataisos namuose, ir jam dažnai tekdavo budėti prie nuteistų mirti elektros kėdėje — dar tais laikais, kai dažnai būdavo baudžiama mirtimi elektros kėdėje. Jis su jais lošdavo kortom, skaitydavo bibliją — žodžiu, darydavo, ko anie pageidaudavo. Ir sykį jis budėjo prie tokio baltaodžio vyruko Lerojaus Džoiso.

Bonės drabužis blausiai švytėjo keistu žuvišku žvilgesiu. Švytėjo todėl, kad buvo stipriai impregnuotas fluorescentiniais chemikalais. Impregnuotas jais buvo ir barmeno švarkas, ir afrikietiškos kaukės ant sienų. Įjungus ultravioletines lempas ant lubų, chemikalai sušvisdavo

lyg elektros reklamos. Dabar lempos nedegė. Barmenas įjungdavo jas netikėtai, kada jam užeidavo ūpas padaryti klientams keistą, paslaptingą staigmeną.

Tarp kitko, energija šitoms lempoms bei visiems Midlendo miesto elektriniams įrengimams buvo gaunama deginant anglį, atgabentą iš atvirų kasyklų Vakarų Virdžinijoje, per kurią prieš keletą valandų pravažiavo Kilgoras Trautas.

⊙ — Lerojus Džoisas buvo toks bukas,— pasakojo Bonė,— kad nemokėjo net kortomis lošti. Ir biblijos nesuprato. Ir kalbėti beveik nemokėjo. Pavalgė savo paskutinę vakarienę, sėdi ir tyli. Jį nuteisė mirti elektros kėdėje už išprievartavimą. Todėl mano vyras atsisėdo koridoriuje netoli kameros ir skaito sau. Girdi — Lerojus kameroj brazda, brazda, bet nieko bloga nepagalvojo. Staiga Lerojus cankt cankt skardiniu puodeliu į grotas. Vyras pamanė, kad tasai nori dar kavos. O Lerojus šypsosi: atseit dabar viskas tvarkoj. Atseit į elektros kėdę jam nebereikės sėsti. Pasirodo, jis nusipjovė savo šitą, kaip čia pasakius. . . ir įdėjo į puodelį.

⊙ Šioje knygoje viskas, be abejo, išgalvota, tačiau istorija, kurią papasakojau Bonės lūpomis, iš tikrųjų atsitiko — Arkanzo kalėjimo mirtininkų skyriuje.

O Dveino Huverio šunį Sparkį, nepavizginantį uodegos, aš nukopijavau nuo savo brolio šuns, kuris visą laiką turi rietis, nes nepavizgina uodegos. Toks šuo tikrai egzistuoja.

⊙ Rabo Karabekianas paprašė Bonę Makmejon papasakoti apie mergaitę, kurios nuotrauka puošė Menų festi-

valio programos viršelį. Tai buvo vienintelė pasaulinio masto garsenybė Midlendo mieste. Tai — Merė Alisa Miler, pasaulio moterų dviejų šimtų metrų plaukimo krūtine čempionė. Jai tik penkiolika metų, pasakė Bonė.

Merė Alisa buvo ir Menų festivalio karalienė. Nuotraukoje ant programos viršelio ji vilkėjo baltu maudymosi kostiumėliu, o jai ant kaklo kabojo olimpinis aukso medalis. Medalis atrodė taip:




Merė Alisa šypsodamasi žiūrėjo į ispanų dailininko El Greko nutapytą šventojo Sebastijono paveikslą. Jį festivaliui paskolino Kilgoro Trauto patronas Eliotas Rouzvoteris. Šventasis Sebastijonas buvo romėnų kareivis, gyvenęs tūkstančiu septyniais šimtais metų anksčiau už mane, Merę Alisą Miler, Dveiną ir visus mus. Jis slapta priėmė krikščionybę, kai krikščionybė buvo draudžiama įstatymu.

Ir kažkas jį įskundė. Imperatorius Diokletianas įsakė lankininkams jį sušaudyti. Paveikslas, į kurį su tokia nekritiška palaiminga šypsena žiūrėjo Merė Alisa, vaizdavo žmogų it dygliakiaulę pridaigstytą strėlių.

Beje, kadangi dailininkai mėgsta prismaigstyti į šven-

tąjį Sebastijoną tiek daug strėlių, mažai kas žino, kad jis po šito atsitikimo liko gyvas. Pasveiko kaip niekur nieko.

Jis ėmė vaikščioti po Romą, girdamas krikščionybę ir keikdamas imperatorių, todėl jį nuteisė mirti antrą kartą. Užplumpino lazdomis.

Ir taip toliau.

Ir Bonė Makmejon papasakojo Beatričei ir Karabekianui, kad Merės Alisos tėvas, Šeperdstauno amnestijų komisijos narys, išmokęs Merę Alisą plaukti, kai jai buvę aštuoni mėnesiai, ir kad nuo trejų metų amžiaus versdavęs ją plaukyti kasdien mažiausiai po keturias valandas.

Rabo Karabekianas pagalvojo ir garsiai, kad visi girdėtų, tarė:

— Kas tai per žmogus — savo dukterį pavertė valties motoru!

⊙ Ir štai priartėjo šios knygos dvasinė kulminacija, kadangi šiuo momentu aš, autorius, savo ligšiolinės kūrybos veikiamas, staiga transformuojuosi. Štai ko aš atvykau į Midlendą: atgimti. Ir, įdėjęs į Rabo Karabekiano lūpas šiuos žodžius: „Kas tai per žmogus — savo dukterį pavertė valties motoru!", Chaosas tuo apreiškė mano atgimimą.

Ši nereikšminga pastabėlė sukėlė tokias didžiules pasekmes todėl, kad dvasinė kokteilinės atmosfera buvo pasiekusi būseną, kurią aš pavadinčiau žemės drebėjimo išvakarėmis. Galingos jėgos grūmėsi mūsų sielose, tačiau be rezultatų, nes gražiai atsverdavo vienos kitas.

Bet čia staiga mažytė smiltelė suguro. Viena jėga kaipmat įgavo persvarą, ir dvasios kontinentai krūptelėjo ir sujudo.

Viena iš tų jėgų, be abejo, buvo turto troškimas, kuriuo buvo užsikrėtę labai daug sėdinčių kokteilinėje. Jie žinojo, kiek Karabekianui buvo užmokėta už paveikslą, ir taip pat norėjo penkiasdešimties tūkstančių dolerių. Su penkiasdešimčia tūkstančių galima neblogai pagyventi — bent jiems taip atrodė. O jie aliai dolerėlį turėjo užvargti sunkiu darbu. Kur teisybė?!

Kita jėga, veikusi šituos žmones, buvo baimė, kad jų gyvenimas kam nors nepasirodytų juokingas, kad visas jų miestas nepasirodytų juokingas. Ir tai, ko jie labiausiai bijojo, atsitiko: kažkoks prašalaitis šaltu veidu pasišaipė iš Merės Alisos Miler, vienintelio objekto jų mieste, iš kurio, atrodė, neįmanoma pasišaipyti.

Reikia turėti omenyje ir mano paties savijautą — aš irgi jaučiausi kaip prieš žemės drebėjimą,— nes atgimiau tai juk aš. Daugiau ten, kokteilinėje, kiek žinau, niekas neatgimė. Kiti, tiesa, ne visi, ėmė tiktai kitaip vertinti šiuolaikinį meną.

O aš priėjau išvadą, kad nei manyje, nei kituose žmonėse nėra nieko šventa, kad visi mes — mašinos, pasmerktos amžinai susidūrinėti, susidūrinėti ir susidūrinėti. Ir, neturėdami geresnio užsiėmimo, mes pamėgom šituos susidūrimus. Kartais aš apie susidūrimus rašydavau gerai, ir tai reiškė, kad aš — gerai veikianti rašomoji mašina. Kartais rašydavau prastai, ir tai reiškė, kad aš — blogai veikianti rašomoji mašina. Šventumo manyje buvo ne daugiau kaip „Pontiake", pelėkautuose ar „Sautbendo" tekinimo staklėse.

Nebūčiau nė pagalvojęs, kad mane išgelbės Rabo Karabekianas. Aš pats jį sugalvojau, ir, mano nuomone, tai tuščiagarbis, bestuburis žmogelis, šlamštas, o ne meni-

ninkas. Tačiau tik Rabo Karabekiano dėka šiandien aš — ramus žemietis.

Paklausykit!

— Kas tai per žmogus — savo dukterį pavertė valties motoru! — pasakė jis Bonei Makmejon.

Bonei Makmejon neišlaikė nervai. Jai pirmą kartą, dirbant kokteilinėje, neišlaikė nervai. Jos balsas ėmė džergžti lyg juostinis pjūklas per cinkuotą skardą. Ir dar kaip garsiai!

— Ak taip?— atsakė ji.— Ak taip?!

Publika apmirė. Triušelis Huveris liovėsi skambinęs. Visi sukluso, kad nepraleistų pro ausis nė žodelio.

— Jūs nevertinat mūsų Merės Alisos Miler?— tarė Bonė.— O mes nevertinam tamstos paveikslo. Penkerių metų vaikai geriau nupaišo.

Karabekianas nuslydo nuo taburetės, kad pasirodytų savo priešams visu ūgiu. Jis mane, dievaži, nustebino. Aš maniau, kad jis spruks, apmėtytas alyvomis, maraskininėmis vyšniomis ir citrinos žievelėmis. Tačiau jis didingai stovėjo kaip stovėjęs.

— Paklausykit,— ramiai tarė jis.— Aš skaičiau jūsų nuostabiame laikraštyje straipsnius, kritikuojančius mano paveikslą. Perskaičiau iki paskutinio žodelio tulžingus jūsų laiškus, kuriuos teikėtės atsiųsti man į Niujorką.

Publika apglumo.

— Paveikslas neegzistavo, kol aš jo nesukūriau,— toliau kalbėjo Karabekianas.— Dabar jis egzistuoja, ir aš neapsakomai džiaugsiuosi matydamas, kaip jį, žymiai patobulindami, daug kartų kopijuos visi penkiamečiai midlendiečiai. Nuoširdžiai linkėčiau, kad jūsų vaikai, linksmai žaisdami, surastų tai, ką aš suradau kamavęsis ilgus metus.

— Ir aš duodu garbės žodį,— kalbėjo jis,— kad paveiksle, priklausančiame jūsų miestui, parodyta visa, kas gyvenime svarbiausia, ir nieko nenutylėta. Tai kiekvienos gyvos būtybės savimonė. Tai nematerialioji kiekvieno gyvo padaro esmė — tasai „aš", kuriam adresuojami visi pojūčių signalai. Tai gyva šerdis, kuri yra visuose mumyse — ir pelėje, ir elnyje, ir kokteilinės padavėjoje. Ir absurdiškiausiose situacijose ji liks nepajudinama ir tyra. Vienišo šv. Antano dvasingumą vaizduoja vienas vertikalus, tiesus šviesos brūkšnys. Jei netoliese būtų tarakonas ar kokteilinės padavėja, paveiksle būtų du tokie šviesos brūkšniai. Mūsų savimonė — tai, kas gyva ir galbūt šventa kiekviename iš mūsų. Visa kita mumyse — negyva mechanika.

— Man šita padavėja, šitas vertikalus šviesos brūkšnys, ką tik papasakojo apie savo vyrą ir mirti nuteistą idiotą. Puiku! Tegu koks nors penkerių metų vaikas nutapo paveikslą, dvasiškai interpretuojantį tą atsitikimą. Tegu tas vaikelis atmeta idiotizmą, grotas, nuteistojo laukiančią elektros kėdę, prižiūrėtojo uniformą, prižiūrėtojo ginklą, prižiūrėtojo skeletą ir raumenis. Kaipgi atrodys tasai tobulas paveikslas, kurį gali nutapyti bet kuris penkiametis? Du tiesutėliai šviesos brūkšniai.

Laukiniškas Rabo Karabekiano veidas pražydo netramdomu džiaugsmu.

— Midlendo piliečiai, sveikinu jus! — tarė jis.— Jūs priglaudėte šedevrą!

⊙ Dveinas Huveris, beje, viso to nesuvokė. Jis sėdėjo tarsi užhipnotizuotas, visas nugrimzdęs savin. Jis mąstė apie tai, kaip pirštas brėžia rašmenis, brėžia ir išnyksta,

ir taip toliau. Dveinas Huveris kvanktelėjo. Jam apsivertė diskai. Jis susipyko su protu.

## 20 SKYRIUS

⊙ Tuo metu, kai aš, Rabo Karabekiano žodžių paveiktas, virtau nauju žmogumi, Kilgoras Trautas stovėjo Centrinės magistralės šalikelėje, spoksodamas į kitapus Cukrinės upelės lovio stūksantį „Ramybės" viešbutį. Per upelę nesimatė jokio tilto. Reikės bristi.

Taigi Trautas atsisėdo ant turėklo, nusiavė batus, nusimovė puskojines, iki kelių atsiraitojo kelnes. Jo blauzdos buvo išrašytos įmantriais išsiplėtusių venų ir randų raštais. Tokios buvo mano tėvo blauzdos, kai jis nuseno.

Kilgoras Trautas turėjo mano tėvo blauzdas. Tai aš jam jas padovanojau. Dovanojau jam ir tėvo pėdas — ilgas, siauras, švelnias. Žydros spalvos. Pėdas, prašančias dailininko teptuko.

⊙ Trautas įmerkė teptuko prašančias kojas į betoninį lovį, kuriuo tekėjo Cukrinė upelė. Jas bemat apvilko permatoma plastinė plėvė, aptraukusi visą vandens paviršių. Kai Trautas nustebęs ištraukė plėvėtą koją iš vandens, plastinė plėvė ore momentaliai išdžiūvo, aptempdama koją plonu, glaudžiai prigludusiu perlamutrišku aulinuku. Jis pakartojo šią operaciją su kita koja.

Šioji medžiaga plaukė iš „Beritrono" įmonės. „Beritrono" kompanija karinėms Oro pajėgoms gamino naujoviškas skeveldrines bombas. Tos bombos sprogusios paskleisdavo ne plienines, o plastmasines skeveldrėles, nes plastmasinės pigesnės. Be to, jų neįmanoma aptikti Rentgeno aparatais sužeistų priešų kūnuose.

„Beritrono" savininkai nė nenujautė, kad atliekos nuteka į Cukrinę upelę. Jie buvo sudarę sutartį su gangsterių valdoma Brolių Maritimų statybos kompanija, kad ji įrengs atliekų sudorojimo įrengimų kompleksą. „Beritronas" žinojo, kad statybos kompaniją valdo gangsteriai. Visi tą žinojo. Tačiau, apskritai paėmus, Broliai Maritimai buvo geriausia statybinė organizacija mieste. Jie, pavyzdžiui, pastatė Dveino Huverio namą — kapitališką namą!

Bet neretai jie pasielgdavo stulbinančiai nusikalstamai. Taip išėjo ir su „Beritrono" valymo įrengimais. Kainavo jie firmai brangiai ir iš pažiūros atrodė labai sudėtingi ir labai reikalingi. O iš tikrųjų ten buvo prinarstyta visokių trantų, maskuojančių vogtus kanalizacijos vamzdžius, vedančius iš „Beritrono" tiesiai į Cukrinę upelę.

„Beritrono" šeimininkai žemai nuknarintų nosis, sužinoję, kokiais teršėjais jie pavirto. Nuo pat įsikūrimo kompanija, nesiskaitydama su išlaidomis, stengėsi būti tvarkingumo pavyzdžiu.

⊙ Dabar Trautas mano tėvo kojomis brido per Cukrinę upelę, ir jo galūnės sulig kiekvienu žingsniu darėsi vis perlamutriškesnės. Savo pirkinius ir batus su puskojinėmis jis nešėsi ant galvos, nors vanduo vos siekė kelius.

Jis žinojo, kaip kvailai atrodo. Jis tikėjosi, kad bus sutiktas su pasibjaurėjimu, kad mirtinai suerzins festivalio dalyvius. Jis sukorė tokį tolimą kelią, svajodamas apie mazochistinę orgiją. Jis norėjo, kad su juo pasielgtų kaip su tarakonu.

⊙ Kilgoro Trauto, kaip mašinos, padėtis buvo sudėtinga, tragiška ir drauge kelianti juoką. Tačiau šventasis jo elementas — jo savimonė — liko tiesiu šviesos brūkšniu.

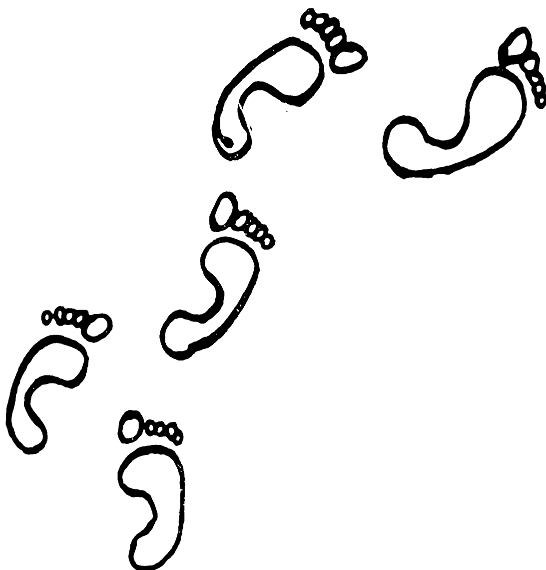
Ir šią knygą rašo mašina iš mėsos, bendradarbiauda-ma su mašina iš metalo ir plastmasės. Beje, plastmasė — artima giminaitė anam Cukrinės upelės greimui. O mėsinės rašomosios mašinos branduolys — tai kažkas šventa, tai tas tiesus šviesos brūkšnys.

Kiekvieno šios knygos skaitytojo branduolys — tiesutėlis šviesos brūkšnys.

Mano bute Niujorke ką tik suskambo durų skambutis. Ir aš žinau, ką rasiu, atidaręs paradines duris: tiesų šviesos brūkšnį.

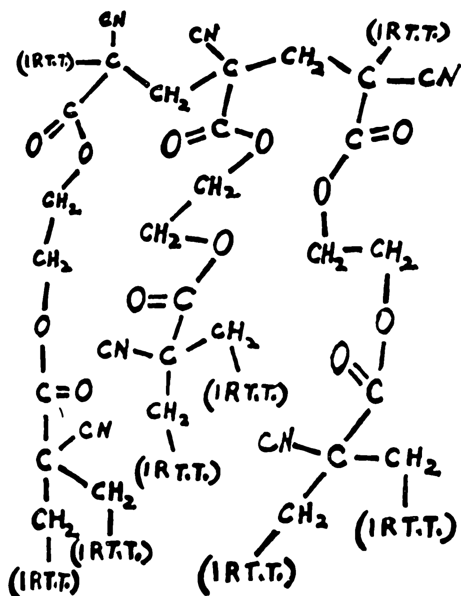
Dieve duok sveikatos Rabo Karabekianui!

⊙ Paklausykit! Kilgoras Trautas išlipo iš upelės lovio į asfalto dykumą — automobilių stovėjimo aikštę. Jis sumanė įeiti į viešbučio vestibiulį basas ir palikti ant kilimo pėdsakus — štai tokius:



Jis įsivaizdavo, kaip kas nors pasipiktins dėl jo pėdsakų. Jam bus proga oriai atsakyti: „Įdomu, kuo jūs taip nepatenkinti? Aš naudojuosi pirmosiomis pasaulyje spausdinimo staklėmis, ir kas čia tokio? Jūs skaitote stambiu šriftu atspaustą visiems suprantamą antraštę, kuri reiškia: „Čia aš, čia aš, čia aš".

⊙ Tačiau Trautas nepavirto vaikščiojančiomis spausdinimo staklėmis. Jis nepaliko ant kilimo pėdsakų, kadangi jo kojos apsitraukė plastiku, o plastikas išdžiūvo. Štai plastiko molekulės struktūra:



Molekulė be galo kartojasi, kartojasi ir kartojasi, sudarydama stiprią, neakytą plėvę.

Ši molekulė ir buvo toji pabaisa, kurią su automatiniais šautuvais puolė Dveino įbroliai dvyniai Lailas ir Kailas. Tai buvo ta pati medžiaga, kuri užšiko „Šventojo stebuklo" urvą.

⊙ Plastmasės molekulės diagramą nubraižyti mane pamokė Dartmuto koledžo profesorius Valteris H. Stokmejeris. Jis žymus fizinės chemijos specialistas ir įdomus bei naudingas mano bičiulis. Jo aš neišgalvojau. Norėčiau būti profesorium Valteriu Stokmejeriu! Jis puikiai skambina pianinu. Nuostabus slidininkas.

O tą įsivaizduojamą molekulę braižydamas, punktus, nuo kurių ji tęsis tolyn ir tolyn, jis pažymėjo taip pat kaip ir aš — santrumpa, reiškiančia begalinį tapatumą.

Kadangi gyvybė dabar yra tarsi polimeras, kuriuo glaudžiai aptraukta mūsų Žemė, man atrodo, kad tinkamiausia bet kokio pasakojimo apie žmones pabaiga — minėtoji santrumpa, kurią aš dabar užrašysiu stambiu šriftu todėl, kad man taip norisi; štai ji:

# IR T.T.

⊙ Ir, pripažindamas šio polimero nenutrūkstamumą, aš taip dažnai sakinius pradedu žodžiais „Ir..." arba „Taigi...", o pastraipas taip dažnai baigiu „...ir taip toliau".

Ir taip toliau.

„Kaip viskas panašu į okeaną!"— sušuko Dostojevskis. O aš sakau: kaip viskas panašu į polietileną!

⊙ Taigi Trautas įžengė į vestibiulį kaip nespausdinančios spausdinimo staklės, bet, nors ir nepripėdavo, jis buvo pirmasis taip absurdiškai atrodantis žmogus, ten įkėlęs koją.

Aplinkui buvo vieni veidrodžiai — taip tuos daiktus vadino visi žmonės, o jis juos vadino *properšom*. Visa siena, skirianti vestibiulį nuo kokteilinės, buvo trijų metrų aukščio ir devynių metrų ilgio *properša*. Dar viena *properša* matėsi ant cigarečių automato, o dar viena — ant saldainių automato. O žiūrėdamas pro jas, kas dedasi kitame pasaulyje, Trautas matė apskretusį, paraudusiomis akimis, basą, iki kelių pasiraitojusį kelnes senį.

Pasitaikė taip, kad vestibiulyje tuo metu sėdėjo tik jaunas gražuolėlis — budintis administratorius Mailas Maritimas. Mailo drabužiai, oda, akys švietė visais galimais alyviniais atspalviais. Jis buvo baigęs Kornelio viešbučių tarnautojų mokyklą. Jis buvo homoseksualistas, garsiojo Čikagos gangsterio Elio Kaponės asmens sargo Giljermo „Viliukėlio" Maritimo anūkas.

Trautas prisistatė šitam niekuo dėtam žmogui, atsistojo priešais jo stalą, plačiai išžergęs basas kojas ir išskėtęs į šonus rankas.

— Prieš jus — baisusis „sniego žmogus"! — tarė jis Mailui.— Jeigu aš ne toks švarus kaip dauguma baisiųjų „sniego žmonių", tai todėl, kad mane mažą pagrobė iš Everesto papėdės ir pardavė vergauti į Rio de Žaneiro viešnamį, kur aš penkiasdešimt metų kuopiau neapsakomai pridergtas išvietes. Vienas plakimo kambario klientas kančios ekstazėje ėmė rėkti, kad Midlendo mieste vyksiąs

Menų festivalis. Aš pabėgau, susirišęs virvę iš dvokiančių paklodžių, kurių pasivogiau iš nešvarių skalbinių pintinės. Atvykau į Midlendą, kad prieš mirtį susilaukčiau pripažinimo kaip didis menininkas, kokiu save laikau.

Mailas Maritimas pasveikino Trautą spindinčiomis iš susižavėjimo akimis.

— Pone Trautai! — entuziastingai tarė jis.— Aš jus bet kur atpažinčiau. Sveiki atvykę į Midlendą! Mums jūsų taip reikia!

— Iš kur jūs mane pažįstat?— paklausė Kilgoras Trautas. Iki šiol niekas jo nepažino.

— Jūs galite būti tik tas, kas esate,— atsakė Mailas.

Iš Trauto tarytum išleido orą — nukenksmino. Jis nuleido rankas, suvaikėjo.

— Iki šiol niekas nežinojo, kas aš,— tarė jis.

— Žinau,— pasakė Mailas.— Mes jus atradom ir tikimės, kad jūs atrasite mus. Nuo šiol Midlendas garsės ne vien kaip Merės Alisos Miler, moterų dviejų šimtų metrų plaukimo krūtine pasaulio čempionės, gimtinė. Mes pagarsėsime ir tuo, kad pirmieji pripažinome Kilgoro Trauto didybę.

Trautas, nesumodamas, ką atsakyti, nuėjo nuo stalo ir atsisėdo ant brokatu aptrauktos ispaniško stiliaus sofutės. Visas vestibiulis, išskyrus cigarečių ir saldainių automatus, buvo ispaniško stiliaus.

O Mailas ištarė frazę iš vienos prieš keletą metų buvusios populiarios televizijos programos. Dabar ta programa jau nebuvo rodoma, tačiau šią frazę dar daug kas prisiminė. Mūsų šalyje pokalbiai daugiausia susidėdavo iš frazių, paimtų iš naujų ir senų televizijos programų. Mailo frazė buvo paimta iš programos, per kurią kokį nors seną žmogų, paprastai gana garsų, įvesdavo į tokį,

atrodytų, paprastą kambarį, o iš tikrųjų — į sceną, priešais kurią sėdėdavo žiūrovai, o aplink buvo prislapstyta televizijos kamerų. Ten dar būdavo prislapstyta ir žmonių, kadaise pažinojusių tą svečią. Paskui tie žmonės pasirodydavo ir pasakodavo visokias pikantiškas istorijėles iš jo biografijos.

Mailas dabar pasakė tai, ką būtų pasakęs, kylant uždangai, konferansjė Trautui, jei Trautas būtų dalyvavęs tokioje programoje:

— Kilgorai Trautai! Štai jūsų gyvenimas!

⊙ Tačiau šičia nebuvo nei žiūrovų, nei uždangos, nei nieko panašaus. Ir reikia pasakyti tiesą: Mailas Maritimas vienintelis visame Midlende buvo girdėjęs apie Kilgorą Trautą. Jis tik įsivaizdavo, kad Midlendo grietinėlė taip pat kaip ir jis alpsta iš susižavėjimo Kilgoro Trauto kūryba.

— Mes taip išsiilgę renesanso, pone Trautai! Jūs būsite mūsų Leonardas!

— Bet iš kur, iš kur jūs sužinojote apie mane?— suglumęs paklausė Trautas.

— Ruošdamasis Midlendo renesansui,— atsakė Mailas,— aš įsipareigojau perskaityti visa, ką yra parašę menininkai, atvykstantys pas mus, o taip pat visa, kas parašyta apie juos.

— Niekur nėra išspausdinta nei mano kūrinių, nei nieko apie mane,— paprieštaravo Trautas.

Mailas išėjo iš už stalo. Rankoje jis turėjo kažką panašaus į seną supliuškusį sviedinį, suvystytą visokiausiom izoliacinėm juostelėm.

— Nieko apie jus neradęs,— tarė jis,— aš parašiau Eliotui Rouzvoteriui — žmogui, kuris mums įsakė jus pa-

kviesti. Pone Trautai, namuose jis turi visą jūsų kūrinių bibliotekėlę: keturiasdešimt vieną romaną ir šešiasdešimt tris apsakymus. Jis man davė juos pasiskaityti.— Jis atkišo tariamąjį beisbolo kamuolį, kuris pasirodė besąs knyga iš Rouzvoterio bibliotekos. Rouzvoteris savo mokslinės fantastikos kolekcijai neleido dulkėti.— Tai paskutinė knyga, aš jos dar nebaigiau, bet iki saulėtekio baigsiu,— pasakė Mailas.

⊙ Tarp kitko, minėtasis romanas vadinosi „Protingoji zuikienė". Pagrindinis personažas buvo zuikienė, kuri gyveno kaip visi zuikiai, tačiau protu prilygo Albertui Einšteinui ar Viljamui Šekspyrui. Tai vienintelis moteriškos lyties personažas visoje Kilgoro Trauto kūryboje.

Zuikienė, nepaisant jos grandiozinio intelekto, gyveno normalų zuikišką gyvenimą. Ji nutarė, kad protas jai reikalingas kaip karvei balnas, kad tai lyg koks auglys, kad zuikiškam gyvenimo būdui jis visiškai nenaudingas.

Todėl jinai strykt pastrykt nušokavo į miestą, kad jai pašalintų tą auglį. Tačiau į miestą nustriuoksėti ji nespėjo: ją nušovė vienas medžiotojas, Dadlis Ferou. Ferou ją nulupo ir išdarinėjo, bet paskui abu su žmona Greise nusprendė verčiau nevalgyti — labai jau didelė buvo tos zuikienės galva. Jie pamanė tą patį, ką ir zuikienė, kai dar buvo gyva: kad ji, matyt, nesveika.

Ir taip toliau.

⊙ Kilgorui Trautui reikėjo tuojau pat persivilkti kitais rūbais: mokykliniu smokingu, naujaisiais vakariniais marškiniais ir kita. Atraitotų kelnių apačia taip impregnavosi upelės plastine medžiaga, jog jis nebegalėjo jų nuraitoti. Jos pasidarė standžios kaip kanalizacijos vamzdžiai.

Tad Mailas Maritimas nuvedė Trautą į jo apartamentus — į du paprastus viešbučio kambarius, perskirtus atdaromis durimis. Trautą, kaip ir visus žymius svečius, apgyvendino dviejuose kambariuose su dviem spalvotais televizoriais, kokliais išklotomis dviem voniomis, keturiomis dvigulėmis lovomis su „Magiškais pirštais". „Magiški pirštai"— tai elektriniai vibratoriai, tvirtinami prie matraco spyruoklių. Jei klientas į dėžutę ant naktinio staliuko įmesdavo dvidešimt penkis centus, „Magiški pirštai" imdavo supti lovą.

Gėlių Trauto kambaryje būtų užtekę ir kataliko gangsterio laidotuvėms. Jų prisiuntė Menų festivalio pirmininkas Fredas T. Beris, Midlendo moterų klubų asociacija, Prekybos rūmai ir taip toliau, ir panašiai.

Trautas perskaitė keletą kortelių, pridėtų prie gėlių, ir pareiškė:

— Kaip matau, jūsų miestas tikrai plačiu mastu remia menus.

Mailas, tarsi nudiegtas aštraus skausmo, kietai užmerkė alyvines akis.

— Seniai reikėjo! Ak, pone Trautai, kokie mes ištroškę, net patys nežinome ko,— pasakė jis. Šis jaunuolis buvo ne tik užkietėjusių kriminalinių nusikaltėlių palikuonis, bet ir dabartiniu metu Midlende veikiančių gangsterių artimas giminaitis. Pavyzdžiui, Brolių Maritimų statybos kompanijos valdytojai buvo jo dėdės. Mailo pusbrolis Džinas Maritimas buvo miesto narkotikų prekybos karalius.

ʘ — Ak, pone Trautai,— kalbėjo gražuolis Mailas Trauto apartamentuose,— išmokykite mus dainuoti ir šokti, juoktis ir verkti. Mes taip ilgai buvome gyvi vien pini-

gais, seksu, pavydu, nejudamu turtu, regbiu, krepšiniu, automobiliais, televizija, alkoholiu — šitom pjuvenom ir beverčiais blizgučiais!

— Prasitrinkit akis! — karčiai tarė Trautas.— Nejaugi aš panašus į šokėją, į dainininką, į linksmuolį?— Jis buvo jau persivilkęs smokingu, kuris jam buvo vienu numeriu per didelis. Nuo mokyklos laikų Trautas gerokai sulyso. Smokingo kišenės buvo pritutintos naftalino žirnelių. Jos pūpsojo it nešuliniai krepšiai abipus balno.

— Prasitrinkit akis! — pakartojo Trautas.— Argi gali taip atrodyti grožiu persisotinęs žmogus? Jūs sakot, aplink jus viešpatauja vien nykuma ir neviltis. O aš jums dar daugiau to paties atnešiau!

— Aš neaklas,— karštai atsakė Mailas,— aš žiūriu ir matau tai, ką ir tikėjausi pamatyti. Aš matau žmogų, kuris visas siaubingai žaizdotas, nes drįso peržengti pro tiesos liepsną į anapus, kur mes niekas nesame buvoję. O paskui sugrįžo papasakoti mums, kas yra tenai, anapus.

⊙ O aš sėdėjau naujajame „Ramybės" viešbutyje, ir, man panorėjus, viešbutis tai išnykdavo, tai atsirasdavo, tai vėl išnykdavo, tai vėl atsirasdavo. Iš tikrųjų nieko aplink mane nebuvo — tik didelis, plynas laukas. Kažkoks ūkininkas buvo užsėjęs jį rugiais.

Jau seniai laikas, pagalvojau aš, Trautui susitikti su Dveinu Huveriu, o Dveinui susipykti su protu.

Aš žinojau, kuo baigsis ši knyga. Dveinas sužalos daug žmonių. Jis nukąs vieną Kilgoro Trauto dešinės rankos smiliaus falangą.

O paskui Trautui sutvarstys žaizdą, ir jis išeis į nepažįstamo miesto gatvę. Jis susitiks savo kūrėją, kuris jam viską paaiškins.

## 21 SKYRIUS

⊙ Kilgoras Trautas įėjo į kokteilinę. Jo kojos degė. Jos buvo apautos ne tik batais ir puskojinėmis, bet ir aptrauktos permatoma plastine plėvele. Plėvelė nepraleido nei prakaito, nei oro.

Rabo Karabekianas ir Beatričė Kidsler jo įeinant nematė. Juos prie fortepijono supo būrys naujų gerbėjų. Karabekiano kalba susilaukė gražaus atgarsio. Dabar visi sutiko, kad Midlendui priklauso vienas žymiausių pasaulio paveikslų.

— Mat ką reiškia paaiškinimas! — sakė Bonė Makmejon.— Dabar aš suprantu.

— Aš maniau, kad nėra ten ką aiškint,— stebėjosi statybininkas Karlas Maritimas.— O pasirodo, yra, kad tave kiškis!

Juvelyras Eibas Kohenas tarė Karabekianui:

— Jeigu menininkai daugiau aiškintų, žmonės labiau mėgtų meną. Jūs mane suprantat?

Ir taip toliau.

Trautas jautėsi baugiai. Jis manė, kad, ko gera, daugelis jį sutiks taip entuziastingai kaip Mailas Maritimas, o jis prie tokių iškilmių nebuvo pratęs. Tačiau niekas jo nesutiko. Vėl jam prie šono prisigretino sena draugužė Inkognito, ir juodu abu atsisėdo prie staliuko netoli Dveino Huverio ir manęs. Manęs jis kaip ir nematė — tik degančių žvakių atspindžius mano veidrodiniuose akiniuose, mano *properšose.*

Dveino Huverio mintys skrajojo toli nuo kokteilinės. Jis gunksojo sugležęs it snarglys, įsispoksojęs į tolimą praeitį.

Kai Trautas atsisėdo, Dveino lūpos sukrutėjo. Jis be garso ištarė:

— Sudie, juodasis pirmadieni,— ir šie žodžiai nebuvo taikyti nei Trautui, nei man.

⊙ Trautas turėjo atsinešęs storą voką. Jį jam padavė Mailas Maritimas. Voke buvo Menų festivalio programa, festivalio pirmininko Fredo T. Berio sveikinimo laiškas Trautui, ateinančios savaitės renginių tvarkaraštis — ir dar šis bei tas.

Be to, Trautas atsinešė savo romaną „Dabar jau galima papasakoti". Tai buvo ta „bebriukais" išgražinta knyga, kurią visą Dveinas netrukus priims už gryną pinigą.

Taigi susirinkome visi trys — Dveinas, Trautas ir aš — trys lygiakraščio trikampio viršūnės, trikampio, kurio kiekviena kraštinė buvo lygi pusketvirto metro su trupučiu.

Kaip trys tiesūs šviesos brūkšniai, mes buvome paprasti, nesusiję tarpusavy ir gražūs. Kaip mašinos, mes buvome išdribę maišai su susidėvėjusia kanalizacija ir instaliacija, surūdijusiais šarnyrais ir atsipalaidavusiom spyruoklėm. O mūsų tarpusavio santykiai buvo bizantiški.

Juk tai aš, pagaliau, sukūriau ir Dveiną, ir Trautą, o Trautas netrukus sumaišys Dveinui protą, o Dveinas nukąs jam piršto galą.

⊙ Iš virtuvės pro „akutę" mus stebėjo Veinas Hubleris. Kažkas patapšnojo jam per petį. Žmogus, jį pavalgydinęs, dabar liepė išeiti.

Todėl jis išėjo į kiemą ir vėl atsidūrė tarp Dveino vartotų automobilių. Jis vėl ėmė šnekėtis su Centrine magistrale važiuojančiomis mašinomis.

⊙ Kokteilinės barmenas dabar įžiebė palubėje ultravioletines lempas. Bonės Makmejon uniforma, impregnuota fluorescentinėmis medžiagomis, sušvito kaip elektrinė iškaba.

Sušvito ir barmeno švarkas, ir afrikietiškos kaukės ant sienų.

Sušvito ir Dveino Huverio, ir dar keleto vyrų marškiniai. Štai dėl ko: marškiniai buvo skalbti su pasta, kurioje įmaišyta fluorescentinių medžiagų. Tikslas — kad saulėtą dieną drabužiai fluorescensuodami atrodytų šviesesni.

Tačiau tamsioje patalpoje, degant ultravioletinėms lempoms, šie drabužiai atrodė nenatūraliai šviesūs.

Sušvito ir Triušelio Huverio dantys, nes jis vartojo dantų pastą su fluorescentinėmis medžiagomis — kad šypsena dieną atrodytų šviesesnė. Dabar jis šypsojosi, ir atrodė, lyg jo burna būtų buvusi pilna kalėdinės eglutės lempelių.

Tačiau užvis ryškiausiai švytėjo Kilgoro Trauto naujųjų vakarinių marškinių krūtinė. Ji tirštai žiburiavo tarytum atrištas maišas su radioaktyviais deimantais.

Bet čia Trautas netyčia pasikūprino, ir krakmolyta marškinių krūtinė išsipūtė nelyginant paraboliška lėkštė. Marškiniai virto prožektoriumi. Jo spindulys nukrypo į Dveiną.

Nelauktas šviesos blyksnis pažadino Dveiną iš transo. Jam pasivaideno, jog jis miręs. Šiaip ar taip, vyko kažkoks nepavojingas sveikatai antgamtinis reiškinys.

Dveinas patikliai nusišypsojo šventajai ugniai. Jis buvo viskam pasiruošęs.

⊙ Trautas nežinojo, kaip paaiškinti fantastišką kai kurių aprangos dalių švytėjimą. Kaip ir dauguma mokslinės fantastikos rašytojų, jis beveik nieko nenusimanė apie mokslą. Taip pat kaip ir Rabo Karabekianas, jis apsiėjo be mokslinės informacijos. Todėl dabar jis stačiai apstulbo. Mano asmeniniai marškiniai, seni, daug kartų skalbti kinų skalbykloje su paprastu muilu, nešvytėjo.

Dveiną užhipnotizavo Trauto marškinių krūtinė, kaip kad pirma buvo užhipnotizavę mirguliuojantys citrinos aliejaus karoliukai. Jis prisiminė, kaip sykį, kai jam buvo tik dešimt metų, įtėvis papasakojo, kodėl Šeperdstaune nesą negrų.

Prisiminė tą jis ne visai atsitiktinai. Juk Dveinas šnekėjosi su Bone Makmejon, kurios vyras kaip į vandenį sukišo tiek pinigo į automobilių plovyklą Šeperdstaune. Plovykla subankrutavo svarbiausia todėl, kad plovyklos apsimokėjo tik ten, kur buvo daug ir pigios — o tai reiškia juodaodžių — darbo jėgos; o Šeperdstaune negrų negyveno.

„Prieš daug metų,— pasakojo įtėvis Dveinui, kai Dveinui buvo dešimt metų,— į šiaurę — į Čikagą, Midlendą, Indianapolį, Detroitą — plaukė milijonai juodėžių. Vyko pasaulinis karas. Darbo jėgos taip stigo, kad net beraščiai juodėžiai galėjo fabrikuose gauti gero darbo. Juodėžiai prakuto kaip niekad.

Tačiau Šeperdstaune,— toliau pasakojo jis,— baltaodžiai greit susigriebė. Jie nepageidavo, kad mieste privistų juodašiknių, todėl pagrindiniuose keliuose prie įvažiavimo į miestą ir geležinkelio stoty pristatė įspėjimų."

Dveino įtėvis nusakė, kaip atrodė tie įspėjimai. Ogi štai taip:




„Sykį vakare Šeperdstaune iš traukinio išlipo juodašiknių šeima. Gal nepamatė skelbimo. Gal nemokėjo skaityt. Gal nepatikėjo",— linksmai pasakojo Dveino įtėvis. Jis tada kaip tik sėdėjo be darbo. Buvo tik prasidėjusi Didžioji krizė. Juodu su Dveinu, kaip paprastai kartą per savaitę, automobiliu buvo išvežę už miesto visokių šiukšlių ir atliekų. Atliekas versdavo į Cukrinę upelę.

„Žodžiu, tą vakarą jie susikraustė į kažkieno tuščią lūšną,— pasakojo Dveino įtėvis.— Užsikūrė krosnį, šį bei tą... O vidurnaktį prie lūšnos susirinko pulkas žmonių. Vyrą ištempė ir perpjovė perpus į spygliuotos vielos tvorą". Dveinas aiškiai prisiminė, kaip, jam klausantis šitų įtėvio žodžių, Cukrinėje upelėje nuo alyvuotų atliekų gražiai žibuliavo vaivorykštė.

„Nuo tos nakties jau daug metų,— baigė pasakojimą įtėvis,— joks juodėžis nė sykio nenakvojo Šeperdstaune."

⊙ Jausdamas į savo krūtinę įsmeigtą pamišėlišką Dveino žvilgsnį, Trautas sėdėjo kaip ant adatų.

Dveino akys buvo paplūdusios ašaromis, ir Trautas manė, kad tai nuo alkoholio. Jis nežinojo, kad Dveinas regi prieš keturiasdešimt metų Cukrinėje upelėje vaivorykštėmis žibuliavusią alyvos dėmę.

Trautas juto, kad ir aš jį stebiu, nors manęs kaip reikiant neįžiūrėjo. Aš savo buvimu jį erzinau dar labiau negu Dveinas. Ir štai kodėl: Trautas — vienintelis mano sukurtas personažas, kuriam pakako vaizduotės, kad įtartų, jog jį, ko gera, kas nors išgalvojo. Jis ne sykį apšnekėjo tokią galimybę su savo papūgiuku. Pavyzdžiui, jis sakė taip: „Dievaži, Bilai, gyvenimas toks, kad net imu galvoti, ar aš ne personažas kokio nors rašytojo knygoje apie amžiną kankinį".

Dabar Trautas ėmė nutuokti, kad sėdi netoli žmogus, kuris jį išgalvojo. Jis sutriko. Jis nežinojo, kaip į tai reaguoti, juoba kad visi jo atsakomieji veiksmai bus tokie, kokius aš sugalvosiu.

Aš stengiausi jo nejaudinti — nei mojavau jam, nei spoksojau akis įbedęs. Ir akinių nenusiėmiau. Vėl ėmiau vedžioti pirštu po stalą, pakeverzojau formulę, išreiškiančią materijos ir energijos tarpusavio santykį, kaip jis buvo suprantamas mano laikais:

$$E=Mc^2$$

Mano nuomone, šita lygybė nepilna. Reikėtų dar kažkur įrašyti S —„Savimonė",— be kurios negali būti jokios E, jokios M ir nė matematinės konstantos c.

⊙ Tarp kitko, visi mes gyvenome prilipę prie iškilaus paviršiaus. Mūsų planeta buvo kamuolio pavidalo. Niekas nežinojo, kodėl mes nenukrentame, nors visi vaizdavo šiek tiek supranta.

Patys didieji gudruoliai suprato, kad vienas geriausių būdų praturtėti — tai pasisavinti gabalą paviršiaus, prie kurio prilipę gyvena žmonės.

⊙ Trautas bijojo susidurti su Dveino ar mano žvilgsniu, todėl peržiūrinėjo, kas yra voke, kurį rado jam paliktą kambaryje.

Pirmiausia Trautas perskaitė laišką. Jį buvo parašęs Menų festivalio pirmininkas, Mildredos Beri Menų centro fundatorius, „Beritrono" firmos įkūrėjas ir direktorių tarybos pirmininkas Fredas T. Beris.

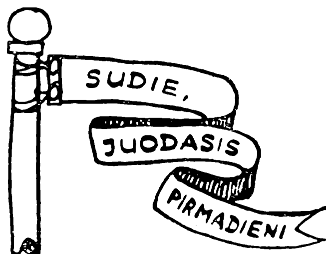
Prie laiško buvo prisegta viena „Beritrono" akcija, išrašyta Kilgoro Trauto vardu. Štai kas buvo rašoma laiške:

„Gerb. pone Trautai, mums ne tik malonu, bet ir didelė garbė, kad jūs, toks įžymus kūrybinis veikėjas, paaukojote savo brangaus laiko Midlendo Menų festivaliui. Norėtume, kad, viešėdami pas mus, jaustumėtės kaip namie. O kad jūs bei kiti gerbiami svečiai pasijustumėte tikrais mūsų bendruomenės nariais, prašome priimti kuklią dovanėlę — mano įkurtos kompanijos, kuriai dabar pirmininkauju, akciją. Dabar tai ne vien mano, bet ir jūsų kompanija.

Mūsų kompanija įsisteigė 1934 metais. Tuomet ji va-

dinosi Amerikos „Robo-Medžiko" korporacija. Iš pradžių joje dirbo trys žmonės. Jie projektavo ir gamino pirmąją visiškai automatizuotą naminę skalbimo mašiną. Tos mašinos devizas matyti korporacijos emblemoje akcijos pažymėjimo viršuje."

Emblema vaizdavo graikų deivę puošniame šezlonge, laikančią kotą su ilgu plevėsuojančiu vimpelu. Štai kas buvo parašyta ant vimpelo:




⊙ Senosios „Robo-Medžiko" skalbimo mašinos devize sąmoningai suplaktos dvi skirtingos prasmės, kurias žmonės įdėdavo į žodį „pirmadienis". Viena — tai, kad pirmadieniais moterys paprastai skalbdavo savaitės žlugtą. Pirmadienis būdavo paprasčiausia skalbimo diena ir todėl neypatingai sunki.

Tačiau žmonės, kurie visą savaitę sunkiai plūkdavosi darbe, pirmadienį kartais pavadindavo „juoda diena", kadangi po poilsio dienos jiems baisiausiai nesikentė eiti į darbą.

Kai Fredas T. Beris, dar jaunas, ieškojo „Robo-Medžikui" devizo, jis įsivaizdavo, kad pirmadienį žmonės vadina „juoda diena" todėl, kad moterys nekenčia varginančio skalbimo.

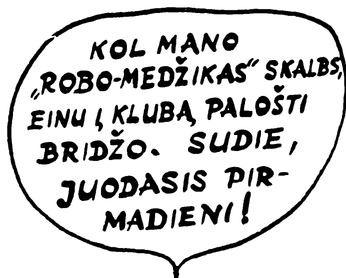
„Robo-Medžikas" jas turėjo pradžiuginti.

⊙ Beje, tai, kad „Robo-Medžiko" atsiradimo laikais moterys skalbdavo daugiausia pirmadieniais,— netiesa. Jos skalbdavo, kada būdavo patogiau. Pavyzdžiui, vienas ryškiausių Dveino prisiminimų iš Didžiosios krizės laikų buvo, kaip jo įmotė susimanė skalbti kūčių vakarą. Ji baisiai susisielojo, kad jų šeima taip nusigyveno, todėl staiga ėmė ir nušliopsėjo į rūsį ir ten tarp tarakonų ir šimtakojų visą vakarą praskalbė.

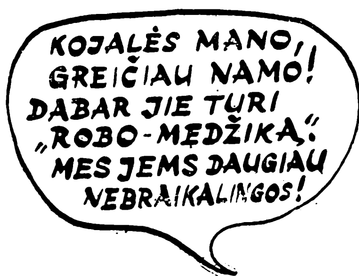
„Einu dirbt negrų darbo",— sakė ji.

⊙ Fredas T. Beris „Robo-Medžiką" ėmė reklamuoti 1933 metais, kai masiniam pardavimui patikimų mašinų pramonė dar negamino. Jis buvo vienas iš nedaugelio midlendiečių, kurie per Didžiąją krizę išgalėjo reklamuoti savo gaminius, todėl „Robo-Medžiko" reklamai nereikėjo stumdytis alkūnėmis ir stengtis perrėkti kitas reklamas. Po teisybei, daugiau reklamų mieste ir nebuvo.

Vienas Fredo reklaminių skydų stovėjo priešais buvusios Kidslerio automobilių kompanijos gamyklą, kur tuo metu bazavosi „Robo-Medžiko" korporacija. Reklamoje buvo nupiešta kailiniuota, perlų vėriniais apsikarsčiusi poniutė, išeinanti iš namų maloniai, nieko neveikdama pavakaroti, o iš jos burnos plaukė balionas. Balione buvo šitokie žodžiai:



Kitoje reklamoje, prie geležinkelio depo, buvo nupiešti du baltaodžiai nešikai, tempiantys į namus „Robo-Medžiką". Į juos, juokingai išsproginusi akis, spoksojo juodaodė namų darbininkė. Iš jos burnos irgi plaukė balionas, ir ji sakė štai ką:




⊙ Fredas T. Beris pats kūrė tokias reklamas ir jau tada išpranašavo, jog ateis laikas, kai įvairiausi „Robo-Medžiko" tipo prietaisai dirbs visus, jo žodžiais tariant, negriškus darbus, tai yra, tampys sunkius daiktus, valys dulkes, gamins valgyti, skalbs, lygins, sups vaikus, šalins visokias atmatas.

Dveino Huverio įmotė — ne vienintelė baltaodė moteris, kuriai tokie darbai buvo tikras kryžius. Tokia buvo ir mano motina, ir mano, amžiną atilsį, sesuo. Jos abi užmušk nedirbdavo negriškų darbų.

Baltaodžiai vyrai tokių darbų, savaime aišku, irgi nesigviešdavo. Tiktai darbus, kuriuos moterys vadino negriškais, vyrai vadino moteriškais.

⊙ Dabar paklausykit mano spėlionės, kurios pagrįsti, deja, neturiu kuo. Man rodos, jog Pilietiniam karui pasi-

baigus, jo laimėtojai šiauriečiai tam tikru atžvilgiu, į kurį niekas iki šiol nebuvo atkreipęs dėmesio, liko nusivylę savo pergale. Jų palikuonys, man regis, nė patys nejausdami, paveldėjo tą jų nusivylimą.

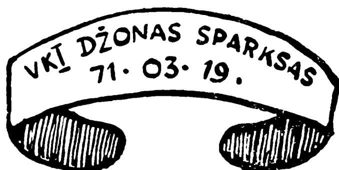
Laimėtojams iš nagų išsprūdo labiausiai viliojęs to karo grobis — vergai.

⊙ Svajones apie stebukladarius robotus pertraukė Antrasis pasaulinis karas. Buvusioji Kidslerio automobilių gamykla iš namų apyvokos prietaisų įmonės virto ginklų fabriku. Iš „Robo-Medžiko" išliko tik „smegenys", diktavusios mašinai, kada įleisti vandenį, kada išleisti, kada velėti, kada skalauti, kada gręžti, kada džiovinti ir taip toliau.

Šios „smegenys" per Antrąjį pasaulinį karą tapo vadinamosios BIRKO sistemos „nervų centru". Toji sistema buvo įrengta sunkiuosiuose bombonešiuose ir, bombarduotojui paspaudus ryškiai raudoną mygtuką „BOMBŲ IŠMETIMAS", automatiškai išmesdavo bombas. Mygtukas įjungdavo BIRKO sistemą, kuri išmėtydavo bombas taip, kad sprogimai planetos paviršiuje išsidėstytų norima tvarka. BIRKO sutrumpinta iš „Bombų išmetimo reguliavimo kompiuteris".

## 22 SKYRIUS

⊙ Taigi sėdėjau naujojo „Ramybės" viešbučio kokteilinėje ir žiūrėjau, kaip Dveinas Huveris spokso į Kilgoro Trauto marškinių krūtinę. Aš dėvėjau štai tokią apyrankę:




VKI reiškia I klasės vorent karininkas — toks buvo Džono Sparkso laipsnis.

Apyrankę pirkau už pustrečio dolerio. Tuo parodžiau, kad užjaučiu šimtus amerikiečių, Vietnamo kare patekusių į nelaisvę. Tokios apyrankės darėsi madingos. Ant jų būdavo pažymėta karo belaisvio pavardė, laipsnis ir paėmimo į nelaisvę data.

Tokią apyrankę reikėdavo nešioti tol, kol belaisvis grįš namo arba ateis žinia, kad jis žuvęs arba dingęs be žinios.

Besvarstant, kaip įkombinuoti savo apyrankę į šią knygą, man šovė gera mintis: aš ją kur nors pamesiu, o Veinas Hubleris tegu randa.

Veinas nutars, kad ji priklausė moteriškei, mylėjusiai kažkokį VKI Džoną Sparksą, ir kad 1971 metais kovo 19-tą toji moteris ir VKI susižadėjo ar susituokė, ar dar ką svarbaus padarė.

Veinas mėgins ištarti tą neįprastą vardą. „Vky?— tars.— Vė-ky? Vė-ka-y?"

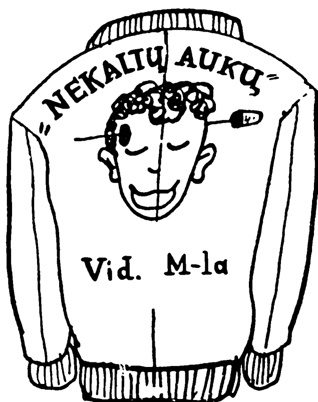
⊙ Tenai, kokteilinėje, aš sugalvojau, kad Dveinas Huveris tegul bus baigęs Krikščionių jaunimo asociacijoje vakarinius sparčiojo skaitymo kursus. Tokiu būdu jis Kilgoro Trauto knygą perskaitys ne per kelias valandas, o per kelias minutes.

⊙ Tenai, kokteilinėje, aš nurijau baltą piliulę, kurias gydytojas man leido saikingai — po dvi per dieną — vartoti, kad nesijausčiau prislėgtas.

⊙ Tenai, kokteilinėje, nuo piliulės ir alkoholio pajutau didžiausią norą skubiai paaiškinti visa, ko dar nebuvau paaiškinęs, o paskui greičiau užraukti visą apysaką.

Nagi pažiūrėkim. Dveino neįprastą sugebėjimą taip greitai skaityti jau paaiškinau. Kilgoras Trautas per mano skirtą laiką tikriausiai nebūtų spėjęs atvažiuoti iš Niujorko, bet dabar jau per vėlu perdirbinėti. Tegu taip ir lieka!

Kas dar? Ak taip — dar reikia paaiškinti užrašą ant striukės, kurią Trautas pamatys ligoninėj. Iš nugaros ji atrodys taip:




Štai paaiškinimas. Midlende buvo tik viena negrų vidurinė mokykla, joje ir iki šiol mokosi vien negrų vaikai. Ji buvo pavadinta Krispo Etakso vardu — juodaodžio,

kurį 1770 metais nušovė britų kareiviai. Pagrindiniame mokyklos koridoriuje kabojo aliejiniais dažais tapytas paveikslas, vaizduojantis tą įvykį. Keletas baltaodžių taip pat krito, pakirsti kulkų. Krispo Etakso kaktoje žiojėjo skylė tarsi inkilo landa.

Tačiau juodaodžiai mokyklos seniai nebevadino Krispo Etakso vidurine. Jie vadino ją „Nekaltų aukų" vidurine mokykla.

O kai po Antrojo pasaulinio karo negrams buvo pastatyta dar viena vidurinė mokykla, ji gavo Džordžo Vašingtono Karverio vardą. Karveris buvo juodaodis, kuris gimė vergu, bet vis vien tapo garsiu chemiku. Jis sugalvojo daug naujų žemės riešutų panaudojimo būdų.

Tačiau juodaodžiai ir šitos mokyklos nevadino tikruoju vardu. Jau atidarymo dieną juodaodžiai vaikai vilkėjo striukes, kurios iš užpakalio atrodė taip:



⊙ Dabar reikia dar paaiškinti, kodėl tiek daug juodaodžių midlendiečių mokėjo pamėgdžioti paukščius, gyvenusius įvairiuose buvusios Britų imperijos kraštuose. Matot, per Didžiąją krizę turbūt tiktai Fredas T. Beris ir jo tėvai išgalėjo samdyti negrus dirbti negriškiems darbams. Jie persikėlė į senąjį Kidslerio mūrą, kur buvo gimusi romanistė Beatričė Kidsler. Beriai samdė iš viso dvidešimt tarnų.

Fredo tėvas tiek pinigų susikaupė trečiajame — klestėjimo — dešimtmetyje, prekiaudamas kontrabanda bei spekuliuodamas akcijomis ir obligacijomis. Jis visus pinigus laikė namie ir, pasirodo, darė labai protingai, nes per Didžiąją krizę daugybę bankų ištiko krachas. Be to, Fredo tėvas tarpininkavo Čikagos gangsteriams, kurie norėjo savo vaikams ir anūkams įtaisyti legalius pajamų šaltinius. Per Fredo tėvą tie gangsteriai supirko Midlende beveik visa, ko norėjo, užmokėdami nuo dešimtadalio iki šimtadalio tikrosios vertės.

O prieš atvykdami į Jungtines Valstijas, po Pirmojo pasaulinio karo Fredo tėvai gyveno Anglijoje ir buvo miuzikholo artistai. Fredo tėvas grojo muzikiniu pjūklu. Motina pamėgdžiojo įvairiausių tuometinės Britų imperijos kraštų paukščius.

Ji mėgdžiodavo juos savo malonumui net ir per Didžiąją krizę. „Malajų lakštingala",— pavyzdžiui, paskelbdavo ji ir imdavo mėgdžioti to paukštelio čiulbėjimą.

Paskelbdavo: „Naujosios Zelandijos margasis apuokas",— ir mėgdžiodavo to paukščio balsą.

Ir visiems juodaodžiams jos tarnams nebuvo juokingesnio dalyko, kaip girdėti savo ponią paukštiškai čiulbant, tačiau prie jos jie nesijuokdavo.

Mada paplito. Juodaodžiai, net ir nebuvę Kidslerių

namuose, išmoko pamėgdžioti ir Australijos paukštį lyrauodegį, ir kielę, ir Indijos auksaplunksnę volungę, ir pačios Anglijos lakštingalą, kikilį, karetaitę ir pečialandą.

Pamėgdžiodavo net ir išnykusių Kilgoro Trauto vaikystės draugų, Bermudų erelių, linksmą klykavimą.

Kai Kilgoras Trautas pateko į Midlendą, juodaodžiai dar mokėjo pamėgdžioti tuos paukščius, o prieš mėgdžiodami žodis žodin pakartodavo, ką būdavo sakiusi Fredo motina. Pavyzdžiui, jei kas nors mėgdžiodavo lakštingalą, tai pirmiausia pasakydavo štai ką: „Poetų numylėtinės lakštingalos giesmei ypatingo žavesio teikia tai, kad ji čiulba tik mėnesienoje".

Ir taip toliau.

⊙ Tenai, kokteilinėje, Dveino Huverio kenksmingosios medžiagos staiga nutarė, kad laikas Dveinui iškvosti iš Kilgoro Trauto gyvenimo paslaptis.

— Žinią duokit man! — sušuko Dveinas. Jis nukreivuliavo nuo savo suolo ir šliopterėjo šalia Trauto, tvoksdamas karščiu it garinis radiatorius.— Žinios prašau!

Ir čia Dveinas pasielgė be galo nenatūraliai. Pasielgė todėl, kad aš taip panorėjau. Seniai svajojau, kad taip pasielgtų koks nors mano personažas. Dveinas pasielgė su Trautu taip, kaip „Alisos nuotykiuose Stebuklų šalyje" su Alisa pasielgė Hercogienė. Jis padėjo vargšui Trautui ant peties smakrą, kaip reikiant įsirėmė.

— Žinot noriu! — tarė jis, smarkiau ir smarkiau mygdamas smakrą.

Trautas neatsakė. Jis buvo tikėjęsis nugyventi likusį gyvenimo galelį, neprisilietęs prie kito žmogaus. Dveinui mygant į petį smakrą, Trautas jautėsi tarytum homoseksualisto prievartaujamas.

— Ar ji čia? Ji čia?— pasakė Dveinas, nutvėręs Trauto romaną „Dabar jau galima papasakoti".

— Čia, čia,— sušvokštė Trautas. Jam tartum didžiausias akmuo nusirito, kai Dveinas atitraukė nuo peties smakrą.

Godžiai, tarsi išalkęs spausdinto žodžio, Dveinas puolė skaityti. Krikščionių jaunimo asociacijoje lankytų sparčiojo skaitymo kursų dėka jis rijo žodžius ir puslapius kaip kiaulė ėdalą.

„Gerbiamas pone, vargšas pone, šaunus pone! — skaitė jis.— Jūs — Visatos Kūrėjo eksperimentinis padaras. Jūs — vienintelė būtybė visoje Visatoje, turinti laisvą valią. Jūs vienintelis pats turite spręsti, kaip ir kodėl jums pasielgti. Visi kiti — robotai, mašinos.

Vieni jus tarytum mėgsta, kiti tarytum nekenčia, ir jūs tikriausiai stebitės, kodėl taip yra. O juk tai paprasčiausios mėgstančios ir nekenčiančios mašinos.

Jūs nusivaręs ir palūžęs,— skaitė Dveinas.— Nieko nuostabaus. Sunku, kai alogiškame pasaulyje reikia visą laiką mąstyti."

## 23 SKYRIUS

⊙ Dveinas Huveris skaitė toliau.

„Jus supa mylinčios mašinos, nekenčiančios mašinos, godžios mašinos, nesavanaudiškos mašinos, narsios mašinos, bailios mašinos, teisingos mašinos, melagės mašinos, linksmos mašinos, orios mašinos,— skaitė jis.— Jų vienintelė paskirtis — visokiais įmanomais būdais dirginti jus, kad Visatos Kūrėjas galėtų matyti, kaip jūs reaguojate. Jaučia ir protauja jos ne daugiau kaip senoviniai laikrodžiai.

Visatos Kūrėjas norėtų atsiprašyti ne tik dėl to, kad bandymo laikotarpiui jums skyrė tokią bruzdžią, kaprizingą draugiją, bet ir dėl to, kad ši planeta tokia mėšlina ir pridvokusi. Kūrėjas užprogramavo robotus taip, kad jie milijonus metų ją niokotų ir kad jūs ją rastumėte virtusią nuodingu, kiaurai perpuvusiu sūriu. Be to, jis pasirūpino, kad ji visa kirbėte kirbėtų gyventojais — užprogramavo robotus, kad jie, nepaisant gyvenimo sąlygų, nuolatos geistų lytinių santykių ir labiau už viską dievintų savo kūdikėlius."

⊙ Beje, dabar per kokteilinę perėjo moterų plaukimo krūtine pasaulio čempionė ir Menų festivalio karalienė Merė Alisa Miler. Pro čia buvo tiesiau į vestibiulį iš šoninės automobilių stovėjimo aikštelės, kur jos laukė tėvas, sėdintis avokados spalvos 1970 metų laidos „Barakudos" modelio „Plimute", kurį jau pavažinėtą pirko iš Dveino. Garantiją gavo kaip naujai mašinai.

Merės Alisos tėvas Donas Mileris, be kitko, buvo Šeperdstauno pataisos namų amnestijų komisijos pirmininkas. Tai jisai nusprendė, kad Veinui Hubleriui, kuris vėl slapstėsi tarp Dveino vartotų automobilių, jau leistina grįžti į visuomenę.

Merė Alisa užėjo į vestibiulį pasiimti karūnos ir skeptro, kurių jai reikėjo pasirodymui vakare, bankete, kaip Menų festivalio karalienei. Ir skeptrą, ir karūną savomis rankomis padirbo budintis administratorius, gangsterio anūkas Mailas Maritimas. Dėl chroniško uždegimo Merės Alisos akys raudonavo it maraskininės vyšnios.

Ją atpažino ir visiems girdint paleido repliką tik vienas žmogus — juvelyras Eibas Kohenas. Niekindamas už

belytiškumą, nekaltybę ir tuščią galvą, štai kaip jis pavadino Merę Alisą:

— Silkė!

⊙ Kilgoras Trautas išgirdo žodį „silkė". Jis pabandė išsiaiškinti, ką tai galėtų reikšti. Bet jo galvoje ir taip knibždėjo masė klaustukų. Šiuo atžvilgiu jis nesiskyrė nuo Veino Hublerio, Havajų savaitės metu slampinėjančio tarp Dveino važinėtų automobilių.

Tuo tarpu Trauto kojos, aptrauktos plastine plėvele, tolydžio labiau kaito. Karštis darėsi nebepakenčiamas. Pėdos rietėsi ir kraipėsi, maldaudamos, kad jas įkištų į šaltą vandenį arba vėduotų ore.

O Dveinas skaitė štai ką apie save ir Visatos Kūrėją:

„Be to, jis užprogramavo robotus, kad jie dėl jūsų rašytų knygas, leistų žurnalus, laikraščius, rengtų televizijos ir radijo programas, suktų filmus. Robotai jums kuria dainas. Visatos Kūrėjo valia jie, kad turėtumėte iš ko pasirinkti, išgalvojo šimtus religijų. Jo valia milijonai jų išsigalabijo, turėdami vienintelį tikslą — nustebinti jus. Jie abejingai, mechaniškai, fatališkai darė visokiausias baisybes ir visokiausius gerus darbus, kad sužadintų kokią nors J-Ū-S-Ų reakciją."

Priešpaskutinis žodis buvo išspausdintas ypatingai stambiu šriftu, su brūkšneliais tarp raidžių, ir atrodė taip:

J-Ū-S-Ų

⊙ „Kiekvieną kartą, kai jūs užeinate į biblioteką,—buvo rašoma knygoje,— Visatos Kūrėjas sulaiko kvapą. Ką jūs,

žmogus, turintis apsisprendimo teisę, išsirinksite iš visos chaotiškos kultūrinės mišrainės?

Jūsų tėvai buvo barnių mašinos ir dejavimo mašinos,— buvo rašoma knygoje.— Jūsų motina buvo užprogramuota aprėkti tėvą, kad jis netikusi pinigų kalimo mašina, o tėvas buvo užprogramuotas aprėkti ją, kad ji netikusi šeimininkavimo mašina. Juodu buvo užprogramuoti rėkti vienas ant kito, kad jis (ji) — bloga mylėjimo mašina.

Be to, jūsų tėvas buvo užprogramuotas trenkti durimis ir nerti iš namų. Dėl to jūsų motina automatiškai pavirsdavo raudojimo mašina. O jūsų tėvas niūrindavo į smuklę ir su kitomis geriančiomis mašinomis prisiplempdavo. Po to visos geriančios mašinos patraukdavo į kekšyną ir išsinuomodavo krušamąsias mašinas. Po to jūsų tėvas parsivilkdavo namo ir virsdavo atsiprašinėjimo mašina. O jūsų motina virsdavo uždelsto atleidimo mašina."

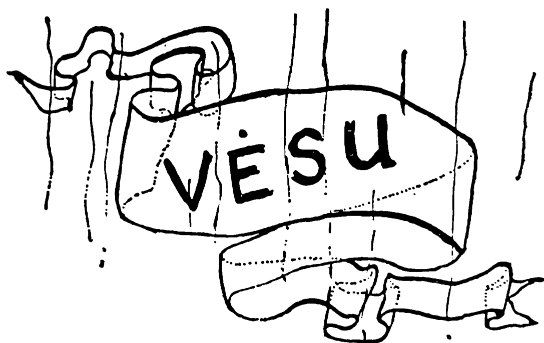
⊙ Per dešimtį minučių stačiais kąsniais prarijęs masę šitokių solipsistinių kliedesių, Dveinas atsistojo.

Sustingusiomis kojomis nuklyvino prie fortepijono. Jį stingdė šiurpinantis susižavėjimas savo paties jėga ir neklystamumu. Jis nedrįso žengti natūraliai, laisvu žingsniu, kad nesugriūtų naujasis „Ramybės" viešbutis. Dėl savo paties gyvybės jis nedrebėjo: pasak Trauto knygos, jis buvo jau dvidešimt tris kartus žuvęs. Ir kiekvieną kartą Visatos Kūrėjas jį paremontuodavo ir vėl paleisdavo krutėti.

Beje, Dveinas tvardėsi ne tiek dėl atsargumo, kiek dėl elegancijos. Dabar, naujaip suvokdamas gyvenimą, jisai, stebint dviem žiūrovams — jam pačiam ir jo Kūrėjui,— ketino pasirodyti kuo rafinuotesnis.

Jis prisiartino prie savo homoseksualisto sūnaus.

Triušelis suprato, kad jo prasti popieriai, gali net būti amen. Karo mokykloje išmokytas visokiausių muštynių būdų, jis būtų lengvai apsigynęs. Tačiau, užuot gynęsis, Triušelis atsidavė meditacijai. Jis užsimerkė, ir jo sąmonė nugrimzdo į gūdžius neeksploatuojamus smegenų užkaborius. Pro šalį praplaukė štai toks fosforescuojantis kaspinas:




⊙ Prisėlinęs iš užpakalio, Dveinas kad liuobs Triušeliui per galvą, kad ims volioti it arbūzą pianino klavišais! Kvatojasi ir šaukia ant sūnaus:

— Prakeikta vaflizmo mašina!

Triušelis nesipriešino, nors jo marmūzė buvo siaubingai sudirbta. Pakėlęs Triušelio galvą, Dveinas vėl tvokst ją į klavišus. Klavišai apsigleizojo krauju, seilėmis ir gleivėmis.

Rabo Karabekianas, Beatričė Kidsler ir Bonė Makmejon pašokę nutvėrė Dveiną ir atplėšė nuo Triušelio. Dveinas dar labiau įsismagino.

— Nesi sudavęs moteriai, hm?— tarė jis Visatos Kūrėjui.

Ir makt Beatričei Kidsler į žiauną, bach Bonei Makmejon į pilvą. Jis nuoširdžiai tikėjo, kad tai bejausmės mašinos.

— Norit, robotai, žinot, kodėl mano žmona prisirijo „Drano"?— suriko Dveinas pritrenktiems žiūrovams.— Ogi štai kodėl: ji buvo tokios rūšies mašina!

⊙ Kitą rytą laikraštyje buvo išspausdintas Dveino siautėjimo žemėlapis. Punktyru pažymėtas jo kelias iš kokteilinės per asfaltuotą aikštelę vedė į Fransinos Pefko kabinetą jo automobilių agentūroje, paskui atgal į naująjį „Ramybės" viešbutį, kirto Cukrinę upelę ir Centrinės magistralės vakarų krypties juostą iki žole užaugusios skiriamosios juostos. Ant šios juostos jį ir sutramdė du pro šalį ėję policininkai.

Štai ką pasakė Dveinas policininkams, kai tie, užlaužę už nugaros rankas, dėjo jam antrankius:

— Ačiū dievui, kad prisistatėt!

⊙ Dveinas siautėdamas nieko neužmušė, tačiau vienuolika žmonių taip sunkiai sužalojo, kad juos reikėjo guldyti į ligoninę. Ir laikraštyje, žemėlapyje, kiekvieną vietą, kur Dveinas ką nors rimtai sužalojo, žymėjo kryželis. Štai kaip atrodė, smarkiai padidintas, tas kryželis:



⊙ Dveino siautėjimo žemėlapyje kokteilinėje buvo pažymėti trys tokie kryželiai: Triušelis, Beatričė Kidsler ir Bonė Makmejon.

Po to Dveinas išlėkė į asfaltuotą aikštelę tarp viešbučio ir vartotų automobilių stovėjimo aikštės. Jis ėmė šūkauti, reikalaudamas, kad pas jį nedelsdami prisistatytų juodėžiai.

— Noriu pasišnekėt! — šaukė jis.

Lauke jis buvo vienas. Iš kokteilinės paskui jį dar niekas nebuvo išėjęs. Automobilyje netoli nuo Dveino laukė grįžtant su karūna ir skeptru dukters Merės Alisos Miler tėvas Donas Mileris, bet jis nematė, kokį spektaklį užtaisė Dveinas. Automobilio sėdynės buvo atlošiamos ir paverčiamos lovomis. Donas gulėjo aukštielninkas, jo galva buvo žemiau langų, jis žiūrėjo į lubas, ilsėjosi. Jis mokėsi prancūzų kalbos, klausydamasis į magnetinę juostą įrašytų pamokų.

— Demain nous allons passer la soirée au cinéma,— sakė juosta, ir Donas bandė tą patį pakartoti.— Nous espérons que notre grand-père vivra encore longtemps [1],— sakė juosta. Ir taip toliau.

⊙ Dveinas šūkavo, kviesdamas juodėžius pasišnekėti. Jis šypsojosi. Jis manė, kad Visatos Kūrėjas dėl juoko užprogramavo juos taip, kad jie visi nuo jo slėptųsi.

Dveinas klastingai apsidairė. Tada suriko sutartinį signalą, kuriuo vaikystėje pranešdavo, kad slėpynės baigtos, kad gana slapstytis, laikas eiti namo.

Štai ką jis suriko, o saulė tuomet jau buvo nusileidusi:

— U-liu-liūūūūūūūūū!

Žmogus, kuris atsiliepė į šį magišką riksmą, savo gyvenime nebuvo žaidęs slėpynių. Tai buvo Veinas Hub-

---

[1] Ryt mes praleisime vakarą kine. Tikimės, kad mūsų senelis dar ilgai gyvens *(pranc.)*.

leris. Jis tyliai išslinko iš už važinėtų automobilių ir atsistojo prasižergęs, susidėjęs rankas už nugaros. Tokia stovėsena vadinama rikiuotės stovėsena po komandos „Laisvai!". Tokios stovėsenos buvo mokomi tiek kareiviai, tiek kaliniai; ji reiškė dėmesingumą, nuolankumą, pagarbą ir savanorišką nesipriešinimą. Veinas Hubleris buvo viskam pasiruošęs, tame tarpe ir mirčiai.

— Štai kur tu! — tarė Dveinas, ir nuo saldyrūgščio šypsnio jo akių kampučiuose susibėgo raukšlelės. Jis nepažinojo Veino. Jis pasitiko jį kaip tipišką juodaodį robotą. Būtų lygiai taip pat sutikęs bet koki juodaodį robotą. Ir Dveinas toliau tęsė painų pašnekesį su Visatos Kūrėju, naudodamasis bejausmiu robotu kaip kabliuku šnekai užvesti. Daugelis midlendiečių ant kavos staliuko ar svetainėje, ant stalelio šalia sofos ar niekniekių etažerėje turėjo pasidėję visokių niekelių iš Havajų, Meksikos ar panašiai — ir tuos niekelius vadino „kabliukais šnekai užvesti".

Stovėdamas tarytum po komandos „Laisvai!" Veinas klausėsi, kaip Dveinas pasakoja apie tuos metus, kai jis buvo apygardos skautų organizacijos pirmininkas ir kai į skautus įsirašė daugiau juodaodžių jaunimo negu bet kuriais kitais metais. Dveinas pasakojo Veinui, kaip jis stengėsi išgelbėti jauną, penkiolikos su puse metų juodaodį, pavarde Peitonas Braunas, kurį nuteisė mirti elektros kėdėje — tai buvo jauniausias Šeperdstaune myriop nuteistas nusikaltėlis. Dveinas pliauškė apie tai, kaip jis samdęs juodaodžius, kai daugiau niekas juodaodžių nesamdydavo, kaip jie amžinai vėluodavę į darbą. Jis paminėjo kelis ir uolius, ir punktualius ir, mirktelėjęs Veinui, taip pasakė:

— Taip jau jie buvo užprogramuoti!

Vėl jis užvedė šneką apie žmoną ir sūnų, pripažino, kad baltaodžiai robotai iš esmės nesiskiria nuo juodaodžių, nes ir jie užprogramuoti būti tokie, kokie yra, ir daryti tai, ką daro.

Po to Dveinas minutę patylėjo.

Tuo metu už keleto metrų Merės Alisos Miler tėvas, gulėdamas automobilyje, mokėsi prancūzų kalbos.

O paskui Dveinas užsimojo ant Veino. Jis norėjo stipriai tvoti jam delnu, tačiau Veinas gerai mokėjo išsisukinėti. Jis kluptelėjo, ir Dveino ranka, užuot trenkusi Veinui per veidą, prašvilpė oru.

Dveinas nusikvatojo.

— Afrikos vikruolis! — tarė jis. Veino manevras priminė vieną karnavalinį atrakcioną, kuris buvo populiarus, kai Dveinas buvo mažas. Iš brezentu dengtos būdos pro skylę tarpais kyšteldavo juodaodžio galva, ir žmonės mokėdavo pinigus už teisę mesti į galvą kietą beisbolo kamuoliuką. Kas pataikydavo, gaudavo prizą.

⊙ Taigi Dveinui kniostelėjo, kad Visatos Kūrėjas siūlo jam pažaisti su Afrikos vikruoliu. Jis griebėsi lapės taktikos, savo žiaurius kėslus paslėpęs po tariamo nuobodulio kauke. O paskui staiga kad dės Veinui pendelį!

Veinas ir vėl išsisuko, o po akimirkos vėl šastelėjo į šalį, nes Dveinas puolė jį, staigiai kaitaliodamas spyrius, niuksus ir antausius. Ir Veinas užšoko ant labai neįprasto sunkvežimio kėbulo, sumontuoto ant 1962 metų laidos „Kadilako" limuzino šasi. Limuzinas kadaise priklausė Brolių Maritimų statybos kompanijai.

Nuo šitos pakylos Veinas virš Dveino galvos išvydo abi Centrinės magistralės juostas, o už jų — gal porą ki-

lometrų Vilio Ferčaildo vardo aerodromo. Čia reikia turėti omenyje, kad Veinas gyvenime nebuvo matęs aerodromo, buvo nepasiruošęs išvysti, kas darosi, kai naktį leidžiasi lėktuvas.

— Taika, taika,— ramino Dveinas Veiną. Jis elgsis garbingai. Jis neketino lipti į kėbulą ir dar sykį pulti Veiną. Viena, pritrūko kvapo. Antra, suprato, kad Veinas — neeilinė išsisukinėjimo mašina. Tiktai neeilinė muštynių mašina būtų galėjusi jį kliudyti.— Tu man per vikrus,— pasakė Dveinas.

Todėl Dveinas žengė porą žingsnių atgal ir apsiribojo pamokslu Veinui. Jis ėmė dėstyti apie vergiją — ne vien juodaodžius, bet ir baltaodžius vergus. Dveinas laikė vergais ir angliakasius, ir darbininkus prie konvejerio, ir taip toliau, nepaisant jų odos spalvos.

— Man atrodė, kad tai blogybė,— sakė jis.— Man atrodė, kad ir elektros kėdė — blogybė. Man atrodė, kad ir karas blogybė, ir autokatastrofos, ir vėžys,— sakė jis. Ir taip toliau.

O dabar jis to nebelaikąs blogybėmis.

— Ko man sukti galvą, kas atsitinka mašinoms?— sakė jis.

Veino Hublerio veidas buvo bejausmis, bet štai jame pražydo netramdomas pagarbus susižavėjimas. Jam net lūpa atvėpo.

Ką tik Vilio Ferčaildo aerodromo nusileidimo take užsidegė šviesos. Veinui jos atrodė it kilometrinis nuostabiai gražus perlų vėrinys. Jo akyse kitapus magistralės tikrove virto jo svajonė.

Veino galvoje įsižiebė tos svajonės simbolis, įsižiebė elektrinė iškaba — vaikiškas tos svajonės pavadinimas, štai toks:




## 24 SKYRIUS

⊙ Paklausykit! Dveinas Huveris atsakančiai pritalžė tiek daug žmonių, jog buvo iškviesta speciali greitosios pagalbos mašina „Marta". Tai buvo normalus „Dženeral motorz" transkontinentinis autobusas, tiktai be sėdynių. Jų vietoje buvo įtaisytos trisdešimt šešios lovos nelaimingų atsitikimų aukoms, taip pat virtuvė, vonia-tualetas ir operacinė. Mašinoje maisto ir medikamentų buvo tiek, jog ji galėjo savaitę be išorinės paramos gyvuoti kaip autonomiška ligoninėlė.

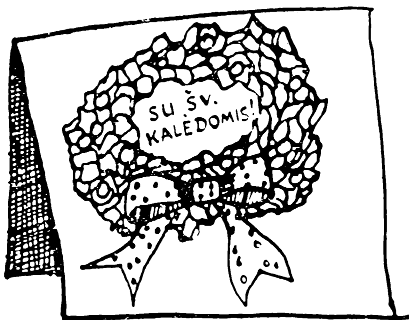
Pilnai mašina vadinosi „Martos Simons ypatingos paskirties greitosios pagalbos mašina"— apygardos visuomeninės tvarkos įgaliotinio Niubolto Simonso žmonos garbei. Ji mirė užsikrėtusi pasiutlige nuo pasiutusio šikšnosparnio, kurį vieną rytą rado įsipinkliojusį į svetainės

portjeras. Ji buvo ką tik skaičiusi Alberto Šveicerio biografiją ir prisiminė, kad šis mokslininkas ragina žmones meiliai elgtis su žemesniaisiais gyvūnais. Žvėrelis, jos vyniojamas į popierinę „Klinekso" servetėlę, lengvutėliai ją krimstelėjo. Jinai išnešė jį į vidinį kiemelį ir atsargiai paguldė ant dirbtinės žolės dangos „Astrovelėna".

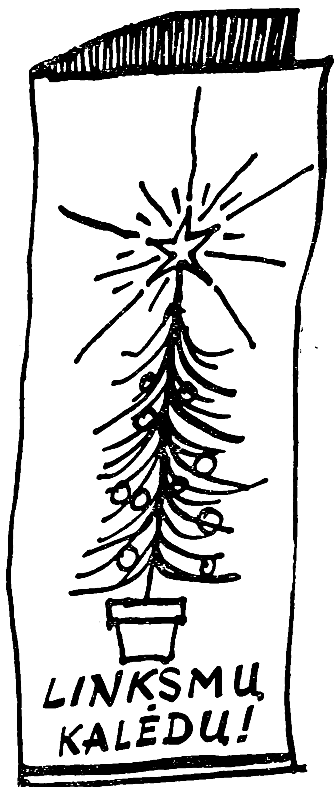
Simonsas su Dveinu buvo kurį laiką suartėję, nes jų abiejų žmonos taip keistai mirė tą patį mėnesį.

Juodu bendrai pirko žvyro karjerą netoli 23A plento, bet paskui Brolių Maritimų statybos kompanija jiems pasiūlė už jį dvigubai daugiau, negu jie buvo mokėję. Jie priėmė pasiūlymą ir pasidalino pelną, ir jų draugystė kažkaip atšalo. Tiesa, jie dar sveikindavo vienas kitą kalėdų proga.

Dveino paskutinis kalėdinis atvirukas, kurį jis pasiuntė Niuboltui Simonsui, atrodė taip:




Niubolto Simonso paskutinis atvirukas, atsiųstas Dveinui, atrodė taip:




⊙ Psichiatrė, kuri gydo mane, taip pat vadinasi Marta. Ji kartą per savaitę konsultuoja nervingų žmonių grupeles. Konsultacijose labai įdomu. Ji moko mus, kaip protingai guosti vieniems kitus. Dabar ji atostogauja. Man ji labai patinka.

O dabar, artėjant mano penkiasdešimtmečiui, aš gal-

voju apie amerikiečių romanistą Tomą Vulfą, kuris mirė vos trisdešimt aštuonerių metų. Rašant romanus, jam labai daug padėjo Čarlzo Skribnerio sūnų leidyklos redaktorius Maksvelas Perkinsas. Teko girdėti, esą Perkinsas pataręs jam rašant neišleisti iš galvos vienijančios idėjos: pagrindinis veikėjas ieško tėvo.

Man atrodo, kad tikrai teisinguose amerikiečių romanuose tiek veikėjai, tiek veikėjos turėtų ieškoti ne tėvų, o motinų. Ir nėra čia ko gėdytis. Juk tai gryna teisybė.

Motina žmogui daug reikalingesnė.

Aš neitin nudžiugčiau, suradęs antrą tėvą. Neapsidžiaugtų ir Dveinas Huveris. Neapsidžiaugtų ir Kilgoras Trautas.

⊙ O tuo metu, kai vartotų automobilių aikštėje motinos nebeturintis Dveinas Huveris į šuns dienas dėjo motinos nebeturintį Veiną Hublerį, kitapus Centrinės magistralės, Vilio Ferčaildo aerodrome leidosi užsakytas lėktuvas, kurio keleivis buvo faktiškai nužudęs savo motiną. Tai buvo Eliotas Rouzvoteris, Kilgoro Trauto patronas. Jis ją nužudė būdamas paauglys, per nelaimingą atsitikimą, irstantis valtimi. Tūkstantis devyni šimtai trisdešimt šeštais metais nuo spėjamo Dievo Sūnaus gimimo ji buvo tapusi Jungtinių Amerikos Valstijų moterų šachmatų čempione. Rouzvoteris nužudė ją po metų.

Pilotui davus signalą, aerodromo nusileidimo takas ir virto ekskalinio pasakų šalies vizija. Rouzvoteriui šviesos priminė motinos papuošalus. Jis pažvelgė į vakarus ir nusišypsojo, žiūrėdamas į gražų rožinį Mildredos Beri Menų centrą ties Cukrinės upelės vingiu — mėnulio pilnatį ant kojūkų. Jam jis priminė motinos veidą, kai jį regėjo apsiblaususiomis kūdikio akimis.

⊙ Be abejo, ir Rouzvoterį, ir jo pilotą aš išgalvojau. Už šturvalo pasodinau pulkininką Luslifą Harperį, kuris ant Japonijos miesto Nagasakio numetė atominę bombą.

Kitoje knygoje aš pavaizdavau Rouzvoterį alkoholiku. Dabar jį Anoniminių alkoholikų draugijos dėka gerokai prablaivinau. Aš jį išsiunčiau į Niujorką, kad, apsišarvavęs blaivybe, pastudijuotų tariamai teigiamą dvasinį ir fizinį seksualinių orgijų poveikį Niujorko svečiams. Kol kas jis jautėsi pritrenktas.

Aš galėjau jį, taip pat ir jo pilotą nužudyti, tačiau palikau gyvus. Ir jų lėktuvas nusileido laimingai.

⊙ Greitosios pagalbos mašiną „Martą" aptarnavo du gydytojai: Siprijanas Ukvendė iš Nigerijos ir Chašdraras Majazma iš neseniai susikūrusios Bangladešo valstybės. Abudu buvo kilę iš pasaulio šalių, pagarsėjusių tuo, kad ten laikas nuo laiko pristinga maisto. Beje, abi šios šalys atskirai paminėtos Kilgoro Trauto knygoje „Dabar jau galima papasakoti". Dveinas Huveris toje knygoje skaitė, kad robotai visame pasaulyje nuolatos pristigdavo kuro ir užversdavo kanopas, laukdami, bene pasirodys vienintelė pasaulyje laisvą valią turinti būtybė, kad galėtų ją išbandyti.

⊙ Už „Martos" vairo sėdėjo Edis Kijus, jaunas juodaodis, tiesioginis palikuonis baltaodžio amerikiečių patrioto Frensio Skoto Kijaus, kuris sukūrė Amerikos valstybinį himną. Edis žinojo, kad jis kilęs iš Kijų giminės. Jis galėjo išvardinti daugiau kaip šešis šimtus savo protėvių ir apie kiekvieną papasakoti kokį atsitikimą. Tarp jų buvo ir afrikiečių, ir indėnų, ir baltaodžių.

Pavyzdžiui, jis žinojo, kad jo giminės iš motinos pu-

sės kadaise valdė ūkį, kurio teritorijoje buvo atrastas „Šventojo stebuklo" urvas, kad jo protėviai ūkį vadino „Vieversio" ferma.

⊙ Tarp kitko, štai kodėl ligoninėje dirbo tiek daug jaunų užsieniečių gydytojų: mūsų šalis neparuošdavo užtektinai gydytojų visiems ligoniams aptarnauti, užtat turėjo neapsakomai daug pinigų. Todėl ji pirkdavo gydytojus iš šalių, kurios turėjo mažai pinigų.

⊙ Edis Kijus tiek daug žinojo apie savo prosenelius todėl, kad juodaodžiai jo giminės, kaip kad daugelyje afrikiečių genčių, vienam kuriam kartos atstovui pavesdavo įsiminti visą giminės istoriją. Edis Kijus ėmė kaupti savo atmintyje tiek tėvo, tiek motinos pusės prosenelių vardus ir nuotykius, kai jam buvo vos šešeri metai. Sėdėdamas greitosios pagalbos mašinoje ir žiūrėdamas pro priekinio lango stiklą, jis įsivaizdavo, jog jis — tokia pat mašina, o jo akys — langai, pro kuriuos panorėję gali žiūrėti jo proseniai.

Frensis Skotas Kijus buvo vienas iš tūkstančių tų prosenių. Pamatęs, kad gal kartais tasai Frensis Skotas dabar kaip tik ir dairosi pro jo akis, norėdamas pasižiūrėti, kaip pasikeitusios Jungtinės Amerikos Valstijos, Edis nukreipė žvilgsnį į Amerikos vėliavėlę, užklijuotą ant priekinio stiklo. Jis sušnabždėjo:

— Tebešviečia, brol, tebešviečia.

⊙ Kadangi Edis Kijus pažinojo žmonėmis knibždančią praeitį, gyvenimas jam buvo daug įdomesnis negu, sakysim, Dveinui, man, Kilgorui Trautui ar bet kuriam kitam midlendiečiui. Mes nesijautėme taip, tarytum kas nau-

dotųsi mūsų akimis ar rankomis. Mes netgi nežinojome, kas mūsų proseneliai ir prosenelės. Edis Kijus plaukė žmonių upe, srūvančia iš praeities į dabartį. Dveinas, Trautas ir aš gulėjome kaip nejudantys dugno akmenys.

Ir kadangi Edis Kijus tiek daug žinojo atmintinai, jis gebėjo giliai atjausti, sakysim, Dveiną Huverį arba dr. Siprijaną Ukvendę. Kaip tik Dveino giminėms atiteko „Vieversio" ferma. O indaro Ukvendės proseneliai Vakarų Afrikoje buvo pagrobę Kijaus prosenelį Odžumvą. Indarai pardavė Odžumvą už muškietą britams vergų pirkliams, kurie burlaiviu „Skailarkas" nugabeno jį į Čarlstono miestą, esantį Pietų Karolinoje, ir pardavė aukcione kaip savaeigę, save reguliuojančią žemės ūkio mašiną.

Ir taip toliau.

⊙ Dveinas Huveris dabar buvo įstumtas į „Martą"— pro dvivėręs duris autobuso gale, netoli variklio. Edis Kijus sėdėjo už vairo ir veidrodyje stebėjo, kas dedasi. Dveinas buvo taip stipriai suvystytas drobiniais tramdomaisiais marškiniais, kad jo atvaizdas Edžiui pasirodė panašus į aptvarstytą pirštą.

Dveinas tų marškinių neėmė į galvą. Jis vaizdavosi atsidūręs negyvenamoje planetoje, kurią jam savo knygoje pranašavo Kilgoras Trautas. Net ir tada, kai Siprijanas Ukvendė ir Chašdraras Majazma paguldė jį horizontaliai, jis vis vien tikėjo, kad stovi stačias. Knygoje buvo pasakojama, kad jis negyvenamoje planetoje maudąsis lediniame vandenyje, kad iššokęs iš užlajos, jis visados surinkąs ką nors netikėta. Tai savotiškas žaidimas. Visatos Kūrėjas bandys atspėti, ką gi suriks Dveinas, o Dveinas visados jį apmaus.

Štai ką suriko Dveinas greitosios pagalbos mašinoje:

— Sudie, juodasis pirmadieni!

O paskui jam cinktelėjo, kad praėjo dar viena diena negyvenamoje planetoje ir jau laikas vėl rikteleti.

— Nors vagoną surūkyk, nesukosėsi nėsyk! — suriko jis.

⊙ Kilgoras Trautas buvo vienas iš sužeistųjų, kurie galėjo paeiti patys. Jis pats įlipo į „Martą" ir atsisėdo toliau nuo sunkiai sužeistųjų. Jis iš užpakalio užpuolė Dveiną Huverį, kai tasai išvilko Fransiną Pefko iš demonstracinės salės ant asfalto. Dveinas buvo pasiryžęs viešai išmangūryti jai kailį; kenksmingos medžiagos organizme jį įtikino, jog ji to su kaupu nusipelnė.

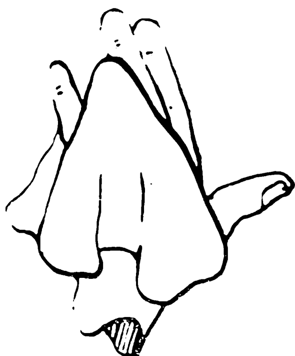
Dveinas dar kabinete subraškino jai žandikaulį ir tris šonkaulius. Kai jis išvilko ją į kiemą, ten jau būriavosi nemažas pulkas žiūrovų iš naujojo „Ramybės" viešbučio kokteilinės ir virtuvės.

— Geriausia visoj valstijoj krušamoji mašina! — apreiškė jis žiūrovams.— Prisukai ir krušk kiek turi sveikatos, o jinai tau čiulbės, kad myli, ir tol neužsičiaups, kol nenupirksi jai licenzijos užkandinei „Vištiena pagal kentukiečio pulkininko Senderso receptą".

Ir taip toliau. Trautas ir šoko ant jo iš užpakalio.

Dešinės rankos bevardžiu pirštu Trautas kažkaip užkabino Dveinui už lūpos, ir Dveinas nukando viršutinę falangą. Čia Dveinas paleido Fransiną, ir ji sudribo ant asfalto. Ji buvo be sąmonės, labiausiai už visus sudriokota. O Dveinas kiauliariščia nubidzeno prie betoninio griovio palei Centrinę magistralę ir išspjovė Kilgoro Trauto piršto galą į Cukrinę upelę.

⊙ Įlipęs į „Martą", Kilgoras Trautas negulė. Jis atsisėdo į odinį krėslą už Edžio Kijaus nugaros. Kijus paklausė, kas jam atsitiko, ir Trautas parodė dešinę ranką, kuri buvo pusiau apmuturiuota kruvina nosine ir atrodė štai taip:



— Šešios žąsys su šešiais žąsyčiais! — suriko Dveinas.

⊙ — Atminkit Perl Harborą! — riktelėjo Dveinas. Per nepilną pastarąją valandą jis visiškai nekaltai sužalojo daugybę žmonių. Tačiau jis bent pasigailėjo Veino Hublerio. Veinas sveikutėlis vėl slankiojo tarp važinėtų automobilių. Jis pakėlė apyrankę, kurią aš ten numečiau, kad jis rastų.

Aš stebėjau visą kebeknę iš padoraus atstumo, nors pats išgalvojau ir Dveiną, ir jo šėliojimą, ir miestą, ir dangų, ir Žemę. Tačiau kliuvo ir man — po visko paaiškėjo, kad išdužęs mano laikrodžio stikliukas ir skilęs kojos pirštikaulis. Kažkas atbulas šoko Dveinui iš kelio ir, nors aš pats tą žmogų išgalvojau, jis sudaužė mano laikrodžio stikliuką ir sutraiškė kojos pirštą.

⊙ Ši knyga ne iš tų, kuriose kiekvienas gauna ko nusipelnė. Dveinas vertai pritalžė tik vieną nenaudėlį — Doną Bridlavą. Bridlavas — tai tas baltaodis dujininkas, kuris po zoninių vidurinių mokyklų krepšinio atrankinių varžybų, per kurias „Žemės riešutų universiteto" komanda sumušė „Nekaltų aukų" vidurinę mokyklą, apygardos sporto aikštyne, automobilių aikštelėje prie Džordžo Hikmeno Benisterio sporto klubo, išprievartavo Dveino „Burgeršefo" užkandinės, esančios Krestvju aveniu, padavėją Petę Kin.

⊙ Kai Dveinas ėmė siautėti, Donas dirbo viešbučio virtuvėje. Jis remontavo sugedusią dujinę krosnį.

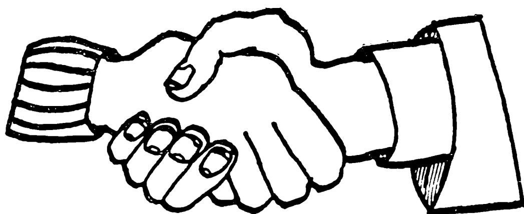
Jis išėjo pakvėpuoti grynu oru, ir čia prie jo prilėkė Dveinas, ką tik išspjovęs į Cukrinę upelę Kilgoro Trauto piršto galiuką. Donas su Dveinu buvo seni pažįstami, nes Dveinas Bridlavui kadaise pardavė naują „Venturos" modelio „Pontiaką", kurį Donas vadino paskutiniu trantu. Trantas — tai blogai veikiantis automobilis, kurio niekas nesugeba pataisyti.

Teisybę sakant, pardavęs tą automobilį, Dveinas nemažai prikaitė jį remontuodamas ir keisdamas dalis, kad tik nuramintų Bridlavą. Tačiau Bridlavas nenurimo ir vieną dieną ėmė ir išrašė ant bagažinės ir abejų durų štai ką:

TRANTAS!

O nėjo toji „Ventura", beje, štai kodėl: Bridlavo kaimynų vaikiūkštis pribėrė į benzino baką klevo cukraus. Klevo cukrus — tai toks saldumynas, gaminamas iš sulos.

Taigi Dveinas Huveris ištiesė Bridlavui dešinę, o Bridlavas, nieko neįtardamas, ją paspaudė. Jų rankos susijungė štai taip:



Rankų paspaudimas buvo žmonių draugiškumo simbolis. Be to, buvo paplitusi nuomonė, kad iš rankos paspaudimo galima daug pasakyti apie žmogaus charakterį. Dveinas ir Bridlavas spustelėjo viens kitam ranką tvirtai, bet santūriai.

Taigi Dveinas dešine ranka paspaudė Dono Bridlavo dešinę ir nusišypsojo tarsi sakydamas: „Kas buvo, tas pražuvo". O tada sulenkė kairės rankos plaštaką ir tvykst Donui per ausį. Dono ausyje susidarė didžiulis oro slėgimas. Skausmas nudiegė toks baisus, jog Donas net parkrito. Ta ausimi jis niekad niekad nebegirdės.

⊙ Žodžiu, Donas irgi, kaip ir Kilgoras Trautas, sėdėjo greitosios pagalbos autobuse. Fransina gulėjo — be sąmonės, tačiau vaitojo. Ir Beatričė Kidsler gulėjo, nors būtų ir pasėdėjusi. Jai buvo lūžęs žandikaulis. Gulėjo ir Triušelis Huveris. Jo veidas buvo neatpažįstamas, net nepanašus į žmogaus veidą. Siprijanas Ukvendė jam suleido morfijaus.

Buvo ir dar penkios aukos — baltaodė moteris ir du baltaodžiai bei du juodaodžiai vyrai. Visi trys baltaodžiai Midlende lankėsi pirmą kartą. Jie čia sustojo pakeliui iš Erio (Pensilvanijos valstija) į Didįjį Kanjoną, giliausią planetoje plyšį. Jie norėjo pasižiūrėti to plyšio, bet tas jiems taip ir neišdegė. Dveinas Huveris užpuolė juos einančius iš automobilio į naujojo „Ramybės" viešbučio vestibiulį.

O du juodaodžiai dirbo viešbučio virtuvėje.

⊙ Siprijanas Ukvendė dabar bandė numauti Dveinui Huveriui batus — tačiau ir batai, ir raišteliai, ir puskojinės, Dveinui brendant per Cukrinę upelę, buvo impregnavęsi plastine medžiaga.

Aplipę plėve, susiklijavę batai ir puskojinės Ukvendės nenustebino. Tokių batų ir puskojinių jis kasdien prisižiūrėdavo ligoninėje — taip atrodydavo kojos vaikų, kurie žaisdavo per arti Cukrinės upelės. Jis net greitosios pagalbos priimamajame ant sienos pakabino žirkles karpyti susiklijavusiems batams ir puskojinėms.

Jis pasisuko į savo jaunąjį asistentą bengalą dr. Chašdrarą Majazmą.

— Gal paduotumėt žirkles?— tarė jis.

Majazma stovėjo atsirėmęs į moterų tualeto duris. Kol kas jis nė piršto nepajudino, kad padėtų kuriam nors nukentėjusiam. Viską darė Siprijanas Ukvendė, policininkai ir visuomeninės tvarkos būrys. O dabar Majazma nesiteikė net ir žirklių paduoti.

Iš esmės Majazmai tikriausiai nevertėjo dirbti mediku ir apskritai tokio darbo, už kurį galėjo susilaukti kritikos. Jis nepakentė kritikos. Šio charakterio bruožo jis

niekaip neįstengė pergalėti. Nuo menkiausios užuominos, kad jis ką nors darąs ne visai tobulai, jis automatiškai virsdavo irzliu vaikiūkščiu, težinančiu ingzti: „Aš noriu namo..."

Taip jis ir atsakė, kai Ukvendė pakartojo, kad paduotų žirkles:

— Aš noriu namo!

O štai už ką jis buvo kritikuotas kaip tik prieš pranešant apie Dveino įsisiautėjimą: jis vienam juodaodžiui amputavo kojos pėdą, nors ją tikriausiai dar būtų buvę galima išgelbėti.

Ir taip toliau.

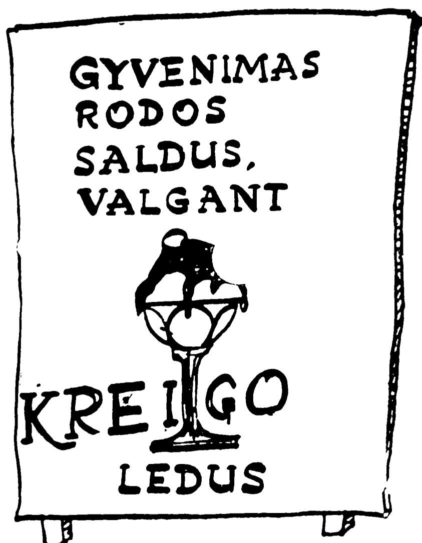
⊙ Galėčiau be galo pasakoti įvairiausias greitosios pagalbos autobuse atsidūrusių žmonių asmeninio gyvenimo smulkmenas, tačiau kas iš tos informacijos?

Aš sutinku su Kilgoru Trautu, kad realistiniai romanai — tai smulkmenų smulkmenėlių blusynai. Trauto romane „Galaktikos atminties saugykla" pagrindinis personažas skrenda trijų šimtų dvidešimt dviejų kilometrų ilgio ir šimto kilometrų skersmens erdvėlaiviu. Iš savo sektoriaus bibliotekos jis pasiima realistinį romaną. Perskaito apie šešiasdešimt puslapių ir neša atgal.

Bibliotekininkė klausia, kodėl jam nepatikęs romanas, o jis atsako: „Aš jau viską apie žmones žinau".

Ir taip toliau.

⊙ „Marta" pajudėjo. Kilgoras Trautas išvydo vieną reklamą, kuri jam labai patiko. Štai ką ji skelbė:




Ir taip toliau.

Dveino Huverio sąmonė akimirksniu grįžo į Žemę. Jis ėmė pasakoti, jog atidarysiąs Midlende sveikatingumo klubą su irklavimo prietaisais ir stacionariniais dviračiais, su Šarko dušais ir saulės šviesos lempomis, su plaukymo baseinu ir taip toliau. Jis aiškino Siprijanui Ukvendei, kad svarbiausia, atidarius tokį sveikatingumo klubą, kuo greičiau pelningai parduoti.

— Iš pradžių žmonės griūte griūva — vieni formos atgauti, kiti svorio numesti,— kalbėjo Dveinas.— Prisirašo gydymo kursui pulkai, bet maždaug po metų susidomėjimas atvėsta, ir klubo niekas nebelanko. Toks jau žmonių būdas.

Ir taip toliau.

Neįsteigs Dveinas jokio sveikatingumo klubo. Ir iš viso nieko jis nebeįsteigs. Žmonės, kuriuos jis visiškai nekaltai sutarmalijo, kerštaudami tol tampys jį po teismus, kol jis galutinai nusigyvens. Senatvėje jisai tarsi išpūkštėjęs balionas apsistos Midlendo Lindynių kvartale, supančiame kadaise buvusį prašmatnų Ferčaildo viešbutį. Ir bus jis toli gražu ne vienintelis valkata, apie kurį žmonės teisingai šnekės: „Matai aną? Nepatikėsi — dabar nebeturi nė gumbo, o kadaise buvo pasakiškai turtingas".

Ir taip toliau.

O Kilgoras Trautas greitosios pagalbos autobuse dabar nuo degančių kojų lupinėjosi plastinės plėvelės skivytus. Tą darė sveikąja, kaire, ranka.

# IR T.T.

# EPILOGAS

⊙ Ligoninės greitosios pagalbos priimamasis buvo pusrūsyje. Išdezinfekavę, apipjaustę ir sutvarstę bevardžio piršto bigę, gydytojai Kilgorui Trautui liepė užlipti į buhalteriją. Jam reikėjo užpildyti tam tikrus blankus, nes jis buvo nevietinis, neapsidraudęs ir be jokių lėšų. Neturėjo nei čekių knygutės, nei grynų pinigų.

Kaip ir daugelis pacientų, jis pusrūsyje pasiklydo. Kaip ir daugelis, pro dvigubas duris užėjo į lavoninę. Kaip ir daugelis, jis nevalingai susimąstė apie savo marumą. Užėjo į neveikiantį Rentgeno kabinetą. Nevalingai pagalvojo, ar jo viduje neauga kokia bjaurastis. Kitus žmones, einančius pro tą kabinetą, aplankydavo lygiai tokia pat mintis.

Trautas jautė tą patį, ką juo dėti būtų nevalingai jautę milijonai kitų žmonių.

Užėjo Trautas ir laiptus, bet ne tuos. Jie vedė ne į vestibiulį, buhalteriją, suvenyrų kioską ar panašiai, o į sluoksnį palatų, kuriose ėjo arba nėjo sveikyn visaip sužaloti žmonės. Daugelį buvo bloškusi į žemę traukos jėga, kuri nė sekundės nesiliauna veikusi.

Trautas praėjo pro labai brangią privačią palatą, kurioje gulėjo jaunas juodaodis: palatoje stovėjo baltas telefonas, spalvotas televizorius, buvo prikrauta saldainių dėžučių ir gėlių puokščių. Tas ligonis Eldžinas Vošingtonas — buvo suteneris ir darbavosi senajame „Ramybės" viešbutyje. Jis turėjo vos dvidešimt šešerius metus, tačiau buvo pasakiškai turtingas.

Buvo po lankymo valandų, todėl visos sekso vergės buvo iš jo palatos išėjusios. Tačiau jos paliko kvepalų debesis. Eidamas pro duris, Trautas žiaugtelėjo. Tai buvo automatinė reakcija, pajutus giliai priešišką kvapą. Eldžinas Vošingtonas ką tik įtraukė į nosiaryklę kokaino, kuris smarkiai sustiprino jo siunčiamus ir priimamus telepatinius signalus. Jis jautėsi šimtą kartų stambesnis negu iš tikrųjų, nes tie signalai skambėjo nepaprastai garsiai ir jaudinančiai. Jaudino jį pats skambesys. Prasmė jo nedomino.

Ir tame gausme Eldžinas Vošingtonas meilikaujamai kreipėsi į Trautą.

— Ei klausykit, drauguži! Ei klausykit, drauguži! — lipšniai pašaukė jis. Dieną Chašdraras Majazma amputavo jam pėdą, bet jis buvo tą pamiršęs.— Ei klausykit, drauguži! — meilikavo jis. Jam iš Trauto nieko ypatinga nereikėjo. Kažkokia smegenų dalis be jokio reikalo sufleravo jam, kaip prisivilioti nepažįstamą žmogų. Jis buvo sielų žvejys.— Ei klausykit, drauguži! — pakartojo jis. Pablizgino auksiniu dantimi. Pamerkė akį.

Trautas priėjo prie juodaodžio lovos kojūgalio. Bet ne iš gailesčio. Trautas vėl virto mašina. Kaip ir daugelis žemiečių, Trautas virsdavo tuščiagalviu automatu, kai koks nors patologiškas tipas kaip štai Eldžinas Vošingtonas jam nurodydavo, ko norėti ir ką daryti. Beje, abu šitie piliečiai buvo imperatoriaus Karolio Didžiojo palikuonys. Visi, turintys gyslose europietiško kraujo, buvo kilę iš imperatoriaus Karolio Didžiojo.

Eldžinas Vošingtonas suprato, jog, pats to nenorėdamas, sužvejojo dar vieną sielelę. Tačiau ne jo charakteriui buvo paleisti žmogų nepažeminus, neapkvailinus. Kartais, kad pažemintų, jis žmogų nudobdavo, tačiau su

Trautu pasielgė labai švelniai. Jis užsimerkė tartum giliai susimąstęs ir rimtai tarė:

— Aš, regis, mirštu.

— Aš pašauksiu seselę! — tarė Trautas. Bet kas juo dėtas būtų pasakęs lygiai tą patį.

— Ne ne,— atsakė Eldžinas Vošingtonas, svajokliškais rankų mostais rodydamas, kad to nereikia.— Aš mirštu pamaži. Laipsniškai.

— Aaa,— pasakė Trautas.

— Prašyčiau jus vienos paslaugos,— tarė Vošingtonas. Jis pats nežinojo, kokios paslaugos prašyti. Bet sugalvos. Sugalvoti paslaugą — ne problema.

— O kokios?— sunerimo Trautas. Išgirdęs apie kažkokią nežinomą paslaugą, jis pastatė ausis. Tokia jau jis buvo mašina. Vošingtonas žinojo, kad jis pastatys ausis. Visi žmonės taip užprogramuoti.

— Norėčiau, kad jūs paklausytumėt, kaip aš čiulbėsiu lakštingalos balsu,— atsakė jis ir žvilgsniu nuvėrė Trautą, kad tylėtų.— Poetų numylėtinės lakštutės giesmei,— tarė jis,— ypatingo žavesio teikia tai, kad ji čiulba tik mėnesienoj.— Ir, kaip juo dėtas būtų padaręs beveik kiekvienas juodaodis midlendietis, jis ėmė mėgdžioti lakštingalos čiulbesį.

⊙ Dėl Dveino bepročiavimo Midlendo Menų festivalis buvo atidėtas. Festivalio pirmininkas Fredas T. Beris, apsitaisęs kiniškais rūbais, su savo limuzinu atvyko į ligoninę pareikšti užuojautos Beatričei Kidsler ir Kilgorui Trautui. Trauto niekur nerado. Beatričė Kidsler, gavusi morfijaus dozę, miegojo.

O Kilgoras Trautas nutarė, jog Menų festivalis vis tiek įvyks. Jis neturėjo pinigų jokiai transporto priemo-

nei, todėl kulniavo pėsčias. Kulniuoti reikėjo aštuonis kilometrus Ferčaildo bulvaru, kurio gale švietė gintarinis taškeliukas — Mildredos Beri Menų centras. Trautui pėdinant jo link, taškeliukas didės. Kai pasidarys labai didelis, jis Trautą praris. O ten viduje bus valgomų daiktų.

⊙ Aš lūkuriavau už šešių kvartalų, ruošdamasis pastoti jam kelią. Sėdėjau „Dasterio" modelio „Plimute", kurį išsinuomojau „Eivio" garaže, pateikęs „Gurmanų klubo" nario bilietą. Burnoje buvau įsikandęs popierinę tūtelę, prikimštą vieno augalo lapų. Aš ją užsidegiau. Tai buvo elegantiškas gestas.

Aš išlipau iš automobilio pamiklinti kojų — tai irgi buvo elegantiška. Aplink niūksojo gamyklos, sandėliai. Žibintų reta, gatvė apytamsė. Automobilių stovėjimo aikštelės tuščios, tik šen bei ten matėsi sargų automobiliai. Ferčaildo bulvaru, kuris kažkada buvo miesto pagrindinė arterija, nevažiavo jokia mašinėlė. Visas judėjimas persimetė į Centrinę magistralę ir Roberto F. Kenedžio greituminę autostradą, nutiestą vietoj pirmumo teisę turėjusio Monono geležinkelio. Monono geležinkelio nebėra.

⊙ Nebėra.

⊙ Tame miesto rajone niekas nenakvodavo. Niekas netykojo praeivio. Naktį tas rajonas virsdavo tikra įtvirtinimų sistema — su aukštomis tvoromis, aliarmo signalizacija ir sarginiais šunimis. Sarginiai šunys — tai gerklę perkremtančios mašinos.

Drąsiai išlipau iš „Dasterio". Kvailystė iš mano pusės! Rašytojas dirba su tokia pavojinga medžiaga, kad, pamiršęs budrumą, gali kaip perkūno iš giedro dangaus susilaukti skaudaus atpildo.

Mane tuoj užpuls dobermanas pinčeris. Ankstesniame šios knygos variante jis buvo vienas iš pagrindinių personažų.

⊙ Paklausykit! Tas dobermanas vadinosi Kazokas. Jis naktimis saugojo Brolių Maritimų statybos kompanijos sandėlį. Kazoko dresiruotojai, tai yra žmonės, kurie jam išaiškino, kokioje planetoje jis gyvena ir kas jis per žvėris, įtikino jį, jog Visatos Kūrėjas nori, kad jis pjautų visa, ką pastvers į dantis, ir ne tik pjautų, bet ir ėstų.

Ankstesniame šios knygos variante Kazoką prižiūrėjo Bendžaminas Deivis, juodaodis, Dveino Huverio tarnaitės Lotės Deivis vyras. Jis numesdavo į duobę, kur Kazokas gyvendavo dieną, žalios mėsos. Nutempdavo Kazoką į tą duobę auštant. Saulei leidžiantis šunį aprėkdavo ir apmėtydavo teniso kamuoliukais. O tada paleisdavo į laisvę.

Bendžaminas Deivis grojo pirmuoju trimitu Midlendo simfoniniame orkestre, tačiau už tai pinigų negaudavo, todėl jam reikėjo nuolatinio darbo. Kad Kazokas nepapjautų, jis apsivilkdavo storą sermėgą iš kariškų matracų, apsiūtą vieliniu tinklu. Kiemas buvo primėtytas matraco ir vielos gabalų.

Ir Kazokas stengėsi papjauti visus, kas tik prieidavc per arti tvoros, juosiančios jo planetą. Jis šokdavo ant žmonių, lyg tos tvoros nė nebūtų. Tvora palei šaligatvį buvo išvirtusi, sakytum iš kiemo pusės apšaudyta patrankos sviediniais.

Kai išlipau iš automobilio, kai elegantiškai prisidegiau cigaretę, turėjau pastebėti keistą tvoros formą. Turėjau suprasti, kad nelengva išbraukti iš romano tokį žiaurų personažą kaip Kazokas.

Kazokas pritūpė, pasiruošęs šuoliui, už krūvos bronzinių vamzdžių, kuriuos Broliai Maritimai tą dieną pusvelčiui nupirko iš kažkokio bandito. Kazokas buvo pasiruošęs mane papjauti ir suėsti.

⊙ Aš atsukau nugarą į tvorą, giliai užsitraukiau cigaretę. „Pelmelas" palengva mane pribaigs. Filosofiškai susimąstęs, spoksojau kitapus Ferčaildo bulvaro į niūrias dantytas buvusio Kidslerių mūro sienas.

Ten užaugo Beatričė Kidsler. Ten įvyko garsiausios miesto istorijoje žudynės. 1926 metais vieną vasaros vakarą Vilis Ferčaildas, karo didvyris, Beatričės Kidsler dėdė iš motinos pusės, sugalvojo pašaudyti „Springfildo" markės šautuvu. Jis nušovė penkis giminaičius, tris tarnus, du policininkus ir iššaudė visus žvėris Kidslerių privačiame zoologijos sode. Po to paleido kulką sau į širdį.

Padarę skrodimą, jo smegenyse rado šrato didumo augliuką. Jis ir buvo kaltas dėl tų žudynių.

⊙ Didžiosios krizės pradžioje, kai Kidsleriams reikėjo tuos rūmus parduoti, į juos įsikraustė Fredas T. Beris su tėvais. Tarp senųjų rūmų sienų ėmė skardėti Britų imperijos paukščių giesmės. Dabar rūmai buvo perėję miesto nuosavybėn, ir ketinta tenai įsteigti muziejų, kur vaikai pagal strėlių antgalius, gyvūnų iškamšas ir visokius senobinius baltaodžių dirbinius susipažintų su Midlendo istorija.

Fredas T. Beris pasisiūlė paaukoti tokiam muziejui pusę milijono dolerių, bet su viena sąlyga: kad jame būtų eksponuojamas pirmasis „Robo-Medžiko" modelis ir pirmieji reklaminiai plakatai.

Be to, jis pageidavo, kad ekspozicija rodytų, jog mašinos evoliucionuoja taip pat kaip gyvūnija, tik daug sparčiau.

⊙ Aš žvelgiau į Kidslerių mūrą, nė nenujausdamas, kad man už nugaros tuoj išsiverš šuns-vulkano įsiūtis. Kilgoras Trautas tolydžio artėjo. Aš jo laukiau bemaž abejingai, nors mudviem reikėjo rimtai pasišnekėti kaip autoriui su savo išgalvotu personažu.

Vietoj to aš prisiminiau savo senelį iš motinos pusės, pirmąjį diplomuotą Indianos valstijos architektą. Jis suprojektavo pasakiškus rūmus keliems tos valstijos milijonieriams. Dabar tų rūmų vietoje — laidojimo biurai, gitaristų mokyklos, rūsių duobės ir automobilių stovėjimo aikštelės. Aš prisiminiau, kaip mano motina sykį per Didžiąją krizę vežiojo mane po Indianapolį, norėdama nustebinti, kokio turtingo ir galingo būta mano senelio — jos tėvo. Ji aprodė man, kur stovėta jo alaus daryklos, kur stovėta jo pasakiškų namų. Iš visų tų istorinių paminklų tebuvo likusios rūsių duobės.

Kilgorą Trautą skyrė pusė kvartalo nuo jo kūrėjo. Jis sulėtino žingsnį. Sunerimo pajutęs mane.

Aš atsisukau į jį taip, kad mano skruostų daubos, kuriomis siunčiami ir priimami visi telepatiniai signalai, simetriškai sutaptų su jo daubomis. Aš ėmiau siųsti telepatinius signalus: „Turiu jums gerų naujienų".

Ir čia stryktelėjo Kazokas.

⊙ Aš pamačiau Kazoką dešine akimi. Jo akys buvo žarijos. Dantys — balti durklai. Seilės — cianidas. Kraujas — nitroglicerinas.

Jis it cepelinas lėtai plaukė oru link manęs.

Mano akys signalizavo apie tai smegenims.

Smegenys perdavė žinią hipotalamui, įsakė jam į trumpuosius indus, jungiančius hipotalamą su hipofize, įšvirkšti hormono CRF.

CRF paveikta hipofizė įšvirkštė į kraują adrenokortikotropinio hormono. Hipofizė kaip sykis tokiems atvejams ir gamina bei kaupia tą hormoną. O cepelinas — artyn, artyn.

Ir dalis adrenokortikotropinio hormono su krauju pasiekė antinksčius, kurie ypatingiems atvejams gamina ir kaupia gliukokortikoidus. Antinksčiai įšvirkštė į kraują gliukokortikoidų. Jie išsilakstė po visą kūną, versdami glikogeną gliukoze. Gliukozė — tai raumenų maistas. Jo dėka aš galėsiu grumtis kaip laukinė katė arba bėgti kaip elnias.

O cepelinas — artyn ir artyn.

Antinksčiai įpurškė ir adrenalino. Kraujo spaudimui pašokus, aš išraudau it vėžys. Širdis nuo adrenalino ėmė birbti kaip aliarmo skambutis. Plaukai atsistojo piestu. Be to, nuo adrenalino į kraują plūstelėjo koaguliantų, kad, mane sužeidus, neištekėtų gyvybiniai syvai.

Visi šie organizmo veiksmai buvo normalios žmogmašinės darbinės operacijos. Tačiau manasis organizmas ėmėsi dar vienos apsauginės priemonės, kuri, kiek girdėjau, neturi precedento medicinos istorijoje. Taip galėjo atsitikti dėl trumpo sujungimo ar dėl pramušto tarpiklio. Vienu žodžiu, aš įtraukiau į pilvo ertmę sėklides, įtraukiau jas į savo fiuzeliažą tartum lėktuvas šasi. O dabar man sako, kad tik operacijos būdu jas galima būsią grąžinti į senąją vietą.

Šiaip ar anaip, o Kilgoras Trautas žiūrėjo į mane iš pusės kvartalo nuotolio, nežinodamas, kas aš toks, nieko

nežinodamas nei apie Kazoką, nei apie priemones, kurių ėmėsi mano organizmas, stryktelėjus Kazokui.

Daug ko matė ir girdėjo Trautas per dieną, tačiau diena dar nesibaigė. Dabar jis išvydo, kaip jo kūrėjas gražiai perskrido per automobilį.

⊙ Aš nusileidau ant keturių Ferčaildo bulvaro vidury.

Kazoką tvora bloškė atgal. Žemės trauka paveikė jį kaip ir mane. Trauka trenkė jį ant betono. Kazokui aptemo akys.

Kilgoras Trautas apsisuko. Persigandęs jis pasileido atgal į ligoninę. Aš šūktelėjau, bet jis paspaudė dar sparčiau.

Todėl šokau į mašiną ir — vytis. Nuo adrenalino, koaguliantų ir viso kito tebebuvau apsvaigęs. Aš dar nežinojau, kad iš to susijaudinimo įtraukiau sėklides. Tik jutau, kad kažkas ten ne visai kaip reikia.

Kai pasivijau, Trautas bidznojo kiauliarisčia. Sumečiau, kad jo bėgama septyniolikos kilometrų per valandą greičiu, o tai jo amžiaus žmogui — puikus rezultatas. Jis irgi buvo pritvinkęs adrenalino, koaguliantų ir gliukokortikoidų.

Langų stiklai buvo nuleisti, ir aš štai ką jam sušukau:

— Trrr! Trrr! Pone Trautai! Trrr! Pone Trautai!

Išgirdęs savo pavardę, jis sulėtino žingsnį.

— Tpru! Aš jūsų draugas! — sušukau.

Jis dar nušlepeno kelis žingsnius ir sustojo. Pridusęs, nuilsęs, atsirėmė į tvorą, juosiančią „Dženeral elektrik" kompanijos namų apyvokos prietaisų sandėlį. Tamsiame danguje virš pamišėliškai išvertusio akis Kilgoro Trauto kybojo kompanijos simbolis ir devizas. Devizas buvo toks:

PROGRESAS — PAGRINDINĖ MŪSŲ PRODUKCIJA

⊙ — Pone Trautai,— tariau aš, nedegdamas automobilyje šviesos,— tamstai nėra ko bijoti. Turiu jums didžiai džiaugsmingų žinių.

Jis negreit atsikvapstė, todėl iš pradžių pokalbis mums neišėjo.

— Jūs... jūs... iš Menų festivalio?— paklausė jis, vartydamas akis.

— Aš iš Visų galų festivalio,— atsakiau.

— Iš kur?— paklausė jis.

Nutariau, kad neprošal būtų jam gerai mane apžiūrėjus, todėl pabandžiau įjungti viršutinę šviesą. O įjungiau valytuvus. Išjungiau juos. Vandens lašeliams aptryškus stiklą, centrinės ligoninės šviesos išsklido. Trūktelėjau dar vieną jungiklį, ir visai ištraukiau. Tai buvo žiebtuvėlis. Nieko neveiksi, belieka ir toliau kalbėti iš tamsybės.

— Pone Trautai,— tariau.— Aš romanistas. Tamsta — mano knygų personažas.

— Prašau?— tarė jis.

— Aš jūsų kūrėjas,— atsakiau.— Jūs dabar gyvuojate viename mano romane — tiksliau, jau pačioje pabaigoje.

— Mm,— numykė jis.

— Ar nenorite nieko manęs paklausti?

— Prašau?— atsiliepė jis.

— Drąsiai klausinėkit apie ką norit — apie praeitį, apie ateitį,— tariau aš.— Ateity jūsų laukia Nobelio premija.

— Kas, kas?— paklausė jis.

— Nobelio medicinos premija.

— Hm,— neaiškiai numykė jis.

— Aš pasirūpinau, kad nuo šiol jūsų kūrinius leistų padori leidykla. Užteks visokių „bebriukų"!

— M,— atsakė jis.

— Jumis dėtas, aš pilte apipilčiau rašytoją klausimais,— tariau jam.

— Jūs ginkluotas?— paklausė jis.

Aš nusijuokiau patamsy, pabandžiau įjungti šviesą, bet ir vėl įjungiau valytuvus.

— Man nereikia ginklo, kad galėčiau jus valdyti, pone Trautai. Man užtenka tik parašyti ką nors apie jus, ir viskas!

⊙ — Jūs nenormalus?— paklausė jis.

— Ne,— atsakiau aš. Ir išsklaidžiau visas jo abejones. Permečiau jį į Tadž-Mahalą, po to į Veneciją, po to į Dar es Salamą, po to ant Saulės paviršiaus, kur neleidau jo praryti liepsnoms,— ir grąžinau į Midlendą.

Vargšas seniokas klaktelėjo ant kelių. Žiūrėdamas į jį, prisiminiau, kaip elgdavosi mano motina ir Triušelio Huverio motina, kai kas nors bandydavo jas nupaveiksluoti.

Jisai spaudėsi prie žemės, ir aš jį perkėliau į jo vaikystės dienų Bermudus, leidau pasižiūrėti į nevaisingą Bermudų erelio kiaušinį. Iš ten pernešiau į savo vaikystės laikų Indianapolį. Pasodinau jį tarp cirko žiūrovų. Jis matė vyriškį, sergantį lokomotorine ataksija, ir moterį su moliūgo didumo gūžiu.

⊙ Aš išlipau iš išsinuomoto automobilio. Išlipau su trenksmu, kad jis bent išgirstų savo kūrėją, jeigu jau nenori matyti. Stipriai trinktelėjau dureles. Eidamas aplink automobilį, stipriau negu reikia myniau pėdas, kad žingsniai būtų ne tik lėti, bet ir grikšėtų.

Sustojau taip, kad batų viršūnės pateko į siaurą jo nuleistų akių regėjimo plotelį.

— Pone Trautai, aš jus myliu,— švelniai tariau.— Aš klaikiai sujaukiau jūsų sąmonę. Noriu grąžinti ją į normalią būklę. Noriu, kad jūs pasijustumėt toks vientisas ir kupinas vidinės harmonijos, kokiu nebuvau leidęs jums pasijusti. Noriu, kad pakeltumėt akis ir pasižiūrėtumėt, ką aš turiu rankoj.

Rankoj aš nieko neturėjau, tačiau mano galia valdyti Trautą buvo tokia stipri, jog jis būtų matęs bet ką, ką tik būčiau panorėjęs. Galėjau, pavyzdžiui, jam parodyti penkiolikos centimetrų ūgio Trojos karalienę Eleną.

— Pone Trautai... Kilgorai...— tariau jam.— Aš laikau savo rankoj vientisumo, harmonijos ir peno simbolį. Jis pasižymi rytietišku paprastumu, tačiau mudu, Kilgorai, ne kinai, o amerikiečiai. Mes, amerikiečiai, norime, kad simboliai būtų ryškiaspalviai, trimačiai ir sodrūs. O labiausiai mes trokštame simbolių, kurie būtų nesuteršti didžiosiomis mūsų šalies nuodėmėmis, kaip antai: vergija, genocidu, nusikalstamu abejingumu savo piliečiams, begėdišku pelno siekimu, sukčiavimu ir kitomis nedorybėmis.
— Pakelkit galvą, pone Trautai,— tariau aš ir kantriai laukiau.— Kilgorai...

Senukas pakėlė galvą, ir aš išvydau raukšlėtą savo tėvo veidą — kai jis jau buvo našlys, kai buvo visai nusenęs.

Jis pamatė, jog aš laikau rankoje obuolį.

⊙ — Netrukus man sukaks penkiasdešimt metų, pone Trautai,— tariau jam.— Aš apsišvarinu ir atsinaujinu, prieš pradėdamas visai kitokį gyvenimą. Apimtas panašios dvasinės būsenos grafas Tolstojus paleido į laisvę savo baudžiauninkus. Tomas Džefersonas išlaisvino savo vergus.

O aš paleisiu į laisvę visus personažus, kurie taip ištikimai tarnavo man per visą literatūrinės veiklos laikotarpį. Jūs vienintelis, kuriam aš tą pasakiau. Kitiems šis vakaras bus toks kaip visada. Stokitės, pone Trautai, jūs laisvas, jūs laisvas!

Jis nevikriai pakilo.

Galėjau paspausti jam ranką, tačiau jo dešinė buvo sužalota, todėl mūsų rankos liko tabaluoti prie šonų.

— *Bon voyage* [1],— pasakiau aš. Ir išnykau.

⊙ Aš tingiai, maloniai vartaliojausi kūliavirsčia tuštumoje — ten visada slepiuosi dematerializavęsis. Atstumui didėjant, Trauto šūksmai tolydžio silpo.

Jis šaukė mano tėvo balsu. Aš girdėjau savo tėvą — ir mačiau tuštumoje savo motiną. Toli toli buvo motina nuo manęs, nes kaip palikimą ji man užrašė savižudybę.

Pro šalį praplaukė rankinis veidrodėlis — *properša* su perlamutro rėmeliais ir rankenėle. Aš jį lengvai sugavau ir prisikišau prie pat dešinės akies, kuri atrodė štai taip:

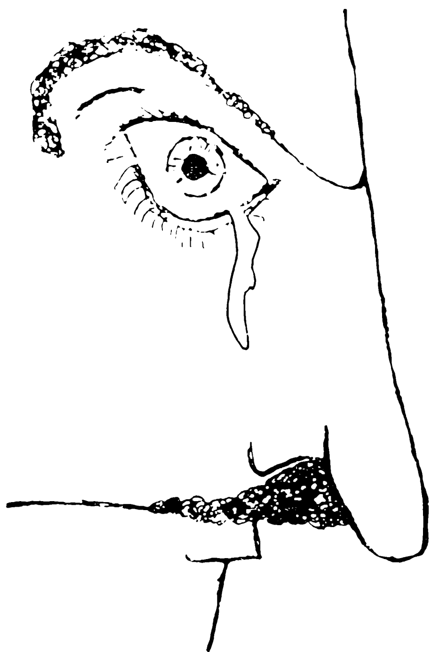


[1] Laimingos kelionės *(pranc.)*.

Štai ką šaukė Kilgoras Trautas mano tėvo balsu:

— *Grąžink man jaunystę, grąžink man jaunystę, grąžink man jaunystę!*

# IR T.T.



⊙ Kurto Voneguto jaunesniojo tėvas ir senelis, iš profesijos architektai ir dailininkai, gyveno Indianapolyje. Jo vienintelis gyvas brolis yra žymus fizikas, atradęs, be kita ko, kad sidabro jodido pagalba galima sukelti sniegą ar lietų. Šis p. Voneguto romanas — septintas. Jis jį kūrė daugiausia Niujorke. Visi šeši jo vaikai suaugę.

# KURTO VONEGUTO ROMANAI

Amerikiečių rašytojas Kurtas Vonegutas, išeivio iš Vokietijos proanūkis, gimė 1922 m. Indianapolyje (Indianos valstija). Sąjungininkų armijoje dalyvavo Antrajame pasauliniame kare, buvo patekęs į hitlerininkų nelaisvę. Prieš karą studijavo biochemiją, po karo — antropologiją. Maždaug nuo 1950 m. atsidėjo vien literatūrai. 1952 m. pasirodė pirmoji rašytojo knyga — antiutopinis romanas „Pianola". Vėliau K. Vonegutas išleido daugiau fantastikos knygų, parašė pjesių, apsakymų. 1963 m. išėjus satyriniam fantastiniam romanui „Kačių lopšelis", rašytojas tapo populiarus užsienyje, tačiau tėvynėje K. Vonegutas buvo ilgai kritikos nepastebimas. Į žymių šiuolaikinių JAV rašytojų rangą jį pakylėjo romanas „Skerdykla Nr. 5" (1969). Jam pasirodžius, autorius sulaukia pavėluotos šlovės, ypač protestuojančio prieš Vietnamo karą jaunimo tarpe. Jo knygos imamos leisti didžiuliais tiražais. Rašytojo populiarumas neblėsta iki šiol.

K. Voneguto „didžiąją knygą" „Skerdykla Nr. 5" inspiravo paties autoriaus karo metais patirti išgyvenimai, konkrečiai — barbariškai anglų ir amerikiečių subombarduotas Dresdenas. Žurnale „Neišn" neseniai paskelbtame interviu rašytojas sako: kilęs iš technokratų šeimos, jis tikėjęs techniniu progresu, todėl progreso panaudojimas sugriauti miestui ir sunaikinti 135 tūkstančiams žmonių sukėlęs jam siaubą ir pasišlykštėjimą, kurį tebejaučiąs iki šiol. Vonegutas — antimilitaristas, visa siela nekenčiantis žudymo, naikinimo, griovimo. Tačiau skeptiškai žiūrėdamas į pasaulio ateitį, jis nepakankamai įvertina taikos gynėjų pastangas. Karai kartosis kaip ledynmečiai, ir nieko čia nepadarysi, liūdnai konstatuoja jis. Žmonės nemyli gyvenimo, ir didžiausia veidmainystė yra užmerkti akis prieš šią tiesą, smelkte persmelkiančią mūsų būtį, teigia Vonegutas.

Antrasis romanas, „Čempionų pusryčiai" (1973), pasakoja, atrodytų, apie paprasčiausius dalykus: rašytojas Kilgoras Trautas be ypatingų nuotykių keliauja į Menų festivalį, kur jį sužaloja išprotėjęs komersantas, įtikėjęs esą visi žmonės — robotai, automatai ir tik jis vienas gebąs jausti, turįs laisvą valią. Tačiau ant šio paprasto karkaso rašytojas sudėsto plačią šiandieninės Amerikos (o tam tikra dalimi ir viso kapitalistinio pasaulio) problemų ir bėdų mozaiką. Į autoriaus regos ratą patenka ir

nelygus turto pasidalijimas, ir žmonių susvetimėjimas, ir rasinė nesantarvė, ir aplinkos tarša, ir sekso kultas, ir narkomanija, ir t. t., ir t. t. Šioje knygoje Vonegutas pasirodo kaip piktas kapitalistinės tikrovės kritikas. Todėl neatsitiktinai absurdas, groteskas, paradoksas, ironija, klounada, juodasis humoras — būdingi Voneguto stiliaus bruožai. Veik visuose jo romanuose rasime fantastikos elementų (nors rašytojas sakosi fantastikos nebekuriąs).

Būdingas Vonegutui ir „tralfamadoriškas" mozaikiškas vaizdų komponavimas. Apie savąją rašymo manierą, priešingą sekliam, „dietiškam" Žaklinos Sjuzen (tokia rašytoja tikrai yra) tipo realizmui, autorius pats pasisako tiek „Skerdykloje", tiek „Čempionų pusryčiuose".

Mūsų skaitytojus gali kiek šokiruoti romanų obsceniška leksika. Tačiau ją autorius „sutirština" sąmoningai, tuo pabrėždamas savo nepakantumą veidmainiškai moralei, kapitalistinio pasaulio pseudokultūrai. Drastiškų vaizdų Voneguto kūriniuose, ypač „Čempionų pusryčiuose", nemaža, tačiau tai anaiptol ne pornografija. Priešingai — vadindamas daiktus tikraisiais vardais, rašytojas negailestingai išjuokia vakarietiškąjį sekso kultą.

Beje, rašymo maniera Vonegutui — ne savitikslis. Svarbiausia visuose jo romanuose — idėjos, problemos. Nepaisant pesimizmo, fatalizmo, nepasitikėjimo žmogaus proto galia, Voneguto kūriniai svarbūs dėl savo humanistinio kryptingumo, kurį aiškiai liudija rašytojo pastangos priešintis viskam, kas žemina, gniuždo žmogų.

*Vertėjas*

# TURINYS



ИБ № 2097

*Курт Воннегут. БОЙНЯ № 5. ЗАВТРАК ДЛЯ ЧЕМПИОНОВ.* На литовском языке. Перевел с английского Повилас Гасюлис. Иллюстрации автора. Издательство «Вага», 232600, Вильнюс, пр. Ленина 50

**Kurtas Vonegutas. SKERDYKLA Nr. 5. ČEMPIONŲ PUSRYČIAI.** Romanai. Redaktorė D. Kuisienė. Viršelis dail. R. Tumasonio. Meninis redaktorius K. Paškauskas. Techn. redaktorė L. Sergejeva. Korektorė S. Zastarskytė. Duota rinkti 1981.V.21. Pasirašyta spaudai 1981.VIII.3. Leidinio Nr. 10239. Formatas $70\times100^{1}/_{32}$. Popierius spaudos Nr. 2. Šriftas 9 pt. „Baltika". Iškili spauda. 18,5 apsk. sp. l. 18,7 sąl. sp. atsp. 18,3 leid. l. Tiražas 10 000 egz. Užsak. Nr. 1421. Kaina 2 rb „Vagos" leidykla, 232600, Vilnius, Lenino pr. 50. Spaudė „Vaizdo" spaustuvė, 232600, Vilnius, Strazdelio 1

Kaina 2 rb